

UTFORMING AV SKOLEGÅRDER I OSLO INDRE BY - I LYS AV SKOLEBEHOVSPLANEN 2012-2022

DESIGN OF SCHOOLYARDS IN THE INNER CITY OF OSLO
- IN LIGHT OF ITS SCHOOL CAPACITY PLAN, "SKOLEBEHOVSPLANEN
2012-2022"

IDA THERESE GRANDE

BIBLIOTEKSIDE

- Tittel:** Utforming av skolegårder i Oslo indre by
- I lys av Skolebehovsplanen 2012-2022
- Title:** Design of schoolyards in the inner city of Oslo
- In light of its school capacity plan, "Skolebehovsplanen 2012-2020"
- Forfatter:** Ida Therese Grande
- Hovedveileder:** Tone Lindheim, professor ved Institutt for landskapsplanlegging på UMB.
- Sideantall:** 126
- Opplag:** 5 stk
- Emneord:** Barn behov, Barns utvikling, Skolegård, Skolebehovsplanen 2012-2022, Oslo kommune, Oslo indre by
- Keywords:** Children needs, Childrens development, Schoolyard, The municipality of Oslo, the inner city of Oslo

FORORD

Denne oppgaven er skrevet ved Institutt for landskapsplanlegging ved Universitetet for Miljø- og Biovitenskap og markerer slutten på min femårige utdanning innenfor landskapsarkitektur.

Tema og problemstilling ble valgt på bakgrunn av en interesse for barn i byen, og et ønske om å tilegne meg mer kunnskap om hvordan man nettopp planlegger for denne brukergruppen. Fra starten av har det vært mitt ønske å holde meg på et overordnet nivå for å kunne koble skoleutbygging og skolegårdsutforming til kommunens byutvikling.

Jeg vil gjerne takke professor ved UMB, Tone Lindheim, for god veiledning gjennom arbeidet med denne oppgaven.

En stor takk rettes også til:

- Avdeling for skoleanlegg ved Utdanningsetaten, for nyttig informasjon og oppklarende opplysninger omkring dagens skoleutbygging.
- Rektorer, ansatte og elever ved de ulike skolene som har tatt seg tid til å snakke med meg og bidratt med nyttig informasjon om anleggenes bruk.
- Aase Skaug, fra Asplan Viak AS for informasjon om planlegging av Nordpolen skole.
- Per M. Landfald, fra PML Arkitektur AS for informasjon om ideprosjekt ved Møllergata skole.
- Anett Grande Spangelo og Camilla Grande for korrekturlesing.
- Mats Bjerke for moralsk støtte og oppmuntring gjennom arbeidet.
- Venner og klassekamerater for diskusjoner og hyggelig selskap.

Oslo, våren 2013

Ida Therese Grande

SAMMENDRAG

Skoleutbyggingen med bakgrunn i skolebehovsplanen 2012 – 2022 er en av Oslos største og mest omfattende byggeprosjekter i dag. Utdanningsetaten skal frem mot 2022 tilrettelegge for over 18 000 nye skoleplasser innenfor kommunens grenser, noe som fører til en kapasitetsøkning på mange av dagens eksisterende sentrumsskoler. Behovet for slike tiltak bunner i befolkningsvekst som følge av innvandring, tilflytting og høyere fødselstall. Hovedfokuset settes i dag på skolenes bygningsmasse og anskaffelse av tilstrekkelig med skoleplasser i løpet av de neste årene. Dette vil også påvirke skolenes utearealer. Skoler i Oslo indre by har i tillegg begrensede muligheter for utvidelse av skolens tomt, noe som vil føre til økt arealknapphet ved kapasitetsøkningen.

Skolegården er en av de viktigste uterommene for barn i byen med tanke på fysiske utvikling, læring og sosialt samvær. Skoleelevene tilbringer store deler av dagen sin her, enten det er i skoletiden, i aktivitetsskolen eller etter skoletid. Skolegården er også et viktig nærmiljøanlegg for lokalbefolkningen som leke- eller oppholdsareal. Denne funksjonen vil komme til å bli stadig viktigere med tanke på fortetting og økt arealpress i byen.

Størrelse, innhold og kvalitet ved Oslos skoleanlegg er i dag svært varierende. Noe som vil bli mer fremtredende når flere av skolene får en elevøkning på en eller flere paralleller. Med gjennomføringer av et stort antall skoleutvidelsesprosjekter vil skolegårdens forutsetninger for å møte barns behov forandres. I en periode med store forandringer vil en kvalitetssikring av skolegården være viktig. Uten noen offisiell veiledende norm for skolegårdens utforming virker det å være usikkert hvordan en slik kvalitetssikring kan gjennomføres. Få overordnede krav til areal og innhold kan føre til løsninger som er lite heldige for skoleelevenes muligheter for aktivitet, utvikling, utfoldelse og samvær. Skolegården bør gis økt fokus i den fremtidige byutviklingen med tanke på at den både er et viktig uteareal i skolesammenheng, men også som nærmiljøanlegg for lokalbefolkningen.

ABSTRACT

The development of new school facilities in Oslo is led by the city's functioning capacity plan and is one of the largest and most extensive construction projects led by the city today. The municipality's agency of education seeks to provide over 18 000 new school places within the municipality's limits. This is leading to an increased capacity in many of the existing city schools. Therefore the main focus is set upon the schools buildings and obtaining sufficient places for the students to come. However, this will also have an affect the schoolyard. Schools in the inner city have limited opportunities for expansion of the school site, which will lead to increased scarcity of outdoor space on the basis of the increase in schools capacity.

The schoolyard is one of the most important outdoor spaces for children in the city in terms of physical development, learning and socializing. Schoolchildren spend more and more of their daily life here, whether at school, at school activities or after school. The schoolyard is also an important environment for the local populations for recreational use.

Today the size, content and quality of school facilities in Oslo vary greatly. This will become even more prominent when several of the schools increase their number of pupils. The implementation of a large number of school expansion projects will change the schoolyards prerequisite to meet the child's needs. In a period with great change of the schools facilities it will be important to ensuring a certain standard of quality of the outdoor environments. Without any official guiding norm with some sort of minimum demands for the schoolyard it seems to be uncertain how the quality of the spaces will be preserved. The absence of specific demands for space and content could lead to solutions that are more restrictive to children's play and activities. Increased focus on the schoolyard, as important outdoor space both in school and local community will be important for the future urban development.

INNHALDSFORTEGNELSE

Bibliotekside	2
Forord	3
Sammendrag	4
Abstract	5
Innholdsfortegnelse	6
Oppgavens oppbygning	7
Begreper og forkortelser	8

DEL 1: INNLEDNING **9**

1. Innledning	10
Mål	11
Problemstilling	11
Metode	12
Avgrensning	12

DEL 2: BAKGRUNN OG TEORI **13**

2. Bakgrunn	14
2.1 Oslo - en by i vekst	14
2.2 Skoleutbyggingen i Osloskolen	14
2.3 Skolebehovsplanen 2012-2022	15
2.4 Sentrale krav og retningsligner for skolegården	17
2.5 Oslo kommunes egne retningslinjer og krav	19
2.6 Oppsummering og delkonklusjon	22

3. Teori	23
3.1 Dagens barndom	23
3.2 Barns behov	24
3.3 Barnets utvikling	26
3.4 Leken som behov, aktivitet og kjennetegn i skolegården	29
3.5 Oppsummering og delkonklusjon	31
3.6 Skolegårdens utforming	32
3.7 Hva utgjør en god skolegård?	34
3.8 Oppsummering og delkonklusjon	38
3.9 Å knytte de to sammen - barns behov og den fysiske utformingen	39

DEL 3: SKOLEGÅRDENE **41**

5. Eksempelstudien	43
5.1 Utvalgelse av skoler	43
5.2 Kriterier for vurdering av skolene	43
5.3 Metoder benyttet i eksempelstudiet	43
5.4 Uranienborg skole	46
5.5 Møllergata skole	62
5.6 Grünerløkka skole	79
5.7 Nordpolen skole	96
5.8 Oppsummering	112

DEL 4: REFLEKSJON OG KONKLUSJON **115**

5. Refleksjon **116**

6. Konklusjon **116**

7. Kildehenvisning **119**

7.1 Kildeliste	120
7.2 Bildehenvisning	123
7.3 Figurliste	123
7.4 Samtaleliste	124
Etterord	124

Vedlegg: 1. Samtaleguide **125**

OPPGAVENS OPPBYGNING

DEL 1

- // **INNLEDNING:** Innledning, mål og problemstilling.
- // **METODE OG AVGRENSNING:** Metoder benyttet i oppgaven, samt avgrensning av tematikken.

DEL 2

- // **BAKGRUNN:** Redegjørelse av lovverk og nasjonale styringsdokumenter som berører skolens uteareal. I tillegg er kommunale retningslinjer som vedrører skolegården beskrevet.
- // **TEORI:** Beskrivelse og drøfting av faglitteratur angående barns behov og utforming av skolegårder.

DEL 3

- // **EKSEMPELSTUDIE:** Beskrivelse og vurdering av fire skoleanlegg i Oslo indre by. De undersøkte skolene er: Uranienborg skole, Møllergata skole, Grünerløkka skole og Nordpolen skole.

DEL 4

- // **REFLEKSJON:** Sammenfatning og drøfting av oppgaven. Her diskuteres skolegårdens fremtid med tanke på konsekvensene av skoleutbyggingen. Til slutt trekkes det frem noen punkter som vil være viktige i videre planlegging av skolegårder.
- // **KONKLUSJON:** Besvarelse av hovedproblemstillingen og avsluttende kommentarer.
- // **KILDER:** Litteraturhenvisning, figurliste og bildehenvisning.

Figur 1: Frihåndstegning av lekende barn.

BEGREPER OG FORKORTELSER:

I følgende tekst er det redegjort for ulike begreper og forkortelser benyttet gjennom teksten. Definisjoner er forklart gjennom litteratur og hvordan de er blitt tolket i oppgaven.

Barneskole: 1- 7. trinn

Ungdomsskole: 8.-10. trinn

Grunnskole: For barn i aldersgruppen 6-15 år, omfatter 1.- 10. trinn.

Kombinert skole: 1. – 10 klasse.

Indre Øst: Iflg. "Kommunedelplan 2008 – Oslo mot 2025" dekker dette bydelene; Gamle Oslo, Grünerløkka og Sagene.

Indre Vest: Iflg. "Kommunedelplan 2008 – Oslo mot 2025" dekker dette bydelene; St.Hanshaugen og Frogner.

Bruttoareal: Det totale arealet innenfor skolens tomtegrense, inkludert bygningsmassen.

Nettoareal: Samlet utendørs areal innenfor skolen tomtegrense. Bruttoareal trekt fra bygningsmassen, parkering, og annet trafikkareal (Thóren, 2003).

Netto utendørs areal per elev: Netto uteareal innenfor skolens tomt som er tilgjengelig for elevene i friminuttet.

Netto utendørs bruksareal per elev: Nettoareal delt på antall brukere utgjør det tilgjengelige utearealet per elev. Dette er et gjennomsnittstall. Inn under bruksareal innlemmes også nærmiljøanlegg som benyttes fast som friareal i skoletiden.

Offentlig uterom: Uterom som er tilgjengelige for alle, samt eides og driftes av det offentlige.

Aktivitetsskolen: Tidligere kalt skolefritidsordningen (SFO). Aktivitetsskolen dekkes av kommunen og er et tilbud for elever fra 1.-4. trinn.

Nærmiljøanlegg: Brukes i denne besvarelsen som betegnelse på tilgjengelig uteareal benyttet av skolens elever i løpet av skoletiden.

Skolegård: Defineres i denne oppgaven som elevenes tilgjengelige uteareal innenfor skolens tomtegrense (Thóren, 2003).

Universell utforming: Prinsippet om universell utforming bygger på at alle skal ha tilgjengelighet i den grad det er mulig, uansett funksjonsnivå (Thóren, 2003).

Forkortelser:

AKS:	Aktivitetsskolen
FIN:	Byrådet for finans
Hdir:	Helsedirektoratet
NIBR:	Norsk Institutt for by- og regionsforskning
NOU:	Norges offentlige utredning
PBE:	Plan- og bygningsetaten
PBL:	Plan- og bygningsloven
RBS:	Rådgivningstjenesten for barnehage- og skoleanlegg
SSB:	Statistisk Sentralbyrå
St.meld.:	Stortingsmelding
UBF:	Undervisningsbygg Oslo KF
UDE:	Utdanningsetaten
Udir:	Utdanningsdirektoratet
UFD:	Utdannings- og forskningsdepartementet
UKE:	Utvikling- og kompetanseetaten

DEL 1

- // INNLEDNING
- // MÅL OG PROBLEMSTILLING
- // METODE
- // AVGRENSNING

1. INNLEDNING

1.1 INNLEDNING

Oslo kommune opplever en voldsom befolkningsvekst, på bakgrunn av økt innvandring, tilflytting og høyere fødselstall. Dette innebærer at flere barn vokser opp i byen og behovet for skoleplasser øker. Utdanningsetaten planlegger en kapasitetsøkning på omkring 18 000 nye elevplasser i kommunen innen 2022. Dette danner i hovedsak bakgrunnen for dagens skolebehovsplanlegging. Utgangspunktet for denne oppgaven er skolegårdens plass i denne skoleutbyggingen. Oppgaven bygger på en antagelse om at skolegårder i Oslos sentrumsskoler gis for lite oppmerksomhet i denne prosessen, og at dagens utvikling vil føre til økt arealknapphet og et dårligere aktivitetstilbud for elevene.

Med utgangspunkt i barns behov er det gjennom oppgaven forsøkt å finne faktorer som kan ha betydning for hvorvidt en skolegård blir velfungerende. Barns behov med tanke på skolens uterom er knyttet til barnets egne forutsetninger som alder, kjønn og ferdighetsnivå. Det er også viktig å

se barns behov i det fysiske miljøet hva det tilbyr av muligheter for utvikling. Enten dette er fysisk og motorisk, sosialt, kreativt, intellektuelt eller sanselig. En godt utformet skolegård vil kunne oppfordre til aktivitet, samvær og kreativ og sanselig utfoldelse.

For å komme frem til viktig faktorer for en slik "god" skolegård er det studert relevant litteratur, forskningsrapporter og annet faglig innspill knyttet til tematikken. Gjennom å koble disse to sammen, barns behov og skolegårdens funksjoner har det vært mulig å danne et teoretisk grunnlag for diskusjon og analyse av skolegårder i Oslo indre by. Dette er knyttet opp mot skolegårdens fremtid i lys av dagens skoleutbygging og mangel på nasjonale og kommunale retningslinjer som setter spesifikke krav til størrelse og innhold av skolens uterom.

Oslo kommune har i dag satt funksjonskrav til sine skolegårder, men ingen arealkrav til skolegårdens størrelse. Arbeidet med en slik veiledende norm

for skolens utearealer har blitt påbegynt, men ligger foreløpig på vent. Skolebehovsplanen 2012-2022 som danner bakteppet for denne oppgaven, legger retningslinjene for utvidelse, utbygging og omorganisering av skolebygg i hele kommunen. Dette er en enorm utbyggingsprosess som bunner i behovet for flere elevplasser på Oslos skoler, spesielt på barneskoletrinnene. I en slik fase kan skolegården virke å være i en svært utsatt posisjon, siden tidspress og stramme budsjetter setter rammene for dagens situasjon.

1.2 Mål

Mitt personlige mål for denne oppgaven har vært å tilegne meg mer kunnskap om en tematikk og en brukergruppe jeg tidligere har hatt begrenset kunnskaper om. En viktig motivasjon bak valg av tema var også et ønske om økt fokus rundt skolegården som et viktig uterom for byens barn.

På bakgrunn av dagens skolebehovsplan og den omfattende kapasitetsutvidelsen av Osloskolens lokaler er dette temaet aktuelt. Både gjennom lovverk og nasjonale og kommunale planer er det et ønske om å fremme barns interesser og behov i planleggingen. Jeg har derfor sett det som nyttig å diskutere skolegården som sted for å møte barns behov i den tette byen.

1.3 Problemstilling

Skolegården er et viktig uterom for barn og unge, særlig i byen hvor tilgang på andre friarealer er begrenset. Barn tilbringer stadig mer av sin tid på skolen, enten dette er i løpet av skoledagen, i sammenheng med aktivitetsskolen eller som nærmiljøanlegg i fritiden. Dagens skolebehovsplan fører til økt elevmasse på mange av Oslos eksisterende skoler, likevel forblir i mange tilfeller utearealene uforandret. Hovedfokuset for denne oppgaven er derfor rettet mot hvilke effekter skoleutbyggingen i Oslo kommune vil ha på skolegårdenes forutsetninger for å møte barns behov for aktivitet, læring, utvikling og samvær. Problemstillingen som blir undersøkt i denne oppgaven er derfor:

Vil skolegårder i Oslo indre by møte barns behov etter gjennomføring av vedtatte skoleutvidelsestiltak foreslått gjennom skolebehovsplanen 2012-2022?

For å kunne svare på denne problemstilling er det utformet et sett av spørsmål som vil bli besvart underveis i oppgaven. Disse er:

1. *Hvilke nasjonale krav stilles til skolens uterom?*
2. *Hvilke krav stiller Oslo kommune til skolens uterom?*
3. *Hvilke behov har skoleelevene med tanke på funksjoner i skolegården?*
4. *Hvilke faktorer utpekes gjennom faglitteraturen som viktige i utformingen av skolens uterom?*
5. *Finnes det forbedringspotensialer i dagens skolegårder i Oslo indre by?*

1.4 Metode

Temaet for oppgaven er utforming og størrelse av uterom i Oslos skoleanlegg. I denne sammenheng blir spørsmål om kvalitet av skolegården gjeldende. Spørsmål om kvalitet av uterom lar seg ikke kvantifisere siden det i stor grad henspeiler til brukernes preferanser og symboler og meninger lagt i de fysiske elementene (Schmidt, 2004). Det er derfor i denne oppgaven fokusert på bruk av kvalitative metoder.

I en studie som bygger på bruk av kvalitative metoder er fokuset rettet mot å forstå mening og innhold i komplekse fenomener (Fangen, 2009). Den overordnede planlegging av skoleanlegg i Oslo er omfattende og må sees som en del av Oslos byutvikling og befolkningsvekst. Til grunn for skoleutbyggingen ligger lovverk, sikkerhetskrav, normer og regler satt av kommunen selv, hensyn til læreplaner, menneskelige behov, helse og design. Metodene som er anvendt for å svare på fire av oppgavens spørsmål presenteres her, mens metoder benyttet i sammenheng med eksempelstudien vil bli beskrevet i kapittel 4. Eksempelstudiet.

Til grunn for besvarelse av de to første spørsmål ligger en litteraturstudie og informasjonsinnhenting av relevante lover, forskrifter, stortingsmeldinger, veiledere og rapporter. Når det kommer til kommunens egne retningslinjer er

informasjonen skaffet gjennom kontakt med UDE, gjennom informasjon på kommunens hjemmeside og andre publiserte dokumenter der Oslos krav til skolegården gjennomgås. Å besvare hvilke krav som er gjeldende, både nasjonalt og kommunalt, har vært et viktig bakteppe for å kunne besvare hovedproblemstillingen. Resultater av dette presenteres i kapittel 2 - Bakgrunn.

En gjennomgang av relevant faglitteratur ligger til grunn for beskrivelse av teori, meninger og kunnskap angående barns behov i forhold til skolens utearealer og hvordan de fysiske omgivelsene kan legge til rette for lek, utfoldelse, utvikling og læring blant elevene. Både norsk og utenlandsk litteratur har blitt benyttet. Dette danner grunnlaget for bevarelsen av spørsmål 3 og 4, og presenteres i kapittel 3. Teori.

For å besvare spørsmål 5 er det gjennomført en eksempelstudie av fire skolegårder i Oslo indre by. Valg av skolene og metoder benyttet i beskrivelse og vurdering av disse vil bli beskrevet i kapittel 4. Hensikten bak eksempelstudien er å dra noen generelle slutninger omkring skolegårder i Oslo indre by, både med tanke på muligheter og utfordringer.

1.5 Avgrensning av tema

Oslo indre by er valgt som geografisk avgrensning, siden det er her den høyeste befolkningsveksten i de kommende årene er forventet, særlig i Oslo indre øst (FIN, 2011). Samtidig er arealpresset her størst med tanke på fortetting, tilgang på gode offentlig utearealer som nærmiljøanlegg, og utfordringer knyttet til trafikk. Oslo kommune deler indre by inn i Oslo vest bestående av bydelen St. Hanshaugen og Frogner og Oslo indre øst bestående av bydelen Gamle Oslo, Grünerløkka og Sagene.

Denne oppgaven fokuserer i hovedsak på barneskoler og barn i barneskolealder. Prognoser tilsier at befolkningsveksten vil være særlig stor i denne aldersgruppen de neste ti årene. Elever i denne alderen er også i større grad avhengig av gode uterom på skolens egen tomt, siden de ikke har like stor frihet til å benytte skolens nærmiljøanlegg som eldre elever.

DEL 2

// BAKGRUNN
// TEORI

2. BAKGRUNN

2.1 OSLO – EN BY I VEKST

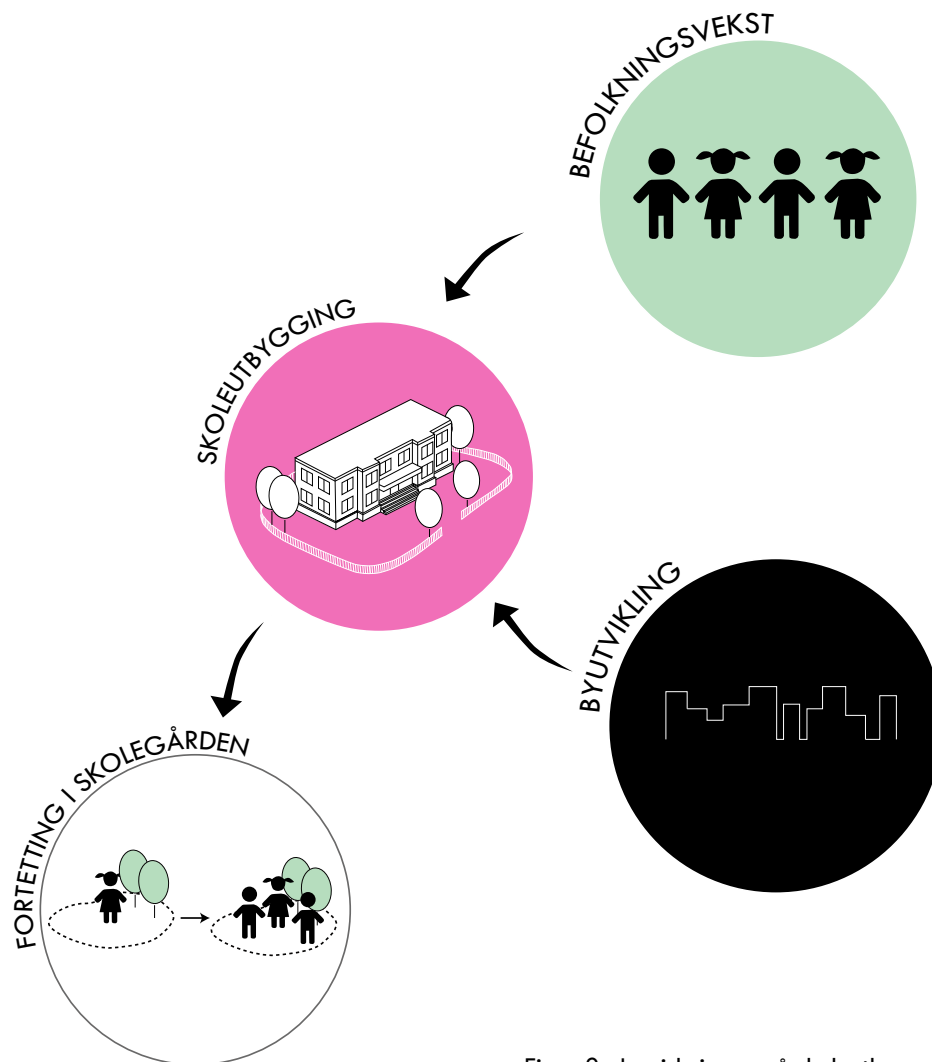
Oslo vokser i dag raskere enn noen annen by i Europa (Værvågen, 2012, FIN, 2011). Fra 2004 og frem til i dag har befolkningsveksten vært særlig høy og har vært et resultat av høyere fødselstall og økt innvandring fra andre vestlige land (UKE, 2012). I tillegg har innflytting fra andre deler av landet ført til høyere befolkningstall. Alle byens områder har opplevd sterk vekst gjennom de siste årene, mens den sterkeste veksten finner sted i indre by øst (UKE, 2012).

Fremskrivninger for Oslos befolkningsvekst fremover er sortert etter tre alternativer; et lavalternativ, et høyalternativ og et hovedalternativ som regnes som det mest sannsynlige (UKE, 2012). Befolkningsfremskrivninger fra SSB viser at Oslo vil gå fra å være 613 000 innbyggere i 2012 til omkring 823 000 i 2040 (SSB, 2012).

I takt med dette er det forventet en betydelig økning i antall barn i alderen 6-12 år. I denne aldersgruppen er veksten forventet høyere enn de andre barne- og ungdomsgruppene, med 42 % vekst frem mot 2023. Dette tilsier et tall på 43 000 i 2012 til 61 000 i 2030 (UKE, 2011). Dette er barn som trenger skoleanlegg i sine nærmiljø. Dette bygger opp under den økende trend med at flere småbarnsfamilier fortsetter å bo i byen, også etter at barna kommer i skolealderen (Thóren, 2003). Det er et ønske fra byrådet og kommunen å gjøre indre by mer attraktivt for barnefamilier, gjennom tiltak rettet mot boliger og leilighetsstørrelser (Obos, 2012). Dersom dette skal være realistisk er gode skoleanlegg viktige.

2.2 SKOLEUTBYGGING I OSLO

Demografiske endringer i Oslo fører til et økt behov for kommunale tjenester som skoler. I løpet av de neste ti årene skal det investeres

Figur 2: Innvirkninger på skoleutbyggingen

omkring 25 milliarder i Oslos skoler. Disse pengene går til i alt 63 prosjekter hvorav 16 av disse er helt nye skoler og 23 er eksisterende grunnskoler som skal utvides (Vestereng, 2012).

Frem mot 2022 er det estimert en vekst av skolebarn til omkring 17 600 elever, 14 200 av disse i grunnskolen og 3 400 i videregående skole (Oslo Kommune, 2011). Det er i de første årene barneskolebehovet er det absolutt største (Ytre, 2012). I skolebehovsplanen står det følgende "veksten er høyere enn tidligere anslag og kommer raskere. Det representerer en stor utfordring, og stiller krav til høy kapasitetsutnyttelse og omfattende investeringer i nye skoler de neste ti årene" (Oslo kommune, 2012). Det legges i perioden 2011-2022 opp til en kapasitetsøkning i grunnskolene i Oslo på omkring 18 100 plasser (Oslo kommune, 2012).

I en hverdag der barna tilbringer stadig større del av dagen sin på skolen vil uterommene være et viktig sted både for fysisk aktivitet, mestring, lek, pusterom, rekreasjon og sosialt samvær (Schmidt, 2004, Flemmen, 2003). Skolegården er en stor verdi som nærmiljøanlegg for elever og resten av byens beboere utenfor skoletiden. Dette gjør seg spesielt synlig i den tette byen hvor utearealer tilrettelagt for barn ikke er mange. I en periode med stort fokus på utvidelse, ombygging og utbygging vil det være viktig å sikre at disse uterommene ikke forringes av for mange elever eller gjennom tap av areal til

bygningmasser. Til tross for nasjonale målsettinger om like oppvekstvilkår for barn og unge, varierer både kvaliteten og størrelsene på skolenes uterom voldsomt (Flemmen, 2003).

2.3 SKOLEBEHOVSPANEN 2012-2022

Skolebehovsplanen ble vedtatt av Oslo bystyret i desember 2011, som et svar på det voksende kapasitetsbehovet i byens skoler. Skolebehovsplanen rulleres annet hvert år og viser kommunens behov for skoleplasser ti år fremover i tid. Skolebehovsplanen er en kapasitetsplan og baserer seg på elevprognoser, analyser og utredninger av muligheter for utbygging, omstrukturering eller rehabilitering av skolene (UDE, 2011). I tillegg til tidligere vedtatte utbygginger omfatter planen 50 byggeprosjekter innenfor en tidsramme på 10 år. Oslo vokser og de økende elevtallene er en enorm utfordring (UDE, 2011).

Effektmålene som ligger til grunn for arbeidet med denne behovsplanen er:

- *Skolekapasiteten skal til enhver tid være tilpasset antall elever*
- *Skoleanlegget skal gi gode læringsmuligheter og være gode rammer for trivsel og trygghet for lærere og elever*
- *Det fysiske læringsmiljøet skal understøtte samvirke mellom skole, arbeidsliv og andre aktører og at elever i videregående skole fullfører og består (UDE, 2011).*

Som grunnlag for behovsplanen og skoleutbyggingen er det satt noen sentrale strategiske grep, som i prioritert rekkefølge utgjør følgende:

- *Utnytting av kapasitet i eksisterende skoleanlegg*
- *Erverv av tomter for bygging av nye skoler*
- *Utvidelse av eksisterende skolebygg*
- *Omdisponering av eksisterende skoleanlegg (fra videregående skole til grunnskole, fra 1-10 til 1-7 skole), der utvidelser og tomteerverv ikke gir tilfredsstillende løsninger for å sikre plasser for de minste barna i nærheten av der de bor i tråd med nærskoleprinsippet*
- *Offentlig-private samarbeidsprosjekter (OPS) og innleie av lokaler for private aktører (UDE, 2011).*

Det er ønskelig fra kommunens side å utnytte eksisterende bygningmassers potensial og kapasitet så langt det er mulig (Ytre, 2012). Med en konstant økning av elever for hvert skoleår betyr dette en høy oppfylingsgrad som en nødvendighet inntil nye skoleanlegg står klare (Ytre, 2012). Det nevnes at etablering av ny kapasitet er nødvendig, når dette oppfyllingsalternativet ikke lenger er mulig (UDE, 2011). Høy grad av oppfylling har ført til forandringer av skolenes inntaksområde. Uheldige inntaksgrenser er en temåne for klager for den nye skolebehovsplanens høringsforslag (UDE, 2013). Erverving av nye tomt er en av de nødvendige strategiene for økte skolekapasitet og planen viser til særlige vanskeligheter med å finne egnede tomter i indre by og Oslo vest (UDE,

2011). Sikring av slike tomter skal skje gjennom kommunens videre planarbeidet (UDE, 2011) og utvidelser av eksisterende skoleanlegg vektlegges som gunstig for å øke kapasiteten ved skoleanlegg som har større tomter og grenser til andre friarealer. Omgjøring av eksisterende skoler til annet formål sees i flere situasjoner som nødvendig fra utdanningsetatens side for å kunne overholde nærmiljøprinsippet som er lovfestet gjennom opplæringsloven. Dette skjer i dag i mange av indre bys 1-10 skoler som gjøres om til rene barneskoler.

I løpet av våren 2013 ble den nye skolebehovsplanen, "Skolebehovsplan 2014 - 2024 - Tid for gjennomføring", lagt ut til høring. Den nye planen gir en statusrapport for allerede vedtatte prosjekter, i tillegg til nye vedtak for å dekke ytterligere behov for flere elevplasser (UDE, 2013). Den nye behovsplanen vedtas av Oslo bystyret i desember 2013, noe som betyr at denne planen før den tid ikke er gjeldende.

Bilde 4- 7: Utdanningsetaten har mange skoleutbyggingsprosjekt under bygging, planlegging og oppussing i indre og ytre by. Øverst fra venstre: 4) Grefsen skole skal utvides på barnetrinnet gjennom renovering og nybygg, 5) Majorstua skole skal totalrehabiliteres til en 1-10 skole, 6) Bjørnslett skole skal bli en ny 1-10 skole 7) Kuben yrkesarena, et nytt yrkesfaglig senter på Risløkka.

2.4 SENTRALE KRAV OG RETNINGSLINJER

Opplæringsloven

Tiårig skolegang er en lovfestet rett som alle norske barn har iht. Opplæringsloven. I Opplæringsloven § 1-1, første ledd, står følgende om lovens formål: *“Elevane og lærlingane skal utvikle kunnskap, dugleik og holdningar for å kunne meistre liva sine og for å kunne delta i arbeid og fellesskap i samfunnet. Dei skal få utfalde skaparglede, engasjement og utforskartong”*. Opplæringsloven kommer ikke med spesifikke krav til skolens uterom, men til skolemiljøets funksjoner generelt. I § 9a-2, første ledd stiller loven disse kravene til skolens fysiske miljø: *“Skolane skal planleggjast, byggjast og drivast slik at det blir teke omsyn til tryggleik, helse, trivselen og læringa til elevane”*. Dette dekker altså det innendørs miljø så vel som skolens utemiljø. Det settes ingen krav eller løsninger til hvordan uterommene skal utformes for å oppfylle dette, verken i forhold til utforming, innhold eller størrelse.

Nærskoleprinsippet

I opplæringsloven § 8.1, første ledd, står det følgende: *“Grunnskoleelevane har rett til å gå på den skolen som ligg nærest eller ved den skolen i nærmiljøet som dei soknær til”*. Ytterligere er grunntanken bak nærskoleprinsippet er at skolen skal stå som et møtested for alle befolkningsgrupper uavhengig

av sosiale eller økonomiske forhold (NOU, 2010:7). Nærskoleprinsippet har ikke noen direkte tilknytning til selve skolegården, foruten at skolegården kan være et viktig areal i nærmiljøet og for barna også etter skoletid. Det vil være naturlig å tenke seg at i situasjoner hvor barn ikke går på sin nærmeste skole får heller ikke skolegården en like viktig rolle for de berørte familienes bruk utenfor skoletiden.

Enhetskolene

Prinsippet bak enhetskolene er at alle barn skal ha samme utgangspunkt og muligheter til å tilegne seg tilstrekkelig kunnskap til videre i livet (Helgesen, 2003). Skolen fungerer som en viktig offentlig institusjon og sosialt gode i et demokratisk land. Enhetskolene bygger på tanken om likhet for alle og integrering fremfor segregering mellom folk med ulike økonomisk, kulturell og sosial bakgrunn (Helgesen, 2003).

Når det kommer til skolegården kan man likevel se stor forskjeller mellom de ulike skolene, enten dette er størrelse på utearealet, utformingen, innholdet eller vedlikehold. I rapporten *“Forbedring av skolegårder i Oslo – En idé og erfaringsrapport”* belyses det blant annet er store forskjeller når det kommer til størrelser på skolegårder i Oslo kommune. Noen har store områder på omkring 220 m², mens andre har knappe 3 m² uterom per skoleelev (Lindheim & Maardalen, 1999).

Plan- og bygningsloven (pbl)

Planlegging og prosjektering av utendørs skoleanlegg forholder seg også til Pbls paragrafer. Her er blant annet medvirkning for barn og unge i planprosessen og universell utforming lovfestet. Pbls formål §1-1, femte ledd lyder; *“Prinsippet om universell utforming skal ivaretas i planleggingen og kravene til det enkelte byggetiltak. Det samme gjelder hensynet til barn og unges oppvekstvilkår og estetisk utforming av omgivelsene”*.

Barn og unges interesser dekkes også i andre områder i loven. I kapittel 3, § 3-3, tredje ledd, står følgende; *“Kommunestyret skal sørge for å etablere en særskilt ordning for å ivareta barn og unges interesser i planleggingen”*. På samme tid som det er pålagt av planleggere og politikere å legge til rette for barns bruk av uterom er det også pålagt å inkludere barn og unge i selve planprosessen.

St.meld. nr. 30. (2003-2004) – Kultur for læring

Det er i meldingen hovedfokus på fysisk aktivitet framfor muligheter for uplanlagt lek. I stortingsmeldingen ble det fremmet forslag om 60 minutters fysisk aktivitet hver dag i tillegg til kroppsøvingstimen. Denne tiden skulle foregå hovedsakelig i skolens uterom. Dette punktet ble videre fulgt opp i kunnskapsløftet som ble lagt frem høsten 2006.

Det nevnes i stortingsmeldingen at flere skolebygg

lider under dårlig vedlikehold som fører til lite gunstige fysiske læringsmiljøer i mange kommuner (UFD, 2004). Det står at skolegården ofte stiller i siste rekke, i sammenheng med prioriteringer i forhold til stramme budsjetter som skolene ofte operer under (UFD, 2004).

Forskrift om miljørettet helsevern i barnehager og skoler

Forskriftens formål § 1. første ledd lyder; “...å bidra til at miljøet i barnehager, skoler og andre virksomheter som nevnt i § 2 fremmer helse, trivsel, gode sosiale og miljømessige forhold samt forebygger sykdom og skade”. Under forskriftens tredje kapittel Spesielle forhold nevnes flere punkter som har innvirkning på skolens utearealer. § 10, første ledd, lyder; “Virksomheten skal planlegges og drives slik at den dekker ulike behov for aktivitet og hvile”. Dette gjelder både barnehager og skoleanlegg. I tillegg under § 12, Psykososiale forhold er det lovfestet at “Virksomheten skal fremme trivsel og gode psykososiale forhold”.

Kunnskapsløftet

Dagens skolerreform, *Kunnskapsløftet*, ble vedtatt i 2006, med en visjon om å skape en bedre kultur for læring (KD, 2006). Reformen legger stor vekt på utvikling av grunnleggende ferdigheter som å kunne uttrykke seg skriftlig og muntlig, lese, regne

og å kunne bruke digitale verktøy (KD, 2006). Kunnskapsløftet består av følgende: *Læreplaner for fag, Generell del av læreplanen, Prinsipper for opplæringen*, og *fag- og tidsfordeling og tilbudsstruktur* (KD, 2006). Skolens uteareal nevnes ikke direkte i denne læreplanen, men skolemiljøet generelt berøres gjennom *Læringsplakaten* som introduseres i den generelle delen av kunnskapsløftet. Denne læringsplakaten inneholder elleve forpliktelser som alle utdanningsinstitusjoner må forholde seg til (KD, 2006). Det vil her nevnes de av punktene som berører skolens fysiske miljø og dermed skolegården:

1. *Gi alle elever og lærlinger/lærekandidater like muligheter til å utvikle sine evner og talenter individuelt og i samarbeid med andre.*
2. *Stimulere elevenes og lærlingenes/lærekandidatenes lærelyst, utholdenhet og nysgjerrighet.*
4. *Stimulere elevene og lærlingene/lærekandidatene i deres personlige utvikling og identitet, i det å utvikle etisk, sosial og kulturell kompetanse og evne til demokratiforståelse og demokratisk deltakelse.*
6. *Fremme tilpasset opplæring og variert arbeidsmåter*
9. *Sikre at det fysiske og psykososiale arbeids- og læringsmiljøet fremmer helse, trivsel og læring*
11. *Legge til rette for at lokalsamfunnet blir involvert i opplæringen på en meningsfylt måte.”* (UDE,

2010).

Særlig punkt 6 er her viktig. I tillegg legges det i kunnskapsløftet vekt på universell utforming. Større prosjekter i kommunen skal derfor legges fram for en representant i Oslos handikapforbund (Utdanningsetaten, 2010). I tillegg fremmes fokus på fysisk aktivitet “skolene er også oppfordret til å legge til rette for økt fysisk aktivitet for alle elever og til å bevisstgjøre om ernæring og kosthold” (KD, 2006).

2.5 Oppsummering og delkonklusjon

1. Hvilke nasjonale krav stilles til skolens uterom?

Dersom man skal se på lovverket sikrer opplæringsloven at skolen skal tilrettelegges for trygghet, helse, trivsel og læring. Iht. Pbl. sikres det at skolen skal utformes med tanke på universell utforming, estetisk utforming og “barns særlige behov for leke- og uteoppholdsarealer”. Dagens læreplan, Kunnskapsløftet, legger på lik linje med pbl. vekt på universell utforming i skolens uterom. For utenom dette er ikke skolegården direkte nevnt, men berøres indirekte av planens læringsplakaten (fra Kunnskapsløftet). Her nevnes det at skoleanlegget skal fremme trivsel, helse og læring.

Forskrift om miljørettet helsevern i barnehager og skoler er en av de nasjonale retningslinjene som går

lengst når det kommer til krav til skolegården. Her vektlegges det at miljøet skal fremme; helse, trivsel, sosiale og miljømessige forhold, gode psykososiale forhold, samt dekke ulike behov for aktivitet og hvile.

Nasjonale dokumenter kommer med flere lovfestede generelle krav, men få spesifikke. Det er lagt til kommunene å bestemme hvilke spesifikke krav som skal gjelde for sine skoleanlegg. Tallfestede normer gis ikke for skolegårdens størrelse, slik det for eksempel gjøres for barnehager (KD, 2006). Dette betyr dermed at man får ulik praksis i ulike kommuner omkring i landet, noen setter krav til minimumsareal på skoleanleggene mens andre kommer med funksjonskrav. Videre vil det bli gjort rede for hvilke krav som settes til skolens utemiljø fra Oslo kommunes side.

2.5 OSLO KOMMUNES KRAV

Utdanningsetaten som leier og organisator over dagens skoleanlegg stiller krav til sine skoleanlegg gjennom to dokumenter; *Krav og forventning* og *Bygg for læring – standard program for grunnskoler*. Undervisningsbygg som eier og driver av skoleanleggene stiller tekniske krav til skolemiljøet gjennom *Undervisningsbyggs kravspesifikasjoner til skoleanlegg 2009*. I tillegg har UDE i samarbeid med PBE og UDK, påbegynt et arbeid med en felles veiledende norm for skolens uteareal på bestilling fra byrådets avdeling for kunnskap og utdanning i 2011. Dette skulle inneholde veiledende krav til både størrelse og innhold i utearealet. I kontakt med utdanningsetaten kommer det frem at arbeidet med denne veiledende normen er midlertidig lagt på is på bakgrunn av uenigheter om arealkrav mellom de ulike etatene. Det vil her kort bli beskrevet de punktene i de ulike dokumentene som påvirker skolegården.

Krav og forventninger til skoleanlegg i Oslo kommune

De overordnede satsningspunktene for skoleanlegget er i denne rapporten arealeffektivitet, sambruk og flerbruk (UDE, 2010). Gjennom dette skrivet legger UDE frem en rekke punkter som omhandler funksjoner ved skoleanleggenes utforming. Det vil her bli listet opp de av punktene som berører skolegårdens utforming:

- *Et tilpasset og inkluderende læringsmiljø som stimulerer til motivasjon og læring*
- *Skoleanlegget skal være utformet på en slik måte at nye reformer/arbeidsmåter kan implementeres uten vesentlig bygningsmessige endringer.*
- *Skoleanlegget skal ha en **universell utforming***
- *Alle elever skal delta i kunst- og kulturaktiviteter som bidrar til deres helhetlige kompetanse*
- *Skoleanlegget skal ha fysiske rammer som bidrar til positive opplevelse, inspirerer til kreativitet og samfunnsdeltakelse. Inn under dette punktet berøres de estetiske kvalitetene ved skoleanlegget, med hensyn til arkitektur, utsmykning og materialbruk. Her nevnes det "**det velges materialer og løsninger som har varige estetiske verdi**" og "**det vektlegges kunstnerisk utsmykking ved nye skoleanlegg**".*
- *Elever og læringer skal oppleve et godt arbeidsmiljø fritt for mobbing, vold og rasisme. Her nevnes det at utearealet skal "**stimulere og inspirere til fysisk aktivitet**". Det vektlegges i tillegg **oversiktighet i skolens uterom, men med muligheter sosialisering i mer avskjermede soner** (UDE, 2010).*
- *Skoleanlegget skal bidra til et godt arbeidsmiljø. Arealet skal gi alle ansatte gode muligheter for å utføre sitt arbeid til beste for elevenes læring, egenutvikling og trivsel.*
- *Skoleanlegget skal være lokale kulturhus. Skoleanlegget skal bidra til å styrke lokalmiljøet og utformes på en slik måte at det enkelt kan benyttes*

til virksomheter utover skolens kjernevirksomhet. Her nevnes det at uteområde skal utformes slik at det kan benyttes av nærmiljøet etter skoletid.

- *Arealbruken skal effektiviseres og begrenses gjennom sambruk og flerbruk*
- *Skoleanlegget skal planlegges ut fra mål om en bærekraftig utvikling. Her nevnes det blant annet " det legges vekt på arealeffektivitet og lavt m2 forbruk per elev uten at det går på bekostning av funksjonalitet"*
- *Skoleanlegget skal planlegges og bygges med utgangspunkt i føre-var-prinsippet for å redusere helsemessige og økonomisk risiko. Her legges det vekt på at "et føre-var-prinsipp legges til grunn ved organisering av skoleanlegge, tekniske løsninger og materialbruk"*(UDE, 2010).

De punktene som vurderes som særlig viktige i denne sammenhengen er markert.

Bygg for læring – standard program for grunnskoler

For skoleanlegg med mindre utearealer presiseres det her at det skal være høy kvalitet for detaljer og materialevalg (UDE(2), 2010). I tillegg skal utearealet har utstyr og møblering tilgjengelig for alle. UDE setter i dette dokumentet tre funksjoner som skal dekkes av skolens uterom:

- *Pauseareal for lek, sosial kontakt og rekreasjon*
- *Læringsarena som supplement til den ordinære undervisningen*
- *Møtested i nærmiljøet* (UDE (2), 2010).

Andre punkter som beskrives her er:

- *Tilrettelegging for fri lek på tvers av alder, kjønn og ferdighetsnivå*
- *Muligheter for å leke sammen eller alene*
- *Funksjonsåpne steder som gir mulighet for ulike typer aktiviteter*
- *Tilrettelegging av naturelementer og bruk av vann*
- *Oversiktighet, men med muligheter for avskjermede områder*
- *Plasser for større forsamlinger av elever*
- *Mulighet for å teste ut og øve seg på ulike former for fysiske aktiviteter*
- *Sted som stimulerer til positiv aktivitet*
- *Tilgjengelighet for alle, uavhengig av funksjonshemninger*
- *Parkeringsarealer for bevegelseshemmede, sykkel-moped- og elevparkering. Trafikkarealer skilles fra oppholdsarealer og ved skyggesiden av anlegget* (UDE, 2010).

Punktene i dokumentet gir et inntrykk av høye intensjoner om kvalitet av skolens utearealer, men er formulert mer som ideer eller retninger man kan ta i utformingen og oppleves ikke som direkte krav.

Undervisningsbyggs kravspesifikasjoner til Skoleanlegg 2009

Kravspesifikasjonene satt av Undervisningsbygg Oslo KF går utover tekniske krav som er satt i plan- og bygningsloven og legger grunnlaget for

de skoleanleggene som blir bygd, utarbeidet og renoveret i dag. Disse spesifikasjonene er utarbeidet som en kvalitetssikring av anlegg og arbeidet mot mer optimale læringsarenaer (Undervisningsbygg, 2009).

Iflg. kravspesifikasjonene vektlegger Undervisningsbygg Oslo KF lang levetid på prosjektene sine, robusthet, tilpasningsdyktighet, universell utforming og hensiktsmessig kvalitet av byggematerialer (Undervisningsbygg, 2009). I forhold til tilgjengelighet og skoleanlegg, understreker rapporten at skolens utforming skal tåle endringer i fremtidige læreplaner, brukergrupper og formål (Undervisningsbygg, 2009). Rapporten understreker at skolegården skal være tilpasningsdyktig og uteområdets kapasitet for undervisning, lek og idrett ved eventuelle utvidelser skal ivaretas i idéfasen, skisseprosjektet og i forprosjektet (Undervisningsbygg, 2009).

Veiledende norm?

Målsetting bak denne utearealsnormen var å gi veiledende krav til både kvalitet, funksjon og størrelse av skolens uterom avhengig av skoletype og geografisk plassering. Et annet formål var også å komme med kompenserende tiltak i skoleanlegg med vanskeligere situasjoner til å møte disse kravene. Det mest sentrale problemet ved utforming av en slik norm virker ikke å være funksjonskrav, men krav til minimumsareal per elev. De tre hovedfunksjonene

	INDRE BY	YTRE BY	Vilkår for avvik Kompenserende tiltak
Sosial og Helse- direktoriatets anbefalinger	Skoler over 300 elever (fra min. 50 m ² stigende med 25 m ² per elev utover dette).	Skoler over 300 elever (fra min. 50 m ² stigende med 25 m ² per elev utover dette).	
Utdanningsetaten	Spenn: min. 8 -18 m ²	Spenn: 8 -18 m ²	<i>Maks. 100 m. avstand til park og trafikktrygg adkomst. Høy kvalitet på utforming og materialbruk. Areal for ulike former lek opparbeides.</i>
Plan - og bygningsetaten	Spenn: 12- 18 m ²	Min. 32 m ²	<i>Maks 50 m avstand til park og trafikktrygg atkomst. Høy kvalitet på utforming og materialbruk. Areal for ulike former lek opparbeides.</i>

Figur 3: Oversikt over veiledende arealkrav fra Sosial- og helsedirektoriatets, Utdanningsetaten og Plan- og bygningsetaten (PBE (2012), UDE (2)(2012) , UDE (2012), Thören (2003)).

nevnt i *Bygg for læring – standard program for grunnskoler* tas også inn i disse arbeidsdokumentene som grunnlag til skolegårdens funksjon (UDE, 2012). Det presiseres at størrelsene på uteareal tilgjengelig er svært varierende og at arealbruken derfor må effektiviseres gjennom flerbruk og sambruk (UDE, 2012).

For de lavere trinnene (1-7. trinn) spesifiseres det at det bør legges til rette for fri lek, som kan stimuleres av naturelementer og topografi. Det legges også vekt på å legge til rette for rollelek, fantasilek og konstruksjonslek i uterommene. I dokumenter fra denne arbeidsgruppen presiseres det også andre forhold i uterommet som bør sikres, for eksempel gode solforhold, skjerming mot vind, forurensning og kuldedrag og sikring av offentlige friarealer. I tillegg nevnes det at der dette er forsvarlig bør slike friområder innlemmes i skoleanlegget (UDE, 2012).

Som tidligere nevnt er arbeidet med denne veilederen for utearealer i Osloskolen på vent. Kjernen i diskusjonen virker å være å sette et tallfestet minimumskrav for utearealene, der de ulike etatene er uenige om hva som bør gjelde. Figur 3 viser en rask oversikt over hvilke krav UDE og PBE operer med som veiledende tall i dag. UDE ønsker med andre ord å tillate et lavere minimumstall for skolegården og mener at tall som er høyere vil være urealistisk i henhold til prognosene om økt elevtall og til den tette byen mange av skolene i indre by er omgitt av. PBE har på sin side satt et noe høyere tall for indre by, enn UDE. I tillegg setter etaten strengere avstandskrav til kompenserende anlegg. PBE setter 50 m, mens UDE setter 100 m. Et lavere avstandstall vil sette større krav til nærmiljøanlegg

som mulighet for kompenserende tiltak. Begge presiserer at utformingen av kompenserende uteareal må være av høy kvalitet og ha en god materialbruk (PBE (2012), UDE (2) (2012)). Dette kan være positivt sett i lys av at kompenserende tiltak da blir vanskeligere å oppfylle. Dette vil kunne gi økt fokus på å oppfylle arealkravene innenfor skolens egen tomt.

Tidligere tall fra Sosial – og Helsedirektoratet gir et betydelig høyere tall på minimum 50 m² per elev. Tall fra rapporten Fysisk aktivitet blant 6-, 9- og 15-åringer i Norge som ble utgitt i 2012 fra Helsedirektoratet viser at et flertall av norske skoler har et nettoareal per elev på over 50 m². På samme tid vektlegges det at "også et stort antall skoler ikke er i nærheten av å tilfredsstille dette minimumskravet"(Hdir, 2012). Dette gjelder spesielt

for skoleanlegg i Oslo by og å kunne oppfylle et krav på 50 m² innenfor skolens egen tomt vil i mange tilfeller være urealistisk. Mangelen på offisielle krav til størrelse og innhold i slike typer uterom stilles spørsmålsteget ved også i denne rapporten og det kommenteres at "dette er ganske underlig av flere grunner i det man har en rekke ulike arealkrav til for eksempel oppdrett av dyr" (Hdir, 2012).

2..6 Oppsummering og delkonklusjon

2. Hvilke krav stiller Oslo kommune til skolens uterom?

Oslo kommune operer med funksjonskrav til sine skoleanlegg og har i dag ingen offisielt arealkrav til skolens uterom. Kommunens overordnede funksjonskrav er at skolegården skal fungere som:

- 1) Pauseareal for lek, sosial kontakt og rekreasjon,

- 2) Læringsarena som supplement til den ordinære undervisningen, 3) Møtested i nærmiljøet (UDE (2), 2010). I tillegg viser retningsgivende dokumenter fra Utdanningsetaten gode intensjoner vedrørende funksjoner som skal tillegges uterommene (UDE, 2010), UDE (2) (2010)).

Arbeidet med en veiledende norm er påbegynt, men er for tiden lagt på is. Denne var ment å inneholde både retningslinjer til arealstørrelse og funksjoner. En veiledende norm for skolegården ville vært positivt med tanke på dagens skoleutbygging. En slik norm, selv om den ikke setter lovfestede krav, ville vært et praktisk verktøy i å kvalitetssikre at denne utviklingen iht. skolebehovsplanen ikke forringer skolegårdene og barns muligheter for lek, aktivitet og sosialt samvær her.

Bilde 8-10: skolegården som nærmiljøanlegg, rekreasjonsareal og som sted for læring.

3. TEORI

3.1 DAGENS BARNDOM

Dagens barn tilbringer mindre av tiden sin ute på egen hånd og betraktelig mer i skolen eller organiserte fritidsaktiviteter som er pedagogisk tilrettelagt sammen med voksne (Gullestad, 2010, Ulleberg, 2006). I en hverdag der både mor og far arbeider er mange familier nødt til å benytte seg av ordninger som aktivitetsskolen for å få timeplanen til å gå opp. Skolen har i dag derfor en viktig rolle i barns oppvekst, spesielt etter den forrige Læreplan 97 hvor det ble bestemt å flytte aldersgrensen for skolestart ned til seks år.

Gullestad (2010: 34) skriver at mange opplever at barndommen ligger i en klemme mellom *“skole, organisasjonsliv, reklame, internasjonale medier og ny kommunikasjonsteknologi”*. I tråd med at samfunnet og livsstiler har forandret seg i løpet av de siste tiårene ser man nå at også forandringer som lengre skoledager, tidligere skolestart, mer passiv lek som data eller fjernsynstitting og mindre selvstendighet i forhold til barnets muligheter for selvstyrt lek har påvirket dagens barns hverdag (Gullestad, 2010). Skolen fungerer derfor som et oppvekststed og spiller en viktig rolle for dagens barndom og for barns utvikling ut over generell læring som lesing og skriving.

Dagens barndom strider på den måten med det ideelle bildet nordmenn og foreldre har, som

nærhet til naturen, fri og uhindret lek og mye friluft (Gullestad, 2010). Mange mener i dag at de tradisjonelle ideologiene bak barndommen er truet. Barn har i dag i mindre grad en før mulighet til å drive sin egen selvstyrte lek (Gullestad, 2010). Samtidig som det er økende fare i nabolagene, er det en økende interesse for lek, som aktivitet og som arbeidsform for utvikling av nyskapende og kreative evner (Gullestad, 2010).

Gjennom skolegang og foreldres oppdragelse settes rammer og muligheter for barnets aktiviteter og utfoldelse (Hansen, 2008). Barndom og hvordan man ser på oppdragelse har endret seg i løpet av de siste tiårene (Hammerqvist, 2009). I takt med at samfunnet og byen utvikler seg, blir også premisser, rammer og meninger omkring barndommen endret. Det samfunnet vi lever i dag er betraktelig endret sett i sammenligning med førti år siden. Barndom på 60-, 70- tallet er ikke helt den samme som den er i dag. Dette forholder seg til trender i samfunnet, forandringer i befolkningens livsstil, økt kunnskap og teknologi. Barn kan i dag, i tråd med utviklingen i samfunnet generelt, bli betraktet som mer individualister enn tidligere (Hansen, 2008:57). Flere foreldre er opptatt av om barnets skolegang er tilstrekkelig og tar nok hensyn til akkurat deres barns behov og ønsker i tillegg til foreldrenes egne interesser (Hansen, 2008:57, Helgesen, 2003).

Barn i dag lever i et samfunn som blir stadig mer

globalt, internasjonalt og teknologisk anrettet. Likevel er mange utfordringer knyttet til barn og by de samme i dag som for noen tiår siden. Dette viser forskning gjort av norsk form som trekker frem at problemer rundt økende trafikk, sterk fortetting og mindre uteareal til disposisjon var før og er fortsatt aktuelle (Hammerqvist, 2009). I byen råder arealknapphet i de fysiske omgivelsene, noe som legger visse begrensninger på barns tilgjengelighet og uavhengighet (Hammerqvist, 2009). Likevel trekker Hammerqvist (2008) frem at det er viktig for bybarna å kunne oppnå en autonom barndom selv når de er bosatt i sentrumskjernen.

Leken står sentralt i barns oppvekst og den læring de kan dra ut av leken i deres fysiske oppvekstmiljø (Limstrand, 2001). Barn har blant annet behov for bevegelse, utfordring, spenning, kreativ utfoldelse og sansestimulering. Dette behovet vil de fleste barna få tilfredsstilt i sitt umiddelbare nærmiljø (Limstrand, 2001). På den andre siden kan man spørre seg om dette er et faktum? Barn som er bosatte i sentrale bystrøk kan møte en del hindringer som for eksempel muligheten for å gå utendørs alene på grunn av farer som trafikk og ukjent. Skolegården på sin side står som et sosialt fri rom hvor barna selv bestemmer og samhandler på egne vilkår, under trygge forhold og med minimal medvirkning fra voksne (Ulleberg, 2006).

3.2 BARNES BEHOV

Barns utvikling skjer på mange ulike felt som sosialt, fysisk og mentalt, og er en dynamisk progresjon mellom de ulike (Udir(2), 2012). Iflg. Utdanningsdirektoratets hjemmeside består barns utvikling av *“fysisk utvikling, sansemotorisk utvikling, språkutvikling, sosial utvikling, intellektuell utvikling, estetisk utvikling og moralsk utvikling”* (Udir(2), 2012). Disse ulike feltene fungerer ikke separate, men har innvirkning på hverandre.

Skolegården er en viktig læringsarena på mange ulike områder, kunnskap om egen fysikk og kropp, sosial kunnskap, følelse av mestring, muligheter for frisk luft, bruk av kreativitet og nysgjerrighet osv (Nilsen, 1996). Barn har behov for å kunne utvikle seg innenfor alle disse feltene. I videre diskusjon av barns behov i forhold til skolens uterom er det viktig å poengtere at barn er ikke en gruppe, men består også av mennesker med ulike individuelle behov og meninger. I denne sammenhengen trekkes det mer generelle slutninger om viktige faktorer å betrakte i forhold til barns behov i skolegården.

Beskrivelsen av barns behov deles her inn i to delkapitler. Det først tar for seg barns behov i forhold til alder, kjønn og mulige funksjonshemninger. Den andre tar for seg barnets utvikling fysisk og motorisk, sanselig, sosialt og moralsk, intellektuelt og estetisk. Utvikling i de ulike feltene gir barnet

økt kunnskap og ferdigheter, som igjen gir økt mestringsnivå. Til slutt beskrives lek som behov og aktivitet på bakgrunn av den viktige rollen ekte lek har for barnets utvikling.

Behov på bakgrunn av kjønn, alder og ved funksjonshemninger:

Behov i forhold til kjønn

I forskning gjort av Lene Schmidt på betydning og bruk av nærmiljøanlegg går hun inn på forskjellene på gutter og jenters bruk av skolens uteareal. Hun påpeker at blant annet fotballens sterke posisjon i skolegården kan gå på bekostning av jenters deltakelse i aktiviteter. I fotball dominerer guttene som brukere og jentene inntar en mer passiv rolle. Schmidt (2004) skriver følgende *“der det var få tilbud til jentene, hadde både barn og voksne utviklet forstillinger om at jenter helst vil stå og prate”*. Der utearealene var begrenset og det var rom for få tilbud var fotballen en dominerende aktivitet, på samme tid som denne aktiviteten ofte skjer på guttenes premisser. Schmidt (2004) fremhever at situasjonen var annerledes på skoler hvor mulighetene var flere og at jentene der var mer aktive og synlige i skolegården.

Lidéns (1994) forskning bygger opp under denne forståelsen av at skolegården er preget av en kjønnsdeling når det kommer til aktiviteter elevene

foretar seg. Det blir også poengtert av flere at skolegården fungerer som et offentlig rom og at skillene mellom aktiviteter de ulike kjønnene opptar seg med er forskjellig i løpet av skoletiden som etter skolen er ferdig, i Aktivitetsskolen for eksempel. Jentene er ofte mer passive i aktiviteter som fotball som er svært fysisk, selv om de ofte har de samme fysiske forutsetningene som guttene (Schmidt, 2004, Lidén, 1994).

Behov i forhold til barnets alder

Anne-Britt Nilsen, Øyvind Vestre og Tor J. Askim kommer med en rekke forslag i boken *“Barnas uterom - lek og samvær”* i forhold til barns behov i skolegården. Barn utvikler seg raskt, både fysisk og psykisk gjennom de første årene på grunnskolen. Det er viktig å se barns behov i forhold til deres utvikling og til hvilken stimulering de trenger for videre utforskning, utvikling og bedring av ferdigheter etter hvert som de vokser. Nilsen (1996) nevner en rekke viktige momenter for de ulike aldersgruppene og uterom. En slik kategorisering av behov nevnes også i Barnerepresentantenes faktaperm, hvor de også går inn i hvilken betydning det har for planleggingen. Figur 4 viser en oversikt over hva som karakteriserer de ulike aldersgruppene og hvilke behov for utvikling disse har.

Mange av behovene til de ulike aldersgruppene overlapper noe og en elev på 7 år og en på 12

KARAKTERISTIKK OG BEHOV VED ULIKE ALDRE:

5- 6 ÅR

KARAKTERISTIKK

- Stor aktivitetstrang, krever aktiv bruk av kroppen
- Behov for store, voldsomme bevegelser
- Klossete, impulsive, rastløse
- Ønske om mestring
- Stor forskjell på modning innenfor aldersgruppen.

BEHOV FOR:

- Allsidig bruk av kroppen
- Ulike vanskelighetsgrader for å kjenne mestring
- Oppfordres til å bruke kroppen og kreativiteten, innenfor trygge rammer.
- Muligheter for å klatre
- Er ikke klare for å takle trafikk

7-9 ÅR

KARAKTERISTIKK

- Sterkere og større kontroll over egen kropp
- Mestrer flere fysiske aktiviteter
- God alder for læring av koordinasjon, kroppskontroll
- Økt evne til å forstå verbale instruksjoner
- Kan ta inn flere sanseinntrykk på samme tid.

BEHOV FOR:

- Intellektuell og fysisk stimulering
- Utvikling av motoriske ferdigheter
- Muligheter for både fin- og grovmotoriske øvelser
- Utfordring og spenning for å utvikle seg
- Mulighet til bruk av fantasi og skaperevne; eks. Bygge egne hytter, forme egne omgivelser.
- Tilstrekkelige muligheter for å gå, løpe, kaste og hoppe.
- Ikke modne for trafikk. Skolevei bør sikres.

10-12 ÅR

KARAKTERISTIKK

- Aktiviteter som organisert idrett blir viktigere, spesielt eksempler som fotball.
- Initiativrike, aktive, lykelige
- Udisiplinerte, uregjerlige og ulydige
- Å knytte vennskap
- Holder seg mest sammen med venner av samme kjønn
- Blir ofte læremestre og tradisjonsbærere av leker for de yngre barn

BEHOV FOR:

- Mulighet for utvikling og øvelse i ulike idrettslige aktiviteter av grovkoordinert form
- Ulike balleker, ikke bare fotball
- Hensiktsmessig med løst lekeutstyr, gir muligheter for flere aktiviteter.
- Forsøke seg på nye ting
- Innordne seg etter skolens regler
- Sosialt samvær og gode møtesteder
- Variasjon i møtesteder som legger til rette for ulike samværsformer.
- Legge til rette for aktiviteter som er populære over en periode (rullebrett, sykling, basket)
- Muligheter for å forme sitt eget miljø

Figur 4: Barn behov i forhold til alder, basert av Nilsen (1996) og (Direktoratet for naturforvaltning, 1998).

år kan ha like stor glede av det samme stedet. Det kan likevel være nyttig å ha disse aldersgruppene i bakhodet når man planlegger skolegårder for å gi en pekepinn på om mulighetene er åpne for bruk av anlegget for alle aldersgruppene. Ofte plasseres lekeutstyr i skolegårder som hovedsakelig er spennende og tilrettelagt for de minste barna. De eldre barna sitter ofte igjen med dårligere tilbud, spesielt dersom de ikke interesserer seg for fotball i den karakteristiske ballbingen som de fleste skolene har. tenåringer ønsker seg ofte til sine favorittsteder, et sted man kan være i fred, få orden i tanker, følelser eller fatte ulike viktige og mindre viktige valg. Mange skoler har i dag få områder hvor elever har mulighet for å trekke seg tilbake og være alene (Nilsen, 1995).

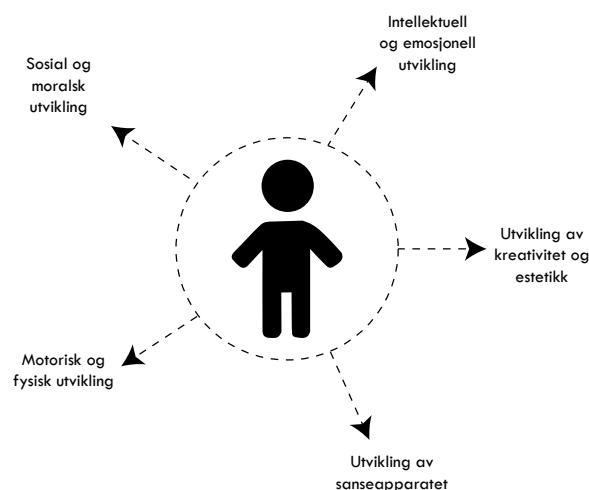
Behov i forhold til psykisk eller fysisk funksjonshemninger:

Ikke alle barn har like muligheter for sosial eller fysisk utfoldelse. Når en eller flere av skolens elever har en funksjonsnedsetning blir tilrettelegging av skoleanlegget for de spesielle behovene disse barna måtte ha viktig. Universell utforming er en av måtene å tilrettelegge det fysiske skolemiljøet på og er i dag lovpålagt gjennom Plan og bygningsloven.

Iflg Husbanken kan universell utforming beskrives som "Omgivelser, bygninger og produkter skal 1) Gi like muligheter for bruk, 2) gi muligheter for fleksibel bruk, 3) være enkle og lett forståelige i bruk 4) gi

forståelig informasjon, 5) gi minimal fare ved feil bruk, 6) kreve lav fysisk anstrengelse, 7) gi plass for tilgang og bruk" (Isdahl, 2007). Universell utforming betyr kort beskrevet at et området skal være tilgjengelig og inkludere alle, uavhengig av fysiske hemninger. Universell utforming har fått et økende fokus i norsk planlegging og byutvikling. I skoleanlegg som skal være for alle barn er det viktig at også skolens utemiljø er med på å inkludere alle, uavhengig av fysiske hemninger, i bevegelse og lek.

3.3 BARNETS UTVIKLING

Figur 5: Ulike områder av barnets utvikling.

Motorisk og fysisk utvikling (Det fysisk aktive barnet):

Å bruke kroppen aktivt i de tidlige årene av oppveksten kan ha stor betydning for barnets personlighetsutvikling (Nilsen, 1996). Barnets motoriske utvikling er læring og tilegning av ulike motoriske ferdigheter over tid. Motoriske ferdigheter utvikler seg gjennom barnets alder og kan deles inn i ulike faser. Iflg Utdanningsdirektoratet kan dette deles inn i fem faser; tilvenningsfasen, grovkoordineringsfasen, finkoordineringsfasen, automatiseringsfasen og tilpasningsfasen (Udir, 2012). I begynnelsen trenger barnet tid til å finne hensiktsmessige løsninger på en utfordring, dette består i prøving og feiling til barnet finner en god løsning å gjøre bevegelsen på. Etter hvert som barnet får øving i en utfordring, for eksempel å klatre oppover i et klatrestativ, vil det utvikle ferdigheter fra grovkoordinerte bevegelser til finkoordinerte (Udir, 2012). Når barnet begynner å mestre en øvelse blir ferdigheten automatisert slik at bevegelse går av seg selv. Dette betyr også at barnet kan utføre flere oppgaver på samme tid (Udir, 2012). I den siste fasen må barnet tilpasse ferdighetene sine til omgivelsene. Dersom det har lært å hoppe på asfalten, må det tilpasse seg dersom det samme blir gjort i mykt terreng. Gjennom fysisk aktivitet og lek utvikler barnet disse fin- og grov-motoriske ferdigheter og noe som også påvirker dets mental og sosial utvikling (Nilsen, 1996).

Utvikling av sanseapparatet (Det sansende barnet):

Skolemiljøet bør stå som en arkitektonisk iscenesettelse som utfordrer og stimulerer elevene til de sanselige potensialer de har (Hansen, 2008). Leken er viktig for barns bruk av sanseapparatet. Barn er mer sensitive til lyder, lukter, materialer, synsinntrykk og smaker enn vi voksne er. Og det er nettopp gjennom bevegelse og sansning at vi opplever verden rundt oss skriver Hansen (2008). Hansen (2008) skriver at et aktivt liv *“med bevegelse og sansning gjør, at vi er kropslig og psykisk trygge og sikre i verden. Får vi ikke utviklet orienteringssansen og stedsansen blir vi disorienterte”* (Hansen, 2008). I tillegg danner sanseapparatet den biologiske basisen for mennesker evner til aktivitet, kommunikasjon, opplevelse og oppførsel (Gehl, 2010).

Utearealer, dersom tilrettelagt tilstrekkelig med innhold, kan komplettere barns læring. Noe kunnskap og erfaringer kan ikke kun læres på bakgrunn av litteratur, noe må sees, oppdages, kjennes på, luktes og observeres. Dette er også en av de beste måtene barn lærer og husker på. Gjennom å foreta seg noe praktisk, husker man gjerne også den kunnskapen eller erfaringen man lærte ut av selv handlingen. Det er også viktig å huske, i et stadig mer testbasert samfunn, at ikke alt kan leses ut av bøker (Hansen, 2008:18).

Hansen (2008) skriver at dersom man i sine

undervisningsmiljøer skulle oppfylle de sosiale og estetiske krav som tilstrebes, må all oppmerksomhet rettes mot sansebevissthet, både gjennom arbeidsmetoder og uttrykksformer. Hansen (2008) retter her et fokus mot de faglige involverte parter som pedagoger, arkitekter så vel som forskere. Man må gjennom synliggjøring og tilrettelegging utfordre og utvikle hele barnets sanselig repertoar, for så å kunne fremme elevenes fulle muligheter for kreativ utfoldelse (Hansen, 2008:19).

Sosial og moralsk utvikling (Det sosiale barnet):

Et godt utrustet uterom som gir rom til positive aktiviteter kan være et viktig grep i kampen mot mobbing i skoler (Thóren, 2003). Det er en kjent sak at skolegården ofte er stedet hvor mobbing og sosial utestenging forekommer. Forskning bekrefter at gode utearealer reduserer mobbing, vold og uro mellom elevene og legger til rette for motivasjon, læring og trivsel (Thóren, 2003). Jorun Fougner (2010) skildrer i sin bok *Skolegårdsfortellinger* hvordan skolegården som arena kan prege oss på både godt og vondt. Fougner (2010) skriver at skolegården er *“et sted der vi lærer hvem vi er og hvor vi hører hjemme i den sosiale rangsorden, om vi er innenfor eller utenfor det gode selskap.”* I boken presenterer Fougner et knippe ulike fortellinger fra både skolelever i dag og voksne som sier noe om gode eller vonde erfaringer og hendelser i skolegården. Skolens uterom står på sin side i

særstilling også på bakgrunn av at den i stor grad er fri for voksnes innblanding.

Bilde 11: Fotball

Bilde 12: Bevegelse er viktig,

Intellektuell utvikling og følelser (det kunnskapssøkende barnet):

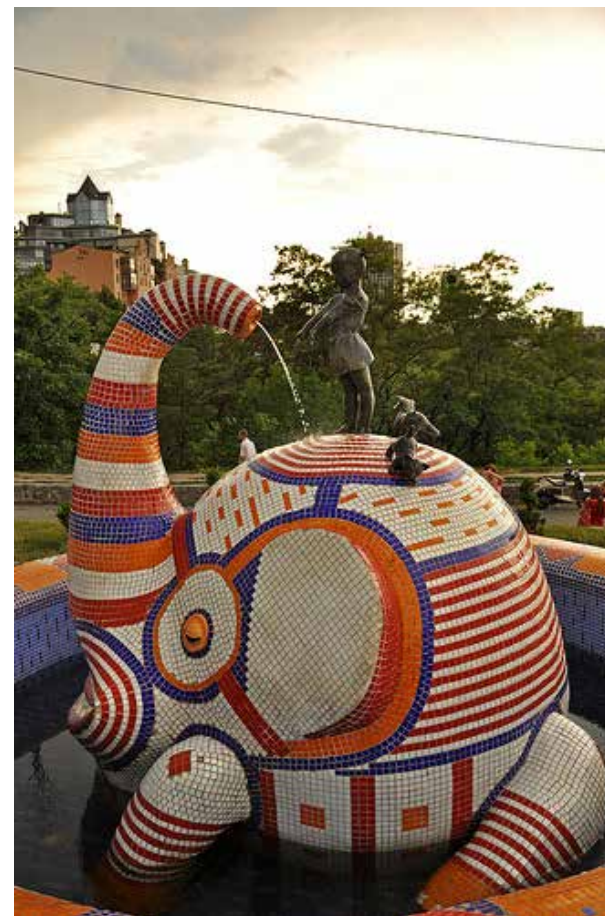
Barnets intellektuelle utvikling skjer først og fremst gjennom undervisningen inne i klasserommene. En utforming som oppfordrer til positiv kreativitet, lek og fysisk aktivitet kan likevel være viktige bidrag når det kommer til konsentrasjon og andre egenskaper som fremmer evnen til læring. På samme tid kan også skolegården brukes i undervisningssammenhenger som i kroppsøvingstimer eller i naturfagtimen.

Gjennom lek og utfoldelse utvikler barn både sitt intellektuelle og emosjonelle register. Gjennom lek kan barn bearbeide følelser eller erfaringer som har satt dype spor på en trygg måte og dermed få en økt kontroll over sitt eget følelsesliv (Olofsson, 1993). På samme tid kan man tillate seg å teste ut følelsesuttrykk som i virkeligheten vil slå ut negativt, men som tillates innenfor lekens rammer (Olofsson, 1993). Barnets kognitive utvikling gjennom leken er blitt forsket på av mange teoretikere. I leker som rolleleker hvor man later som viser studier at barnet får trening i tenkning, hukommelse, planlegging og forståelse som er viktig læring fram mot voksenalderen (Olofsson, 1993). På samme tid gir slike leker øvelse i abstrakt tenkning.

Estetisk utvikling (det skapende barnet):

Barn er lekne, kreative og skapende vesener, eller som Olofsson (1993) skriver; "Lek og kreativitet er sydd av samme stoff". Mennesker nyter av vakre omgivelser eller nye estetiske oppdagelser og som barn skjer disse oppdagelsene oftere for første gang. Eksempler på dette kan være alt fra å se løvetann sprette opp mellom oppsprukket asfalt til store kunstverk. De fleste har minner fra estetiske inntrykk som har rørt ved oss eller imponert og ført oss til en høyere tilstand av erkjennelse av estetiske kvaliteter. Å anta at slike opplevelse er forbeholdt voksne vil være en feil, allerede som små barn er vi mottakelige for estetiske inntrykk (Hendricks, 2011:26). Estetiske inntrykk er en del av det å hente inspirasjon, skape og fornye seg.

Å kunne prege sine egne omgivelser er viktig for barns kreative utvikling, og kan skape eierskap knyttet til skolens uterom. Dette kan også ta form i estetisk vakre elementer. Man skal heller ikke undervurdere den estetikken og læringen barn kan ha gjennom sesongvariasjoner med vegetasjon.

Bilde 13: Å kunne forme eget miljø er viktig læring for barn.

3.4 LEKEN SOM BEHOV, AKTIVITET OG KJENNETEGN I SKOLEGÅRDEN

I spørsmål om barns behov i skolegården kommer man ikke unna leken, både som aktivitet, behov og kjennetegn på omgivelser tilrettelagt for barn. En lekeplass eller skolegård uten lek virker meningsløs. I følgende avsnitt forsøker jeg å beskrive fenomenet lek, ulike typer lek og ulike teoretiske perspektiver. Olofsson (1993) skriver følgende "I barnets utvikling er leken den virksomheten som best utvikler barnets iboende muligheter, og hvor lek og utvikling påvirker hverandre gjensidig".

Å leke kan sies å være et behov som barn har eller en aktivitet fleste barn naturlig vil oppta seg med. Lek kan på samme tid være så mangt og grensen for hva som betegnes som lek eller idrett er ikke alltid like klart for oss voksne. Barn og unge på sin side har ofte klare og tydelige formeninger om hva som er virkelig lek og hva som ikke er det. Leken har i motsetning til idrett og sportslige aktiviteter ingen pålagte regler utenfra (Olofsson, 1993). I motsetning til mange andre aktiviteter er det selve middelet som er det viktige og ikke målet (Olofsson, 1993). Dette tilsier at selve leken er belønning i seg selv. På samme tid er det viktig å understreke at barnet gjennom leken kan tilfredsstille mange behov for sin fysiske, psykisk og sosial utvikling (Flemmen, 2003).

Kategorier av lek:

Ordet lek defineres ut fra det store norske leksikon som en "fysisk eller psykisk aktivitet som ikke synes å ha noe (eksplisitt) mål utover seg selv" (Alver, 2013). Lek er en viktig del av barnas utvikling og del av deres sosialisering og kultur (Alver, 2013). Motivasjon, regler og rammer for leken kommer fra barnet selv . Lek er viktig for barnets helhetlige utvikling av motoriske, språklige, emosjonelle, sosiale og intellektuelle ferdigheter (Eik, 2000, (Olofsson, 1993)). Flere teoretikere har utviklet forskjellige kategorier for lek, forskjellige fra hverandre. I denne rapporten deles lek som fenomen inn i følgende seks kategorier: 1) *Funksjonslek/bevegelseslek*, 2) *Bevegelseslek/Regellek*, 3) *Regellek*, 4) *Fiksjonslek/Rollelek*, 5) *Original fantasilek* og 6) *Konstruksjonslek* (Schmidt, 2004).

1. Funksjonslek/Bevegelseslek: defineres som aktiviteter hvor viktige muskelgrupper er i aktivitet og barnet jobber fysisk. Inn under dette kommer bevegelse som å løpe, hoppe, gå, krype, klatre, løfte på ting og bære ting osv. Inn under dette faller også aktiviteter som er koblet til sanseapparatet inn, som å høre, føle, lukte, se og smake (Schmidt, 2004).

2. Bevegelseslek/Regellek: defineres som fysisk aktiviteter som bidrar til utvikling av både fysikk og samhandling med andre (Schmidt, 2004). Eksempler på dette er fysiske aktiviteter med bestemte regler

som fotball, slåball, kanonball, basketball osv.

3. Regellek: Leker som ofte har lengre tradisjon og bidrar til utvikling av samhandling og barnets moral (Schmidt, 2004). Eksempler på slike leker er har en, gjemsel, hoppe paradisi, politi og tyv, bro bro brille osv.

4. Fiksjonslek/Rollelek: der barnet trer inn i ulike roller eller karakterer og bruker fantasien aktivt i leken. Her bruker også barn kreativiteten sin til å late som objekter er noe annet en hva de egentlig er. Eksempler på dette er å leke mor, far og barn, leke butikk eller skole, late som man kjører bil etc. Denne typen lek er svært vanlig hos yngre barn fra 3 års alderen og oppover. Gevinster av slik type lek kan vært en økning i barnets sosiale evner og bedre kreativitet (Olofsson, 1993).

5. Original fantasilek: eksempler på dette kan være å spille teater eller lage show (Schmidt, 2004).

6. Konstruksjonslek: kan defineres som en prosess der man gjennom bruk av ulike materialer lager eller konstruerer noe. Det er altså en prosess som leder frem mot et synlig resultat konstruert av barnet selv. Dette er ofte en aktivitet hvor barnet jobber aktivt mot et bestemt mål som for eksempel å bygge en hytte, bygge et sandlott, tegne en hund etc. Slike leker bidrar til utvikling av barnets kreativitet, sosiale evner og bruk av fantasi (Schmidt, 2004).

Teorier om lek:

Lek er en uangripelig aktivitet og teoretikere har forsøkt å forklare lek hos barn fra forskjellige faglige perspektiver. Definisjonen av lek er også avhengig av hvilket teoretisk perspektiv man har på fenomenet og hvilken rolle man vurderer at leken har i barnets utvikling (Olofsson, 1993). Utvikling gjennom lek, kan sees i sammenheng med den fysiske og psykiske utviklingen slik mange teorier fokuserer på, men også innenfor kreativ, emosjonell, intellektuell og

spirituell utvikling av barnet (Hendricks, 2011). Her vil det kort bli beskrevet noen teorier om lek:

Reaksjonsteorien: hevder at lek har som funksjon å gi barnet pause fra målorienterte aktiviteter og dermed gir muligheter for bruk av kreativitet og impulsive handlinger ut i fra individets egne ønsker. Sett i sammenheng med en skolehverdag vil det si at leken i friminuttene dermed står som en kreativ pauserom for eleven i en ellers læringsstyrt hverdag

(Alver, 2013).

Kommunikasjonsteori: Teoretikere som hevder at hensikten ved leken er leken i seg selv og at leken som fenomen følger oss inn i voksenlivet. Denne retningen er fokusert på lek som kommunikasjonsmetode og det sosialt samspillet for forekommer gjennom handlingen(Eik, 2000).

Psykoanalytisk teori: Et perspektiv som vektlegger

Bilde 14-19: 1) Funksjonslek/Bevegelseslek, 2) Bevegelseslek/Reglelek, 3)Regellek, 4) Fiksjonslek/Rollelek, 5) Original fantasilek, 6) Konstruksjonslek.

barns lek som uttrykk for deres behov, konflikter og vanskeligheter. Psykoanalytiske teoretikere har først og fremst gransket leken som et middel for å skaffe innsikt og belyse barnets indre konflikter og studerer ofte ikke leken som fenomen i seg selv (Olofsson, 1993:152).

Kognitive teorier: Disse teoriene legger hovedvekt på barnets intellektuelle utvikling og teoretikere har hovedsakelig fokus på lekens betydning for barnets intellektuelle utvikling. En av det mest fremtredende teoretikerne på dette feltet er Jean Piaget, som mente at barns mentale utvikling forgår i ulike stadier og så den intellektuelle utviklingen som en tilpasningsprosess. Piaget var spesielt interessert i hvordan barnet lærer og tenker. Piaget mente at et barns utvikling ikke nødvendigvis er knyttet til dets alder, men at alderen kunne indikere omtrent hvor barnets kognitive utvikling befinner seg (Mcleod, 2009). Han definerte fire kognitive stadium;

- **Sensimotor:** I alderen 0-2 år. Dette stadiet blir beskrevet som en tid med rask kognitiv utvikling. Små barn blir beskrevet som egosentriske fordi de mangler forståelse av verdenen rundt dem.
- **Preoperational:** I alderen 2-7 år: I denne fasen kan barnet representere ulike hendelser og objekter og kan delta i symbolisk lek. Denne gruppen er typisk egosentriske og mangler fortsatt evnen til å se en situasjon fra flere synspunkter.
- **Concrete operational:** I alderen 7-11 år. Piaget så denne fasen som et betydelig stort

vendingspunkt barnet utvikler evnen til logisk tenkning.

- **Formal operational:** I alderen fra 11 år. I denne fasen tilegner barnet seg evner til å tenkte abstrakt, til å kombinere og klassifisere objekter og for ytterligere logisk tenkning. (Mcleod, 2009)

Innøvelsesteorien: hevder at lek som aktivitet står som forløp for voksenlivet og mer seriøse virksomheter. Leken er derfor en innøvelse av aktiviteter som gir barnet læring og erfaring til å senere i livet takle nye mer alvorlige utfordringer (Alver, 2013).

Miljøorienterte teorier: teoretikerne innenfor dette feltet legger stor vekt på miljøbetingelsenes betydning på leken, spesielt da den kulturelle og sosiale påvirkningen (Eik, 2000). Det er disse påvirkningene som har betydning for barnets utvikling og ikke universelle stadier slik mange andre teoretikere beskriver (Eik, 2000).

3.5 Oppsummering og delkonklusjon

3. Hvilke behov har skoleelevene med tanke på funksjoner i skolegården?

Gjennom dette kapittelet er det forsøkt å beskrive barns behov i forhold til alder, kjønn, mulige funksjonshemninger og ferdighetsnivå. Det sistnevnte kobler seg til barnets utvikling og tilegnelse av

ferdigheter gjennom øvelse. Det er i skolegården viktig å legge til rette for aktiviteter som er tilpasset både ulike aldre, kjønn og mestringsnivå. I forhold til skoleelever med funksjonshemninger er viktig å tilgjengeliggjøre skolegården og for å inkludere disse elevene på best mulig måte. På samme tid er krav til universell utforming i større grad regulert av lovverk som pbl.

Skolegårdens utforming kan tilrettelegge for et sett av tilbud som gir barna muligheter for å utvikle viktige ferdigheter til senere i livsløpet. Det er også viktig å belyse at utviklingen skjer på flere felt samtidig, som at barnet utvikler av både fysiske og sosiale ferdigheter gjennom for eksempel ballspill. Tilrettelegging for fysisk aktivitet har vært et stort fokus i forskning rundt barn og skolens uterom. Å oppfordre til aktiv bruk av kroppen er viktig for helse og trivsel, likevel bør skolegården også gi muligheter for utvikling i andre felt som den sosiale og kreative utviklingen hos barn. Her kan det legges til rette for rolleleker, konstruksjonsleker, og regelleker.

Skolens uterom står i en særstilling i den sammenheng at noen tilbud kan tilfredsstille flere behov på samme tid, både utvikling innenfor fysikk, motorikk og sosiale ferdigheter. Det er derfor viktig at skolen kan tilby et variert og flerfunksjonelt tilbud som gir elevene mulighet til å leke ulike former for lek. Dette gir elevene verdifull øvelse i ulike typer ferdigheter.

3.6 SKOLEGÅRDENS UTFORMING

Skolen har gjennom tidene vært ansett som en viktig institusjon og en hjørnestein i lokalsamfunnet. Ofte har dette vært signalisert gjennom bygningens arkitektur og form. Det er en økende anerkjennelse blant både teoretikere og offentlige myndigheter omkring viktigheten av å lage gode uterom i skoleanlegg (Nilsen, 1996, Thóren, 2003, Ulleberg, 2006, Schmidt, 2004).

Dagens situasjon

Innholdsløse uterom med store asfalterte flater er en beskrivelse som kan virke å fortsatt dekker mange av dagens skolegårder (Ulleberg, 2006). En manglende økonomisk prioritering hører med dersom man skal rette kritikk mot skolens uteanlegg (Schmidt, 2004). Inn under dette menes ikke kun ny finansiering til skolegårdene, men også til vedlikehold. Mange skolegårder i Oslo bærer i dag preg slitasje på lekeapparater, dekker og vegetasjon. Thóren (2001) skriver i denne forbindelse *"Vi liker å klippe snorer, men ikke å ta vare på. Kan vi da forvente at barn og unge skal få respekt for omgivelsene?"*

På samme tid er det uenighet mellom fagfolk på hvilke krav som skal stilles til skolens uterom i den tette byen og om det er visse forhold man må tåle på bakgrunn av skoleanleggets kontekst. Undersøkelser gjort av Strøm (2002) gir indikasjoner

på at skolegården står lavt på prioriteringslistene til politikere i norske kommuner. Det er lite politisk fokus satt på skolens uterom som en viktig sak å engasjere seg i. Her er det fagfolk i kommunale plan og skoleetater mer engasjerte og motiverte for å gi disse et løft (Thóren, 2003). Det er store forskjeller på kommunenes praksis i forhold til krav til skoleanlegg, noen fremmer krav til størrelse, mens andre til funksjonene (Thóren, 2003).

Flere fagpersoner kritikk mot at de som designer og skaper disse uterommene for barn ikke har tilstrekkelig med kunnskap om hva denne brukergruppen trenger (Thóren, 2001, Hendricks, 2011). Thóren (2001) kritiserer mangelen på oppmerksomhet og interesse for offentlige uterom tilrettelagt for barn og unges bruk. Det etterlyses av flere økt fokus på deltakelse fra ansatte og elever i planleggingen. Samtidig bør mer kunnskapen økes på hva elevene faktisk ønsker og trenger i sitt fysiske miljø (Thóren, 2001).

Lekeapparater og standardisering av skolens uterom:

I dag er mange skolegårder møblert med standardisert lekeutstyr. Dette går fra mindre apparater som balansebom og vippedyr til store klatrekonstruksjoner. Flere studier setter spørsmålsteget ved den utvidede bruken av slikt lekeutstyr (Schmidt, 2004, Flemmen, 2003, Thoren, 2003). Schmidt (2004) skriver at slike apparater kan føre til *"en slags ensretting eller uniformering*

av skolegården". Strenge regler når det kommer til lekeutstyr bidrar på samme vis til at andre ikke våger å risikere å lage utstyr som ikke vil bli godkjent og de fleste bruker derfor lekeapparater fra mange av de store lekeutstyrsfirmaene. Pakkeløsninger fra slike firmaer virker som en enkel og ryddig løsning blant annet siden apparatene allerede er sertifisert (Schmidt, 2004). Det fører på den andre siden til at løsningene ikke blir skreddersydd etter forhold og terreng på skolens utearealer. Kommunene er selv med på å styrke denne situasjonen gjennom blant annet rammeavtaler med firmaene slik man ser i Oslo Kommune. Problemet vokser med tanke på at slike firmaer også hyres inn som ansvarlige for hele utformingen av deler eller hele skolegården. Her bør landskapsarkitekten med sin kompetanse knyttes inn.

Høy bruk av standardisert lekeutstyr i en mengde skolegårder fører igjen til at disse uterommene blir svært like, når de alle har ulike varianter av samme lekeutstyrsmodell (Schmidt, 2004). Flere forskere advarer mot en slik universalisering og standardisering av skolens uterom (Ulleberg, 2006, Midjo og Wigen, 1997, Schmidt, 2004). Dette kan igjen føre til en ensrettet satsning på ballbinger og klatrestativ, som fører til et ensrettet aktivitetstilbud for elevene. Slike lekeplasser eller skolegårder er laget for å være sikre og lett oversiktlig. Ulleberg (2006) skriver *"det voksne fokus på trygghet og sikkerhet kan samtidig komme i konflikt med barnas behov for spenning og fantasi, da disse momentene*

Bilde 20: Plasstøpt gummibetegning virker å være en økende trend innenfor utforming av uterom for barn og unge.

ofte utfordres og provoserer mange voksnes interesser for orden, skjønnhet, kontroll og sikkerhet”.

De fysiske omgivelsenes betydning

Det er vanskelig å vite i hvor stor grad det fysiske miljøet har å si for barns bevegelse og lek. Det tilgjengelig flere studier som anerkjenner at dette er et faktum og at mennesker generelt påvirkes av våre omgivelser (Ulleberg, 2006). Det fysiske miljøet gir både begrensninger og muligheter for hva barn kan foreta seg av aktiviteter. Flere teoretikere har argumentert for at det ytre miljø, utforming av uterom, lekematerialer og rommets form og innredning har en påvirkning (Olofsson, 1993).

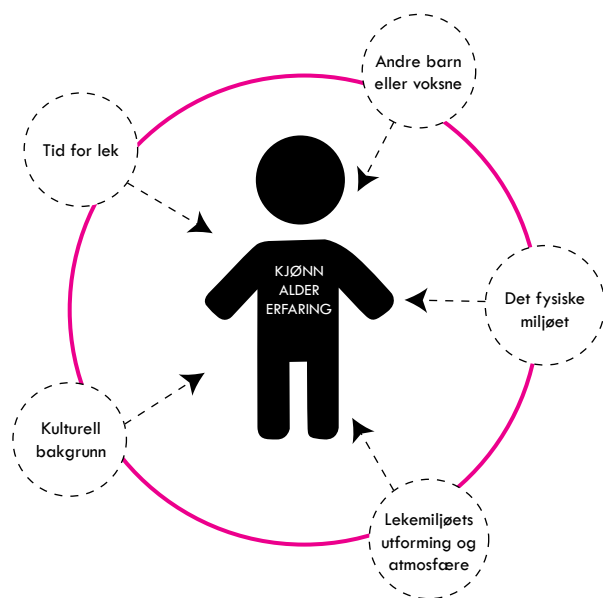
Det er også viktig å understreke at barn og unge ikke kan betraktes som en gruppe i forhold til hvilke miljø som trigger til ulike aktiviteter. På samme tid som barnet tolker et sted formidler også miljøet et budskap om hva det bør brukes til og hvilke aktiviteter som egner seg (Olsson, 1995). Ulike erfaringer, interesser og behov vil ha betydning for hvilke egenskaper de søker i det fysiske miljøet (Thóren, 2001). Freeman (2011) skriver på sin side at det fysiske miljøet har innvirkning på en rekke områder som helse, evne til sosialisering, tilgjengelighet, livskvaliteten, uavhengighet og trygghet.

Bilde 21: Lignende lekeapparater er typiske i norske skolegårder eller barnehager.

Det har lenge vært en holdning at barn vil komme til å leke uansett hvor de er og at fysiske omgivelser derfor ikke er viktig i like stor grad. Lek og utfoldelse hos barn i skolegårder eller lekeplasser er avhengig av noen faktorer. Henricks (2011) presenterer i sin

bok "Designing for play" en oversikt over disse. Som tidligere nevnt har barnet selv ulike karakteristikk som kjønn, alder og ferdigheter/erfaring. Disse interne faktorene skaper visse forutsetninger.

Figur 6: Forutsetninger for leken, tegnet på bakgrunn av figur fra Hendricks (2011).

Eksterne faktorer er som nevnt det fysiske miljøet, tidsrom tilgjengelig for lek, om hvor vidt det er andre barn eller voksne å leke med, utforming og

atmosfære ved det fysiske miljøet og hvilken kulturell koder barnet har lært. Tid og tilgjengelighet til andre å leke med er selvfølgelig faktorer som leken er avhengig av. Det tar tid å komme i gang og organisere leken før man kan begynne. Leken er samtidig sårbar for avbrytelser og det er ofte vanskelig å fortsette der man slapp ved neste friminutt (Eik, 2000).

Kulturelle holdninger og koder som barnet måtte ha vil ikke redegjøres videre her siden man da beveger seg mot sosiologi. Likevel er det viktig å bemerke seg at man lever i en stadig mer flerkulturell verden og at dette også fører til at barn i samme klasse kan ha ulike formeninger om hva som er allment akseptert på bakgrunn av ulike kulturelle bakgrunner. I Osloskolen i dag er 40 % av elevene minoritetsspråkelige, dette gir en pekepinn på at kulturelle forskjeller vil være tilstedeværende, også i skolegården. Videre fokus vil være på de to siste faktorene; nemlig utformingen og atmosfæren av det fysiske miljøet.

Schmidt (2004) bekrefter at det fysiske miljøet har konsekvenser for barns aktiviteter og sosialisering, men at de gjennom sin studie på samme tid oppdaget at barn er lojale og kreative. Schmidt (2004) skriver "de tolker og bruker omgivelsene til sine behov og får realisert sine prosjekter, i noen tilfeller på tross av hindringer i de fysiske miljøet".

3.7 Hva utgjør en god skolegård?

Å sette en definisjon på en god skolegård er ingen lett oppgave, og må sees i forhold til stedets kontekst og brukergruppens behov. At et uterom oppleves som godt er like mye avhengig av brukerens opplevelse og behov i forhold til rommet. Det kan med andre ord ikke kun bestemmes ut i fra generelle normer og krav, selv om slike kan sikre et bedre uteareal i mange sammenhenger. Den subjektive opplevelsen av rommets kvaliteter eller mangler er også avgjørende (Eik, 2000). På samme tid har ulike grupper ulike behov og meninger om hva som skal til for å skape gode utemiljøer og voksnes og barnas har ofte ulike perspektiv på hva som skaper gode uterom for barn. Uterommet kunne passe inn i de lokale forholdene og forholde seg til det omkringliggende miljøet og bygningsmassen. Med dette sagt, kan man likevel belyse viktige faktorer som kan bidra til å skape gode uterom for barn.

Sharon Stine (1997) presenterer i boken "Learning through landscapes" ni dimensjoner som bør vurderes i utforming av lekeområder for barn. Disse dimensjonene er verken positive eller negative, men som Stine (1997) beskriver er det viktig å finne å finne en balanse mellom fravær eller tilstedeværelse av disse ulike dimensjonene for å kunne skape de gode uterommene for barn. De ni dimensjonene som blir beskrevet er følgende:

- **Tilgjengelighet og utilgjengelighet:** På bakgrunn av barns størrelse og høyde er visse områder utenfor rekkevidde, som gjør det tydelig for barnet hva som er de fysiske begrensningene og på samme tid legger restriksjoner på barnets bruk. På samme tid kan tilgjengelighet av områder på bakken som spennende elementer i dekker eller terrengforskjeller åpne for nye muligheter for lek og aktivitet.
- **Aktiv og passiv:** Skolegården sees ofte som et aktivt sted, hvor barn kan utfolde seg på helt andre måter enn de kan innendørs. Dette er også ofte stedet for høyt lydnivå og voldelig lek. Det poengteres her av Stine (1997) at også barn har behov for å trekke seg tilbake i uterommet og søke roligere steder. En balanse mellom aktive og passive rom kan derfor tillate barna å bestemme selv hva de ønsker.
- **Risiko og utfordring/ repetisjon og trygghet:** I utvikling av barnets egne ferdigheter enten dette er kognitiv utvikling eller motorisk er det et behov for ulike grader av mestring. Det som oppleves som en utfordring og risiko for et barn, kan oppleves som en lett oppgave for et annet, ulike nivåer for mestring er derfor nødvendig. På samme tid må barn kunne utfordre seg selv og kjenne spenning innenfor trygge forhold (Stine, 1997).
- **Hardt og mykt:** Ulike egenskaper ved variasjon i materialer i for eksempel dekker tilbyr forskjellige muligheter for hvilke aktiviteter

barnet kan foreta seg. Harde dekker som asfalt er gode steder for sykling, løping og leker som ballspill og paradiser. Myk belegning under for eksempel klatrevegger kan på den andre siden gi barn mulighet for å klatre høyere i visshet om at de ikke skader seg når de faller.

- **Natur og menneskebygd:** I en verden som preges stadig mer av teknologi og menneskebygde strukturer, som gjør det stadig vanskeligere for barn å forstå hvordan ting oppstår, hvor ting kommer fra, hvordan strukturer konstrueres etc. Å intrudere natur i skolegården blir da viktig.
- **Åpen og lukket:** Aktiviteter som mangler bestemte formål for sluttproduktet beskrives som åpne som eksempel sandkasser, vannarrangementer og åpne plasser. Lukkede aktiviteter er på den andre siden har et spesifikt formål og resultat som fotball, video spill, slå ball. Åpne aktiviteter gir i større grad rom for kreativitet og egne regler, men lukkede kan gi følelser av mestring gjennom suksess (Stine, 1997).
- **Varighet og endring:** Bestandighet av visse objekter eller strukturer i en skolegård kan resultere i at de blir identitetsskapende elementer på stedet. Slike objekter som for eksempel en flaggstang kan på samme tid fungere som orienteringspunkt i skolegården. Fleksibilitet og endring på stedet gir muligheter for opplevelse og muligheter for elevene til selv å ta del i endringsprosessen.

- **Privat og offentlig:** På steder der barnet tilbringer mye tid sammen, har også de behov for både å kunne være sammen med andre eller få være alene.
- **Enkel og kompleks:** Enkle objekter som en huske, sklie, slengtau eller sykkel har en åpenbare bruk som gir indikasjoner på en enkelt aktivitet. Komplekse objekter gir flere muligheter for bruken og barnet står derfor mer valgfritt i hva det velger å foreta seg. (Stine, 1997).

I rapporten “Skolens utearealer – Om behovet for arealnormer og virkemidler” gis det noen ledelinjer på krav som bør stilles for å sikre kvaliteten av norske skolegårder. I rapporten gis det både anbefalinger på størrelse og innhold i skolens uterom. Innholdskravene er som følger;

- *Gi rom for utøvelse av allsidig fysisk aktivitet*
- *Gi rom for ulike typer sosial aktivitet*
- *Gi trygghet og være trivselskapende*
- *Gi mulighet for endring av det fysiske miljøet*
- *Gi rom for å tilegne seg ny kunnskap og utøve virkelighetsnær læring*
- *Gi rom for spenning og uforutsigbarhet og skape lokal identitet* (Thóren, 2003).

I tillegg til dette settes det også forslag til en rekke andre krav til de fysiske omgivelsene i skolegården. Disse er:

- *Sikre best mulig solforhold*
- *Skjerme mot de mest ubehagelige vindene*

- Unngå forurensede områder og områder med kald luft
- Trafikksikre omgivelser i en radius på 200 meter fra skolen
- Universell utforming (Thóren, 2003)

Viktigheten av natur

Mange av dimensjonene nevnt av Stine (1997) og punktene nevnt av Thóren (2003) trekkes også frem av andre forskere og fagpersoner. Særlig viktig faktor er tilstedeværelse av natur, naturelementer eller naturlignende elementer. Forskning viser at lek og opphold i natur har positive virkninger på barns motoriske evner, sosial læring og konsentrasjon (Fjørtoft, 2004). Forskning både fra Norge og Sverige viser at naturområder, eller naturlige områder kan ha stor betydning for lek og utvikling hos barn (Thóren, 2003, Limstrand, 2001). Ringvirkninger av slike uterom kan være færre konflikter blant barna, et roligere tempo, høynet konsentrasjonsevne, mindre rastløshet og bedre motoriske evner.

Forskning gjennomført av Ingunn Fjørtoft (2004) angående natur og barns lek i barnehagen bekrefter det mange andre studier sier. Studien viste en sterk forbindelse mellom landskapet og lekefunksjoner. Den viste også at det var en sammenheng mellom ulike lekeaktiviteter og variasjon i vegetasjon. Ulike typer vegetasjon ble brukt til ulike typer lek (Fjørtoft, 2004). Verdien av natur vektlegges også i rapporten

"Forbedring av skolegårder i Oslo" der det står følgende "Ingen lekeapparater kan utkonkurrere moder jord. Naturen selv er det aller beste sted for sansetrening og kreativ lek" (Lindheim, 1999).

Gunilla Lindholm (1995) studerte sammenhengen mellom sted og aktiviteter i konteksten av svenske skolegårder. Studien ble gjort på bakgrunn av fem "gode" og fem "dårlige" skoler, et utvalg som ble gjort på bakgrunn av 250 skoler der lærerne ble satt til å vurdere anleggene etter ulike kriterier. Alle typer aktiviteter ble kartlagt, ikke kun fysiske aktiviteter (Schmidt, 2004). Et stort antall aktiviteter ble vurdert til en god skole på bakgrunn av et større tilbud til elevene. Noen av de viktigste funnene gjort i denne studien var at de "gode" skolene hadde elevene tilgang til natur, mens de i de "dårlige" ikke hadde det (Schmidt, 2004).

Bilde 22: Trær gir mange muligheter for lek.

Tilstedeværelse av vann

Vann sammen med vegetasjon tilbyr flere muligheter for barnas utvikling av sanseapparatet. Alle skolegårder har også i en eller annen form tilgang på vann, enten dette er gjennom regnvann, vann fra taket eller gjennom drikkefontener eller et opparbeidet vannanlegg.

Barnehage- og skoleanleggs nasjonale rådgivningstjeneste skriver følgende angående bruk av vann skolegården; *"En bekk eller fontenelementer med rennende eller sprutende vann kan inspirere til lek, gi skolegården kunstnerisk innslag, bidra til å gi skolene et eget særprg og skape alternative undervisningsrom"* (RBS, 2004)

Bilde 23: Vannarrangementer kan gi gode muligheter for lek

Rom for spenning og fysisk aktivitet:

Studier av Schmidt (2004) bekrefter at de samme funnene som Thóren (2003), at arealknapphet og mangler på tilbud og utforming i skolegården er et hinder for fysisk aktivitet blant elevene (Schmidt, 2004). Det er også et stort fokus på fotball som den fremste aktiviteten i mange norske skolegårder (Schmidt, 2004). Studier både fra Schmidt (2004) og Thóren (red.) 2003) bekrefter fotballens dominans som fysisk aktivitet i norske skoler. På samme tid viste studier fra Schmidt (2004) at det er et "behov for flere arenaer som er flerfunksjonelle og inkluderende i større grad enn fotballen".

Forskning rundt barns behov i uterommet etterlyser større mangfold i aktivitetsmuligheter og behovet for spenning i form av uforutsette hendelser (Schmidt, 2004). Flemmen (2003) etterlyser flere steder tilrettelagt for ekte lek og ikke organiserte fysiske aktiviteter. Dette underbygges av Lindholm (1995) som mener det er et større behov for arenaer hva de selv ønsker og ikke hva de kan. Limstrand (2001) etterlyser arenaer for hele barnet.

Flere studier belyser behovet for mer spenning i skolegården (Armitage, 2011). Marc Armitage har skrevet flere publikasjoner angående barns behov i forhold til blant annet skolegården og skriver "For *"taking risks"* we should read *"making mistakes"* and *being able to make mistakes at a young age is vitally important in terms of learning and development. Rather*

than shying away from being risky in our childcare settings we should actually embrace it!" (Armitage, 2011). Videre beskriver Armitage (2011) fire risikable faktorer som vi alle bør utsettes for, også på steder utformet for barn. Disse er; 1) *Opplevelse av høyde og dybde*, 2) *Opplevelse av bevegelse og fart*, 3) *Opplevelsen av å bygge og bruke verktøy*, 4) *Opplevelsen av ild*.

Bilde 24: Lekende Barn.

Bilde 25: Aking

Mulighet for å forme sitt eget miljø

I dag bidrar barn til å forme sitt fysiske miljø gjennom å flytte på gjenstander, tegne med kritt på asfalten, bygge sandslott i sandkassen osv. Å ha mulighet for å bestemme over vårt eget fysiske miljø og hvordan det skal være er viktig for alle mennesker. Å bidra i utformingen skaper i tillegg en følelse av stolthet, eierskap til stedet og kan styrke stedets identitet.

The adventure playground movement står sterkt i land som England, Tyskland og Japan, men stammer tradisjonelt fra den danske versjonen "Junk Playground". Konseptet bak disse bevegelsene er barnas egen kontroll og muligheter til å forme det fysiske miljøet. Her gis barna muligheter til å forandre miljøet eller legge til nye ting (Armitage, 2011). Slike lekeplasser har fokus på muligheter for å ta risiko, søke spenning, gjøre egne erfaringer gjennom opplevelsen av å prøve og feile.

Områder i skolegården for konstruksjonsleker hvor barn har muligheter til å bygge gjennom bruk av virkelige verktøy og materialer kan være et slikt alternativ til den danske "junk play". Å kunne bygge noe eller gjøre forandringer i miljøet er en kreativ prosess der barnet selv setter rammene for hva resultatet (Lindheim&Maardalen, 1999).

Skolegårdens størrelse – av betydning?

Mye av debatten omkring skolegården som fysisk miljø har vært angående skolegårdens størrelse. Flere studier har diskutert dette og debatten fokuserer i stor grad på spørsmål om hvor vidt en tallfestet norm bør gjennomføres og om hvor vidt dette vil føre til større fokus på skolegården som viktig uterom. Studie gjennomført av Kine H. Thóren (2000) viser at tallfestede normer oftere blir gjennomført, men at dette ikke nødvendigvis fører til gode skolegårder. Disse kravene sikret et minimum av kvalitet ved skolens uterom, men førte ikke til spesielt gode anlegg (Thóren, 2003). Skolegårder med mindre utearealer er i tillegg mer utsatt for slitasje på grunn av høy bruk. Arealnapphet og høy grad av slitasje krever en høy kvalitet av innhold og utforming.

Nærmiljøanlegg

I mindre skoleanlegg, ofte spesielt i byer blir tilgjengelighet til andre friarealer viktig. Studier av Schmidt (2004) konkluderer med at satsning på nærmiljøanlegg i sammenheng med skolens uteareal er viktig og at dette bør bli en bredere satsning på skolegården. Et godt nærmiljøanlegg kan gi barna et bredere tilbud for fysisk aktivitet, spesielt ofte idrettslignende aktiviteter. I slike tilfeller for en del av elevene realisert sine ønsker som er positivt (Schmidt, 2004).

Fra barns perspektiv:

Men hva er et godt uterom sett fra barn og unges perspektiv? Hva voksne legger i begrepet gode uterom for barn eller den gode skolegården er ikke nødvendigvis det samme som de ville vurdert som best. Thóren (2001) skriver følgende angående temaet *"Vi kunne jo ganske enkelt bidra til arealer som bare er til deres glede og overskudd – med andre ord til å fremme den ekte leken"*.

Claire Freeman og Paul Tranter (2011) beskriver i sin bok *"Children and their urban environments"* om ulike aspekter ved å planlegge uterom for barn i byen. I en undersøkelse ved skolen i Australia søkte de å finne svar på hva barna selv definerte som en god skolegård. Viktige temaer som ble belyst i denne undersøkelsen var at barna ønsket større fysiske utfordringer i leken, som klatrestyr og trær. Annet som ble forlatt av barna var utfordringer mentalt som labyrinter, tegninger eller kulturelle aktiviteter. Andre ønsker var å kunne klatre i trær og bedre vegetasjon som gress i skolegården. I tillegg til dette ønsket elevene drikkefontener i skolens uteareal som kunne de lett kunne drikke vann, uten å avbryte leken. (Freeman, 2011). Fra barns perspektiv etterlyses det i mange studier anlegg som byr på uforutsigbarhet og spenning, flere aktiviteter for jenter og det mer *"rufsete"* og *"ville"* (Schmidt, 2004, Wilhjelm, 2002).

3.8 Oppsummering og delkonklusjon:

4. Hvilke faktorer utpekes gjennom faglitteraturen som viktige i utformingen av skolens uterom?

Tidligere faglitteratur og forskning viser at flere faktorer kan ha innvirkning på barns aktivitet og trivsel i skolegården. Når man sammenligner litteratur finner man flere punkter der forfattere og forskere er mer eller mindre enige. Kort oppsummert virker studier å bekrefte at følgende punkter er viktige for å skape et godt uterom for barn:

- **Tilstedeværelse av natur:** gjennom vegetasjon, vann eller naturlignende elementer
- **Variasjon i tilbud:** for ulike aldre, kjønn og ferdighetsnivå.
- **Balanse:** mellom funksjonsåpne og funksjonsbestemte rom og passive og aktive rom.
- **Skapertrang:** Mulighet for å forme sitt eget miljø gjennom ulike aktiviteter.
- **Tilrettelegging for ulike sosiale samværsformer:** Være i en stor gruppe, være noen sammen eller kunne være alene.
- **Sansning:** En aktiv bruk av sanseapparatet
- **Gode nærmiljøanlegg:** til fysisk aktivitet.
- **Skjerming mot vær og vind og gode solforhold.**

Felles for mange av forfatterne benyttet i denne sammenhengen er en skepsis mot ferdigfabrikkerte lekeapparater. Dette bidrar til å skape en mer

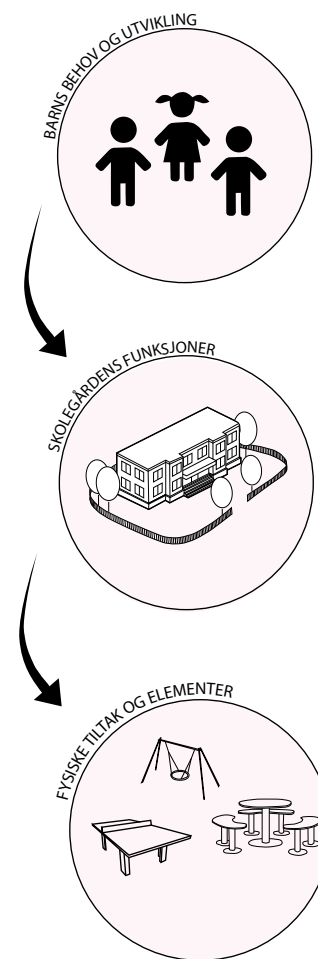
standardisert skolegård som står i fare for å bli ensformige og forutsigbare uten nok spenning for de barna det blir utformet til. Ved bruk av standardiserte lekeapparater vil det i være viktig å benytte de typene som gir muligheter for barnets egen fantasi og som ikke kun er monofunksjonelle. Dette bør også være utstyr som komplimenterer utformingen heller at utlekeutstyret er det som utgjør skolegården.

Bilde 26: Barn leker på tømmerstokker på Grünerløkka skole.
Kilde: Bjørbekk & Lindheim.

3.9 BARNES BEHOV, SKOLEGÅRDENS UTFORMING OG FAKTISKE TILTAK

Gjennom dette kapitlet er det vært gjennomgått barns behov i forhold til skolens uterom, samt faktorer som virker å være viktig når det kommer til den fysiske utformingen av skolegården. Ut i fra dette er det viktig å knytte teori til praksis og hvilke tiltak som tilfredsstillende ulike funksjoner og utviklingsbehov hos barn. Figur 8 viser en oversikt over dette, med barns behov i form av inndelingene : Det fysisk aktive barnet, det sosiale barnet, det trygge barnet, det skapende barnet og det kunnskapssøkende barnet. Dette settes så i sammenheng med funksjoner i skolegården som møter disse behovene, samt tiltak og elementer i selve skolegården. Denne figuren er hentet og bearbeidet noe etter Thóren (2003) og Limstrand (2001). Oversikten gir indikasjoner på funksjoner i skolegården og faktiske tiltak som tilfredsstillende ulike sider av barnets behov for utvikling. Å ta i bruk en slik tabell er også nyttig som en sjekklister, der man da kan finne mulige mangler ved noen av utviklingskategoriene. Denne figuren vil bli benyttet videre i eksempelstudien som en sjekklister for skolegårdens innhold.

Figur 7: Illustrasjon, fra barns behov, skolegårdens funksjoner til faktiske tiltak som i møtekommer dette

"DET HELE BARNET" 	FUNKSJON I SKOLEGÅRDEN 	TILTAK/ELEMENTER I SKOLEGÅRDEN
"Det fysisk aktive barnet" <ul style="list-style-type: none"> • fysisk og motorisk utvikling. • Utholdenhet • Beherskelse over egen kropp 	<ul style="list-style-type: none"> • Rom for allsidig fysisk aktivitet • Rom for spenning, uforutsigbarhet. 	Balansebro, huske, sklie, Grusflate, Asfaltflate, Flerbruksflater, Snøballblink, Hinderløype, naturterreng, Buldrevegg, Klatrestativ, Ballbing, ballbane, Sandvollyballbane, jungellek, bordtennis, kunstig terreng, Skateboard,
"Det sosiale barnet" <ul style="list-style-type: none"> • utvikling av sosiale ferdigheter 	<ul style="list-style-type: none"> • Sosial interaksjon • Være alene eller sammen med andre. 	Sittegrupper, levegg, Kratt, hytte, små rom, benker og bord, lavvo, lysthus, tett skog, "kosekrok", "kjærlighetstunnel"
"Det trygge barnet" <ul style="list-style-type: none"> • Trygge rammer til å prøve og feile 	<ul style="list-style-type: none"> • Gi trygghet • Være trivsesskapende • Integrerende 	Mobbeforebyggende tiltak, universell utforming, trafikk sikring, Fallunderlag, Sykkelparkering, gang- og sykkelveier, sikre lekeapparater, utearealer under tak, ulike soner for ulike aldre, vegetasjon, belysning, støyskjerming, kunst og dekor, skjærme mot trafikkfarlige situasjoner med fysiske stengsler/gjerder, skjerming mot vær og vind.
"Det skapende barnet" <ul style="list-style-type: none"> • Utvikling av kreativitet 	<ul style="list-style-type: none"> • Muligheter for endring av eget fysisk miljø • Skapende aktivitet 	Byggelekeplass, sandkasse, vannlek, vannsamlere, Hage, høytalere, taggemur, snøforming, snøhauger, rytmeinstrumenter, mobile elementer,
"Det kunnskapssøkende barnet" <ul style="list-style-type: none"> • Utvikling av intelligens • Utvikling av sanseapparatet 	<ul style="list-style-type: none"> • Tilegnelse av ny kunnskap • Utøve virkelighetsnær læring 	Skolehage, redskapshus, elv, utstysrom, uteklasserom, bål plass, område for kulturminner, natursti, fugle- og froskedam, geologiske forekomster, fuglekikketårn, labyrint, park, grotter, "leseskog", radiobilbane

Figur 8: Oversikt hentet fra Thøren (2003), Limstrand (2001)

DEL 3

// EKSEMPELSTUDIE

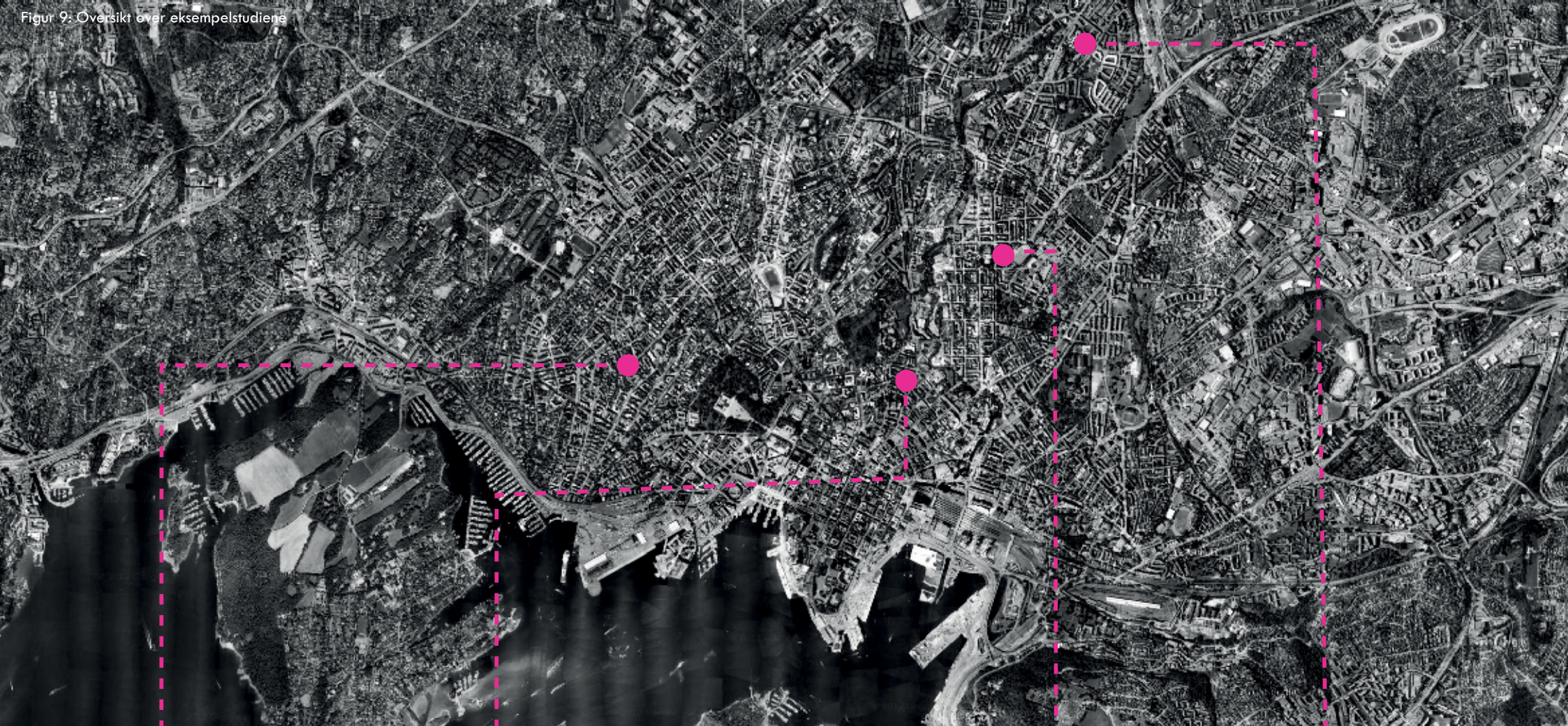
// URANIENBORG SKOLE

// MØLLERGATA SKOLE

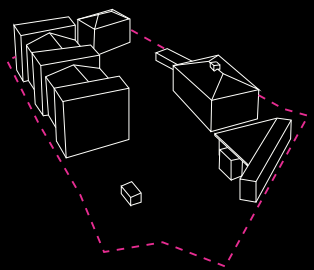
// GRUNERLØKKA SKOLE

// NORDPOLEN SKOLE

Figur 9: Oversikt over eksempelstudiene

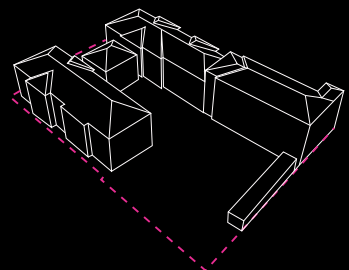

Uranienborg skole

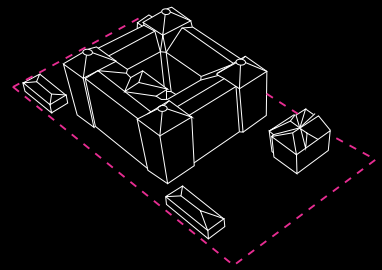
Status: Omgjøres til ren barneskole, ikke vedtatt
Elever: ca. 600, fremtidig 784.
Netto utendørs pr. elev: 8,9 m², og 6,2m² etter økning.

Møllergata skole

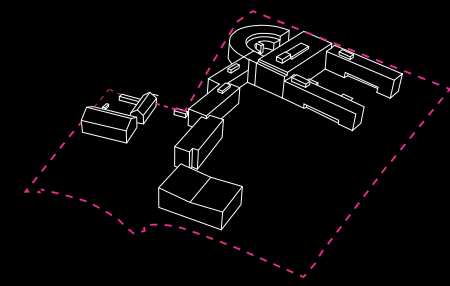
Status: Kapasitetsøkning (2014).
Elever: 250, og fremtidig tall omkring 446.
Netto utendørs pr. elev: 10,5 m², og 5,8 m² etter økning.

Grünerløkka skole

Status: Kapasitetsøkning (2013).
Elever: 400, og fremtidig tall omkring 596.
Netto utendørs pr. elev: 7,6 m², og 5,1 m² etter økning.

Nordpolen skole

Status: Ny kombinert skole.
Elever: ca. 200, fremtidig 840.
Netto utendørs pr. elev: 43,1 m² og 9,2 m² etter økning.

4. EKSEMPELSTUDIET

4.1 Utvelgelse av skolene

Til denne eksempelstudien er det valgt ut fire skoler som står i ulike faser av utbygging eller utvidelse iht. skolebehovsplanen. Nordpolen skole stod klar for bruk til skolestart høsten 2012 etter en totalrenovering av det som tidligere var Sandaker videregående skole. Grünerløkka skole vil øke sitt elevtall med en parallell på barnetrinnet og skolen gjennomgikk derfor i 2012 en innvendig omorganisering av skoles hovedbygg. Møllergata skole får renoverert en av sine eksisterende bygg (som i dag ikke benyttes av skolen) og vil etter dette øke elevtallet med en parallell. Situasjonen rundt Uranienborg skole er enda usikker, men utdanningsetaten foreslår å gjøre denne skolen om til en ren barneskole og øke med to paralleller på barnetrinnet.

Kriteriene var at skolene til eksempelstudiet skulle være barneskoler, enten slik de er i dag eller som konsekvens av skolebehovsplanen. Nordpolen skole vil bli en 1-10 skole, men ble likevel inkludert siden den representerer en nyetablert skole i indre by og på bakgrunn av sitt særegne uterom.

4.2 Kriterier for vurdering av skolene

Vurderingen av skolegårdene er blitt gjort i form av en rekke sjekkpunkter som er blitt betraktet ved samtlige av skolene. Disse punktene baserer seg

på viktige elementer i skolegården som fremkom i teorien.

Skoleanleggene har blitt vurdert med tanke på disse punktene:

- **Areal:** Størrelse på uterom, skolegården som en helhet og antall elever i forhold til skolegårdens størrelse
- **Struktur:** Bygningsmassens struktur, skolegårdens form og hvilke rom bygningsmassens plassering skaper. Her er også soneinndeling av skolegården i forhold til klassetrinnene tatt med i betraktning.
- **Frodighet og variasjon:** Inkluderer vurdering av vegetasjon, tilstedeværelse av vann, terrengform, materialer og dekker, samt estetiske elementer i skolegården.
- **Trygghet/sikkerhet:** Det ene aspektet som vurderes her er i forhold til infrastruktur og støy mot skolegården. Det andre er i forhold til mobbing og trygghet i forhold til det sosiale miljøet på skolen. Det er kjent at mobbing (negativ kreativitet) ofte forekommer i skolegården og at kjedelige omgivelser og mangel på aktiviteter for barna kan nære opp rundt negativ kreativitet og konflikter. Dette er vanskelig å undersøke, men spørreundersøkelser fra Osloskolen og utdanningsdirektoratet gir en peke på elevers og foresattes syn på situasjonen.
- **Tilgjengelighet og Tilpasning:** Vurdering av innhold, tilstedeværelse av tiltak tilpasset

elevenes alder og kjønn, samt universell utforming.

- **Solforhold:** Her vurderes først og fremst skolegårdens solforhold og om hvorvidt skolegården ligger utsatt for vind eller vindtunneler. Det klimatiske forholdet kan sies å være ganske likt på de ulike skolene siden de ligger alle plassert i Oslo indre by.
- **Informasjon gjennom samtaler med skolene:** For informasjon angående bruken av skolegården er det gjennomført samtaler med ansatte og elever ved skolene.
- **Swot-analyse og tiltak for å møte det hele barnet:** Her benyttes Swot for å kartlegge utfordringer og muligheter i skoleanleggene. Oversikten i figur 8, s. 42 benyttes for å skildre sammenhengen mellom hvilke behov som dekkes av tiltak gjennomført i de ulike skolene.

4.3 Metoder benyttet i eksempelstudie

Å gjennomføre en eksempelstudie, også kalt casestudie, er i seg selv en metode. Schmidt (2004) skriver følgende angående bruken av denne metoden: "Med casestudier har man mulighet for å studere et fenomen i dybden. Vi anser casestudie som velegnet i denne typen studier der formålet er å analysere et komplekst samspill, mellom barn og omgivelser".

Uranienborg skole

Møllergata skole

Grünerløkka skole

Nordpolen skole

Figur 10: De ulike skolene

Innhenting av informasjon

Informasjon om de ulike skolene har vært hentet gjennom registreringer og befaring ved anleggene, samtaler med skolene og annen tilgjengelig informasjon. Registreringer er gjennomført med tanke på en kartlegging av skolegårdens innhold, trafikale situasjon og vegetasjon. Statistiske data, rapporter, artikler, spørreundersøkelser, planer og kartmateriale ble hentet inn som informasjonsgrunnlag. I tillegg er det deltatt ved for eksempel bystyremøte (17.april) angående pågående saksbehandling av Uranienborg skole.

Samtaler med informanter ved skolene

For tilleggsinformasjon er de ulike skolene blitt kontaktet og samtaler med informanter på de ulike

skolene er blitt gjennomført. På bakgrunn av ulik respons fra skolenes ledelse er det noen steder vært samtaler med elever, ansatt og rektor (Møllergata skole og Grünerløkka skole), ved Nordpolen har det vært gjennomført en samtale med rektor og ved Uranienborg ble det ikke gjennomført samtaler med skolen. I arbeidet med Uranienborg skole ble derfor tidligere brukerundersøkelse fra Helene Thorstensen masteoppgave "Uranienborg skole – forbedring av skolens uterom i den tette byen" benyttet til dette formålet. Der det har vært landskapsarkitekter eller arkitekter involvert nylig i planlegging med skolegården er disse blitt kontaktet. I sammenheng med Møllergata skole ble PML Arkitektur as kontaktet som stod for utformingen av et idéprosjekt for skolen i 2009. I sammenheng med den nylig anlagte Nordpolen skole ble prosjektansvarlig ved

Asplan Viak as kontaktet for informasjon angående den nye skolegården. Samtalene med informanter ved skolen ble gjennomført med utgangspunkt i en intervjuguide (Vedlegg 1), men var åpne samtaler som tillot at også andre tema kunne bli diskutert. Informanter som har vært mulig å anonymisere har blitt det.

Når barn har vært informanter

Der undertegnede har hatt samtaler med elever har skolen først gitt tillatelse til dette. I denne sammenheng har elevenes identitet blitt anonymisert. Samtaler med elever har vært gjennomført ved Grünerløkka og Møllergata skole, og ansatte fra skolen har vært tilstede under disse samtalene. Referat fra disse samtalene har vært sendt til rektor i ettertid og godkjent for bruk i denne oppgaven.

Fotografering

Fotografering av skolegården har foregått utenfor skoletid med hensyn til elevene. Bilder som viser barn i skolegårder har vært hentet fra andre kilder. Å fotografere elevene i skolegården krever godkjennelse fra både skolen og foreldre. På bakgrunn av tid og omfanget av en slik gjennomføring har dette blitt unnlatt.

Arealberegninger

Ved de ulike skolene er det gjennomført arealberegninger for de ulike skolene for å finne netto uteareal per elev før og etter utvidelse. Arealberegninger er gjort med utgangspunkt i kartgrunnlag for skolene i Autocad. Dette betyr at det finnes en viss feilmargin i disse beregningene. Hensikten er å gi en indikasjon på hva som er dagens situasjon når det kommer til størrelsene på de ulike skolenes uterom og kunne måle dette opp mot veiledende tall fra PBE og UDE. Ved utregninger av netto areal per elev har boder, parkeringsareal og utilgjengelig areal på tomten vært utelatt.

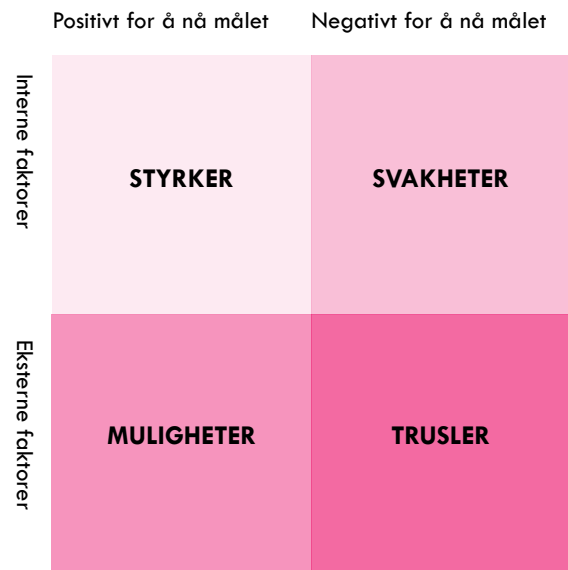
Sol/skygge - analyse

Gode solforhold i flere studier som viktig i skolegården. For å avdekke solforholdene på skolene er det blitt gjennomført en sol/skyggeanalyse i programmet SketchUp. Bilder for de ulike skolene viser solforhold ved kl. 09.00, 12.00 og 15.00, ved tre årstider, vinter, sommer og vårjevndøgn. Gode solforhold er viktig med tanke på hvor man velger å plassere ulike funksjoner i skolegården.

SWOT- analyse

SWOT er et strategisk analyseverktøy for å raskt kunne avdekke indre og ytre styrker eller svakheter

innenfor en organisasjon, avdeling eller et prosjekt. De fire bokstavene "SWOT" står for Strengths (styrker), Weaknesses (svakheter), Opportunities (Muligheter) og Threats(trusler). Denne analysemetoden brukes ofte som et utgangspunkt for å ta beslutninger eller for å evaluere dagens situasjon for å avdekke forbedringspotensialer.

Figur 11: SWOT-metoden.

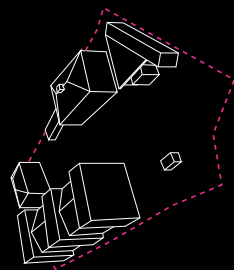
I planlegging brukes SWOT ofte som et verktøy for å evaluere utfallet av et prosjekt eller sammenligne mulige alternative løsninger opp mot hverandre. I tillegg er denne metoden spesielt praktisk med tanke på å sortere i ulike vurderinger. Målet bak en slik analyse er å avdekke de mest sentrale interne og eksterne faktorene for å kunne nå en gitt målsetting. Dette blir sortert i interne faktorer som utgjør styrker og svakheter internt i organisasjonen. De

eksterne faktorene er sortert i muligheter og trusler representert av ytre påvirkninger og omgivelser.

I denne sammenhengen er det ikke snakk om en organisasjon som skal bedømmes, men en skolegård. Målsettingen som det i SWOT-analysen vil bli målt opp mot er skolegården som et sted imøtekommer barns behov. Interne faktorer som vil enten være sterke eller svake sider, avhengig av om de møter målsettingen. Interne sterke sider blir i denne sammenhengen egenskaper i skolegården som møter barns behov. Svakheter vil være mangler i skolens utemiljø som ikke svarer til måloppnåelsen. Eksterne faktorer er potensielle muligheter eller trusler som kan være til hjelp eller hinder i å møte den ønskede målsettingen. Faktorer, interne og eksterne som ligger til grunn er:

Interne faktorer:	Eksterne faktorer:
<ul style="list-style-type: none">ArealRomlighetSoneinndelingVegetasjonVannTrygghetTilgjengelighet (Universell utforming)Variasjon i tilbudVariasjon i materialerVariasjon i mestringsnivåEstetisk utformingSolforholdNærmiljøanlegg	<ul style="list-style-type: none">Elevøkning på bakgrunn av skolebehovsplanenAndre eksisterende planerMangel på spesifikke kravØkonomiske rammerUtviklingsmuligheter

I denne rapporten bruker jeg den først og fremst SWOT som et kartleggingsverktøy for sammenligning av de ulike skolene og til å finne potensielle muligheter for forbedring av skoleanleggenes uterom.

URANIENBORG SKOLE

Bilder ©2013 DigitalGlobe, European Space Image
Figur 13: Uranienborg skole

Uranienborg skole ligger sentralt plassert i Oslo indre vest, på en høyde ved samme navn og grenser til Uranienborg kirke og Uranienborgparken. På gateplan omkranses skolen av trafikkerte gater og ulike servicefunksjoner som kafeer, restauranter, mindre nisjebutikker og gallerier. Uranienborg skole kan absolutt betegnes som en urban og sentrumsnær skole.

Området opplever en økende tilflytting og prognoser viser at antallet elever i skolealder vil øke innenfor skolens inntaksområdet. Forventninger om økt elevtall, samt sikring av at de yngre barna skal kunne gå på skole i sitt nærmiljø har UDE fremmet forslag om omgjøring av skolen til en ren barneskole (Wilsgaard, 2012, Utdanningsetaten, 2012).

Uranienborg skole, med elever, ansatte og FAU har på sin side gitt klart uttrykk for at de ønsker å fortsette som en 1-10 skole. Uenigheter mellom UDE og skolen har ført til at det i dag er usikkerhet omkring skolens framtidige situasjon (Benjaminsen, 2011, Quaye (2), 2012). Skolen har på sin side fremmet et eget forslag til hvordan kapasitetsøkningen kan løses, men fortsatt være en 1-10 skole. Begge forslagene tilsier at kapasiteten må økes. Dette har innvirkninger på en skole med svært få utvidelsesmuligheter. Leder for skolens FAU, Inger Schjoldager, sa til Ditt Oslo i 2011 at foreldre uttrykker bekymringer rundt forslaget, særlig omkring plassmangel på skolen; "Det er allerede trangt. Hvordan skal det bli plass til enda flere?" (Benjaminsen, 2011).

PROSJEKTOPPLYSNINGER

Lokalisering:	Briskebyveien 7, Frogner
Utvides/ferdigstilles:	Usikkert
Kombinert skole:	1. - 10. trinn. (B2,U2)
- Etter utvidelse:	1.-7. trinn (B4)
Antall elever:	600 , fordelt på 22 klasser.
- etter utvidelser:	748 , fordelt på ca. 30 klasser.
Antall ansatte:	63 pers.
Aktivitetsskolen:	1. - 4. trinn, 245 elever (2011)
Bebyggelsesstruktur:	Gammel og erverdig skolebebyggelse i stilen enkel nyrenessanse med gul og hvit fasade fra forrige århundre.

Brutto areal:	8109,5 m ²
Areal, bygningsmasse:	2563 m ²
Utendørs nettoareal (skolegård):	5350 m ²

Utendørs nettoareal per elev:

- *I dag:* 8,9 m²
- *Etter utvidelse av skolens elevtall:* 6,8 m²

Tilleggsareal:

Nordahl Rolfsens plass, 5223,8 m². Tas i bruk av skolens eldre elever i dag. Idrettsplassen er i dag regulert som offentlig friareal og eies av Oslo kommune.

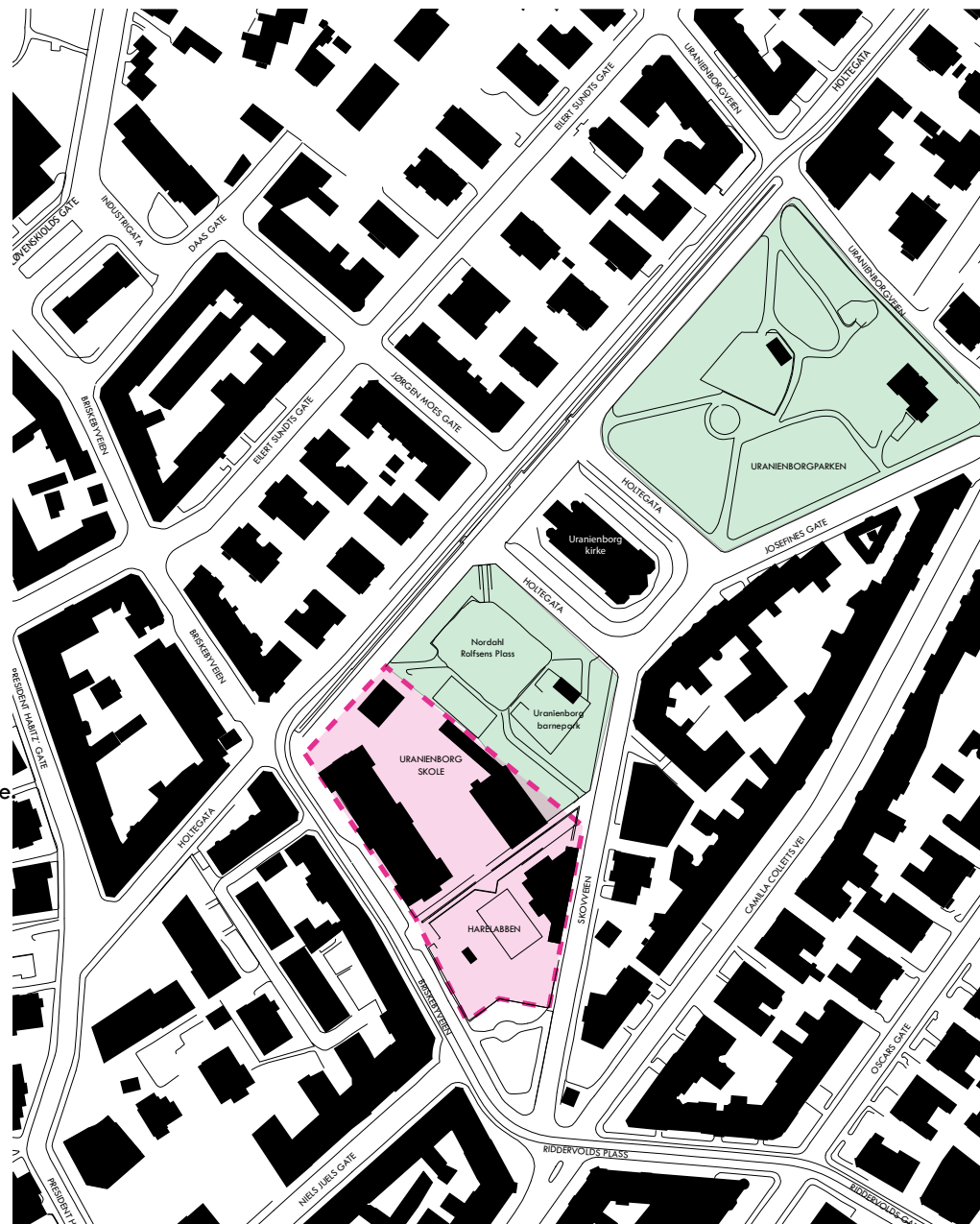
Andre nærmiljøanlegg:

- Uranienborgparken: 0,2 km, ca. 5 min gange.
- Frognerparken: 1,1 km, ca. 13 min gange.
- Slottsparken: 0,8 km, ca. 9 min gange

Prosjektering av Harelabben:

- Bjørbekk & Lindheim i, 1997.
- Claussen & Heyerdahl AS i 2010.

(Thorstensen (2011), UDE (3) (2013), UDE (2011), Claussen & Heyerdahl (2013), UDE (3)(2013), Google Maps).

Figur 14: Skolens nærmiljø med parker, byrom og gateløp.

Kort om skolegården:

Skolens uterom kan deles inn i tre områder, Harelabben, selve skolegården og idrettsparken Nordahl Rolfsens plass som skolen grenser til. Harelabben opparbeidet i 1997 i sammenheng med 6 års reformen, med Bjørbekk & Lindheim som landskapsarkitekter. Deler av dette anlegget eksisterer fremdeles, men store deler er skiftet ut i sammenheng med renovasjon av Harelabben i 2010. Denne gangen som Claussen & Heyerdahl as (lekeutstyrsdistributør) ansvarlig for både utstyr og utforming (Claussen & Heyerdahl, 2013).

Skolegården, bortsett fra Harelabben, kan i hovedsak beskrives som en stor og åpen asfaltflate. Noen benker er plassert langs fasadene og noen opptegninger er laget på asfaltdekke. For utenom dette er det lite møblement eller apparater å finne i selve skolegården.

Fremtidig utvikling

Eksisterende kapasitet ved Uranienborg skole er i dag to paralleller i barnetrinnet og to i ungdomstrinnet (UDE, 2011). Dagens skolebehovsplan foreslår en omgjøring av dette til en barneskole med fire paralleller (UDE, 2011). UDE foreslår dette igjen i den nye skolebehovsplanen. Omgjøringen av skolen kan få et økt elevtall på opp mot 784 elever, dersom alle klasser fylles opp.

Hovedproblemet bak uenigheter om utvikling av skolen mellom skolen selv og UDE virker å bunne ulike betraktninger av forventet elevøkning i området (UDE (2), 2013). Skolebyråd Torger Ødegaard (H) ga i bystyrets møte 17. april klart uttrykk for at Uranienborg bør forandres til en ren barneskole og at dette sees som en nødvendighet fra byrådets og UDEs side. Ingen vedtak er derfor fattet angående Uranienborg skoles fremtidige status, dette vil gjøres av bystyret etter utredninger fra UDE og Uranienborg skole er ferdig. Det er blitt bevilget 2 millioner kroner til denne utredningen.

Skolens eget forslag går ut på å utvide barnetrinnet med to paralleller og å gå fra fire til tre paralleller på ungdomstrinnet. Skolen foreslår et idrettsanlegg under tilgrensende Nordahl Rolfsens plass, som gir rom for 9 klasserom til ungdomselevne i dagen gymsal. Plassen er i dag regulert til offentlig friareal og skolen ønsker en omregulering av denne til skoleformål. Først klassingene får klasserom i aktivitetsskolens bygg, mens selve skolebygget forblir slik den står i dag.

Bilde 27: Harelabben sett ovenfra

DAGENS SITUASJON

Figur 15: Uranienborg skole – dagens situasjon.

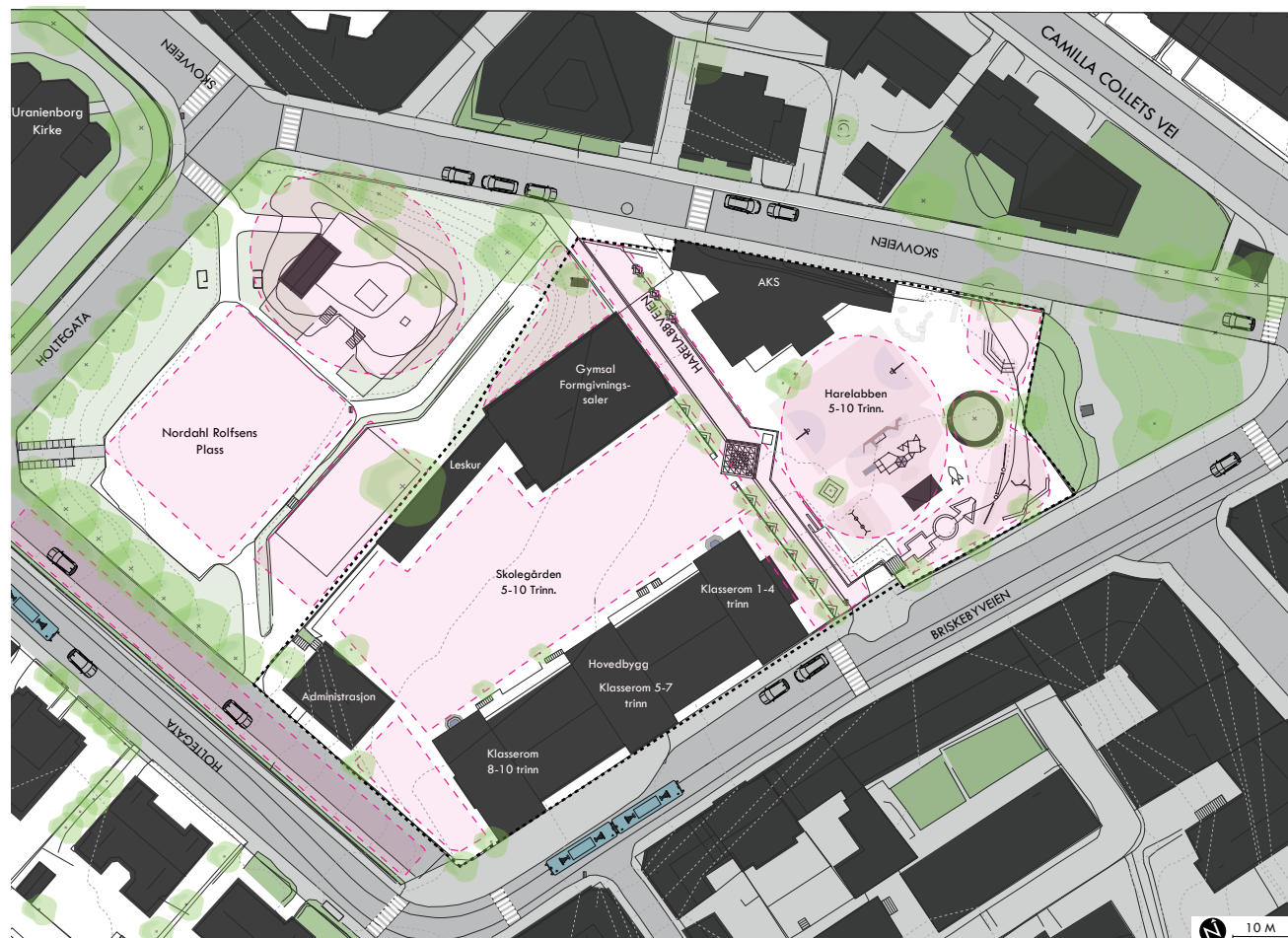
STRUKTUR OG AREAL

Bygninger og uterom

Skolen er delt inn i fire bygg; Hovedbygget med alle klasserom, gymsalen, administrasjonsbygget og aktivitetsskolen som ligger i sammenheng med Harelabben. En spredt bebyggelse skaper flere rom mellom selve byggene.

Harelabben kan man deles inn i tre større rom, område rundt amfiet, arealet med ballbanen, klatreveggen og de større lekeapparatet og til slutt område vendt mot Briskebyveien. Skolegården kan sees som et større åpent rom, med to mindre rom på hovedbyggets vestre og østre side. Det er få romskapende elementer i selve skolegården.

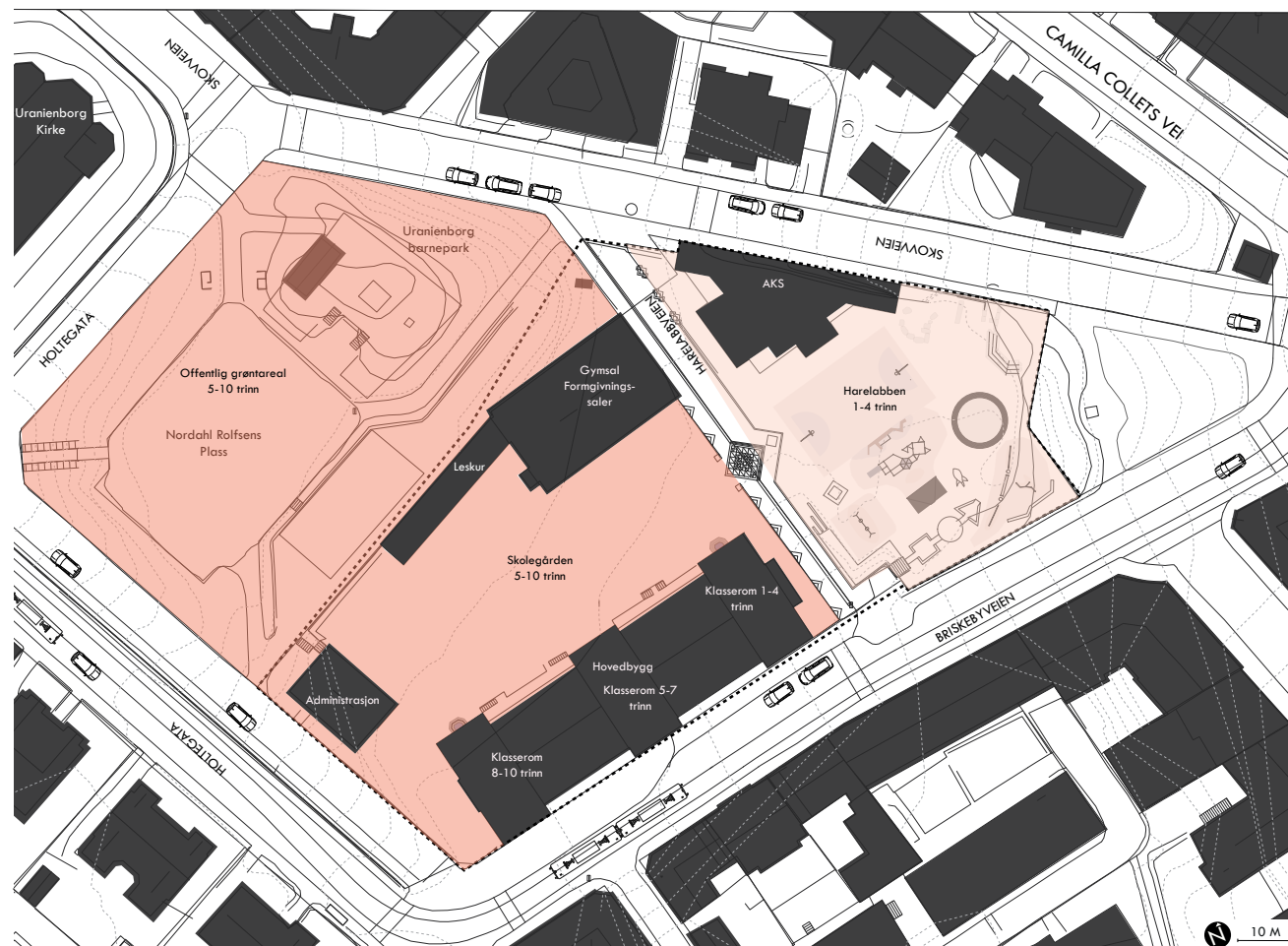
Nordahl Rolfsens plass gir på den andre siden mulighet til å oppleve flere forskjellige rom. Mot skolegården er et avlangt asfaltert område avgrenset av muren mot skolegården på den ene siden og et mindre grønt belte på den andre. Den store ballbanen danner hovedrommet ved Nordahl Rolfsens plass og gir muligheter både for fotball og basketball. Dette er det største idrettsanlegget skolen har direkte adgang til og er derfor være viktig for de eldre elevene. Mot Skovveien ligger en grønn kolle, som er et viktig landskapselement. Mellom kollen og Gymsalen ligger et område med gangvei fra Skovveien og opp til Nordahl Rolfsens plass. Mot gymsalens bakside ligger et område med "villere" buskvegetasjon, men dette er avstengt med gjerde.

Figur 16: Bygningenes organisering og romlige forhold (markert med rosa)..

Skolegårdens organisering

For å forhindre konflikter mellom yngre og eldre elever er skolegården delt opp i soner etter trinnene (Thorstensen, 2011). 1-4. trinn bruker i dag Harelabben som sitt område i friminuttene, mens 5-10. trinn benytter den resterende skolegården, samt Nordahl Rolfsens plass. Elever i 8-10 klasse har i tillegg frihet til å bevege seg utenfor skolens tomt. Aktivitetsskolen tar først og fremst i bruk Harelabben som sitt uteareal. Det er også dette området som er best tilrettelagt for denne gruppen (Thorstensen, 2011).

Figur 17: Soneinndelingen av skolegården:

FRODIGHET OG VARIASJON

Vegetasjon

Uranienborg skole oppleves som langt frodigere enn mange andre skoler i sentrum på grunn av Nordahl Rolfsens plass og trebeplantning i de omkringliggende gatene. I selve skolegården er det lite bruk av vegetasjon, hovedsakelig noen trær, mens det i gater som Skovveien og Holtegata finnes rekker med store og eldre trær. Dette er hovedsakelig Lønn og Hestekastanje som danner løvkroner med stort volum og gir en følelse av skolegården som grønnere enn hva den i realiteten er.

Langs Harelabbveien er det anlagt en rekke med lønnetrær som danner en liten allé langs skolens sørøstlige side. I både parken nedenfor Harelabben og ved Nordahl Rolfsens Plass finner man vegetasjon i både tresjikt, busksjikt og bunnsjikt. Av buskvekster på Nordahl Rolfsens plass finnes det eksemplarer av; Syrin, Spirea, Tuja og Rose (Thorstensen, 2011). Flere av disse vekstene har duftende blomster mot sommeren og kan gi farge til anlegget.

Bruk av vann

Det er ingen bruk av vann som aktivitetsskapende element i skolegården. Som i mange andre eldre skoleanlegg har Uranienborg drikkefontener plassert i utearealet. Dette er en stor kvalitet. De to drikkefontenene er laget i granitt, og står plassert langs hovedbygningens fasade. Slike kan i tillegg til å være praktiske i friminuttene, være historiske elementer i en skolegård.

Landskapsform

Uranienborg skole ligger opp mot en høyde med Uranienborg

Bilde 28-31: Øverst til høyre: Trekke mot Holtegata, Vegetasjon bak gymsalen, Drikkefontene, skolegården sett på Harelabben

kirken som høyeste punkt. Nordahl Rolfsens plass ligger et nivå høyere enn selve skolegården. Skoletomten heller ned mot Briskebyveien, men store deler av skolegården er planert og flat. Dersom Nordahl Rolfsens Plass i framtiden innlemmes i skolegården vil man kunne bruke denne nivåforskjellene som et positivt element i utformingen. Harelabben er også planert og ligger over gatenivået.

Materialer

Skolen preges i stor grad av store asfaltflater, men med stor bruk av gummibelegning i ulike farger ved Harelabben. I Harelabben finner vi også geometriske former i granitt lagt inn i belegningen og en sirkulær sandkasse med en opphøyd ramme av kantstein. I amfiet er det tatt i bruk granitt og naturstein som materialer. I skolegården er det sparsomt møblert med kun noen typiske parkbenker i tre. Trapper og murer mellom skolegården og Nordahl Rolfsens plass er laget i stein.

Estetisk utforming

Store deler av skolegården er svært lite tiltalende både for voksne og for barn og den fysiske utformingen gir lite tilløp til aktiviteter. Den åpne asfaltflaten virker gold og kjedelig, mens mange av de omkransende trærne gir store estetiske kvaliteter til anlegget. Det er lite å finne av dekor eller kunstelementer i skolegården. Dette er forbeholdt den ene delen av utearealene, Harelabben. Her har man brukt farger og materialer mer aktivt enn i det resterende anlegget. Samtidig her det lagt dekor i belegningen i form av et romskip og ruter å følge mellom de ulike apparatene. Skolebyggene og fasadene i seg selv har estetiske kvaliteter som man kunne dratt videre inn i uterommet.

Bilde32- 37: Dekor på klatrevegg, Gummibelegning, positiv landskapsform i gummidekke, granitt benyttet ulike steder, Rød gummibelegning og klatrestruktur i tre.

Bilde 38: Panorama, skolegården.

TRYGGHET OG SIKKERHET

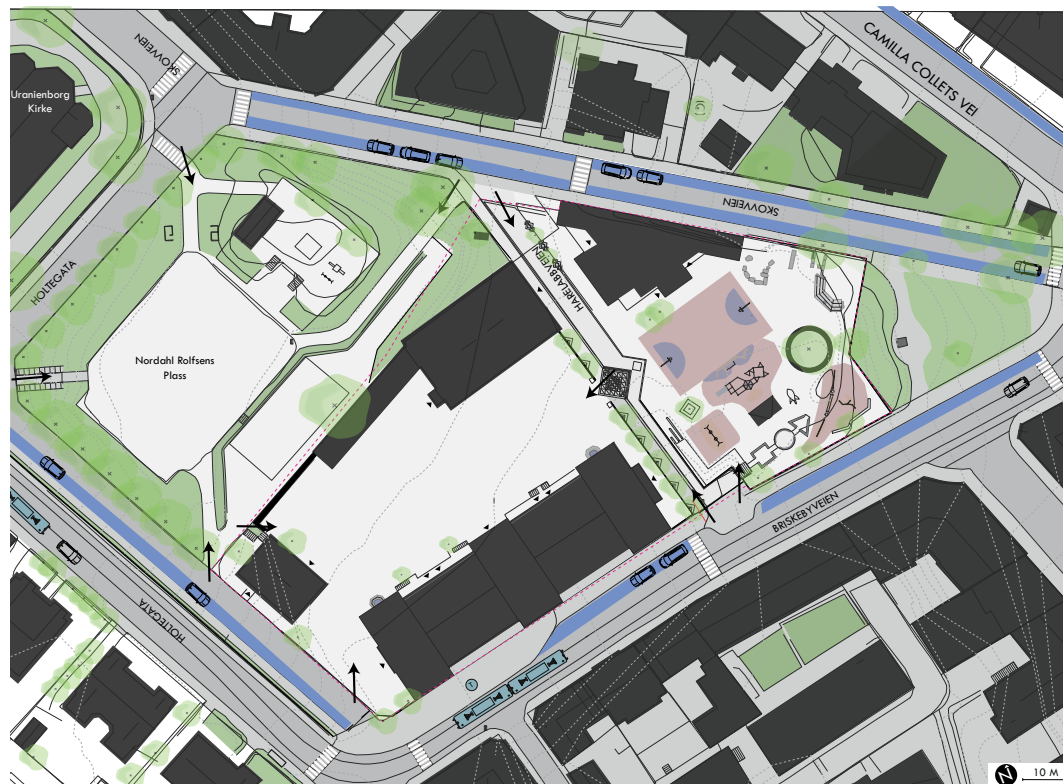
Infrastruktur

Skolens tomt ligger plassert mellom flere veier, hvor av Briskebyveien er den mest trafikkert. Her kjører trikk 19 forbi med jevne mellomrom og har trikkestopp rett utenfor skolen. Skolens representanter har tidligere vært i media angående den trafikkfarlige skolevei, spesielt med tanke på trikken. Dette har vært til skolens og foreldres bekymring og ført til mange nestenulykker (Quaye, 2012). På bakgrunn av foreldres bekymringer for trafikksituasjonen, særlig med tanke på flere førsteklasinger, ble det gjennomført en inngjerding av inngangspartiet for å hindre de mindre elevenes fristelse til å løpe over veien (Quaye, 2012). Trafikksituasjonen beskrives av FAU-leder Inger Schjoldager til DittOslo som svært uoversiktlig, særlig med tanke på få parkeringsplasser for avlevering og henting av elevene (Quaye, 2012). På samme tid er det gateparkering i samtlige av de tilgrensede gatene rundt skolen som står for en ytterligere trafikkrisiko for elever på vei til eller fra skolen.

Sosial trivsel

Den årlige undersøkelsen gjort av Udir med elever fra skolens syvende klasse viser at elevene opplever en høy grad av trivsel generelt på skolen (4,5 av 5). I friminuttene er trivselen i samsvar med det forrige, med en score på 4,6 av 5. Mobbing i skolen virker å foregå i svært liten grad siden tallene viser 1,2 av 5 på om eleven har opplevd mobbing i løpet av de siste månedene. I forhold til skolens uterom viser statistikken at elevene er over middels fornøyde med sitt uterom (3,6 av 5) (Udir, 2012).

Osloskolens undersøkelse med de foresatte viser samsvarende resultater. I forhold til barnets trivsel på skolen svarte en betydelig prosent at de mente denne var god (88%), mens 10 % svarte

Figur 18: Oversikt parkeringsareal og inngangsområder.

middels og de resterende 2% svarte vet ikke. På spørsmål om mobbing generelt svarte 90 % at situasjonen var god og 6 % middel og resterende 2% dårlig. 2% av de foresatte svarte vet ikke på dette spørsmålet. Begge undersøkelsene indikerer at skolemiljøet på

Uranienborg er godt. På spørsmålet "I hvilken grad er du fornøyd med ditt barns utemiljø?" svarte 71 % at dette var godt, mens 15 % mente at situasjonen var middels og 13 % mente den var dårlig (Osloskolen, 2011).

TILGJENGELIGHET OG TILPASNING

Universell utforming

Skolegården virker ved første øyekast å framstå lett tilgjengelig med mange asfalterte flater. På samme tid er dette en gammel skolebygning som betyr mange mindre inngangstrapper for å komme inn i skolebyggene eller mellom skolegården og Nordahl Rolfsens plass. Det er heller ingen bruk av ledelinjer osv i anlegget. Tilgjengelighet mellom skolegården og Nordahl Rolfsens plass byr igjen på utfordringer med kun en trapp som binder disse områdene sammen. Det er også mulig å gå ut av skolegården, for så å gå inn til Nordahl Rolfsens plass, noe som kan være utfordrende for eksempel med tanke på rullestolbrukere.

Tilpasning til de ulike aldersgruppene

Ved Harelabben er det flere tilbud og alternativer for ulike aktiviteter som å huske, klatre, balansere, hoppe osv. Apparatene og konstruksjonene på stedet gir muligheter for at man kan være både mange eller få som leker parallelt. På samme tid lager plasseringen av ulike elementer og områdets form mange ulike rom. Her er det muligheter for fysisk aktivitet og utvikling av motoriske ferdigheter ved ballspill, klatring eller balanseøvelser. Rundt et av de større trærne er det arrangert en sirkulær sandkasse som gir muligheter for konstruksjonslek. Harelabben brukes av de yngre elevene, som virker å få gode muligheter for både utvikling av fysiske og sosiale ferdigheter her.

For alderstrinnene 5-10 klasse er det hovedsakelig fysisk tilrettelagt for aktiviteter som ballspill eller regellek som krever større plass. Det er stor forskjell på tilbudet i skolegården og Harelabben. Her savnes det andre tilbud og bedre møtesteder som legger til rette for ulike former for sosialt samvær. Benker er plassert rundt om i skolegården og ved Nordahl Rolfsens plass, men dette er ikke tilstrekkelig med sitteplasser.

Bilde 39: Lek ved Harelabben

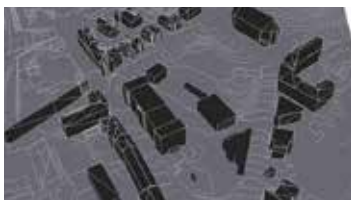
Tilbud for gutter og jenter

Muligheter for ballspill som fotball eller basket virker ofte å være best likt av gutter og mindre brukt av jentene. Det er tilrettelagt for ballspill både ved Nordahl Rolfsens Plass og Harelabben. Ved Harelabben er det mange tilbud som gir grobunn til at gutter og jenter gjennomfører de samme aktivitetene.

SOLFORHOLD

Sol/skyggeanalyse gjennomført ved hjelp av SketchUp modellen viser at solforholdene gjennom året er begrenset tidlig på morgenen. Gjennom vinteren er det mye skygge og lite sol store deler av dagen, med best forhold rundt kl. 15.00. På sommeren er solforholdene gode fra formiddagen og utover. Generelt er de mest skyggefulle områdene i skole vest for gymsalen og leskuret.

JANUAR: 09.00

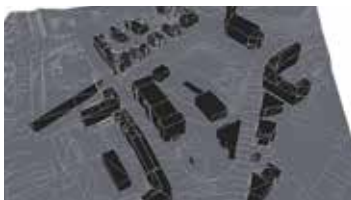
MARS: 09.00

JULI: 09.00

JANUAR: 12.00

MARS: 12.00

JULI: 12.00

JANUAR: 15.00

MARS: 15.00

JULI: 15.00

Figur 19: Sol/skyggeanalyse ved hjelp av sketchupmodell.

TIDLIGERE BRUKERUNDERSØKELSE:

Helene Thorstensen gjennomførte i 2011 en kort brukerundersøkelse gjort i Uranienborg skole av elever og ansatte. Det er viktig å understreke at dette kun var en liten undersøkelse og at den i denne sammenheng kun er blitt tatt i bruk som tilleggsinformasjon til observasjoner og registreringer gjennomført ved skolen. Her vil det bli presentert de viktigste funnene gjort i denne undersøkelsen.

Skolens miljø beskrives som godt, med stor trivsel både ute og inne blant eleven, noe som også bekreftes gjennom spørreundersøkelsene fra Udir og Oslo skolen. Det kommenteres også at det er liten grad av konflikter i skolen og de ansatte forteller at det er forekommer svært lite mobbing (Thorstensen, 2011).

Soneinndelingen sees som en nødvendighet på bakgrunn av plassmangel, men at de også fører til store forskjeller mellom elevenes muligheter. Det påpekes at Harelabben er bedre tilrettelagt med flere muligheter for aktiviteter, mens de eldre elevene har i større grad begrensninger når det kommer til fysisk tilrettelegging i skolegården. Uterommet beskrives som trygg i forhold til trafikken, men at støy fra trikken og biler i særlig Briskebyveien merkes av de yngre elevene som benytter Harelabben (Thorstensen, 2011)

På spørsmål om hvilke aktiviteter som er populære trekkes Harelabben fram med tilbud som ballspill, husking, klatring, å skli eller mer rolig lek. Her gjør jentene og guttene i større grad de samme aktivitetene, men det påpekes at guttene i større grad spiller ballspill som basketball og

fotball. Guttene i aldersgruppen 5-7 trinn nevnte aktiviteter som fotball, slåball, stikkball, samt å prate og lekeslås. Jentene i denne aldersgruppen like å hoppe tau, skli på isen, prate og sprette ball. Både guttene og jentene nevnte "boksen går" som populær aktivitet. De eldste elevene fremheves som de minst aktive, som i større grad liker å være sammen med venner, sitte, spise og prate sammen. Denne gruppen har også mulighet til å sitte inne i friminuttet i Bessa som ligger i hovedbygningens kjeller. Det kommenteres både av ansatte og elever at det er mindre aktiviteter å foreta seg om vinteren, enn ved sommeren (Thorstensen, 2011).

Når det kom til populære tilholdssteder i skolegården ble Harelabben trukket fram som særlig positiv. Generelt var tilbakemeldingen at det var få spennende eller bra steder i selve skolegården. Det påpekes få positive ting ved skolegården selv, utenom at den er åpen og gir stor plass. Ansatte betraktet skolens som trygg og oversiktlig, i tillegg til nærhet til kirken som estetisk element.

Negative sider ved skolegården trekkes i undersøkelsen frem som manglende tilbud til de eldre elevene (5 klasse og oppover). Her nevnes det kjedelige og innholdsløse uterom for denne aldersgruppen, i tillegg til dårlig vedlikehold.

I forhold til ønsker om forandringer i skolens uterom forslo informantene i undersøkelsen flere tilbud

til de eldre elevene. De ansatte ønsket kreative og arealeffektive løsninger i skolegården, mer vegetasjon, bedre og flere lekeapparater som fremmer aktivitet hos elevene og bedre benker og bord. Guttene ønsket generelt flere aktive tilbud som ballkurver, skiløype, sklie, ballbane, ballbinge, snøballblink. De yngre jentene i undersøkelsen ønsket seg sklie, klatrestativ og husker. De eldre jentene ønsket seg flere gode sittemuligheter og musikk i friminuttene. Mulighet for å medvirke til utformingen av eget uterom ble også tatt opp som ønskelig både fra ansatte og elever (Thorstensen, 2011).

Bilde 40: Nordahl Rolfsens plass mot Holtagata og administrasjonsbygget.

Bilde 41: Gangvei bak skolen og opp til Nordahl Rolfsens plass.

Bilde 42: Trappesystem opp mot kolle på Nordahl Rolfsens plass. Anlegget preges av slitasje.

"DET HELE BARNET"	FUNKSJON I SKOLEGÅRDEN	TILTAK I URANIENBORG SKOLE
<p>"Det fysisk aktive barnet"</p> <ul style="list-style-type: none"> • fysisk og motorisk utvikling. • Utholdenhet • Beherskelse over egen kropp 	<ul style="list-style-type: none"> • Rom for allsidig fysisk aktivitet • Rom for spenning, uforutsigbarhet. 	<ul style="list-style-type: none"> • Harelabben: Balanseapparater, sklie, husker, ballbane, løype, klatrevegg, stort lekeapparat med mulighet for rollelek, motorisk øvelse og klatring. • Skolegården: flerbruksflate • Nordahl Rolfsens plass: Ballbane, flerbruksflate, naturterreng • Mangler: Flere tilbud i skolegården til motorisk øvelse, muligheter for rollelek, kunstig terreng.
<p>"Det sosiale barnet"</p> <ul style="list-style-type: none"> • utvikling av sosiale ferdigheter 	<ul style="list-style-type: none"> • Sosial interaksjon • Være alene eller sammen med andre. 	<ul style="list-style-type: none"> • Harelabben: Amfi, noen benker, sitteplasser rundt allé i Harelabbveien, sittekanter rundt sandkasse • Skolegården: Parkbenker. • Nordahl Rolfsens plass: Bord og benker, parkbenker, murer • Mangler: flere sittegrupper, mer vegetasjon, sitteplasser i levegg, flere mindre rom.
<p>"Det trygge barnet"</p> <ul style="list-style-type: none"> • Trygge rammer til å prøve og feile 	<ul style="list-style-type: none"> • Gi trygghet • Være trivsesskapende • Integrerende 	<ul style="list-style-type: none"> • Generelt: Mobbeforebyggende tiltak (Strategisk plan 2013-2016 for Uraniensborg skole, Connect Oslo), Urra-festivalen, soneinndeling av skolegården. • Harelabben: Fallunderlag, sikre lekeapparater, dekor på klatrevegg og dekker, belysning, bruk av ulike materialer. • Skolegården: noe sykkelparkering, gjerder mot veier, leskur, støyskjerming fra skolebygg, trafikk sikker tilgang til Nordahl Rolfsens plass. • Nordahl Rolfsens plass: Vegetasjon • Mangler: Mer farge og dekor, særlig i skolegården, hyggeligere belysning, større variasjon i materialbruk og mer vegetasjon.
<p>"Det skapende barnet"</p> <ul style="list-style-type: none"> • Utvikling av kreativitet 	<ul style="list-style-type: none"> • Muligheter for endring av eget fysisk miljø • Skapende aktivitet 	<ul style="list-style-type: none"> • Generelt: Snøforming, Snøhauger • Harelabben: Sandkasse, noe vegetasjon • Skolegården: Drikkefontene • Nordahl Rolfsens Plass: Kratt og vegetasjon. • Mangler: vannlek, muligheter for konstruksjonslek i selve skolegården,
<p>"Det kunnskapssøkende barnet"</p> <ul style="list-style-type: none"> • Utvikling av intelligens • Utvikling av sanseapparatet 	<ul style="list-style-type: none"> • Tilegnelse av ny kunnskap • Utøve virkelighetsnær læring 	<ul style="list-style-type: none"> • Generelt: Nærhet til andre parker: slottsparken, frognerparken Akerselva, Den kulturelle skolesekken, Nærhet til Uraniensborg kirke. • Harelabben: løype i dekke, amfi • Skolegården: - • Nordahl Rolfsens plass: -

Figur 20: tabell hentet fra det teoretiske rammeverket med tiltak fra Uraniensborg skole

S - STYRKER

Variasjon: God variasjon i materialer, tilbud og utfordringsnivå ved Harelabben.

Soneinndeling: Sies å fungere bra i skolegården. I tillegg har Harelabben mange kvaliteter når det kommer til å møte barns behov for aktiviteter og samvær.

Vegetasjon: Trerækker og den grønne kollen ved Nordahl Rolfsens plass er viktige grønne elementer i til knytning til skolegården. Langs Skovveien mot Harelabben finner man også vegetasjon i form av store trær som gir mye grønt til skoleanlegget.

Romlighet: Skolegården oppleves som oversiktlig og åpen. Det er store funksjonsåpne flater som gir muligheter for ballspill og plasskrevende aktiviteter.

Estetikk: Skolebyggenes arkitektoniske utforming og fasader.

W - SVAKHETER

Areal: I dag er areal per elev på omkring 8,7 m² i skolegården og ligger under veiledende norm fra PBE. Nærmiljøanlegg i umiddelbar nærhet veier til en grad opp for dette, men begge har mangelfull utforming både med tanke på variasjon i tilbud og materialer.

Romlighet: Det er store forskjeller i grad av romskapende elementer i skolegården og Harelabben. Skolegården er en stor åpen flate, med få mindre rom.

Trygghet: Høy trafikkintensitet rundt skolen skaper en utrygg situasjon med tanke på fare for ulykker.

Variasjon: Lite variasjon i materialer, tilbud og utfordringsnivå i selve skolegården.

Vann: Skolegården tilbyr i dag få muligheter til lek med vann

O - MULIGHETER

Eksisterende planer: Skolen selv foreslår en omregulering av Nordahl Rolfsens plass til skoleareal, som vil gi skolen større muligheter til å tilrettelegge dette arealet bedre for særlig de eldre elevene. Foreslått idrettsanlegg under Nordahl Rolfsens plass er et arealeffektivt forslag som ikke vil gå utover skolegården.

Tidligere forslag: fra Thorstensen (2011) foreslår øvre del av Holtegata som mulig utvidelse av skolegården, i tillegg til Nordahl Rolfsens plass. Dette kan gi mer areal og en bedre situasjon med tanke på trafiksikkerheten rundt skolen.

T - TRUSLER

Eksisterende planer: Det har tidligere foreligget planer om bygging av en ny barnehage på Nordahl Rolfsens plass, som dermed fører til omregulering av denne tomten fra offentlig friareal. Forslaget har ikke slått gjennom, men utbyggingsforslag på denne tomten er en trussel for elevenes tilgang på uterom.

Skolebehovsplanen: Tiltak foreslått i skolebehovsplanen vil føre til større arealknapphet på skolen. Dersom ikke uterommet oppgraderes vil dette få stor betydning for elevenes muligheter til aktiviteter i skolegården. Det gis ingen henvisning til utarbeidelse av utearealene i denne sammenheng, eller midler som vil bli gitt til dette formålet.

Usikkerhet: Det er i dag stor usikkerhet omkring den fremtidige situasjonen for skolen med tanke på om den vil forbi en 1-10 skole eller en ren barneskole. På samme tid er det usikkerhet rundt prognosene for elevveksten i området rundt skolen.

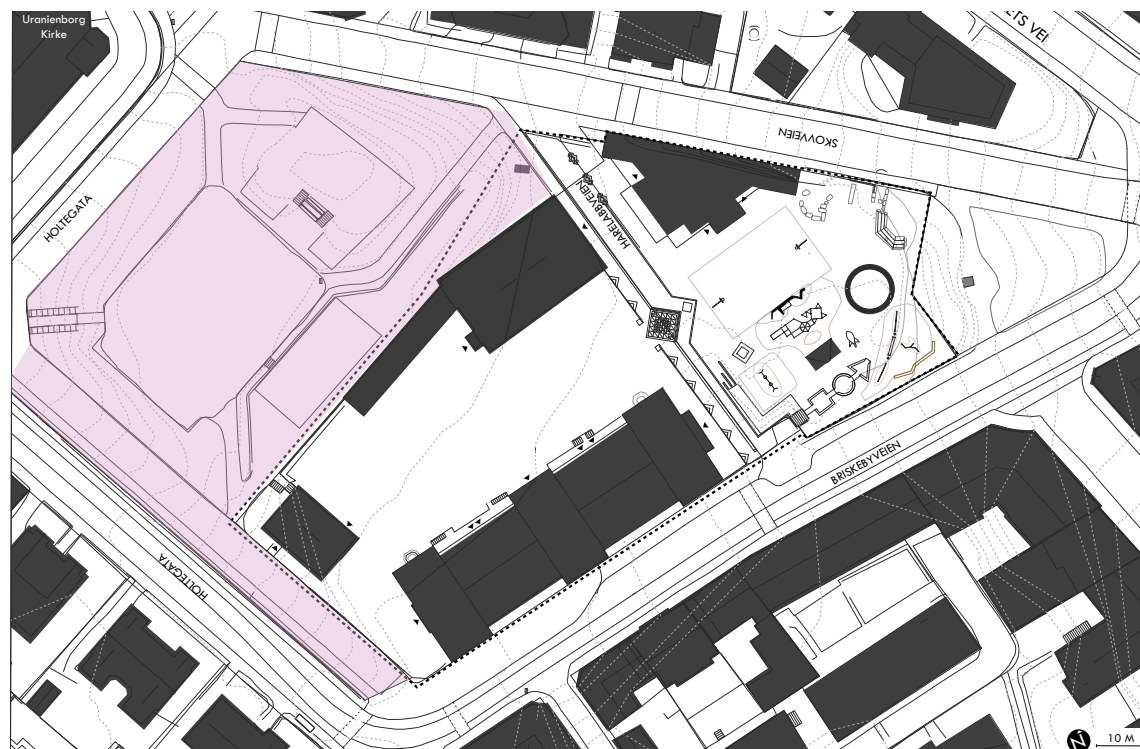
Hvorvidt Uranienborg forblir en 1-10 skole eller omgjøres til en ren barneskole er usikkert. Uavhengig av hvilket alternativ bystyret vedtar vil skolen oppleve en økning av elevmassen og dermed større arealknapphet av utearealene. Dersom forslaget fra UDE går gjennom betyr dette kun omgjøring av hovedbygningen innendørs og det foreligger ingen offentlige planer fra deres side om hvilke grep som da skal gjelde for skolegården. Med fire paralleller og fulle klasser betyr det at skolen vil få et netto areal per elev 6,2 m² som ligger langt under veiledende tall både satt av UDE og PBE. I tillegg til dette er det mangel på innhold i selve skolegården som vil forverre situasjonen. Harelabben er her en svært positiv del av skolens utearealer, noe som bør videreføres til et økt fokus på resterende arealer.

I tillegg vil det med et svært lavt arealtall per elev være enda viktigere med en god og tilrettelagt utforming på Nordahl Rolfsens plass. Å innlemme dette arealet foreslås av skolen selv, noe som er både realistisk og fornuftig med tanke på kommende elevsituasjon. Her kan elevene få tilfredsstilt behov for mer natur, terreng og fysiske aktiviteter. Nordahl Rolfsens plass tilfredsstiller PBE og UDEs krav til kompensierende areal med tanke på avstand og trafikktrygg tilgjengelighet. Likevel er ikke plassen utformet optimalt i forhold til arealeffektivitet, alternativer til aktiviteter eller variasjon i bruk av materialer. Enten skolen får gjennomslag for sin plan eller UDEs forslag blir vedtatt har skolen store utfordringer i å skape gode å varierte uterom, spesielt for de eldre elevene. I neste avsnitt vil det bli diskutert videre skolens utvidelsesmuligheter og forslag til innhold i skolens uterom.

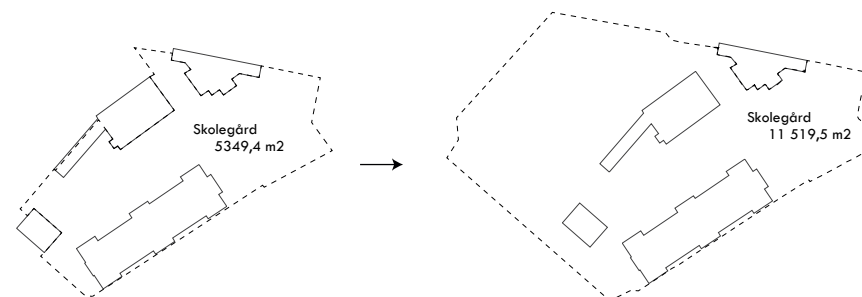
SKOLEGÅRDENS FORBEDRINGSPOTENSIAL

AREAL - Mulig utvidelse av skolegården:

- Ved fremtidig utvidelse av elevtall bør Nordahl Rolfsens Plass vurderes for innlemmes i skolegårdens areal. Dette har vært tidligere nevnt som mulig alternativ i forbindelse med planer om å bygge barnehage på denne plassen. Dette er også et ønske fra skolen selv, som eneste muligheten for utvidelse. Ved innlemmelse av Nordahl Rolfsens plass i skolens uterom vil man kunne sikre dette grønt arealet også for andre utbyggingsforslag. Skolen har allerede i dag plassmangel og dersom prognoser for de ti neste årene stemmer vil dette ha stor betydning for elevenes tilgang på grønne arealer.
- Ved innlemmelse av Nordahl Rolfsens plass endres ikke dagens bruksareal for elevene, men hvilke muligheter man har til utforming og planlegging av nye funksjoner på stedet. Endringen vil kunne bidra til en større handlefrihet med tanke på innhold i parken. Skolen vil stå friere til å gjennomføre egne initierte prosjekter.
- I tillegg vil øvre del av Holtegata, som grenser mot parken kunne innlemmes som en del av skolegården. Denne gaten stenges i dag av en bom mot Briskebyveien og brukes i stor grad som parkeringsareal. Ved innlemming av denne delen av Holtegaten vil man få mer areal til skolegården, økt muligheter for bevegelse rundt skolens bygg og en tryggere skolevei. Ved innlemmelse av Nordahl Rolfsens plass, samt tilgrensende blindgata Holtegata vil gi en økt netto areal per elev til 19,2 m² i dag og 14,7 m² ved fremtidig situasjon (iht. UDE).

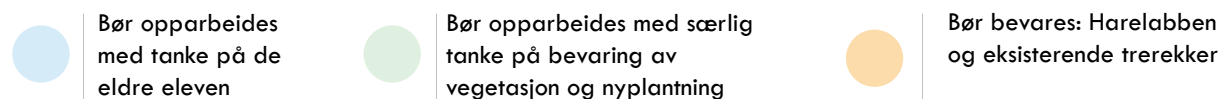
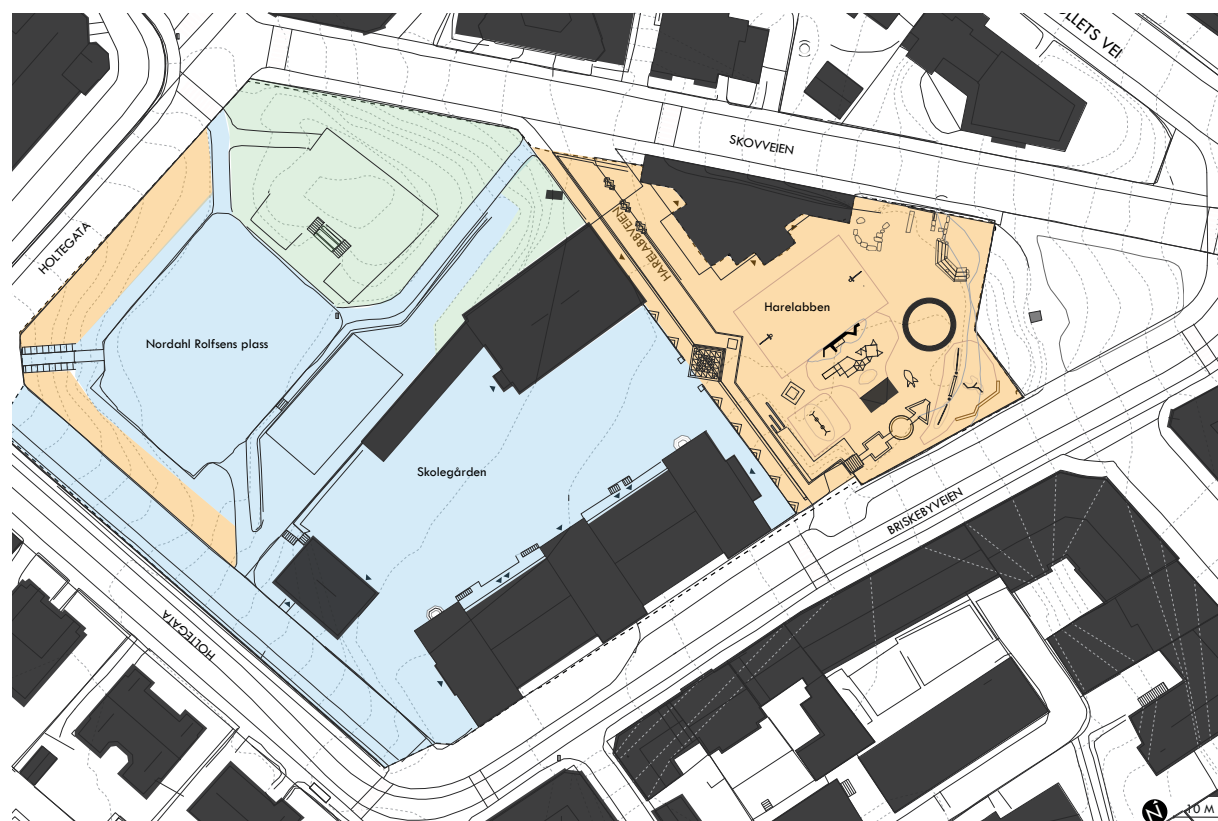
Figur 21: Kartet markerer mulig areal for utvidelse av skolegården, Nordahl Rolfsens plass og øvre del av Holtegata

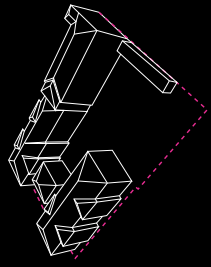
Figur 22: Illustrasjon over omkrets uteareal og størrelse i dag og ved mulig utvidelse.

Noen forslag til endringer:

- **Harelabben:** Fungerer godt i dag og bør derfor bevares. Ved opparbeidelse av skolens utearealer bør selve skolegården og Nordahl Rolfsens plass prioriteres.
- **Skolegården:** Bør opparbeides med tanke på det eldre elevene på barnetrinnet. Her bør man i tillegg vektlegge nyetablering av vegetasjon som trær og klatreplanter. En del av flerbruksflaten bør bevares for å ivareta behov for ballspill andre aktiviteter som tar mer plass som slåball eller basket. I tillegg kan en funksjonsåpen flate fungere som festplass eller samlingssted ved ulike anledninger. Forutenom dette bør det legges vekt på en arealeffektiv og variert utforming, med bedre tilrettelegging for sosiale møteplasser. Disse bør plasseres i skolegårdens mest solfylle side. Her kan man også vurdere å legge til rette for vannlek, eller utforming som oppfordrer til rollelek og konstruksjonslek. En god romlig oppdeling med en helhetlig plan for ulike typer funksjoner vil være viktig.
- **Nordahl Rolfsens Plass:** Dagens idrettsfunksjoner bør ivaretas, men videreutvikles. Her kan man dele opp ballbanene for å gi en utvidet mulighet til at flere ballspill kan foregå parallelt. Kollen bør bevares som grønt element i parken og kan med ny beplantning bli enda grønnere. Dette kan da utgjøre en "jungle" del for skolegården som de i dag mangler.
- **Tilgrensende gate, øvre del av Holtegata:** Ved mulig innlemmelse av Holtegata vil man kunne bedre trafikksituasjonen og gjøre skolen tryggere. Dette vil også kunne gi flere muligheter for bevegelse rundt skolens administrasjonsbygg og skape mer grøntareal.

Figur 23: Viser områder som bør bevares og opparbeides med tanke på ulike hensyn.

MØLLERGATA SKOLE

Figur 24: Uteareal som brukes primært i friminuttene; Kristparken (4-7.trinn) og Skolegården (1-7 trinn).

Møllergata skole har over lengre tid slitt med et synkende elevtall på grunn av sin sentrale beliggenhet og at foreldre velger å flytte barna sine til andre nærliggende skoler som Ila skole eller privatskolen St. Sunniva. I følge kommende elevtall anslått av Oslo kommune vil trenden snart vil snu og skolen planlegges gjennom skolebehovsplanen og utvides med en parallell, noe som betyr en maksimumsøkning på 196 elever.

I samtale med skolens ledelse virker de avventende på det kommende elevtallet, mye på bakgrunn av at mange foreldre ønsker at deres barn skal gå på andre skoler. Dette er igjen i stor grad foreldre med etnisk norske barn. Møllergata skole er en av skolene i Oslo med størst antall elever med minoritetsbakgrunn, omkring 70 %. Dette betyr for skolen en rekke utfordringer når det kommer til sosial utvikling i forhold til språk og forskjeller i kulturelle bakgrunner. Det kommer fram ved besøk på skolen

at konflikter ofte oppstår i skolegården på bakgrunn av misforståelse mellom barna siden flere ikke enda mestrer språket og at elever derfor tyr til vold som løsning. Slik negativ kreativitet kan også utløses på bakgrunn av kjedelig og lite utfordrende eller spennende uterom. I møllergata skole vil jeg si at dette er et faktum. Skolegården er liten og med klare avgrensninger, med få gode nærmiljøanlegg mulig for bruk i friminuttene.

Som konsekvens at økt elevtall vil areal per elev i skolegården få en drastisk endring, fra omkring 10,5 m² til 5,85 m². Dette tallet inkluderer imidlertid ikke skolens nærmiljøanlegg som vil være skolens kompensierende tiltak i en slik situasjon. Arealet er i seg selv problematisk, mens mangler i tilbud i uterommet er vel så viktig at blir utbedret i en slik situasjon hvor arealknappheten bare vil øke.

PROSJEKTOPPLYSNINGER

Lokalisering:	Møllergata 49, St.hans haugen
Ferdigstilles:	2014
Barneskole:	1. - 7. trinn.
Antall elever:	ca. 250, fordelt på 14 klasser
- etter utvidelser:	446 elever.
Antall ansatte:	42 pers.
Aktivitetsskolen:	1. - 4. trinn, 83 elever (tall fra 2011)
Bebyggelse:	Eldre, erverdig bebyggelse i gul og hvit tegl.
Brutto areal:	6411,6 m ²
Areal, bygningsmasse:	2763,8 m ²
Utendørs nettoareal (skolegård):	2612 m ²

Utendørs nettoareal per elev:

- *1 dag:* 10,5 m²
- *Etter utvidelse av skolens elevtall:* 5,85 m²

Tilleggsareal:

Kristparken:	7150,8 m ²
Areal per elev med nærmiljøanlegg:	39 m ²
Etter utvidelse:	21,9 m ²

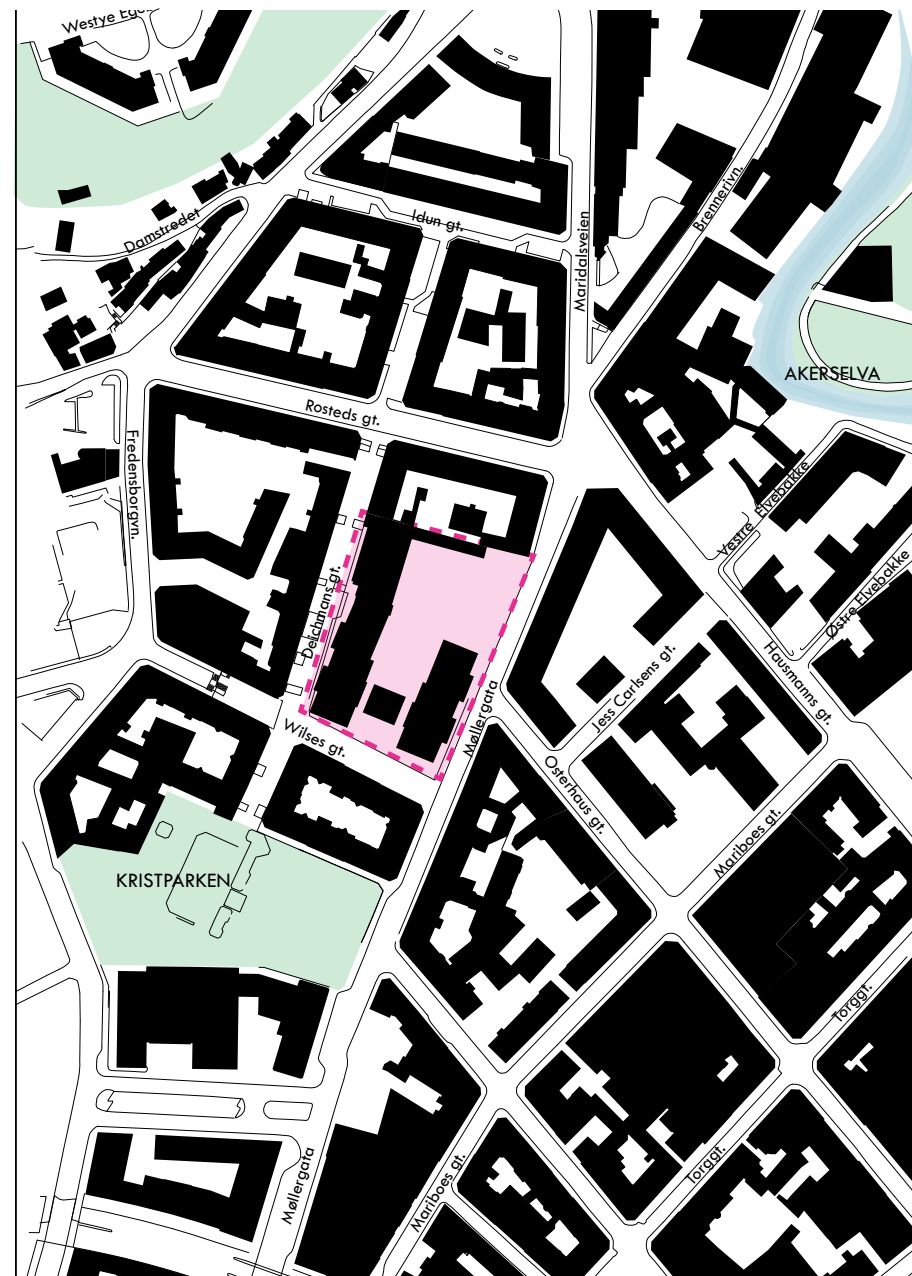
Nærmiljøanlegg:

- Akerselva: ca. 500 m, ca. 5 min. gange til nærmeste åpent grøntareal.
- Kristparken: ca. 100 m, ca. 2 min. gange.

Tidligere planer, skolegård:

- **Ideprosjekt:** PML arkitekter AS, i 2009 på bestilling fra skolen selv.
- **Utdanningsetaten:** Etter utbygging planlegges prosjektering og oppgradering av uterommene i skolen. Fra kommunen vil det bli bevilget 2 millioner kroner til dette, i tillegg til at man nå forsøker å skaffe tippemidler for å øke budsjettet. Planene for uterommene står enda ikke klare og er under arbeid.

(UDE (4) (2013), UDE (2011), Byggindustrien (2013), Kusnitzoff (2011), PML Arkitektur AS (2009), Google Maps)

Figur 25: Nærmiljøet rundt skolen med parker, byrom og gateløp.

Kort om skolegården

Møllergata skoles har en av de mindre skolegårdene og er omkranset av skolens bygninger og tilgrensende bygård. Eneste inngangsmulighet til skolegården er ved skolens hovedinngang i Wilses gate. Gjerder avgrensner skolegården mot Møllergata og porten mot denne veien er stengt av sikkerhetsmessige grunner. Skolens viktigste nærmiljøanlegg er Kristparken som ligger omkring 60 meter unna skolen og er et mindre grønt friareal med ballbane.

På grunn av sin sentrale beliggenhet er skolegården også svært viktig som nærmiljøanlegg. I rapporten Fra bakgård til Oslo city ble det gjennomgått en studie av barn i Husmannsområdet. I rapporten står følgende om barns boforhold i område "Familie i Hausmannsområdet bor trangere enn gjennomsnittet i Oslo. Området har til dels stor trafikk-, miljø- og støybelastninger og mange pågående byggeprosjekter...i sum ser det ut som familiene i Hausmannsområdet ikke har tilgang på offentlige områder annet enn skolegården" (Gabrielsen, 2004).

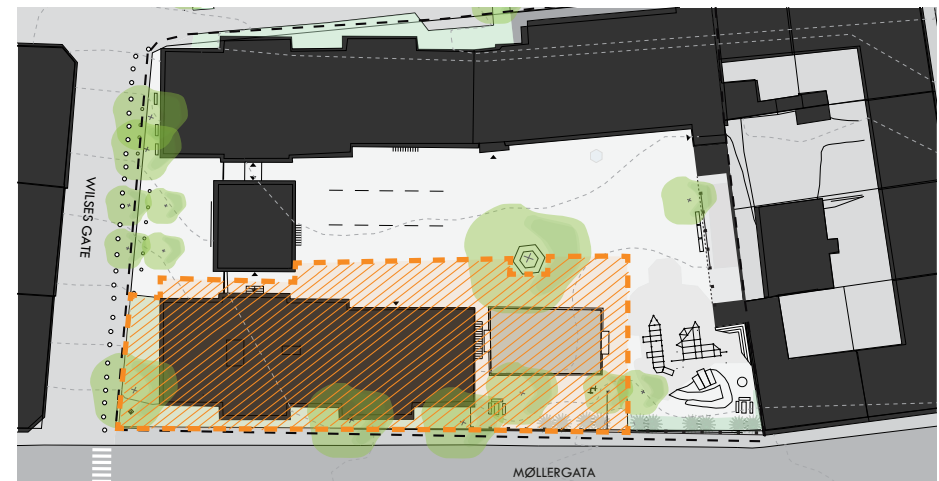
Fremtidig utvikling

For å møte økende elevtallet og kapasitetsbehov i Oslo sentrum skal Møllergata skole gjennomgå en renovasjon av en av sine bygninger. Dette er bygg B som i dag ikke brukes av skolen, i tillegg til mindre renovasjonsarbeid på to av de andre skolebyggene (Byggindustrien, 2013). Skolen skal utvide sin kapasitet på en parallell på barnetrinnet, omkring 196 elever (UDE, 2011). Renoveringen skal foregå mens skolen er i drift, som fører til at deler av skolegården er midlertidig stengt for elevenes bruk.

I samtale med informanter på skolen kom det fram at skolen hadde en lignende situasjon da skolen nylig fikk renovert sin svømmehall. Informantene ved skolen sier at slikt får innvirkning på elevenes skolehverdag og at det er utfordrende for elevene å få slike innskrenkninger på allerede knappe utearealer. I dag er 867 m² av skolegården stengt av på grunn av denne byggeprosessen. Som betyr at elevene får ca. 7 m² nettoareal per elev gjennom denne perioden (se figur 26).

I forbindelse med skolebehovsplanen vil skolegården få oppgraderinger, med et budsjett på 2 millioner kroner og muligheter for tippemidler i tillegg. Dette kommer fram i samtale med rektor. Tilleggsmidler er positivt med tanke på det lave budsjettet. På samme tid har tippemidler visse restriksjoner og det kreves at slike midler blir brukt på idrettsrelaterte tiltak. Dersom kun slike aktiviteter prioriteres kan det gå på bekostning av muligheten for andre typer fysiske aktiviteter, beplantning av ny vegetasjon og oppgradering av bedre sosiale møtestedet. Et lavt budsjett legger visse begrensninger på hvilke tiltak som lar seg gjennomføre. Med 2 millioner kroner er det tvilsomt at det vil bli opparbeidet en helhetlig plan for hele skolegården.

Det kommenteres fra rektors side at skolen i dag har kapasitet til å ta inn hundre nye elever og at en mulig utvidelse vil slå positivt inn på det faglige miljøet blant lærerne. Svakheter som ble nevnt var at skolen blir mindre oversiktlig og i en skole der flere av barna trenger mye hjelp kan dette være problematisk.

Figur 26: Viser området rundt bygnings B som i begynnelsen av april be avstengt for bruk.

DAGENS SITUASJON

Figur 27: Møllergata skole – dagens situasjon.

STRUKTUR OG AREAL

Bygninger og uterom

Møllergata skole er fordelt på fire skolebygg som sammen omkranser den rektangulære skolegården. Bygg A er oppholdssted for aktivitetsskolen, samt klasserom. I bygg C er administrasjonen plassert, samt klasserom og Svømmehallen. I bygg D har Oslo Skolemuseum sine lokaler og bygg B er i dag under renovasjon og skal gi rom for nye elever.

Skolens eneste inngangssone er på begge sider av Oslo skolemuseum, mot Wilses gate. Her er skolegårdens porter plassert, noe som fører til at inngangsområdet foran skolen blir stående ubrukt i skoletiden. Mellom bygg B og Møllergata er det et mindre gressdekt areal av skolens tomt, men er stengt med gjerder mot resten av skolegården. Av denne grunn blir dette ubrukte restarealer.

Inne i skolegården er det den store åpne asfaltflate som dominerer. Denne strekker seg helt fra inngangspartiet og mot den andre enden av skolegården. Dette området brytes kun opp av et større tuntre som er plassert sentralt i skolegården. Langs Møllergata er det et mer åpent uterom hvor det er plassert en ballbinge og en lekeplass med forskjellig

Figur 28: Møllergata skole, Rosa stiplet linje markerer i grove trekk de rom som skapt av bygningsmassen.

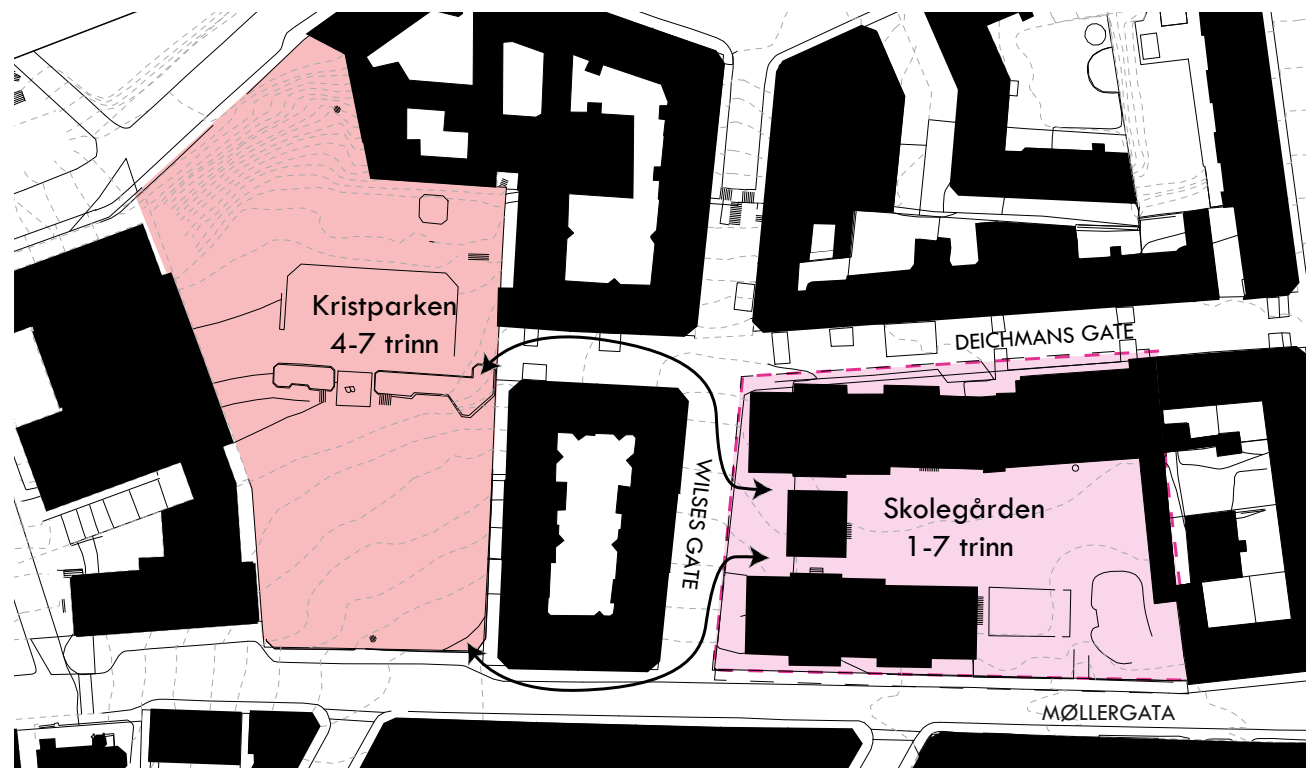
lekeutstyr, samt et amfi og en mindre kunstig høyde med sklier. Ved dette lekeområdet er alt av lekeutstyr i skolegården samlet.

Skolegårdens organisering

Skolegården er ikke oppdelt i soner for de ulike trinnene, grunnet skolegårdens størrelse. Soneinndeling av skolegården har derfor ikke vært hensiktsmessig. Skolen benytter Kristparken som nærmiljøanlegg i friminuttene for de eldre elevene som ønsker det. I denne sammenhengen fortelles det fra skolens side at det ofte spilles fotball på ballbanen.

Kristparken ligger i kort avstand til skolen, men har til tiders vært kjent for å være forsøplet og tilholdssted for ungdommer og rusmisbrukere (Gabrielsen, 2004). For uten om dette er Kristparken en av få grønne lunger i nærheten av skolegården. De grønne breddene langs

Akerselva blir også tatt i bruk av skolen, men i mindre grad. Terrenget her er mer ulendt og egner seg ikke like godt til vinteraktiviteter som for eksempel aking. Til slike aktiviteter benyttes Kristparken.

Figur 29: Soneinndeling i friminuttet, skolegården og Kristparken.

FRODIGHET OG VARIASJON

Vegetasjon

Vegetasjonen i skolegården er hovedsakelig større løvtrær og mindre bartrær (edelgran). Mot skolens gjerder ved Møllergata står det i dag plassert 10 mindre bartrær. Disse har en høyde på mellom 3-4 meter høye og ser uskjøttet og tilfeldig plassert ut. Disse gir også skygge til skolegården, spesielt når de vokser seg større.

Midt i skolegården står det i dag et eldre tuntre. Mye av leken sentrerer i dag rundt dette treet, spesielt på vinters tid hvor mye av snøen samles opp nettopp her. Informasjon fra skolen sier at dette treet holder på å bli gammelt og står i risikoen til å måtte tas ned om noen år. Både langs Wilses gate og Møllergata er det flere eldre trær som gir store grønne kroner. Gress finnes kun på områder rundt skolebygget, mot møllergata, som er avstengt for elevenes bruk.

Vann

I skolegården er det ikke planlagt noe anlegg rettet mot aktiv bruk av vann. Møllergata skole, som mange andre eldre skoler har en drikkevannsfonte plassert langs skolebygget. Drikkefontene er laget i stein, men har blitt forskjøvet og er ikke i optimal stand.

Landskapsform

Skolegården er forholdsvis flat, men ligger noe høyere i terrenget i forhold til fortauet i Møllergata. Ved lekeplassen er det bygget en liten haug, med naturstein og tre. Utenom detteer utforminger i terrenget benyttet i svært liten grad.

Bilde 43-46 : (Øverst til ventre): Tuntreet, skolegården sett mot Oslo skolemuseum, Bartrær mot Møllergata, Drikkefontene.

Materialer og dekker:

Skolegården består hovedsakelig av en stor asfaltflate, en ballbinge og et mindre området med en samling av lekeapparater. I området med alle lekeapparatene er det lagt mye belegningsfliser for å dempe fall fra for eksempel klatrestativene.

Det er plassert noen typiske parkbenker rundt om i skolegården, men disse bærer preg av slitasje og virker tilfeldig plassert ved de mer skyggefull delene av skolegården. I hjørnet bak leskuret er det bygd et amfi i tre, denne virker å være i god stand og gir muligheter for sitteplasser med gode solforhold.

Estetiske kvaliteter:

Det ser ut som det er blitt bevilget lite til den estetiske utførelsen av skolegården. I gjerdet mot Møllergata var det opprinnelig muligheter for å gå gjennom porten og rett inn i skolegården. Denne åpningen er i dag lukket med kjetting. Dette ser svært lite innbydende ut. Inngangen til skolegården er i dag kun gjennom Wilses gate.

Uten tillatelse fra skolen eller bygningen som grenser mot den, har bygningsveggen nord i skolegården blitt dekorert med en giraff-lignende skapning og en ape. Dette gir skolegården et slags særpreg og viser hvor nærme de ligger plassert områder som Blå og Hausmania hvor store deler av bygningsmassen er dekorert på samme vis. Slike elementer, dersom de er utformet med tanke på denne brukergruppen kan benyttes som et positivt element i skolegården og utvikles videre

Bilde 47-52: ulike dekker og materialer i skolegården, f.v: 1) Klokke på skolebygningens fasade 2) Fliser i myk gummibelegning under huske og klatrevegg.. 3) Klatrevegg 4) Naturstein bygd opp for terreng 5) Vegg skur 6) Street art på fasade mot skolegården.

Bilde 53: Bilde malt på tilgrensende bygning

Bilde 54: Lukket port mot Møllergata.

TRYGGHET OG SIKKERHET

Infrastruktur

Området rundt Møllergata skole er trafikkbelastet, spesielt Møllergata. Møllergata som går rett ved siden av skolen fører mye av denne trafikken videre inn i sentrum. Wilses gate som ligger på skolens sørvestlige side er en adkomstgate og er stengt for parkering. I sammenheng med dette ble 25 pullerter i betong satt på i ved skolens inngangsparti for å hindre nettopp at biler skulle parkere der. Dette ble gjort som et sikkerhetstiltak. Informanter fra skolen har vist sin misnøye for dette på grunn av antallet og utseende av disse pullertene. Rektor kommenterer at dette kunne vært gjort på en penere og mer hensiktsmessig måte.

På skolens bakside ligger Deichmans gate, som også er en adkomstgate, med noe gateparkering, både til skolens ansatte og boliger rundt skolen. Denne gaten strekker seg fra Rosteds gate til Kristparken og ender derfor i en blindgate. Wilses gate krysser Deichmans gate og ender opp mot Fredensborgsveien.

Sosial trivsel

Møllergata skole har en sammensatt elevgruppe og det kommer fram i samtale med blant annet rektor og ansatt at skolen har utfordringer når det kommer til sosial utvikling og konflikter blant elevene. Det vektlegges at mange konflikter ofte har bakgrunn i språkproblemer og mangel på kommunikasjon mellom elevene. Møllergata skole har en betydelig prosent tospråklige elever og mange som ikke enda har lært seg det norske språket. Dette kan være bakgrunn for misforståelser som fører til konflikter. Dette samsvarer med undersøkelser gjort av Osloskolen (rettet mot foreldrenes inntrykk) og Udir. (rettet mot eleven).

Figur 30: Trafikksituasjonen rundt Møllergata skole.

Undersøkelser fra Udir er gjennomført med elever fra syvende klasse viser grad av sosial trivsel var høy (4,4 av 5). I forhold til grad av mobbing på skolen tyder statistikken på konflikter noe større grad på denne skolen enn i gjennomsnittet (2,2 av 5). I forhold til skolens uterom viser statistikken at elevene er under middels fornøyde med sitt uterom (2,8 av 5) (Udir, 2012).

Osloskolens undersøkelse med de foresatte viser samsvarende resultater. I forhold til barnets trivsel på skolen svarte en betydelig prosent at de mente denne var god (85%), mens 12 % svarte middels

og de resterende 4% svarte dårlig. På spørsmål om mobbing generelt svarte 76 % at situasjonen var god og 11 % middel og resterende 13% dårlig. 1% av de foresatte svarte vet ikke på dette spørsmålet. Begge undersøkelsene indikerer at skolemiljøet på Møllergata er godt, men med noe misnøye. På spørsmålet "I hvilken grad er du fornøyd med ditt barns utemiljø?" svarte 54 % at dette var godt, mens 35 % mente at situasjonen var middels og 12 % mente den var dårlig (Osloskolen, 2011).

TILGJENGELIGHET OG TILPASNING

Universell utforming

Skolegården er ikke optimalt lagt til rette for universell utforming, det er ingen retningslinjer i dekker og flere steder er det rister som fører til dårligere framkommelighet for eksempel for rullestolbrukere. Alle lekeapparatene er sentrert i skolegårdens nordøstlige hjørne, med et lite amfi, to større klatre/lekestativ og en opphøyning i terrenget med tre sklier ned fra. Det er lite luft mellom lekeapparatene og man kan tenke seg at med mange barn her blir det kaotisk. I friminuttene er støynivået høyt blant elevene og det meste av ledig arealer virker å være i bruk.

Tilpasning til de ulike aldersgruppene

I selve skolegården er det utenom ballbingen, et område med ulike lekeapparater, som klatrestativ, sklier, og balanseapparater. Disse er likevel hovedsakelig attraktive for de yngre barna. I samtale med skolens ledelse bekrefter også informanter at mangelen er størst når det kommer til tilbud for de litt eldre elevene. For elevene i de eldre trinnene kan dette bli kjedelig og lite utfordrende. Dette ser man også et eksempel på når det kommer til klatreveggen montert inne i leskuret. Denne kan være utfordrende for mindre barn, men vil ikke tiltrekke eldre barn med en høyere grad av fysisk mestring. Fotballbingen virker er populær for barna i alle aldre, i tillegg til aktiviteter som sisten og gjemsel. De sistnevnte er leker barna nevner mange ulike versjoner av og lekes i amfiet, ved lekestativene eller på den åpne plassen.

Det er i mindre grad lagt til rette for gode sitteplasser eller møtesteder. I skolegården virker elevene å samle seg rundt snøhaugen under tuntreet, ved ballbingen, i skuret eller ved lekeapparatene. Utenom dette er det i tillegg mye bevegelse fram og tilbake, særlig fra de litt eldre elevene som går i grupper rundt om i skolegården.

Tilbud for gutter og jenter

På Møllergata skole er det mye ballspill, spesielt fotball. Både jenter og gutter spiller ballspill i friminuttene, mens guttene virker å dominere ballbingen i større grad for fotball. Selv om fotball virker å være en spesielt populær aktivitet ved skolen kan man også spekulere i om dette kan skyldes mangel på andre gode alternativer. Kristparken benyttes også av skolens elever i friminuttene, men her er også aktivitetene dreid rundt ballspill og fotball. Lekeapparatene på sin side blir brukt av både gutter og jenter, både sammen med flere og alene. Gjennom samtale med både rektor og inspektør kommer det frem at skolen ønsker bedre tilbud til sine elever. Det ble også nevnt at flere aktiviteter som innbyr til rollespill osv kunne vært ønskelig.

Bilde 55: Lekeplassen virker å være særlig attraktiv for de mindre barna, både gutter og jenter.

SOLFORHOLD

Skolegården bærer preg av å være omkranset av bygg ved nesten alle sider, som får innvirkning på uterommenes solforhold. Sol- og skyggeanalyse viser at solforholdene er dårligst på morgenen gjennom hele året. Det synes å være lite sol fram til etter kl. 12 både vinter og vår. Det er på den andre siden svært gode solforhold midt på dagen og utover ettermiddagen, spesielt i skolegårdens nordøstlige side, hvor lekeplassen og ballbingen er plassert. Solanalysen viste også at store deler av skolegården er skyggelagt gjennom store deler av skolefagen.

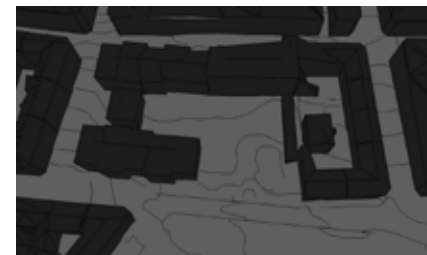
JANUAR: 09.00

MARS: 09.00

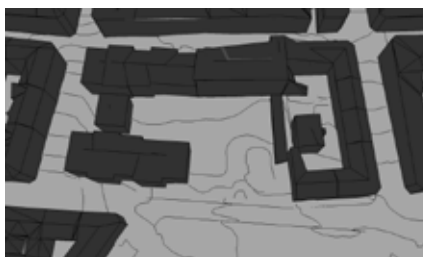
JULI: 09.00

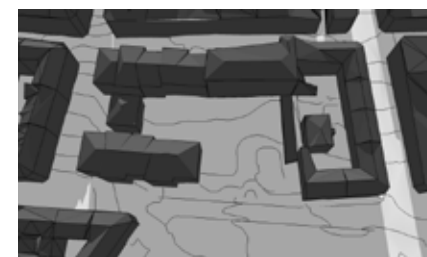
JANUAR: 12.00

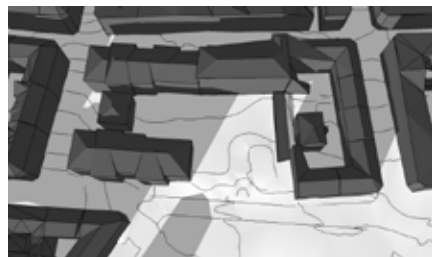
MARS: 12.00

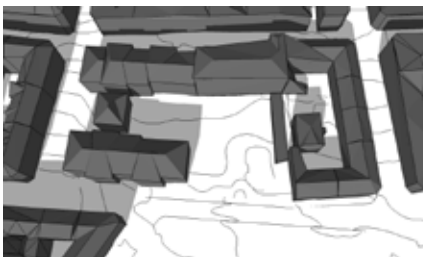
JULI: 12.00

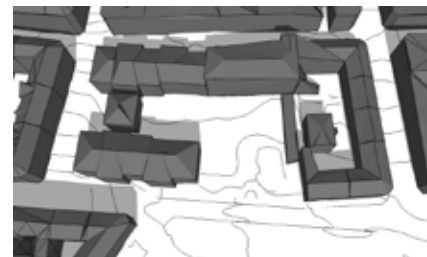
JANUAR: 15.00

MARS: 15.00

JULI: 15.00

Figur 31: sol/skyggeanalyse gjort ved hjelp av Sketchup

SAMTALER MED INFORMANTER:

Ved Møllergata skole var informantene elever, en ansatt og rektor. Det vil her kun bli presentert det mest relevante som ble nevnt i forhold til hvordan skolegården fungerer og deres tanker omkring dens fremtidige utforming og funksjon.

I spørsmål angående skolemiljøet ved Møllergata nevnes flere ting, blant annet at det er en høy mobilitet blant elevmassen som betyr en høy utskiftning av elever og at omkring 80 % av elevene er minoritetsspråklige. På bakgrunn av dette nevnes det fra både ansatt og rektor at vanskeligheter med det norske språket og misforståelser/konflikter på bakgrunn av dette er en av deres største utfordringer. Sosial læring står med andre ord i fokus ved Møllergata skole. Likevel er inntrykket at mange er stolt av skolen sin, mens det er lite stolthet rundt utearealene. Det beskrives av informanter som kjedelig og lite innbydende. Bygningsmassen som er fredet beskrives som positivt på bakgrunn av at man har klart å beholde den historiske uttrykket.

Alle informanter svarer ja på at skolegården føles trygg og at støy fra Møllergata virker lite inn på elevene. Når det kommer til spørsmål om skolens størrelse svarer både rektor og ansatt at de mener skolegården er for liten for de 250 elevene er der nå, noe som går på bekostning av elevene i mellomtrinnene.

I samtale med både ledelsen og elever trekkes

fotball frem som en populær aktivitet, særlig blant gutten. Andre leker som politi og tyv eller sisten trekkes frem som særlig populære aktiviteter. Ansatt ved skolen beskriver et større skille mellom gutte- og jenteaktiviteter i Møllergata skole, enn hva hun har observert i andre skole. Guttene er svært interessert i fotball og bryr seg lite om andre former som lek som for eksempel rolleleker, som jentene er mye flinkere på. På spørsmål om hva elevene selv liker å gjøre i friminuttene svarer mange fotball og ulike varianter av sisten. Ved observasjoner i skolegården virker dette å stemmer. Mange leker med ball, løper eller går sammen i større grupper.

Ballbingen og lekeapparatene trekkes frem som de mest aktive områdene i skolegården, både fra elevene og de voksne, i tillegg til skuret og klatrestativene. Ved spørsmål om det finnes noen gode gjemsteder svarer noen tuntreet og groper i snøen som gode steder.

På spørsmål om ønsker fra foreldre eller elever forklarer både rektor og ansatt at blant annet husker og nye lekeapparater har vært et ønske fra elevenes side. Foreldregruppen beskrives som mindre aktive og at det har vært lite forespørslers om forandringer i skolegården fra dette hold. På direkte spørsmål til elevene om hva de selv kunne ønske seg av forbedringer svarte de spurte; husker, hengekøye, andre aktiviteter med ball enn fotball, flere ting å leke med og en fotballbinge til.

Samtale med Per M. Landfald, fra PML Arkitektur as:

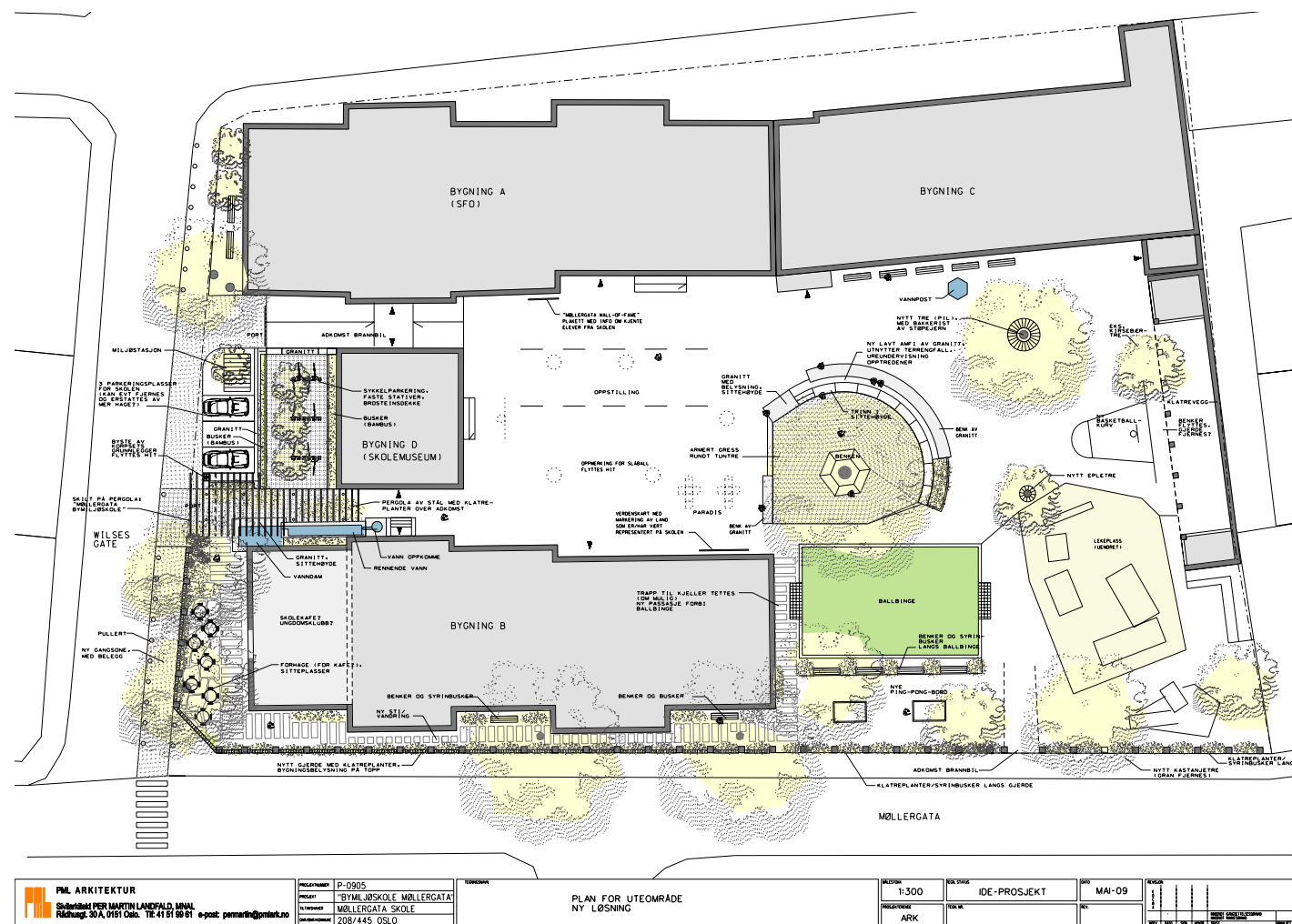
I 2009 tegnet PML Arkitektur as et idéprosjekt for Møllergatas skoles uterom på bestilling fra skolen selv. Dette ble gjort som et forsøk på å finne nye løsninger for å gjøre skolen mer attraktiv og å bedre skolens renome. Prosjektets visjon for skolen er at Møllergata skal være en Bymiljøskole. Landfald forklarer at prosjektets overordnede mål var å utnytte og utvikle eksisterende kvaliteter fremfor å fokusere på problemene ved skolen. Å på denne måten vri negative mot positiv tenkning og utvikling av skolen.

I samtale med Landfald kommer det frem at forslagene i idéprosjektet var ment til å fungere som en slags smørbrødsliste med en rekke mindre tiltak som kunne gjennomføres uavhengig av hverandre, men som også kunne fungere som en helhet. I samtalen kommer det også frem at noe av begrunnelsen bak visjonen var et ønsket om et samlet mål/visjon eller en kongstanke som Landfald kaller det. Tanken var altså at visjonen Møllergata som bymiljøskole kunne referere til flere aspekter ved skolen, både det multikulturelle skolemiljøet, miljøvennlighet og samtidig hense på den urbane konteksten skolen er lokalisert i.

Det viktigste elementet i planen trekker Landfald frem var utnyttelsen av tuntreet som samlingspunkt

og senter for et nytt amfi som kunne gi plass til opphold og læring. Et annet viktig grep i planen var å forbedre den tidligere trafikksituasjonen i Wilses gate. Denne var tidligere åpen for ferdsel med gateparkering langs siden for skolens inngangsparti. I idéprosjektet foreslås denne å stenges for parkering, Landfald forteller at det var vanskelig å få gjennomført, men ble til slutt vedtatt først når bydelsoverlegen kom inn i bildet. Landfald beskriver den tidligere trafikksituasjonen som svært farlig siden alle barna måtte gå gjennom eller fordi disse parkerte bilene for å komme til skolen.

Andre viktige tiltak som ble presentert i dette prosjektet var å åpne opp det inngjerdede området rundt b-bygget, pergola over inngangspartiet med tilhørende vannanlegg, område hvor skolen kunne ha en egen kafé og nytt amfi rundt tuntreet som også kunne brukes til undervisning. I idéprosjektet legges det også frem mange mindre inngrep som pingpong bord, ny plassering av basketballkurv, oppmerking av paradisi i asfalten osv. Landfald kommenterer også at noe av tanken bak forslaget var å hensepile til de fire elementene; jord, ild, luft og vann og å få dette inn gjennom flere av ideene i forslaget.

Figur 32: Planforslag hentet fra idéprosjektet for Møllergata bymiljøskole. Tegnet av PML Arkitektur as.

"DET HELE BARNET"	FUNKSJON I SKOLEGÅRDEN	TILTAK I MØLLERGATA SKOLE
<p>"Det fysisk aktive barnet"</p> <ul style="list-style-type: none"> fysisk og motorisk utvikling. Utholdenhet Beherskelse over egen kropp 	<ul style="list-style-type: none"> Rom for allsidig fysisk aktivitet Rom for spenning, uforutsigbarhet. 	<ul style="list-style-type: none"> Skolegården: Balansebro, huske, sklie, Asfaltflate, Flerbruksflater, Snøballblink, klatrestativ, lekebåt i tre, klatrevegg, basketballkurv, kunstig terreng Kristparken: Ballbane, Naturterreng, bordtennisbord. Mangler: Bedre tilrettelegging andre aktiviteter enn fotball,
<p>"Det sosiale barnet"</p> <ul style="list-style-type: none"> utvikling av sosiale ferdigheter 	<ul style="list-style-type: none"> Sosial interaksjon Være alene eller sammen med andre. 	<ul style="list-style-type: none"> Skolegården: Amfi med gode solforhold, noen parkbenker, bord og benker Kristparken: Parkbenker, paviljon i sammenheng med ballbanen, noe kratt, vegetasjon Mangler: Bedre sitteplasser, flere mindre rom i skolegården, mer "kratt"/"jungel".
<p>"Det trygge barnet"</p> <ul style="list-style-type: none"> Trygge rammer til å prøve og feile 	<ul style="list-style-type: none"> Gi trygghet Være trivsesskapende Integrerende 	<ul style="list-style-type: none"> Generelt: Mobbeforebyggende tiltak (Skolens trivsels- og ordensregler), eldre elever kan benytte Kristparken, pullerter hindrer gateparkering mot skolens inngangsparti, Port mot Møllergata er avstengt, Porter ved inngangspartiene, oppstillingsplass etter friminutt. Skolegården: Myke beleggsheller under lekeapparater og klatrevegg, Sykkelparkering (men i liten grad), sikre lekeapparater, leskur, statue av skolens grunnlegger, streetart på boligvegg, Gode solforhold utover dagen, Kristparken: utearealer under tak, men åpent mot trafikkerte gater, noe "uheldig" klientell, slitasje, dårlige solforhold. Mangler: Vegetasjon, større variasjon materialer, bedre belysning og sykkelparkering
<p>"Det skapende barnet"</p> <ul style="list-style-type: none"> Utvikling av kreativitet 	<ul style="list-style-type: none"> Muligheter for endring av eget fysisk miljø Skapende aktivitet 	<ul style="list-style-type: none"> Generelt: Snøforming, Snøhauger Skolegården: drikkefontene (vann), taggemur Mangler: sandkasse, muligheter for konstruksjonslek, mobile elementer, muligheter for vannlek.
<p>"Det kunnskapssøkende barnet"</p> <ul style="list-style-type: none"> Utvikling av intelligens Utvikling av sanseapparatet 	<ul style="list-style-type: none"> Tilegnelse av ny kunnskap Utøve virkelighetsnær læring 	<ul style="list-style-type: none"> Oslo skolemuseum, Den kulturelle skolesekken, nærhet til museer/gallerier/bibliotek, Mangler: Labyrinter, uteklasserom, naturstier, grotter, lesekreker, jungel.

Figur 33: tabell hentet fra det teoretiske rammeverket med tiltak fra Møllergata skole

S - STYRKER

Beliggenhet: Sentral plassert med god tilgjengelighet til kulturtilbud i Oslo by.

Nærmiljøanlegg: Skolen har mulighet til å benytte Kristparken som kompenserende tiltak.

Vegetasjon: Tuntreet i sentrum av skolegården er et grønt og estetisk pent element. I tillegg til dette er det rundt skolen flere eldre og karaktergivende trær, både langs Møllergata og i Wilses gate.

Solforhold: Det er utover dagen svært gode solforhold i deler av skolegården, samtidig som bygningsmassen gir ly for vind.

W - SVAKHETER

Arealknapphet: I dag har skolen et elevtall på ca. 250 elever, noe som gir et nettoareal per elev på 10,5 m². Dette tilfredsstillende veiledende krav fra UDE, men ikke PBE.

Estetikk: Pullerter plassert utenfor skolens inngangsparti er for dominerende og i tillegg flere enn nødvendig. Portløsning mot Møllergata er i tillegg stengt av med kjettinger og metallgjerder som gir et lite hyggelig preg i skolegården.

Romlighet: Det er få romskapende elementer i skolegården, for utenom lekeområdet hvor alt virker å være samlet.

Vedlikehold: En del av elementene i skolegården som benker, leskuret og belegningsdekket bærer preg av slitasje.

Vegetasjon: Plassering av bartrær langs gjerde mot Møllergata virker tilfeldig plantet, ser uskjøttet ut, gir skygge og tilbyr lite skolegården.

Variasjon i materialer: Skolegården preges i stor grad av store åpne asfaltflater og harde dekker.

Variasjon i tilbud: Skolegården er i dag best tilrettelagt for de mindre elevene. Det savner flere tilbud til eldre elever, med flere utfordringer. I tillegg mangler det gode sitteplasser.

O - MULIGHETER**Eksisterende planer:**

renoveringsarbeidet med bygg B startet i mars, noe som betyr at skolen vil kunne disponere dette bygget igjen.

Økonomiske rammer: Skolen vil etter planen få bevilget omkring 2 millioner kroner til opparbeidelse av skolegården. I tillegg arbeides det med å skaffe tippemidler, dersom dette godkjennes vil skolen få nærmere 3-4 millioner til rådighet.

Tidligere planer: Idéprosjektet "Møllergata bymiljøskole" kan være et godt utgangspunkt for diskusjon omkring av skolen selv ønsker av utbedringer av egen skolegård.

T - TRUSLER

Utviklingsmuligheter: Skolen har få muligheter for ekspansjon av skolegårdens arealer. Skolegården grenser til bebyggelse på alle kanter. I tillegg er bebyggelsen verneverdig og gammel, noe som betyr at alternativer som takhager for eksempel ikke er realistiske.

Økonomiske rammer: selv om det er svært bra at skolen får bevilget midler til skolegården strekker ikke 2 mill. til for en helhetlig planlegging og prosjektering som denne skolegården kunne trenge.

Eksisterende planer: Renoveringsarbeidet med Bygg B legger restriksjoner på skolegården og legger begrensninger på uterom under denne byggeperioden. I tillegg er det satt i gang et renoveringsprosjekt ved nabotomten; Rosteds gate nord kvartalet. Dette betyr at skolegården omringes av byggeprosjekter noe som kan føre til støy og forstyrrelser for elevene.

Usikkerhet omkring elevtall: I samtale med skolen virket det å være usikkerhet omkring elevveksten på skolen, tatt i betraktning at den for en stund tilbake stod i fare for å nedlegges. I tillegg sliter skolen med at foreldre flytter barna sine til andre skoler.

Arealknappheten vil bli adskillig større enn hva den er i dag etter utvidelse av elevtallet. "Dette vil merkes betydelig i denne skolegården. Dersom skolen får fulltallige klasser vil dette i fremtiden bety at skolen nærmest doubler elevtallet sitt med nesten 200 nye plasser. Konsekvensene dette vil få på skolegården står derfor som en stor utfordring, særlig med tanke på de få utvidelsesmulighetene denne skolen har. Tiden vil vise om denne skolen faktisk vil få et økt elevtall på nesten 200, men selv med en økning på halvparten av dette vil det gå på bekostning av elevenes aktiviteter i skolegården. Dette vil i tillegg kunne øke konfliktnivået blant elevene, i et uterom hvor støy og trengsel vil komme til å øke.

Møllergata har et tall på 10,5 m² nettoareal per elev i skolegården som ligger under PBEs anbefalinger og som beveger seg i nedre grense av hva UDE aksepterer. Skolegården brukes som både nærmiljøanlegg og rekreasjonssted for skoleelevene og andre. Likevel er det viktig å poengtere at det er få andre gode uterom for barn i dette nærrområde, noe som gjør det ytterligere viktig med en tilstrekkelig og god utforming ved i Møllergatas skolegård.

Dersom skolen får full kapasitetsutnyttelse ved tre paralleller i skolen betyr dette totalt 446 elever og 5,85 m² netto uteareal per elev. Dette ligger langt under grensen for hva som bør aksepteres av skolegårdens størrelse. Spesielt sett på det omkringliggende miljøet til skolen, med mye bygningsmasse, trafikkerte veier og få nærmiljøanlegg. Skolen har riktig nok kort avstand til Kristparken som i fremtiden vil komme til å bli et enda viktigere kompenserende tiltak enn hva det er i dag. Parken oppfylder UDE og PBEs krav om trafikktrygg adkomst i stor grad siden Wilses gate er svært lite trafikkert og ikke har noen form for gateparkering. Kristparken kan tilby elevene grønne arealer, ballbane og terrengforskjeller til lek. Likevel er ikke parken opparbeidet med særlig tanke på skolebarn og bruken av dette området vil måtte være tiltenkt de eldre elevene.

SKOLEGÅRDENS FORBEDRINGSPOTENSIAL

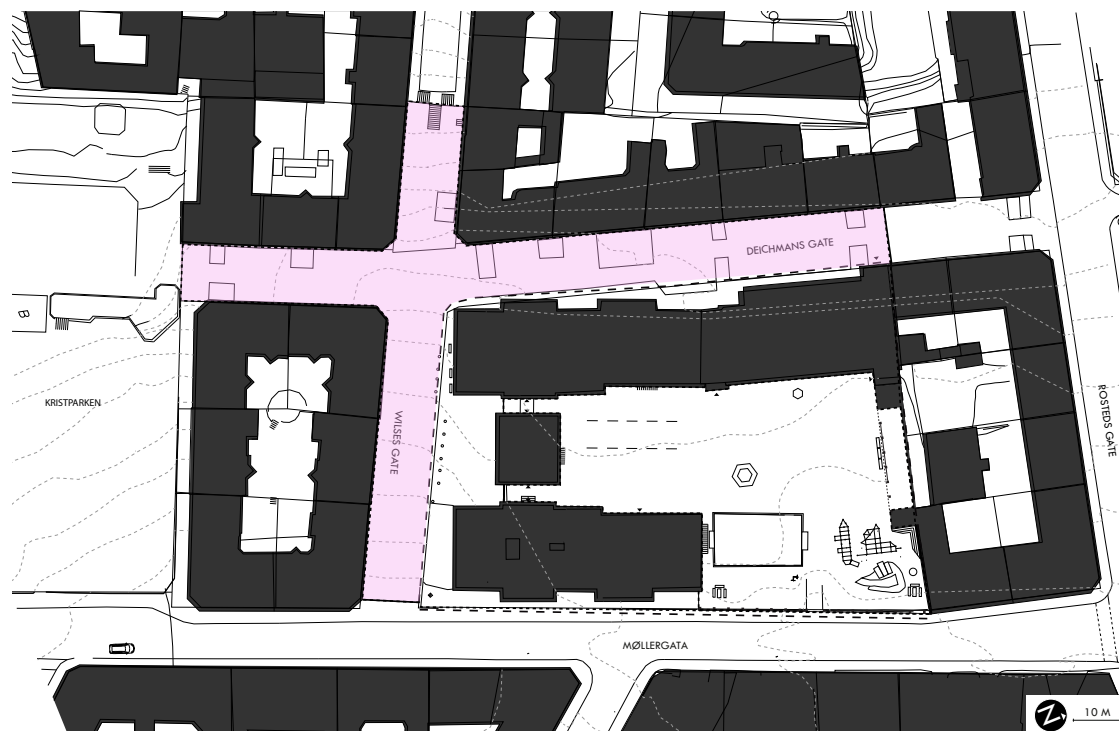
AREAL - Mulig utvidelse av skolegården:

I lys av fremtidig elevøkning ved Møllergata skole vil det være nødvendig å vurdere mulige alternativer for utvidelse av skolegården. Mulighetene for utvidelser av skolegården er svært få. Likevel kan det være verdt å vurdere gatene som omkranser skolens bakside, Deichmans gate og Wilses gate. Disse fungerer i dag utelukkende som adkomstgater og knytter seg til Kristparken. Wilses gate er stengt for gateparkering, mens noe gateparkering er lokalisert i Deichmans gate. Det er ikke lagt til rette for trafikk i noen av disse to gatene, med brustein og felter av vegetasjon. Deichmans gaten bunner i Kristparken, med kun innkjøringsmulighet fra Rosteds gate. Wilses gate går fra Møllergata og ender i en større trapp opp mot Fredensborgveien. Deichmans gate vil i tillegg kunne stenges ved skolens tomtegrense, slik at det fortsatt vil kunne være noen parkeringsplasser i strekningen mot Rosteds gate.

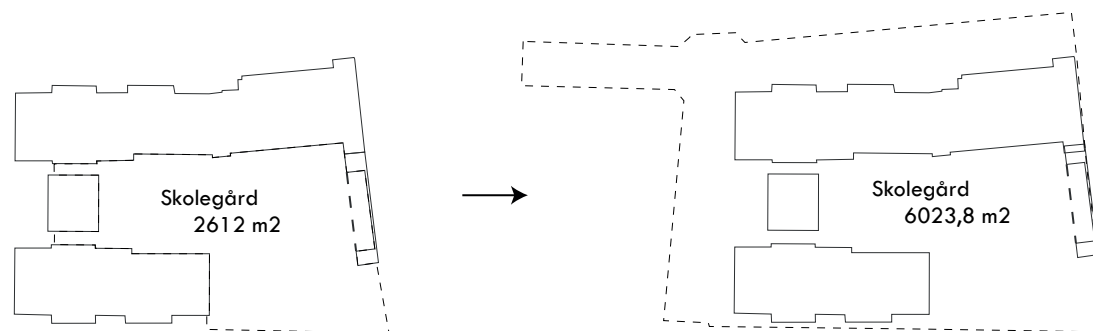
Å stenge disse gatene vil kunne rettferdiggjøres ved at de ikke tjener noe nødvendig formål for gjennomfart for bil, utover tilgang for nødtransport. De kan utformes som gatetun som tillater adkomst av mindre brøytebiler eller varetransport til skolen. I tillegg er det nødvendig å sikre tilgang for nødtransport. Ved å stenge disse to gatene fullstendig for biltrafikk vil elevene få en helt trafikkfri gangvei til Kristparken.

Bruk av restarealer

I skolegården finnes det i dag flere restarealer som kunne vært innlemmet i skolegårdens bruksareal. Dette gjelder grøntbelte rundt Bygning B som er avstengt for bevegelse med gjerder. Et annet området er inngangspartiet foran Oslo skolemuseum. Plassering av inngangsportene avskjærer dette området fra resterende uteareal. Dersom Wilses gate kunne blitt innlemmet som bruksareal i form av et gatetun ville dette området bli lettere tilgjengelig og tryggere til bruk som en del av skolegården.

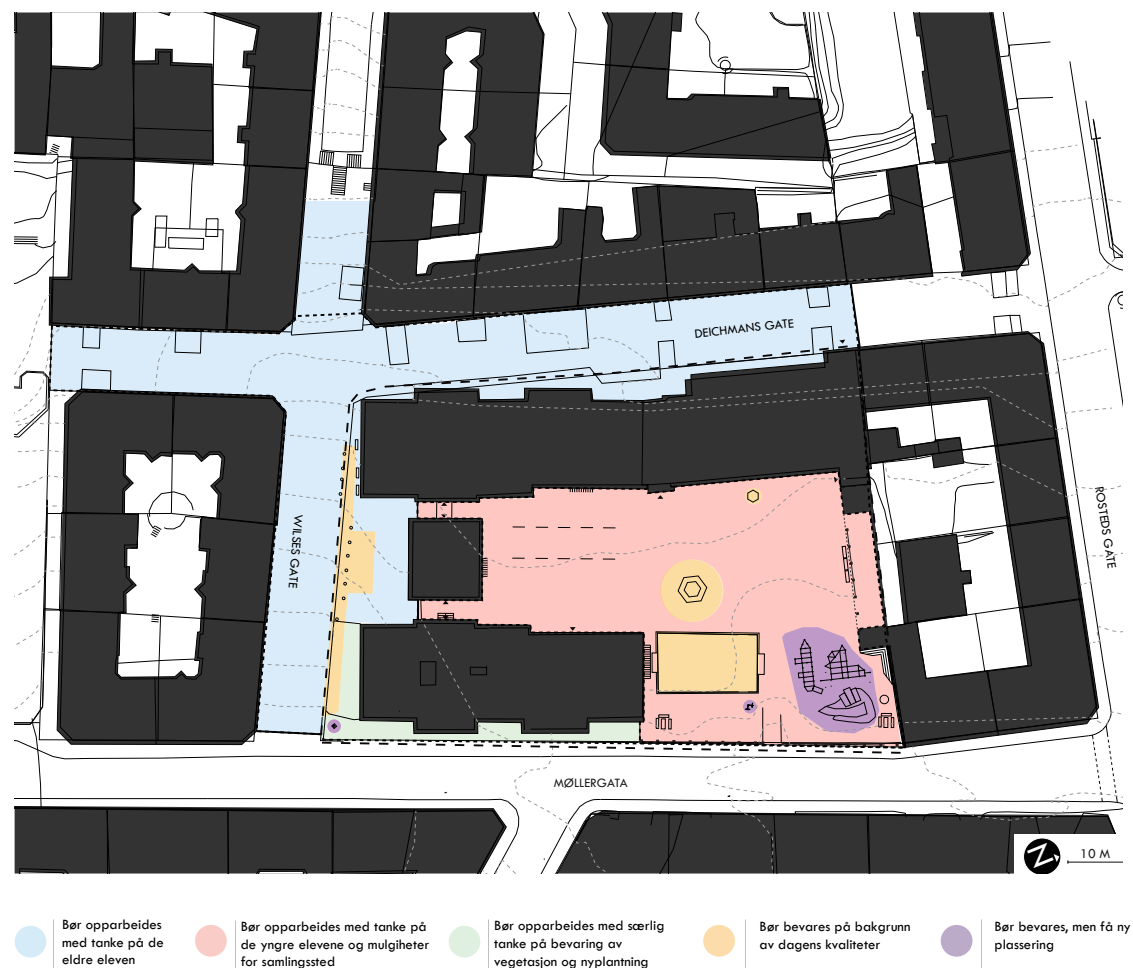
Figur 34: Kartet markerer mulig areal for utvidelse av skolegården. Henholdsvis Wilses gate og Deichmans gate

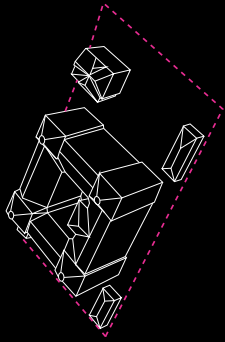
Figur 35: Illustrasjon over omkrets uteareal og størrelse i dag og ved mulig utvidelse.

Noen forslag til endringer:

- **Grøntareal** bak bygning B: kan gi verdifulle arealer til bevegelse rundt skolens bygninger. Tilbyr bedre muligheter for løping og leker som gjemsel og sisten.
- **Ballbingen:** Bør bevares i tillegg til eksisterende trær og drikkefontenen.
- **Lekeplassen:** bør flyttes lengre mot det den åpne plassen. Dette kan friggi plass rundt amfiet og gir en større spredning av aktiviteter i skolegården. Amfiet kan utvides, langs veggene mot Møllergata. Her er det gode solforhold og videreutvikle dette kan skape flere gode sitteplasser og et sosialt møtested i skolegården. Gjennom å flytte lekeområdet kan dette i tillegg friggi plass foran amfiet, så det kan brukes som sted for utendørs undervisning eller som scene til ulike anledninger.
- **Vegg mot skolegården:** Vegg fra tilgrensende bygård danner en av veggene mot skolegården. Det er i dag allerede blitt malt motiver på vegg, noe som kan videreutvikles til et positivt estetisk element i skolegården. Utforming av denne vegg kan brukes som en mulighet for elevene til å medvirke til egne omgivelser gjennom for eksempel tegnekonkurranser eller samarbeidsprosjekter med kunstnere utenfra. Dette kan også være identitetsskapende med tanke på at skolen markedsfører seg selv som en bymiljøskole og legger vekt på det positive sidene ved en skole i en slik urban kontekst.
- **Nyplantning:** Eksisterende bartrær bør erstattes med mer egnet vegetasjon. Dette kan for eksempel være klatreplanter som slynger seg rundt gjerdene og gjør dette grønnere. I tillegg bør nyplantning av trær vurderes som en mulighet for å få mer grøntareal inn i skolegården.
- **Leskuret:** Bærer i dag preg av slitasje og bør pusses opp. I tillegg tilbyr klatrevæggen lite utfordringer og andre funksjoner i skuret bør vurderes. Her kan man vurdere hengtau fra taket eller andre tiltak som kan gi et aktivt tilbud også her.

Figur 36: Kartet viser områder som bør bevares og opparbeides med tanke på ulike hensyn.

GRÜNERLØKKA SKOLE

Figur 37: Uteareal som brukes primært i friminuttene; Birkelunden (7.trinn), Skolegården (1-3 trinn), og Dælenga (4-7. trinn).

Grünerløkka skole kan karakteriseres som en typisk byskole, både på bakgrunn av arkitekturen og sin sentrale plassering i byen. I dag går det omkring 400 elever på denne skolen, et tall som om kort tid vil øke til nærmere 600 på bakgrunn av skolebehovsplanens vedtatte kapasitetsøkning. En slik økning vil bety at skolegården som i dag preges av mye asfalt og arealknapphet vil etter dette få kun 5,07 m² netto uteareal per elev. Dette er et tall som ligger

langt unna veiledende tall fra både Sosial og helsedirektoratet, PBE og Utdanningsetaten. Arealknapphet vil derfor kunne sies å være en av de viktigste utfordringene i denne skolegården, samtidig som det i dag ikke er gitt noen midler til forbedring av skolegården i sammenheng med utvidet elevtall.

PROSJEKTOPPLYSNINGER

Lokalisering: Toftes gate 44 , Grünerløkka
 Utvidelse: Ferdig 2012.

Barneskole: 1. - 7. trinn.
 Antall elever: 400, fordelt på 14 klasser
 - etter utvidelser: ca. 596, fordelt på 21 klasser
 Antall ansatte: 36 pers. i skolen, 13 pers. i AKS.

Aktivitetsskolen: 1. - 4. Trinn, 203 elever (2011)
 Bebyggelsesstruktur: Karre - Gammelt og ærverdig skolebygg fra 1895.
 Bygningskroppen er i dag fredet (Ark: Henrik Nissen).

Skolegården:
 Brutto areal: 5060 (4500,5/725,7M2)m²
 Areal, bygningsmasse: 2126,6 m²
 Utendørs nettoareal (skolegård): 3024,5 m²

Utendørs nettoareal per elev:

- 1 dag: 7,6 m²
- Etter utvidelse av skolens elevtall: 5,07 m²

Kompenserende uteareal:

Dælenga: 6949 m²
 • netto bruksareal per elev med Dælenga idag: 24,9 m²
 • etter utvidet elevtall: 16,7 m²

Andre nærmiljøanlegg:

- Akerselva: ca. 450 m. i luftlinje.
- Sofienbergparken: ca. 400 m. ca. 5 min gange.
- Birkelunden: nabotomten, ca. 1 min gange.

Landskapsarkitekt: Bjørbekk&Lindheim. 2001

Oppdragsgiver: Oslo Kommune, Universitetsbygg KF Oslo.

Videre planer for skolegården foreligger ikke. Det ble ikke gitt midler til arbeid med skolens uterom i sammenheng med utvidelsen.

(UDE (5), (2013), UDE (2011), Lindheim(1999), Google maps)

Figur 38: Nærmiljøet med nærliggende parker, byrom og gateløp.

Kort om skolegården

Skolebygget er et vernet mursteinsbygg som er sentrert på en kvadratisk tomt. Mursteinsbygget har en kvadratisk form, med fire hjørnetårn, fire etasjer og et lite gårdsrom i midten. Skolens fasade bli pusset opp i 2009 og store deler av skolegården ble sist utarbeidet i 2001 av Bjørbekk & Lindheim, med skoleetaten som oppdragsgiver. Klatrestativet og området rundt ballbingen, ble opparbeidet før Bjørbekk & Lindheim kom inn i bildet. Klatrestativet ble finansiert av utdanningsetaten og plassert i skolegården i forbindelse med seksårsreformen. Skolegården er preget av mye asfaltflater og er forholdsvis liten i forhold til elevtallet.

Fremtidig utvikling

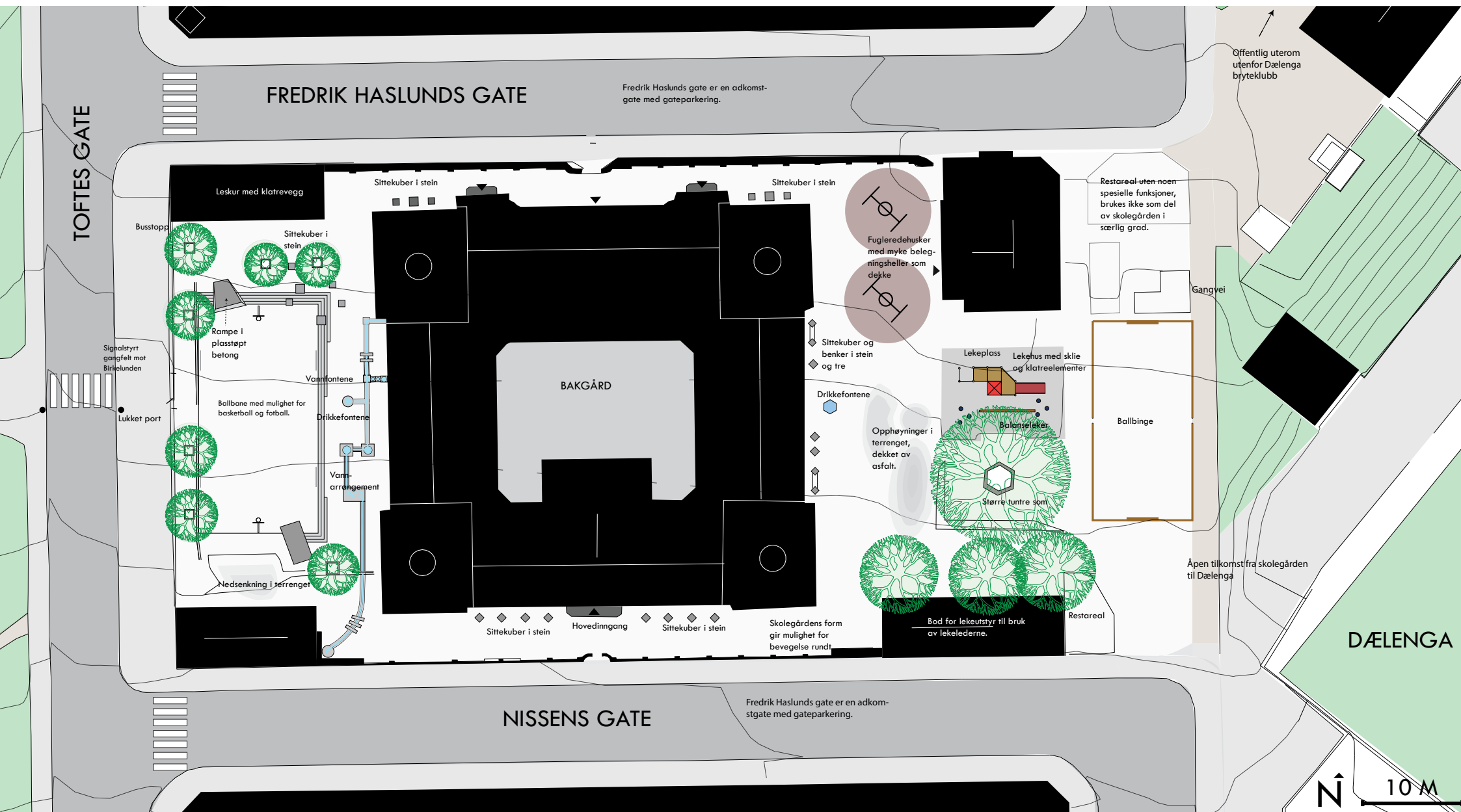
Det er gjennom skolebehovsplanen planlagt en kapasitetsøkning på Grünerløkka skole med en parallell. Skolen går fra å være en barneskole med to til tre paralleller (Utdanningsetaten, 2012). For å møte dette utvidede elevtallet har skolen gjennomgått en innvendig omorganisering og renoveringsprosess for å få plass til syv nye klasserom. Skolen har allerede begynt å ta inn flere elever og vil kunne utvide ytterligere til skolestart høsten 2013. Rektor sa i samtale om utvidelsen at skolen ser positivt på det utvidede elevtallet og trekker frem at det kan virke særlig positivt inn på fagmiljøet i personalet, med flere mennesker med ulik kompetanse og ferdigheter. I samtale med rektor kommer det og fram at skolen ikke har fått noen bevilgninger til utarbeidelse og forbedringer på uterommene. Rektor sier at de pengene som er gitt til skolen har vært utelukkende for bruk av direkte berørte områder i skolen som innendørs renovering. Skolegården, som er indirekte berørt av utvidelsen vil ikke bli forandret. Det foreligger altså i dag ingen planer om utvidelse eller oppussing av uterommene i forhold til utvidet elevmasse. I høringsuttalelser til den nye skolebehovsplanen gir Grünerløkka skole høringsvar der behovet for bedre uteareal etterlyses; "Uteområdet er verken stort nok eller i en slik stand at

egner seg til lek og aktivitet for opp til 600 barn" (UDE (2), 2013:106). Skolen foreslår i denne sammenheng 1) en flerbrukshall på Dælenenga, 2) En utvidelse av skolens uteområdet mot Schleppegrells gate, 3) oppgraderi

Bilde 56-59: Fugleredehusker i skolegården, Ballbingen, skolegårdens forside: Basketballbane og ramper. Kilde: Bjørbekk & Lindheim as.

DAGENS SITUASJON

Figur 39: Grünerløkka skole – dagens situasjon.

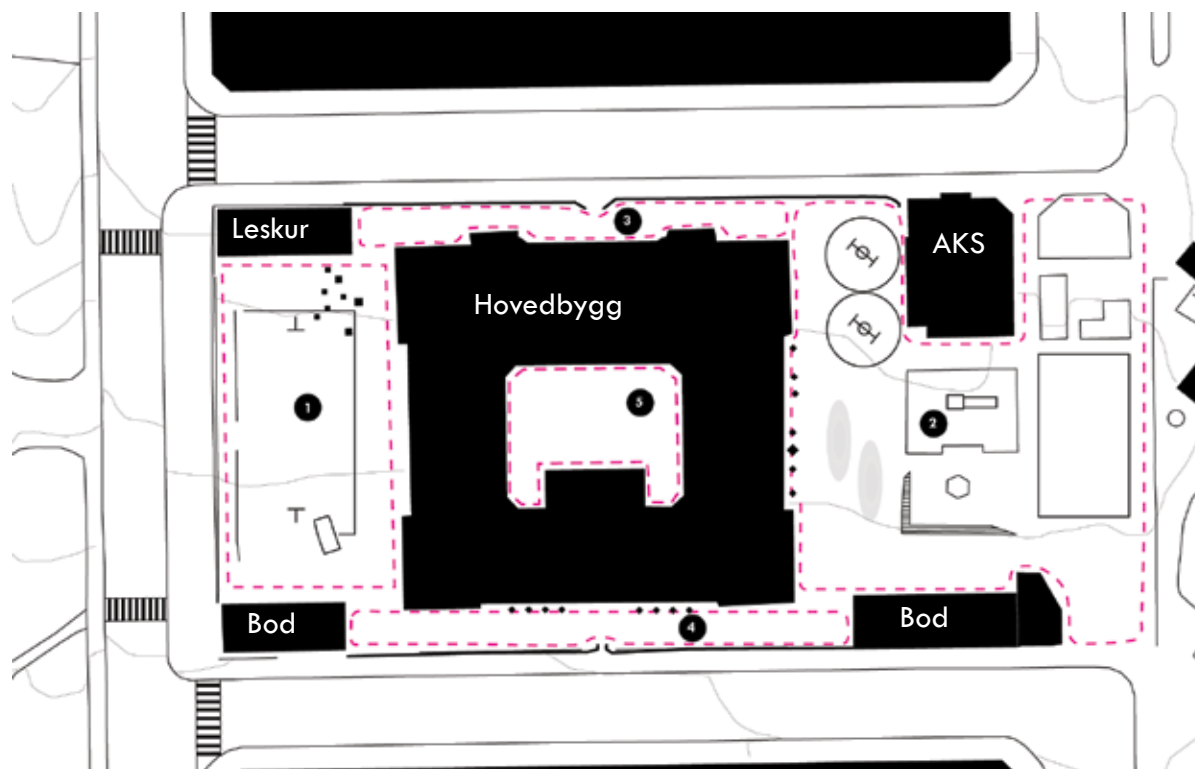
STRUKTUR OG AREAL

Bygninger og uterom

Skolegården omkranser skolen, og består i to større rom på skolens front- og bakside, mens det langs skolens nordre og sørlige side er samle passasjer. Bygningsmassen dekker over halvparten av skolens tomt og deler skolegården inn i to hovedområder. På bakgrunn av dette får man ikke et stort gårdsrom, men to mindre. Dette kan føre til at skolegården blir mindre oversiktlig og at passasjene mellom de to blir stående lite utnyttet. I dag er disse møblert med noen sittekuber, men ar dårlige solforhold og er ellers lite innbydende for opphold.

På den andre siden skaper flere rom mer spenning og muligheter for ulike soner for ulike typer lek og aktiviteter. Mulighet for bevegelse rundt skolen kan også gi muligheter for lek og ble i samtale med elevene trukket frem som et positivt element i forbindelse med leker som har en eller gjemsel.

Dælenenga virker gjennom samtaler med både ansatte og elever å være et ettertraktet oppholdsområde. På samme tid har denne fotballbanen mange brukere utenom skolen og det er ingen muligheter for å forme dette utearealet for å bedre passe skoleelevens behov. Dælenenga er først og fremst laget

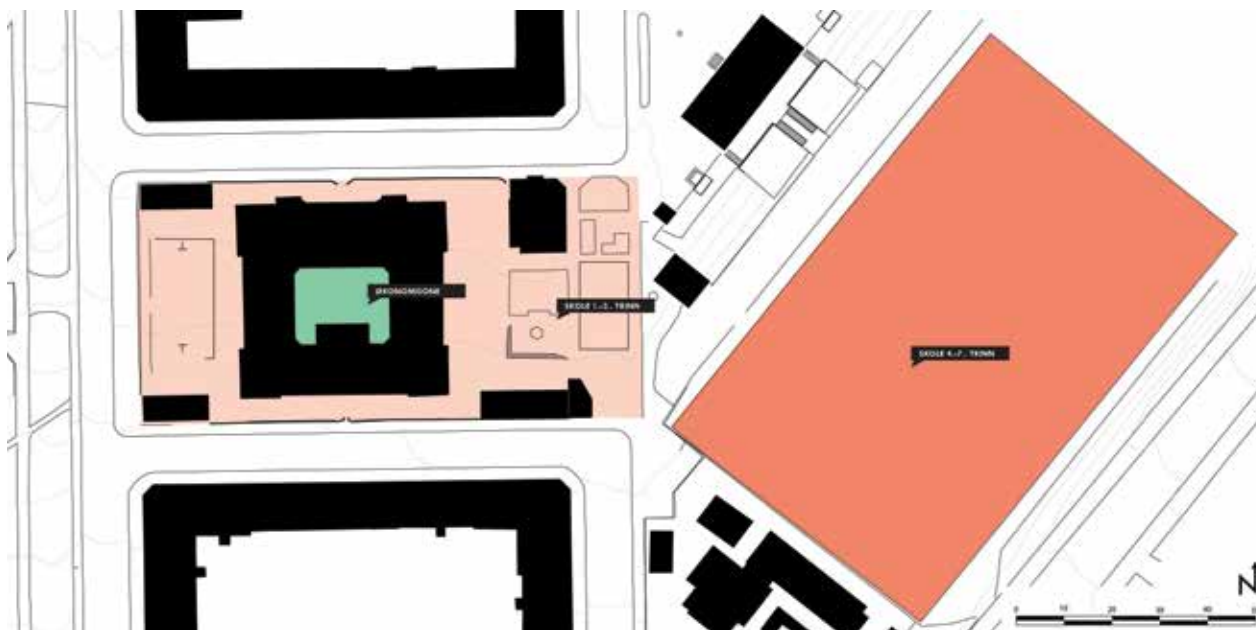
Figur 40: Grünerløkka skole, Rosa stiplede linje markerer i grove trekk de rom som skapt av bygningsmassen.

for organisert idrett og har derfor ingen sosiale rom. Plassering av faste strukturer for lek og sosialt samvær, beplantning eller forming av terrenget er derfor utelukket. Dælenenga gir derfor best muligheter for fysiske aktiviteter som ballspill og løping, det er først og fremst en åpen flate og gir

ingen fysiske forutsetninger for øvelse av finmotoriske og grovmotoriske ferdigheter, konstruksjonsleker og rollespill eller andre former for sosialt samvær. Dette kan bety at tilbudet er best tilpasset guttene og gir et dårligere tilbud for jentenes lek.

Skolegårdens organisering

Skolegården har en begrenset størrelse og skolen benytter derfor i dag Dælenenga fotballbane i friminuttene som en forlengelse av skolegården. Dælenenga brukes av elever i 4. -7. trinn, men de har mulighet for å bruke skolegården om de ønsker det. Elevene i 1. - 3. klasse benytter skolegården som sin sone i friminuttene. I tillegg informerer rektor om at skolen etter etterspørsel har gitt syvende klasse lov til å bruke Birkelunden som en del av sin skolegård. Aktivitetsskolen holder til den minste skolebygningen og bruker skolegården først og fremst som uterom.

Figur 41: Soneinndeling: Grønn markerer Økonomisone (lagring av materialer), lys rosa markerer skolegården for 1-3. trinn og rød markerer Dælenenga som brukes av 4-7 klasse.

FRODIGHET OG VARIASJON

Vegetasjon

Skolegårdens vegetasjon består hovedsaklig av trær. På skolens bakside er det fire store kastanjetrær som med store løvkroner skaper en følelse av mye grønt og opplevelse av sesongforandringer. Gjennomgang av plankart fra 2001 viser at flere av de tidligere eksisterende eldre trærne er blitt fjernet, trolig pga av råte. Fire større trær stod tidligere plasser på hver ende av passasjene i skolegården. At disse i dag er fjernet gir skolen et langt mindre grønt preg, og betydelig nyplantning bør derfor vurderes. I sammenheng med markering av 22 juli plantet skolen i 2011 et kirsebærtre. Dette treet ble plantet hvor et eldre tre hadde blitt fjernet. De andre trærne er ikke erstattet.

Skolegårdens areal betyr at annen beplantning enn trær eller klatreplanter vil kunne ta opp for mye areal og være svært utsatt for slitasje. De eksisterende kastanjetrærne på skolens bakside har også fått en beskjæring som utgjør en risiko for råte. Disse trærne er en stor kvalitet i skoleanlegget og burde erstattes dersom dette skjer.

Vann

I skolegården er det lagt inn et vannanlegg med fontene og renner i stein på skolens frontside. Når vannanlegget er på kan barna se vannet snirkle seg gjennom disse rennene til enden av skolegården. I sammenheng med denne vannlabyrinten er det lagt inn flere åpninger hvor vannet kan fylles opp før det renner videre. Vannet til bruk i dette anlegget må slås på av skolen. Av økonomiske grunner blir vannet kun slått på i friminuttene og den kommer derfor ikke til sin fulle nytte resten av dagen. Dette vannanlegget er et estetisk fint innspill i en skolegård som ellers er preget av mye asfalt.

Bilde 60: Skolens bakside på sommeren, trærne på baksiden har store kroner og er et viktigste naturelementet. Kilde: Bjørbekk & Lindheim AS.

Bilde 61: Lek med vann i Grünerløkka skole. Kilde: Bjørbekk & Lindheim AS.

Bilde 62: positive former i asfalten er attraktive elementer i skolegården. Kilde: Bjørbekk & Lindheim as.

Landskapsform

Skolegården har en høydeforskjell fra nord til sør på tomten med omkring 2,5 m. Mye av skolegården er planert som ballbanene på både skolens forside og bakside. Lekeområdet på skolens bakside er også planert ut.

Materialer

Skolegården består hovedsakelig av asfalterte flater. Under huskene, klatreveggen og klatrestativet er det anlagt mykere belegningsheller. Andre steder er det laget positive terrengformer og forsenkninger i asfalten. Renner og andre detaljer er formet i kantstein eller granitt. Granitt er også brukt som materiale for trappene og sitteklossene på skolegårdens basketballbane.

Estetisk utforming

Spesielt skolens forside er utformet med estetisk vakre detaljer på granittkubene og med et vannarrangement som kan være spennende å leke i, spesielt for de yngre barna. Grünerløkka er den skolen i eksempelstudien som har et vannarrangement, noe som kan bidra til bruk av sanser, kreativitet og lek for barna.

Skolebyggenes fasader gir stedet en historisk dimensjon og har i tillegg blitt nylig renoveret. På samme tid passer bruken av materialer som betong, kantstein og granitt fint sammen med arkitekturen.

Bilde 63 - 68: ulike dekker og materialer i skolegården, f.v: 1) Fliser i myk gummibelegning under huske og klatrevegg. 2) Betong brukt på ramper og forhøyning. 3) Asphalt, 4) Kantstein til trapper og vannanlegg. 5) Kuber for å sitte på og for brettspill i granitt. 6) Tre i benker.

Bilde 69: vannrenner, Bilde 70: Opptegninger i sittekuber i granitt, Bilde 71: Drikkefontene

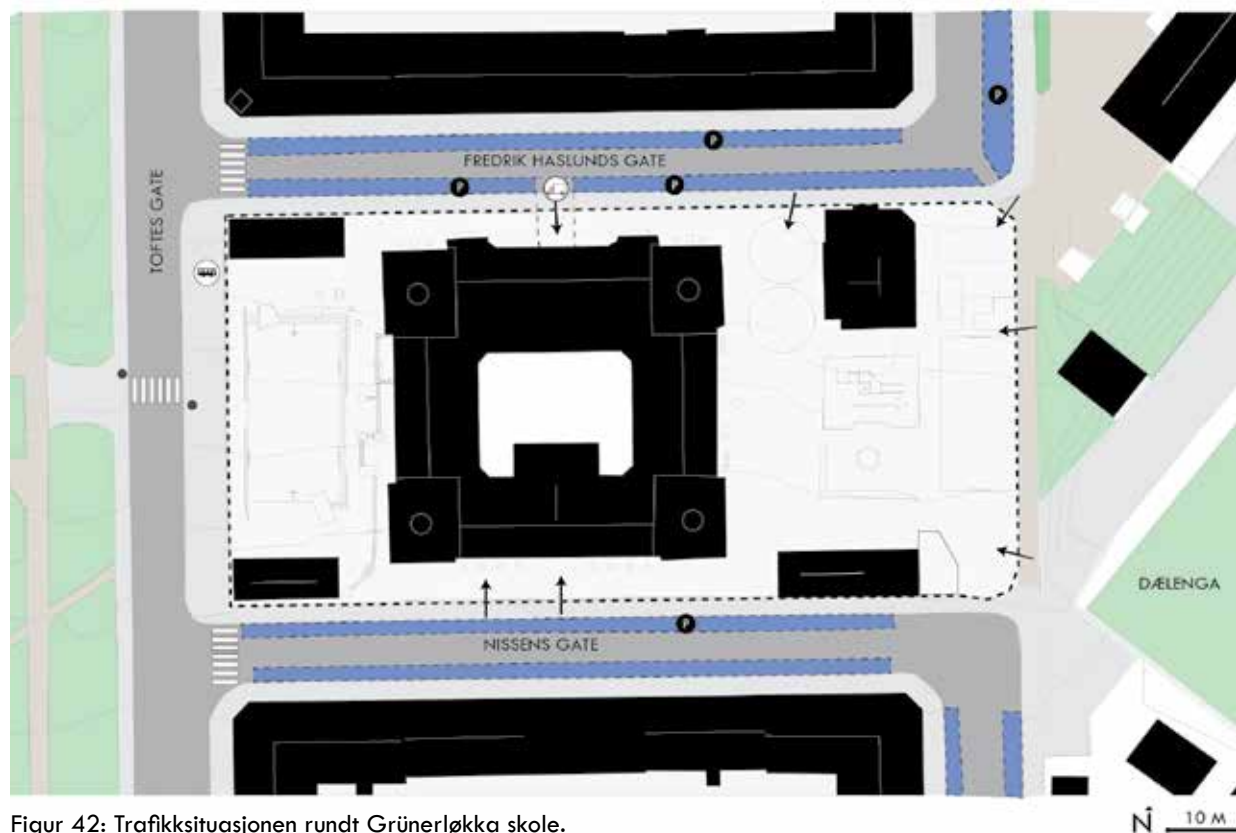
TRYGGHET OG SIKKERHET

Infrastruktur

Skolen grenser i dag til tre veier med ulike grad av biltrafikk. Nord og sør for skolen ligger Fredrik Haslunds gate og Nissens gate, med gateparkering på begge sider. Disse gatene er hovedsakelig adkomstgater til boliger, parkering, Seilduken barnehage eller skolen. Vest for skolen, mellom skoleanlegget og Birkelunden ligger Toftes gate som er en av de mer trafikkerte veiene på Grünerløkka. Her kjører hovedsakelig biltrafikk og buss 30 Nydalen – Bygdøy o/ Bygdøynes.

Toftes gate er en toveiskjørt, med gatesnitt uten parkering. Fartsgrensen i Toftes gate er 50 km/t, det er anslått en ÅDT på 900 kj/t for gaten ved en normalsituasjon (Sweco, 2012). Det har tidligere vært vurdert stenging/delvis stenging av Thorvald Meyers gate, noe som vil få store konsekvenser på trafikken gjennom Toftes gate og dermed støy og forurensning som vil påvirke skolens utearealer (Bymiljøetaten, 2011). På et overordnet perspektiv er Toftes gate prioritert som gjennomkjøringsgate, fremfor andre alternativer på Grünerløkka. Toftes gate er i dag ønsket som en trafikal samlegate med sykkelfelt (Bymiljøetaten, 2011).

Det er flere gangfelt plassert i nærhet av skolen. Over Toftes gate, mot Birkelunden er det plassert et signalstyrt gangfelt som skal gjøre skoleveien sikrere for eleven. Andre tiltak er stenging av skolens hovedport som munn ut mot toftes gate, samt en utvidelse av fortauets bredde til 5,5 m (Statens Vegvesen, 2000). Trafikksituasjonen der

Figur 42: Trafikksituasjonen rundt Grünerløkka skole.

du har skolen på den ene siden og parken på den andre siden er spesiell og legger en rekke føringer på hvordan man skal håndtere trafikken i Toftes gate (Statens vegvesen, 2000). De fleste av skolens elever går eller sykler til skolen (Statens vegvesen, 2000).

Skolens eget grep for å sikre en trygg skolevei er skolepatrolje på morgenen, hvor de eldre elevene passer på at de yngre krysser veien riktig og trygt.

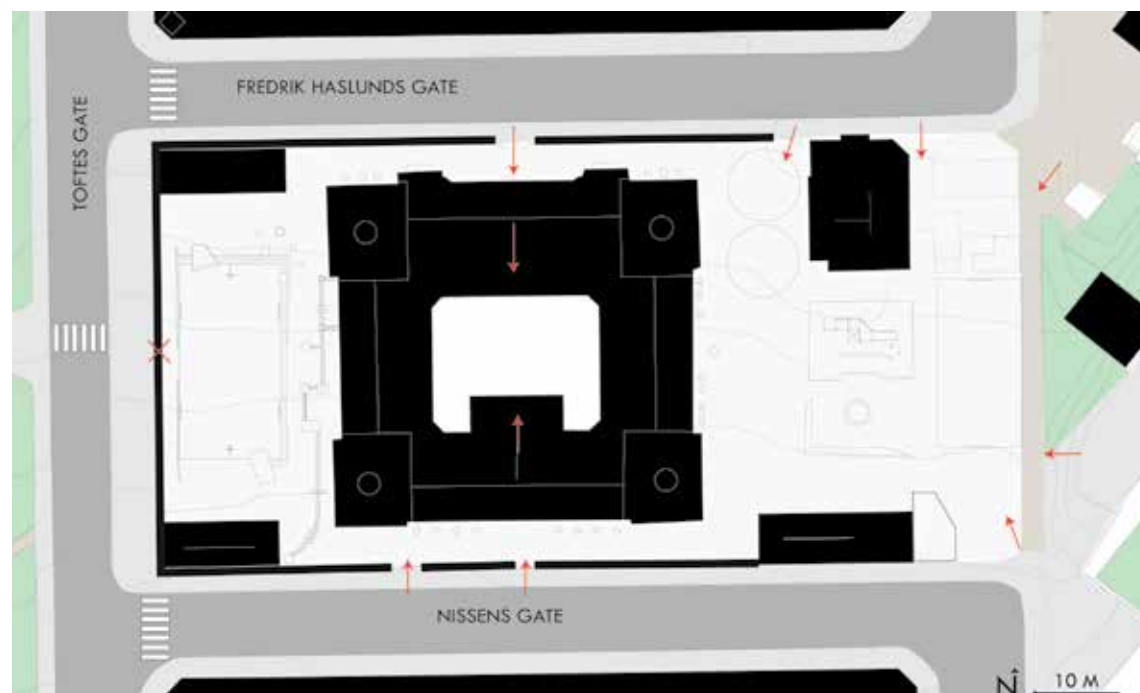
Gjerder

Gjerdene rundt skoletomten er utformet i samme stil som skolen, av murstein og sortmalt jern. På samme tid som gjerdene skjærer elevene mot trafikken, er de høye og monumentale. Gjerdene gir en tydelig ramme for hva som er skolegården og hva som er utenfor. Gjerdene fortsetter på begge sidene av skolen, mens den østre grensen av skolegården er åpen. Her er det en gangvei, og ingen biltrafikk.

Sosial trivsel

Fra informantene i skolen kommer det frem at det er lite mobbing i skolen og at trivsel i både skolen og på aktivitetsskolen har økt de siste årene. Dette samsvarer med undersøkelser gjort av Osloskolen (rettet mot foreldrenes inntrykk) og Udir (rettet mot eleven). Udir undersøkelse er rettet mot elever i syvende klasse og de nyligste tallene er fra 2011-2012. På spørsmål om elevene trives på skolen svarte eleven i stor grad positivt (4,1 av 5 2011-2012). På spørsmål om elevene trives i friminuttene, samsvarer det med den generelle trivselen og eleven gir positive svar på dette (4,4 av 5, 2011-2012). Svar fra eleven tyder også på at det oppleves som det foregår lite mobbing på skolen (1,7 av 5, 2011-2012). På spørsmål om hvordan elevene opplever uteområde i skolen scorer Grünerløkka over middels med 3,5 av 5. Statistikk fra tidligere år viser både at elevene har vært mer og mindre fornøyd med skolegården.

Osloskolens egen undersøkelse baserer seg på

Figur 43: Gjerdet er markert med tykk sort linje og røde piler viser innganger.

spørreundersøkelse av foreldrenes inntrykk av eget barns skolehverdag. I spørsmål om mobbing svarer foresatte at dette skjer i mindre grad og kun 2 % svarer at skolens situasjon i forhold til mobbing er dårlig. I forhold til barnets trygghetsfølelse på skolen svarer 100% av de foresatte at dette er faktisk. I forhold til trivsel

for de foresattes barn sier i stor grad de spurte at denne er god (90%), mens resterende sier den er middels (10%). På spørsmålet "I hvilken grad er du fornøyd med ditt barns utemiljø", var responsen blandet, hvor 54 % svarte god, 27 % svarte middels og 19 % svarte dårlig (Osloskolen, 2011).

TILGJENGELIGHET OG TILPASNING

Universell utforming

Skolegården er forholdsvis lite kupert med dekke av asfalt, noe som gjør område lett tilgjengelig for alle med tanke på universell utforming. I samtlige av inngangspartiene er det inngangstrapp eller i skolegården er det mange kanter som gjør framkommeligheten inn i bygget vanskelig for eksempel for rullestolbrukere. Sentrert på skolegårdens bakside ligger det et lekeområde med klatrestativ med sklie og andre balanseapparater. Rundt dette området er det høye kanter, noe som gjøre framkommeligheten vanskeligere. Grünerløkka skoles uterom er ikke tilpasset universell utforming med ledelinjer eller andre grep. Skolegården og skolen ble planlagt og utformet i en tid hvor universell utforming ikke var i like stort fokus som det er i dag. I forhold til dekker er framkommeligheten god med mye asfalt.

Tilpasning til de ulike aldersgruppene

Skolegården og skolens bruksarealet kunne vært tilrettelagt bedre for de eldre elevene. De får i dag tilfredsstilt behov for bevegelse, fysisk aktivitet og idrett gjennom bruk av Dælenenga. Men på samme tid er dette en ballbane som gir begrensninger på andre typer aktiviteter. Her finnes det heller ingen gode sitteplasser eller annen møblering. Det som finnes av innhold i skolegården, da spesielt lekeapparater og klatrevegg byr på få utfordringer og spenning for de eldre barna.

Dælenenga virker å være svært populær blant de eldre elevene som benyttet hele banen i friminuttet. Noen spiller fotball, noen danser, noen leker sisten, mens andre sitter på gresset og snakker sammen. For de yngre elevene er

Bilde 72-74 : Lekeapparat med sklie, Klatrevegg, Ballbingen på skolens bakside (Bytt ut bilde med et som er lysere).

SOLFORHOLD

skolegården bedre tilrettelagt, med blant annet ballbinge, ballbaner, klatrevegg, vannarrangement, kupert terreng og husker. Skolegården er effektivt utnyttet med tanke på små arealer. Elevene virker å ha en tendens mot å samle seg på skolegårdens bakside, her er det i gode solforhold. Dette stemmer overens med samtale med blant annet skolens rektor som sier at skolens forside er mindre i bruk en den andre siden. Likevel observerer jeg også at denne siden til tider blir mye brukt og at elever samler seg på banen, ser på fontenen, spiller fotball, hopper og løper rundt.

Tilbud for gutter og jenter

Fotball belyses som en aktivitet som særlig benyttes av guttene på skolen. Det er lagt til rette for også andre ballaktiviteter som basketball, men banen brukes i mindre grad til dette formålet. Jentene beskrives som å bruke klatrestativ og slengen mye. Utenom dette virker både guttene og jentene å gjøre mange av de samme aktivitetene.

Skolegården ligger plassert mellom bygninger som fører til en del skygge på deler av tomten i løpet av skoletiden. På morgenen ligger særlig skolegården frontside i skygge, mens mot 15.00 blir skolegården bakside mer skyggelagt.

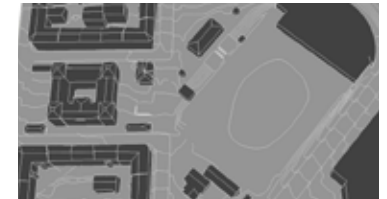
JANUAR: 09.00

MARS: 09.00

JULI: 09.00

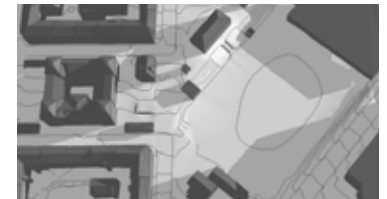
JANUAR: 12.00

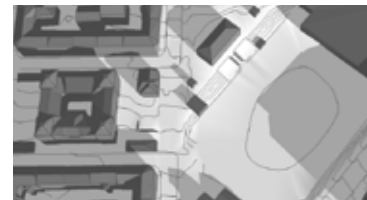
MARS: 12.00

JULI: 12.00

JANUAR: 15.00

MARS: 15.00

JULI: 15.00

Figur 44: sol/skyggeanalyse gjort ved hjelp av Sketchup

SAMTALER MED INFORMANTER

Samtaler ble gjennomført med rektor, ansatt og to grupper med elever ved Grünerløkka skole. Det vil her bli gitt et sammendrag av de viktigste funnene angående skolegården.

Andre informanter, rektor, ansatt og elever gir det samme inntrykket av at det er et godt skolemiljø på Grünerløkka i dag. Samtidig trekker rektor frem at skolen har hatt et løft når det kommer til trivsel i løpet av de siste årene og at de har fått tilbakemeldinger på at både læringsmiljø og det psykososiale miljøet har blitt bedre. Rektor gir lite inntrykk av stolthet rundt egen skolegård.

Det informeres om at det i skolen i dag ikke er registrert noen tilfeller av mobbing. Både barn og elever avkrefter at det er særlig konflikter mellom de ulike klassene. Dette kan ha sammenheng med at de eldre og yngre klassene er adskilte i friminuttene. Rektor trekker frem at skolen i friminuttene har en ordning hvor eldre elever er lekeleder, med et eget lager av løst lekeutstyr som de kan bruke i friminuttene.

På spørsmål om elevene merker støy fra bilveien rundt svarer de at dette skjer i liten grad. Siden mange av elevene oppholder seg på skolens bakside som er mer skjermet for støy virker det naturlig å ta den slutningen at trafikkstøy preger elevene i liten grad. Skolens bakside virker å være det mest populære stedene for opphold i friminuttet blant elevene, dette

bekreftes både av ansatte og elever. På spørsmål om det finnes noen gode gjemsteder sier elevene at man ofte løper rundt skolen og gjemmer seg for andre gjennom det. Et annet sted som brukes som gjemsted er i tårnet på klatrestativet eller "doene i tårnet" som er bildekk montert under apparatet.

På spørsmål om hvilke aktiviteter elevene foretar seg i skolegården nevner elevene at de liker best å snakke, leke og spille fotball. Andre svarer at dette ofte er leker som har en, telle-leken og at de har mange leker hvor man løper. Gutter og jenter gjør mange av de samme aktivitetene i skolegården, men et av de tydelige skillene er fotball, som ofte domineres av guttene. Noe som bekreftes av de ansatte og rektor.

Skolen har ulike aktiviteter ved ulike årstider. På vinteren er det mye aking, ski og snøballkasting på blink. Det kommer også frem det er blant annet mye bruk av sparkesykler og lignende på sommeren.

På spørsmål om ønskede forandringer i skolegården blir flere momenter dratt frem. Basketballbanen står ofte ubruk og ballkurvene er for høye og platene bak gjør det vanskelig for barna å score mål. På spørsmål til elever om de bruker denne banen svarer jente, 8 år; "Jeg har aldri sett noen spille basket der". Banen som også kan brukes som fotballbane virker å tape i konkurranse mot den mer attraktive ballbingen på skolens bakside. Klatreveggen er for

lav og på grunn av taket kan man ikke klatre særlig høyt opp, den gir ikke nok utfordring til barna.

Barnas ønsker strakk seg fra mindre til mer fantasifulle. Elevene har allerede ønsket seg musikk i skolegården, dette er noe eleven arrangerer selv. En gruppe av jenter i 8 års alderen ønsket seg blant annet klatrestativ, ener-husker, større sklie og skøytebane. Litt mer vidløftige ønsker var vannsklier og svømmebasseng i skolegården. Rektor trekker i tillegg frem at en oppgradering av Dælenenga ville gjort skolehverdagen bedre.

Sentralitet trekkes fram som et viktig styrke ved skolen, og dens plassering i forhold til mange ulike tilbud i byen og nærhet til andre grøntområder. For oversikt over intervjuene/samtalene se vedlegg 1.

"DET HELE BARNET"	FUNKSJON I SKOLEGÅRDEN	TILTAK I GRUNERLØKKA SKOLE
<p>"Det fysisk aktive barnet"</p> <ul style="list-style-type: none"> fysisk og motorisk utvikling. Utholdenhet Beherskelse over egen kropp 	<ul style="list-style-type: none"> Rom for allsidig fysisk aktivitet Rom for spenning, uforutsigbarhet. 	<ul style="list-style-type: none"> Skolegården: Balansebro, Sklie i forbindelse med lekehus, balanseskive, ballbinge, ballbane, fugleredehusker, positivt terreng på skolengårdens bakside, negativt terreng og oppsamling for vann på skolens forside, klatrevegg, bevegelse rundt skolens bygg. Dælenenga: fotballbane, flerbruksflate, store arealer for bevegelse. Mangler: flere aktivitetstilbud til de eldre eleven, mer terreng og innslag av vegetasjon
<p>"Det sosiale barnet"</p> <ul style="list-style-type: none"> utvikling av sosiale ferdigheter 	<ul style="list-style-type: none"> Sosial interaksjon Være alene eller sammen med andre. 	<ul style="list-style-type: none"> Skolegården: Sittekuber, trapp i stein som kan brukes til å sitte på, noen benker langs skolens fasade Dælenenga: ingen sitteplasser, men barna sitter på bakken. Mangler: flere gode sitteplasser, bedre utnyttelse av restarealer til å skape mindre rom.
<p>"Det trygge barnet"</p> <ul style="list-style-type: none"> Trygge rammer til å prøve og feile 	<ul style="list-style-type: none"> Gi trygghet Være trivsesskapende Integrerende 	<ul style="list-style-type: none"> Generelt: Mobbeforebyggende tiltak (Skolens virksomhetsplan), soneinndeling Skolegården: Port mot toftes gate er avstengt, Myke belegningsheller under lekeapparater/klatrevegg/husker, sikre lekeapparater, leskur, Gode solforhold på baksiden av skolegården, Gjerder mot gateløp (men uten avstengt port) Dælenenga: Gode solforhold, inngjerdet, tribune (men med stor slitasje), trafikktrygg adkomst fra skolegården. Mangler: Støyskjerming mot Toftes gate, hyggeligere belysning, mer dekor på skolens bakside, bedre sitteplasser for de eldre elvene, sykkelparkering.
<p>"Det skapende barnet"</p> <ul style="list-style-type: none"> Utvikling av kreativitet 	<ul style="list-style-type: none"> Muligheter for endring av eget fysisk miljø Skapende aktivitet 	<ul style="list-style-type: none"> Generelt: Snøforming, Snøhauger, beplantning av nytt tre i forbindelse med markering av 22 juli. Skolegården: Drikkefontene (vann), vannlabyrint, vannsamlere, musikk i skolegården (gjennomført noen ganger), mobile elementer brukes av lekelederne Dælenenga: Åpen flate som ikke legger spesielt til rette for slike aktiviteter Mangler: Flere muligheter for konstruksjonelek og påvirkning av eget miljø.
<p>"Det kunnskapssøkende barnet"</p> <ul style="list-style-type: none"> Utvikling av intelligens Utvikling av sanseapparatet 	<ul style="list-style-type: none"> Tilegnelse av ny kunnskap Utøve virkelighetsnær læring 	<ul style="list-style-type: none"> Tilgang til andre parker, Akerselva, Den kulturelle skolesekken, vannlabyrint

Figur 45: tabell hentet fra det teoretiske rammeverket med tiltak fra Grünerløkka skole

S - STYRKER

Romlighet: Skolebyggets plassering på tomten gir muligheter for mange rom og bevegelse rundt bygget.

Nærmiljøanlegg: Tilgang til Dælenenga gir skolen viktige tilleggsareal til bevegelse og fysisk aktivitet.

Arealeffektivitet: Store deler av skolegården er svært effektivt utnyttet med tanke på skolegårdens størrelse.

Vann: Skoleanlegget har to drikkefontener, samt et mindre vannanlegg med labyrint og fontene. Dette gir muligheter for lek med vann og utforskning.

Vegetasjon: Flere store trær på skolegårdens bakside gir mye grøntareal til skolen.

Estetisk utforming: Estetisk vakre sittekuber og broer over vannanlegg i granitt.

Variasjon i tilbud: Det er mange muligheter for ballspill i skolegården, og andre aktiviteter som huske, sklie og klatre. Positivt terreng på skolens bakside virker å være populære elementer.

O - MULIGHETER

Utviklingsmuligheter: Initiativ fra skolen har forslått muligheter for bruk av området utenfor Dælenenga bryteklubb som en forlengelse av skolegården. Utvikling av skolegården med tanke på sosialt samvær eller rom for læring ute kunne vært gjort ved mindre tiltak.

W - SVAKHETER

Areal: Lite areal i skolegården byr på utfordringer for skolen og bruk av nærmiljøanlegget Dælenenga sees på som en nødvendighet. Skolen har flere mindre restarealer som kunne vært opparbeidet. To mindre arealer nord og sør for ballbingens er slike, men ligger nære gatene Fredrik Haslunds Gate og Nissens gate uten gjerder. I tillegg har skolen en bakgård som kun benyttes som lagringsområde for materialer.

Variasjon i materialer: Mye bruk av harde materialer.

Vegetasjon: Flere tidligere eksisterende trær har blitt fjernet uten nyplantning av alle.

Nærmiljøanlegg: Dælenenga brukes av de eldre elevene, men tilbyr ikke gode sittemuligheter, terrengforskjeller og aktiviteter som rolleleker eller konstruksjonslek. Slitasje av tribuner nevnes også av skolen som et negativt aspekt ved bruk av anlegget.

Trygghet: Skolen grenser til Toftes gate som har høy trafikkintensitet. Denne gjør også skoleveien mindre trygg, samt gir støy til forsiden av skolegården. Port mot Toftes gate er avstengt av sikkerhetsmessige grunner.

T -TRUSLER

Økonomiske midler: Ingen midler er bevilget i tilknytning skolens elevøkning. Dette er bekymringsverdi med tanke på skolegårdens størrelse.

Arealknapphet: På bakgrunn av skolens økning med en parallell betyr dette svært mye for elevtettheten i en allerede liten skolegård. Dersom skolen for fulltallige klasser betyr det et nettoareal per elev på 5,1 m² i skolegården. Med dette er ikke Dælenenga tatt med

Grünerløkka skole har allerede i dag knappe uterom og det sees nærmest som en nødvendighet fra skolens side å ta i bruk Dælenenga og Birkelunden som uteareal for de eldre elevene i friminuttene. Grünerløkka skole er heldige i forhold til andre sentrumsskoler siden de ligger i direkte tilknytning til et slikt stort næranlegg, med kun en gangvei som skiller dem. Likevel er det først og fremst på de første årstrinnene utvidelsen av skolens elevtall vil skje i begynnelsen. Dette er i dag brukerne av selve skolegården.

Høsten 2013 vil i tillegg skolen begynne å fylle opp ledige klasser for å bli en 3 parallells skole. Skolen har ikke fått bevilget noen midler seg med en utvidelse som betyr 200 nye elever. Dette vil si at skolen øker sin kapasitet voldsomt. Dersom skolen etter hvert fyller opp alle klassene sine, noe som forventes, vil det bety at elevene får et nettoareal på omkring 5,1 m². Dette er langt under både tall UDE og PBE går ut i fra. Dette vil føre til trangere, mer kaotiske uterom.

Det er også betenkelig at det ikke gjennomføres tiltak også i skolegården, når elevtallet øker så drastisk. Spesielt med tanke på skolens svært begrensede tomteareal. Kompenserende areal blir da Dælenenga, som brukes til dette formålet også i dag. I tillegg er dette er en ballbane og kan ikke tilfredsstillende behov for natur, muligheter for å forme egne omgivelser, andre typer fysiske aktiviteter og ulike former for sittekonstellasjoner. En ballbane et stort rom, som gjør det vanskeligere å gjemme seg bort eller trekke seg tilbake og være alene.

SKOLEGÅRDENS FORBEDRINGSPOTENSIAL

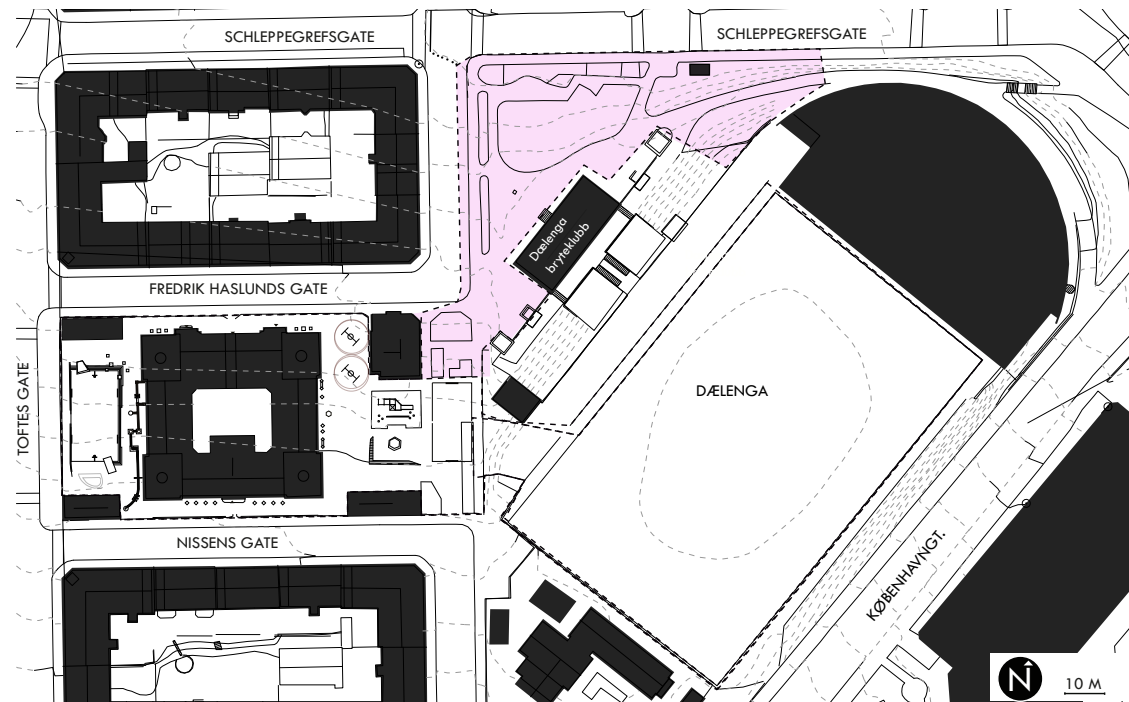
AREAL - Mulig utvidelse av skolegården:

Innlemmelse av offentlig friareal utenfor Dælenenga Bryteklubb er foreslått fra skolens egen side. Dette er i dag regulert til offentlig friareal. Dette kan opparbeides på en slik måte at det er attraktivt både for skolen og for allmennheten som nærmiljøanlegg.

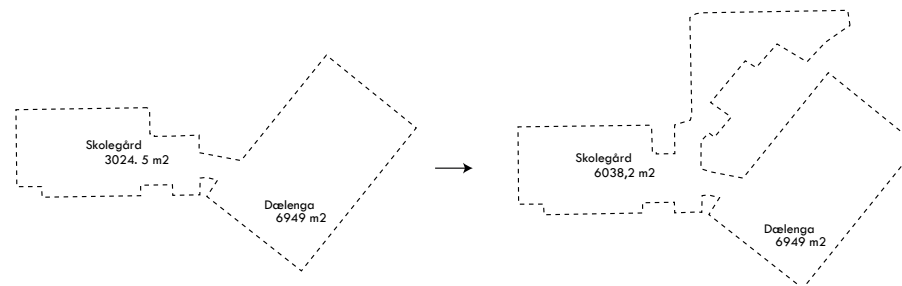
Innlemmelse av utearealet vil bety økt areal på 2296,7 m² som vil bety et areal per elev på 13 m² med dagens elevtall, og 8,93 m² med fremtidig elevtall. Dersom man inkluderer Dælenenga i regnskapet vil det bety en areal per elev på 30,7 m² (dagens elevtall) og 20,6 m² (fremtidig elevtall).

Ved innlemmelse av dette friområdet kunne man ta inn parkeringsarealet langs Fredrik Haslunds gate som grenser til parken. Dette vil gi mer areal til både parken og til elevene. På samme tid vil det skape en tryggere trafikksituasjon, med mindre gjennomfart ved området. Dette vil kunne bidra til tryggere og roligere rammer rundt skolegården. Dette vil ikke endre tilgang til nødtransport til hverken skolen eller tilgrensende bygård.

I tillegg vil Fredrik Haslunds gate kunne innlemmes som et gatetun, noe som fortsatt gjør tilkomst med nødtransport og varebiler mulig.

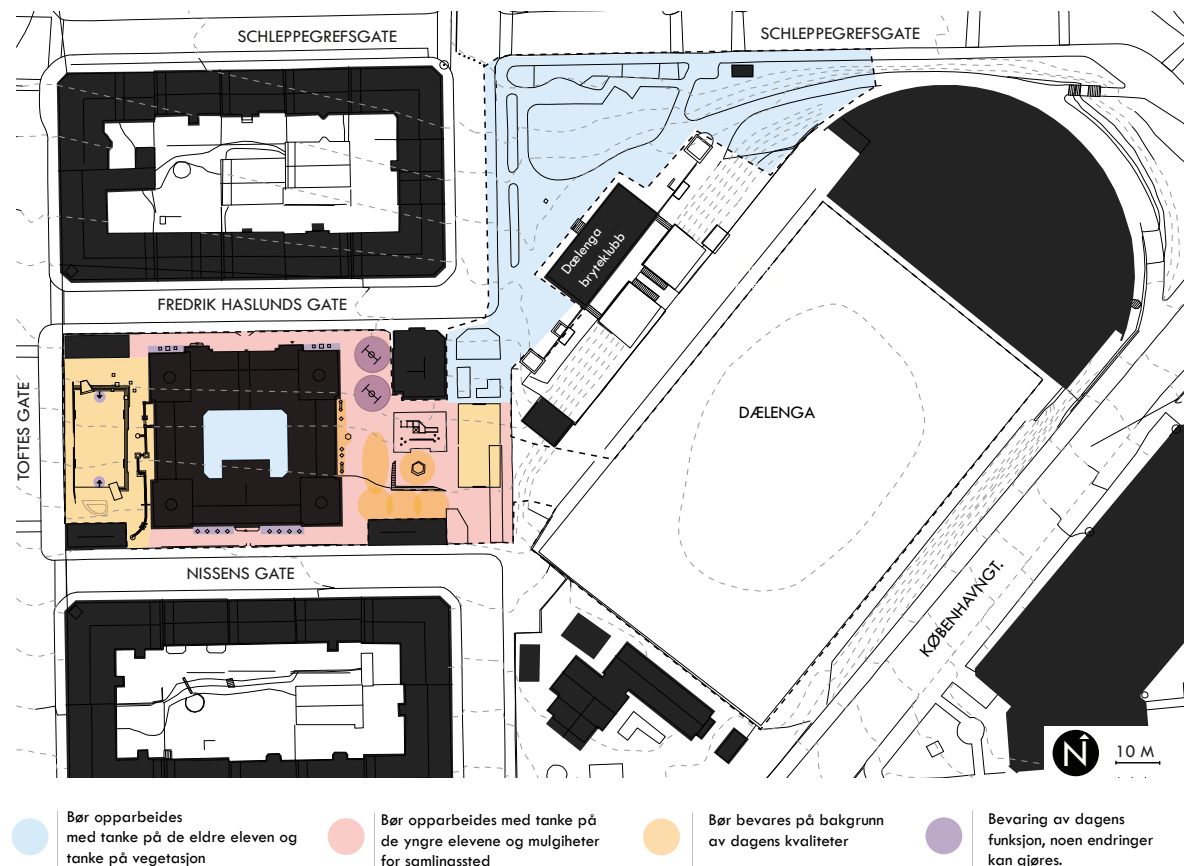
Figur 46: Mulig utvidelse av skolegårdens areal, Park foran Dælenenga bryteklubb og tilgrensende parkeringsareal i Fredrik Haslunds vei.

Figur 47: Illustrasjon over omkrets uteareal og størrelse i dag og ved mulig utvidelse.

Forslag til noen endringer:

- **Bakgården (267,3 m²):** Beplantning av klatreplanter vil kunne gi bakgården et mer hyggelig preg og på samme tid tilføre mer grønt til skolegården. Område med bedre sitteplasser i deler av bakgården som et amfi vil kunne gi muligheter for bakgården som bruksareal til utendørs undervisning eller andre aktiviteter som teater eller andre mindre arrangementer. På samme tid kunne dette organiseres i en del av bakgården slik at dens bruk som oppbevaring av materialer vil kunne fungere som normalt.
- **Skolegård, front:** Vannanlegget, banen samt sittekubene i granitt bør bevares. Denne delen av anlegget holder seg godt og virker tidløs. Likevel bør mindre forbedringer gjøres, som å omdimensjonere basketballkurver. I tillegg bør det være mulig å få inn mer vegetasjon, som klatreplanter langs gjerdene.
- **Passasjene:** De mindre arealene på begge sider av skolebygget brukes i mindre grad til opphold. Sittekubene i granitt kan flyttes til området over basketballbanen hvor disse også er plassert. Å samle disse på et sted kan gi flere muligheter for å sitte flere sammen og hoppe og leke mellom kubene.
- **Skolegård, bakside:** På baksiden ligger det flere mindre restarealer som kunne vært benyttet langt bedre. Ved mulig utvidelse av skolegården mot bryteklubben vil også disse områdene bli mer sentrert i skolegården og dermed tryggere. Ballbingen og huskene bør bevares, men lekeplassen kan utvides og renoveres.
- **Dælenenga:** er et idrettsanlegg hvor skolen kan gjøre lite i forhold til plassering og utforming av nye tiltak. Dette betyr på samme tid at skolens behov for sted for

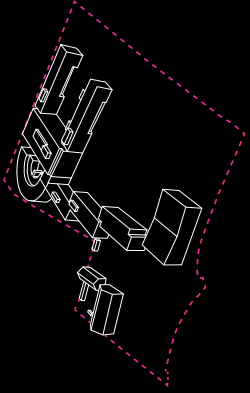

Figur 48: Viser områder som bør bevares og opparbeides med tanke på ulike hensyn.

idrett, fotball, løping og andre ballspill kan tilfredsstilles i stor grad.

- **Offentlig friareal utenfor Dælenenga Bryteklubb:** Gir muligheter for mer grøntareal til elevene, på samme tid som det kan utformes med tanke på de eldre trinnene. Dette vil skape

et alternativ til Dælenenga som ikke fokuserer på idrettslige aktiviteter. Området bør heller formes for aktiviteter som konstruksjonsleker, sosiale møtesteder og rolleleker. Her har man terrengforskjeller og mer vegetasjon.

NORDPOLEN SKOLE

Figur 49: Nordpolen skole, før utbyggingen. Ortofoto, kilde: Google Maps.

Nordpolen skole stod klar til bruk ved skolestart august 2012 og er en av flere nye barneskoler i Oslo. Skolen ble omgjort til en 1-10 skole og var tidligere Sandaker videregående skole. Ombyggingen av skolen forgikk i perioden 2011- 2012. Fasadene står i sin opprinnelige stand, mens skolen har blitt totalt omorganisert innvendig. Hele skoleanlegget, både bygninger og skolegården, står på riksantikvarens gule liste og er verneverdig. Omgjøringen av Sandaker videregående skole er en av de mest omfattende skolerehabiliteringsprosjektene Oslo kommune har hatt (Kilde).

Nordpolen utmerker seg blant mange av Oslos skoler på bakgrunn av at både bygningsmassen og uterommene har blitt fullstendig fornyet. Med sin lokalisering sentralt i Sagene bydel utgjør skolegården en av de viktigste uterommene tilrettelagt for barn i nærmiljøet. Skolegården ble tegnet av Asplan Viak as og det som ble lagt til grunn for utformingen var robusthet, kvalitet og varighet.

PROSJEKTOPPLYSNINGER

Lokalisering:	Hans Nielsen Hauges gate, Sagene August, 2012.
Kombinert skole:	1. - 10. trinn. For tiden 1-3. trinn
Antall elever:	Startfase: 180 (1-3 trinn), skal i løpet av noen år huse 840 elever (1-10 trinn).
Spesielklasse for elever med autisme:	8 elever.
Aktivitetsskolen:	1. - 4. trinn
Bebyggelsesstruktur:	Ble bygget i 1959, som en datidens moderne storskole.
Brutto areal:	13.000 m ²
Areal, bygningsmasse:	3927 m ²
Utendørs nettoareal (skolegård):	7752 m ²
Spesialavdelingens uterom:	ca 414 m ² , som gir 51,7 m ² per elev.

Utendørs nettoareal per elev:

- I dag: 43,1 m²
- Etter fulltallig elevtall: 9,2 m²

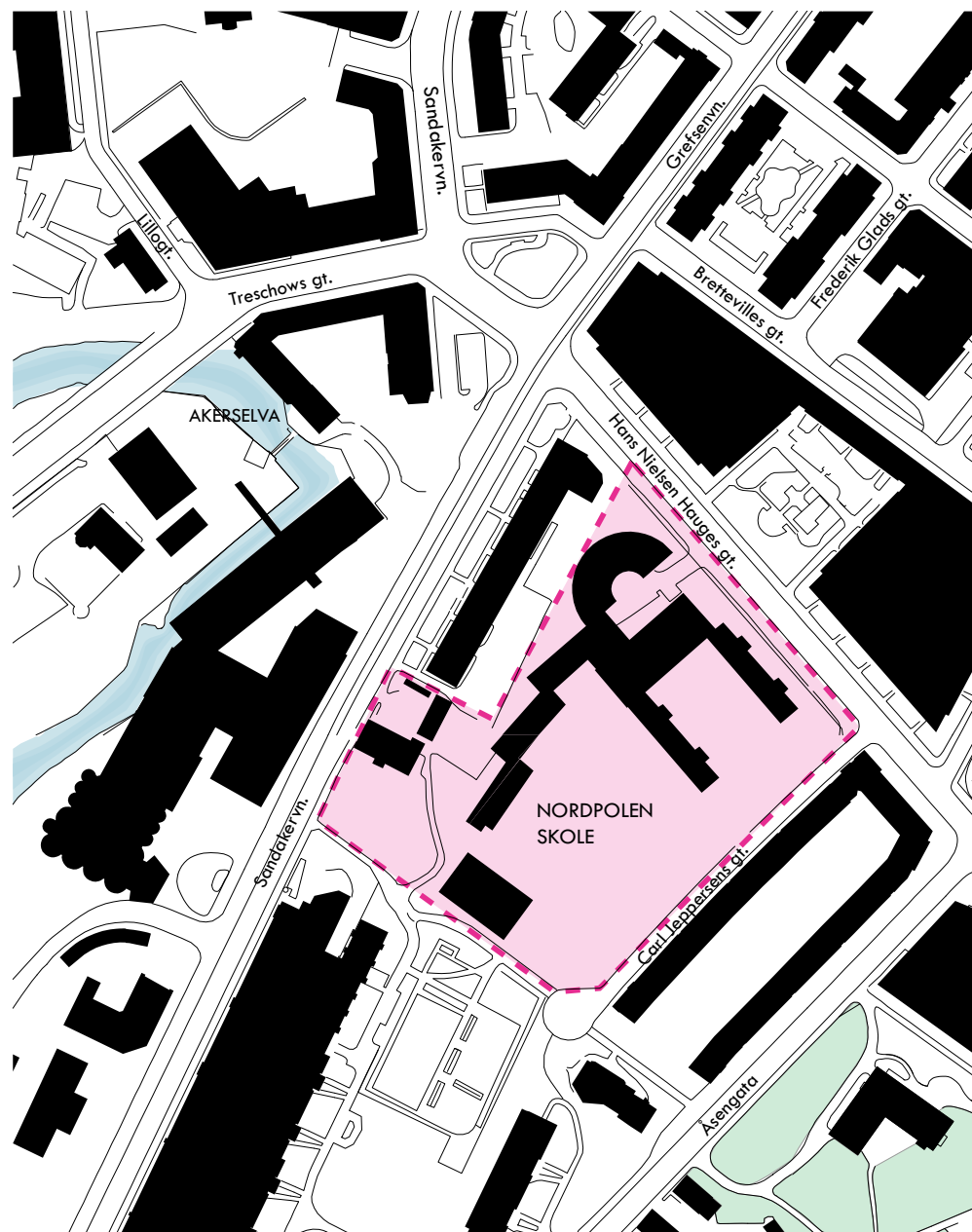
Nærmiljøanlegg som benyttes i skoletid:

- Akerselva: 180 m i luftlinje, ca.
- Torshovdalen: ca. 900 m, ca. 10-11 min gange.
- Torshovparken: ca. 1 km.
- Idrettsanlegget på Voldsløkka: 1,3 km, ca 16 min gange.

Ved lengre reiser benytter skolen seg av områder som Grefsen og Tryvann.

LARK:	Asplan viak
Årstall:	2012
Byggherre:	Undervisningsbygg KF Oslo.

(UDE (6), 2013, Byggindustrien, 2012)

Figur 50: Konteksten rundt skolen, med nærliggende parker, byrom og gater.

Kort om skolegården

Dennye skolegården blir hyppig brukt av skoleelever så god som næranlegg for beboere med barn i området. Skatere var blant annet tidlig ute med å benytte seg av skolens skategrup når den stod ferdig. Ved kveldstid er hele skolegården belyst, enten ved master ved ballbanene, gårdsrommet og lekeområdene, men også parkbelysning langs gangveier, inngangsparti og nedfelt i trapper og belegning.

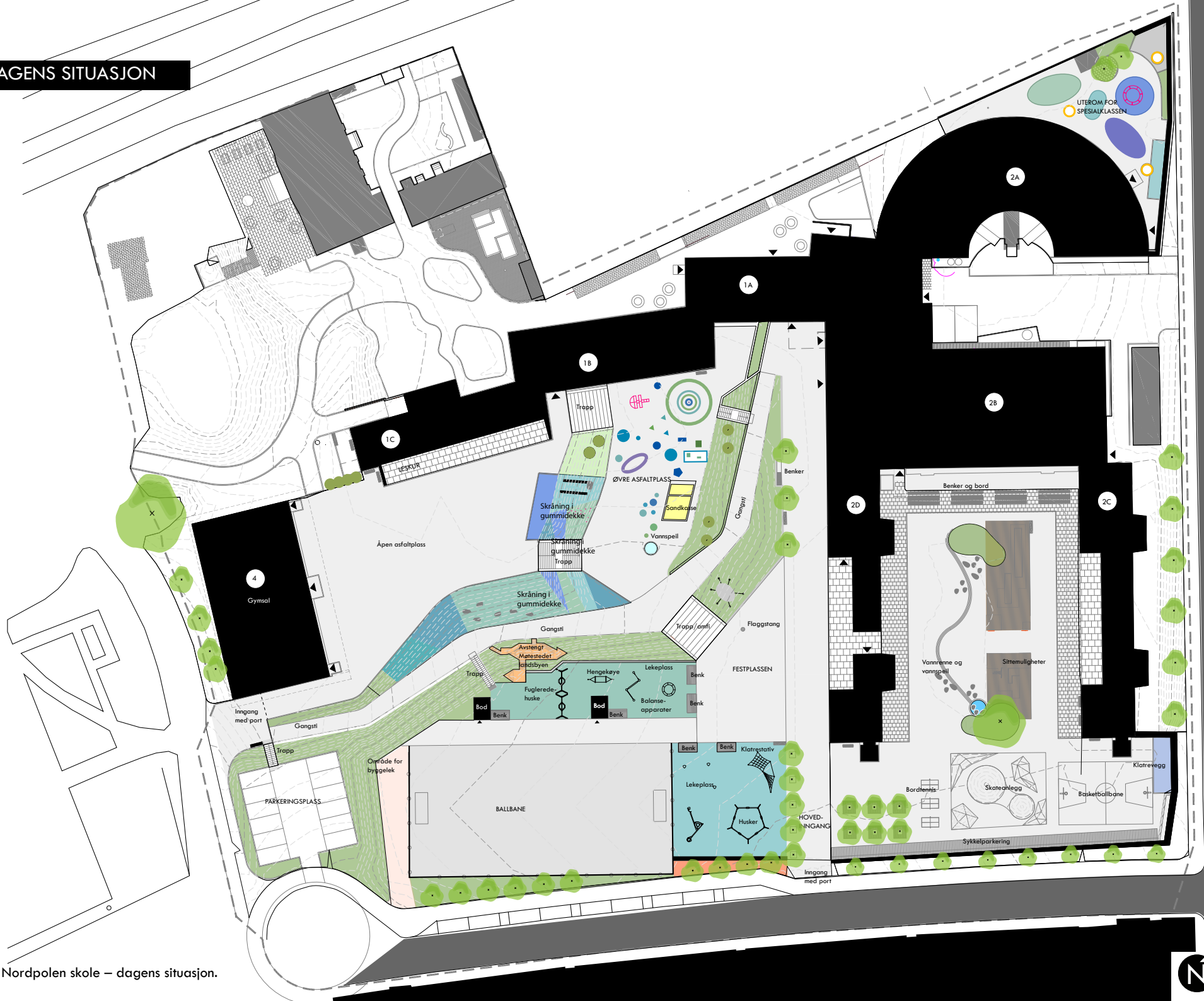
Fremtidig utvikling

Nordpolen skole stod ferdig til skolestart høsten 2012. Som en testperiode begynte det høsten 2012 kun elever i trinnene 1-3. Klasse. Skolen skal i løpet av de neste årene bli en kombinert skole med 1. -10. trinn. Ved neste skolestart flyttes ungdomsskoleeleven fra Ila skole inn på Nordpolen og Ila blir med dette en ren barneskole. Gjennom en årlig økning i takt med nye førsteklassinger vil skolen ved skolestart i 2016 kunne ta i mot et maksimums tall på 840 elever fra 1-10 klasse (UDE, 2011). I dag virker skolegården stor, romslig og oversiktlig, men vil denne følelsen vedvare når skolen er fulltallig eller vil det da likevel være nødvendig å vurdere utvidelser av det nye anlegget. Dette betyr at skolen vil ha alle 10 trinnene ved skolestart i 2016 (UDE, 2011). Da vil skolen, om alle klasser er fulltallige, ha et elevtall på 840.

Bilde 75: Bildet tatt av digital 3d-modell laget av skolegården. Kilde Asplan Viak as.

DAGENS SITUASJON

Figur 52: Nordpolen skole – dagens situasjon.

STRUKTUR OG AREAL

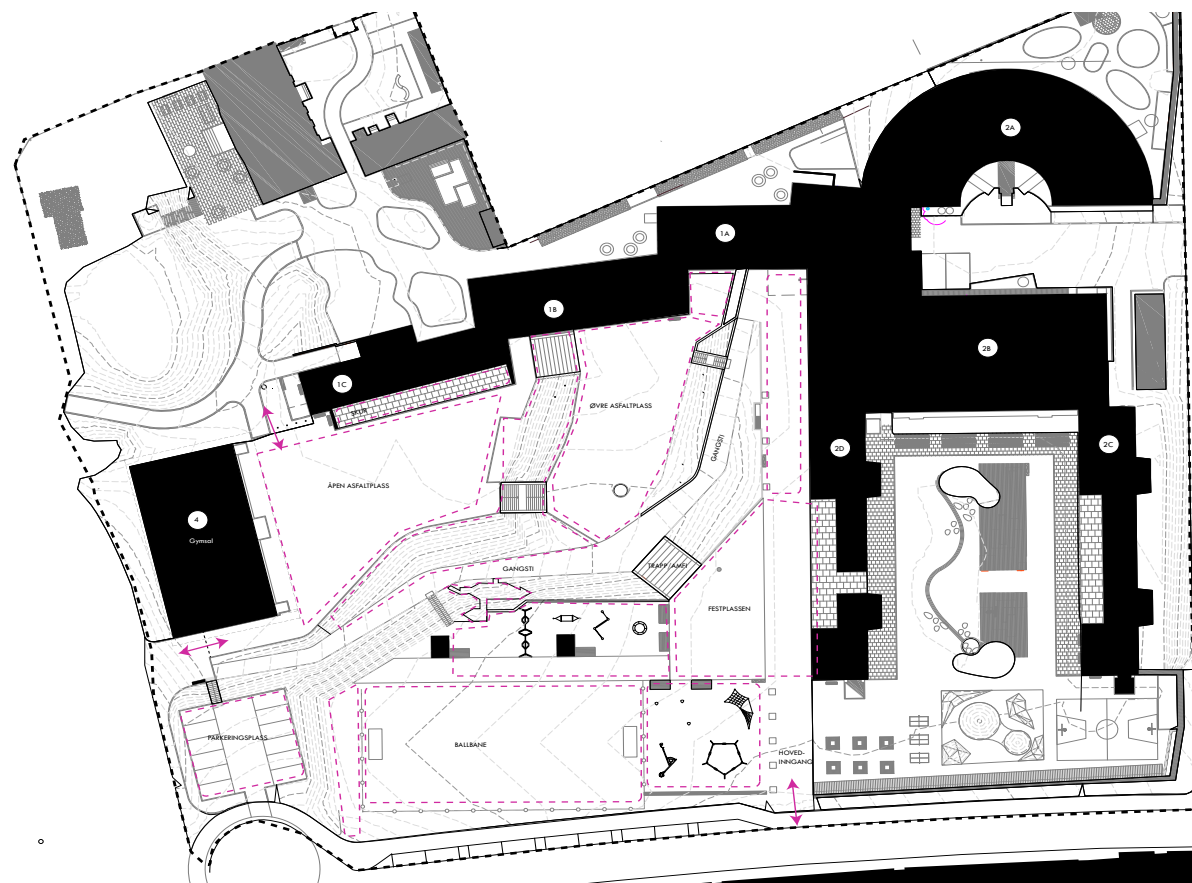
Bygninger og uterom

Skolens bygningskropp strekkes seg i flere retninger over skolens tomt men ligger sentrert i nordvestlig hjørne. Skolens bygningsmasse er sammenhengende, for uten skolens gymsal som ligger plassert nederst på tomten. Hele skoleanlegget, med skolegård og bebyggelse, er verneverdig.

Bygg 2A er oppholdssted for skolens spesialavdeling for barn med autisme. Denne klassen har et eget uterom i tilknytning til klasserommet plassering. Dette uterommet har en trekantet form og er omkranset av gjerder og murer. For å gjøre disse murer mer hyggeligere er det beplantet klatreplanter, som i tillegg vil gjøre dette rommet adskillig grønnere. Dette danner et tydelig rom, men noen lekeapparater, gummidekke og et platå med sitteplasser.

Mellom bygg 2A og 2B er økonomisonen plassert, dette rommet er til leveranse av materialer og avfallshåndtering. Her finner man også inngangspartiet til spesialavdelingen.

Bygg 2D, 2B og 2C danner en hesteskoformet bygningsmasse og skaper rammene for ungdomstrinnets uterom. Her er terrenget planert og møblert med ulike sitemuligheter i

Figur 53: Nordpolen skole, Rosa stiplet linje markerer i grove trekk de rom som skapt av bygningsmassen.

form av vanlige benker og bord, samt platåer med ulike nivåer. Her er det også plassert et tuntre og et mindre vannarrangement som går fra den ene siden av plassen til den andre.

I den andre enden av sonen for 8-10 klasse er det plassert en lang rekke med sykkelstativ med tak. Her er det også anlagt klatrevegg i hjørnet mot Hans Nielsens Hauges gt., et skateanlegg, basketballbane

og bordtennisbord.

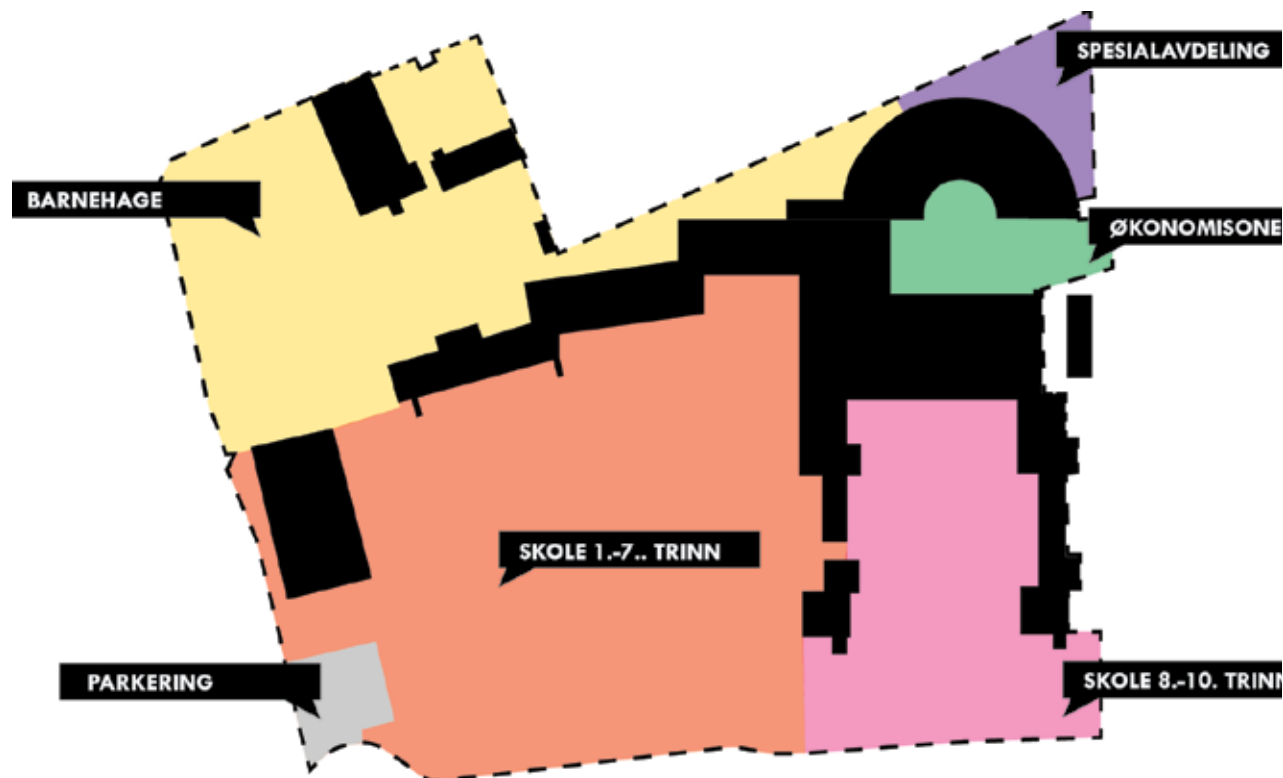
I sammenheng med inngangspartiet, sør for bygg 2D er det anlagt en festplass, som er en åpen plass, hvor det i tillegg er plassert en flaggstang. Denne plassen er anrettet foran trappeanlegget og med mulighet for å se utover skolegården.

Sørøst for Bygg 1C, 1B OG 1A er terrengforskjellen på 3 m benyttet til å skape flere ulike nivåer i skolegården. Den øverste sonen danner et vegetasjonsbelte som som bukker seg helt ned mot Gymsalen. Neste platå danner Øvre asfaltplass som er møblert med sandkasse, vannspeil og ulike dekor i gummibelegninger i asfalten. Neste skråning danner et lekeområde i gummidekke med en helning på 1:3. Det nederste platået er en åpen plass. Fra inngangspartiet ved gymsalen er det anlagt en gangvei som går gjennom terrenget og opp mot hovedinngangen.

På øvre nivå mot Carl Jeppesens gate er det anlagt en ballbane og en aktivitetssone. Her er det benyttet ulike typer apparater fra husker, hengekøyer, ulike balanseapparater og utstyr for klatring. Her er det også plassert flere sittekasser. I skoletomten sørøstlige hjørnet er det anlagt en parkeringsplass, denne er avskjært fra skolegården ellers ved gjerder.

Skolegårdens organisering

Skolegården er delt inn i ulike soner etter alderstrinn. Bakgrunnen for dette er å forhindre konflikter mellom

Figur 54: Soneinndeling etter alderstrinn.

ynge og eldre elever. På samme tid er dette med på å unngå trafikkfarlige situasjoner (Undervisningsbygg, 2010). Asplan Viak AS står for planleggingen av skolegården sier at avgjørelsen om en soneinndelt skolegård var et bevisst valg for å hindre konflikter og møte de ulike aldersgruppens behov.

Prosjektleder Aase Skaug fastslår at det var felles enighet om dette mellom de som planla skolegården og undervisningsbygg s

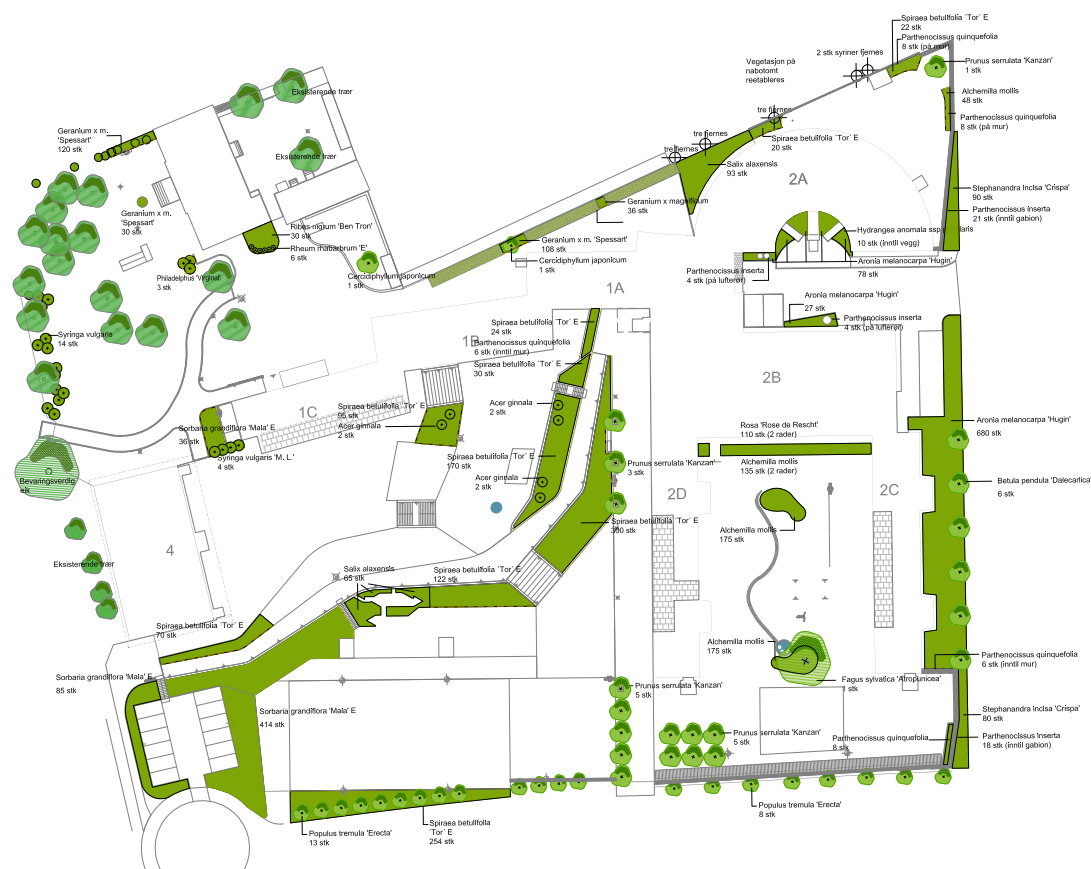
FRODIGHET OG VARIASJON

Vegetasjon

I skolegården har variert vegetasjon, med trær, busker, klatreplanter og stauder. Det er lite bruk av gress på skolegården, noe som kan forklares med vanskeligheter for vedlikehold og at det er et lite robust dekke i en skole med så mange fremtidige brukere. Eksisterende bjørk har blitt bevart langs Hans Niels Hauges gate. Langs Carl Jeppesens gate er det plassert søylepoppel og i hovedadkomsten er en rad av kirsebærtrær blitt anlagt. I skoleanlegget totalt er det blitt plantet 43 trær av artene; *Prunus serrulata* 'Kanzan' (15), *Populus tremula* 'Erecta' (21), *Fagus sylvatica* 'Atripunica' (1) og *Betula pendula* 'Dalecarlica' (6). Det er blitt plantet 2688 busker av artene: *Spirea Betulifolia*/Bjørkebladspirea (1109), *Salix alaxensis/alaskavier* (65), *Rosa* 'Rode de Resht' (110), *Acer ginnala* /sibirlønn (6), *Sorbaria grandiflora* 'Maia' E/Rognspirea (499), *Aronia melanocarpa* 'Hugin'/Svartsurbær (785), *Stephanandra incrisa* 'Crispa'/Flikkranstopp (170). Klatreplanter er blitt plantet ved skolens murer og ved bygningsvegger, og er et antall på til sammen 93 planter av artene *Parthenocissus inserta*/villvin (47), *Parthenocissus quinquefolia*/klatrevillvin (36), *Hydrangea anomala* 'Petiolaris'/klatrehortensia (10). Som staude er det anlagt praktmaarikåpe (*Alchemilla mollis*) i et antall på 533 stk.

Vann

I sonen for 1-7 trinn er det anlagt et vannspeil (dybde 15 cm) ved den øvre asfaltplassen. Dette er laget som en forsenkning i asfalten og blir gjennom oppsamling

Figur 55: Vegetasjonskart. Kilde: Asplan Viak AS

av regnvann til et vannspeil som kan gi muligheter for lek med vann for elevene.

Landskapsform

Skolegården ligger i et terreng som

heller ned mot sørlig retning med en høydeforskjell på 12 -14 m fra høyeste til laveste punkt. I sonen for 8.-10- trinn er terrenget utjevnet slik at man får en følelse av at det er forholdsvis flatt. Skolegården

ved Nordpolen skole kan sees som et godt eksempel på bruk av terreng.

Materialer

I skolegården er dekker brukt aktivt som estetisk element og for å signalisere ulike funksjoner på stedet. Ved festplassen er det brukt plaststøpt betong som skiller dette fra andre områder og signaliserer at dette stedet har en spesiell funksjon.

Estetikk

I utarbeidelsen av planen har de ulike områdene i skolens uteanlegg blitt tillagt ulikt formspråk. Dette kommer frem i forprosjektet for anlegget hvor det spesifiseres hvilket formspråk de ulike sonene er tiltenkt. I Barnehagen som tilhører anlegget har fokuset vært på myke linjer og bruken av møbler og dekke i livlige farger (Forprosjekt,). Området for 1.-7 trinn har fått et mer geometrisk rettet formspråk med mange kanter og vinkler. Fargebruken har er også sterk, spesielt i gummibelegning i blant annet terrenget. Baktanken for fargebruken var at denne skulle harmonere med fargene i byggenes fasade og være en slags mosaikk. Uterommet for 8-10 trinn har klart definerte rammer og preges av ovale øyer oppbygde strukturer med mulighet for sosialt samvær. Her er fargebruken mer dempet og robust.

Det er anlagt dekor i dekket ved ulike steder i skolegården. Disse er lagd i termoplast av ulike farger og viser: paradis, sjakk, bokstaver, geometriske former og ballbanenes avgrensning. I skolegården for 1-7 trinn er det blitt plassert en edderkopplignende skulptur laget av en svensk kunstner. Skjellene på edderkoppens rygg har form som bladene på rospirea, som er brukt som beplantning i anlegget. Denne skulpturen fungerer også som et tydelig element ved kveldstid når den lyser rødt. På skolegården for 8-10 trinn er et tidligere kunstverk blitt bevart , men fått en ny plassering.

Bilde 76-81: ulike dekker og materialer i skolegården, f.v: 1) Klokke på skolebygningens fasade 2) Fliser i myk gummibelegning under huske og klatrevegg.. 3) Klatrevegg 4) Naturstein bygd opp for terreng 5) Vegg skur 6) Street art på fasade mot skolegården.

Bilde 82 : De gummibeklede bakkene i skolegården.

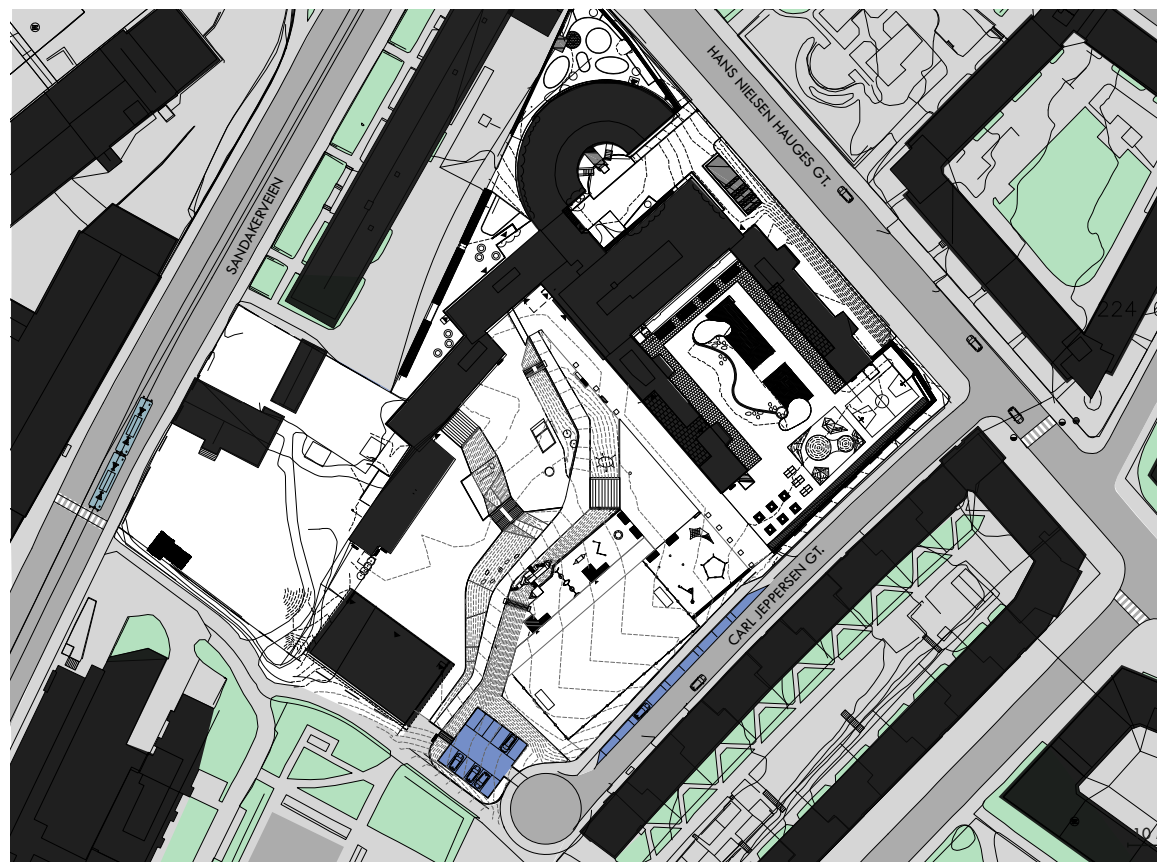
TRYGGHET OG SIKKERHET

Infrastruktur

Skoleanlegget ligger plassert med tre tilgrensede gater med ulik grad av trafikk, samt en tilkjørselsvei på skolens sørvestlige side. I vest ligger Sandakerveien som er den mest trafikkerte gaten i området. Her er det en høy Ådt (finn tall på dette) og er traseen for trikke nr. 12. I skoletiden passerer denne trikken jevnlig (hvert tiende minutt) gjennom gaten. I nord grenser skolen mot Hans Niensens gate, som lik Sandakerveien er en gjennomfartsvei mot ring 3. I sammenheng med å sikre elevenes skolevei har skolen søkt til bymiljøetaten om signalstyrt gangfelt i Hans Nielsen Hauges gate og fått innvilget dette (Utdanningsetaten, 2012).

Gjennom prosjekteringen av den nye skolegården har støy mot særlig Sandakerveien vært under vurdering. På grunn av bebyggelse mellom skolegården og veien er blitt vurdert som tilstrekkelig støyskjerming. I øst grenser skolen mot Carl Jeppestes gate som først og fremst er en adkomstgate til skole og dens naboboliger. Her er det gateparkering og mindre trafikk. Den største utfordringen når det kommer til støy, støy og forurensning fra omkringliggende veisystem er derfor fra Sandakerveien.

Det virker på skolen som at elever og ansatte er lite plaget av støy i forbindelse med de omkringliggende veiene. På den andre siden har støy fra skolen selv ført til konflikter med blant annet beboere i boligene på skolen østre side. Disse beboerne har gått til sak mot skolen på bakgrunn av økt støy fra elever. Rektor sier at det er vanskelig å forholde seg til når støyen kommer fra barna selv og gjennom deres lek.

Figur 56: Trafikksituasjonen rundt skolen.

I nordpolen skole finner vi både sykkelparkering og en parkeringsplass for de ansatte. Parkeringsplassen er plassert i det sørøstlige hjørnet av skoleplassen, lengst unna skolens inngangsparti. Parkeringen gir plass til 12 biler og er svært liten. En parkeringsplass

på skoleanleggets tomt er ikke lovpålagt. I spørsmål angående plasseringen av denne parkeringsplassen svarte landskapsarkitekt Aase Skaug at terrenget var krevende og at området lå nærme veien og var i utkanten av skolegården. For utenom denne parkeringsplassen er det

muligheter for gateparkering i Åsengata. I selve skolegården er det blitt plassert en lang rekke med sykkelstativ, med tak i 8. - 10. sonen mot Carl Jeppesens vei. I alt utgjør dette 24 sykkelstativ med plass til 5 sykler per stativ.

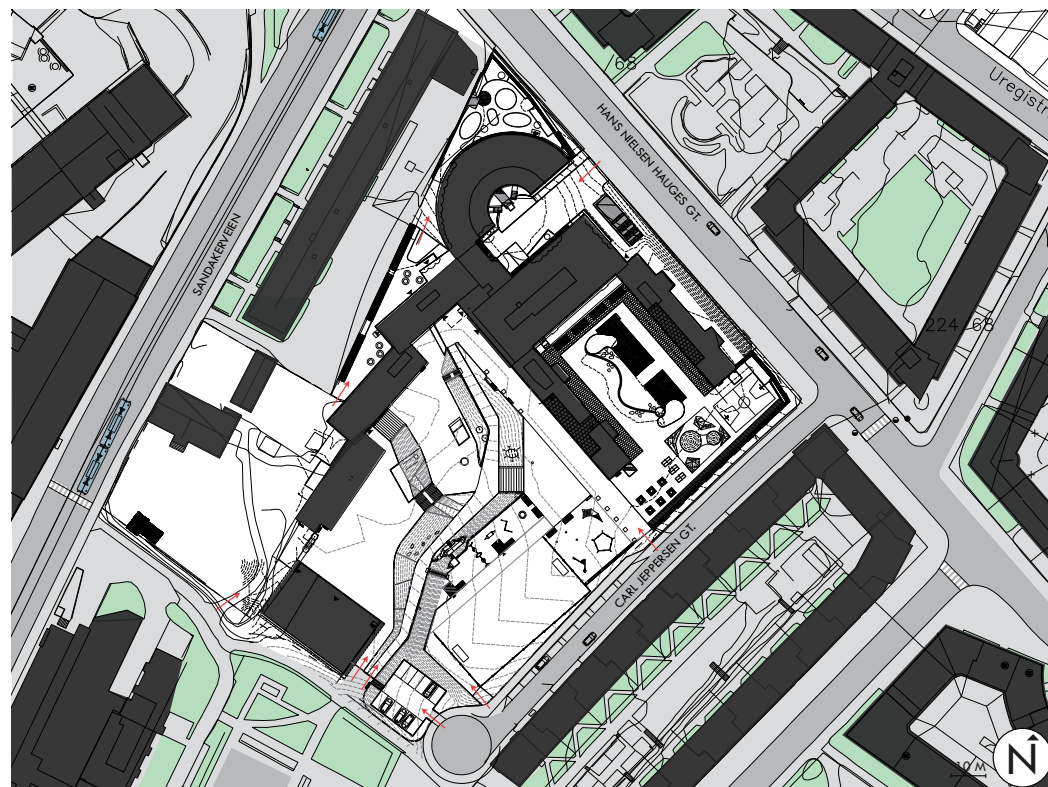
Gjerder

Langs skolegårdens østre side er det blitt plassert gabioner i stålnetting, fylt med gjenbrukt tegl. Disse tar opp terrengforskjellen mellom skolegården og gatene Åsengata og Hans Nielsen Hauges gate. De fungerer på denne måten som et rom skapende element, mens det på

den andre siden kan føre til en mer lukket skolegård og dårligere solforhold. Likevel er kan gabionene fungere som et "hyggeligere" gjerde enn det typiske stålgjerdene. Det er i hele tatt mange gjerder på Nordpolen skole. Portene er store og tunge å åpne, selv for voksne. Lang skolegården er det plassert flettverksgjerder i varmforsinket stål med en høyde på 1,2 m. Ved gymsalen og hovedinngangen er det plassert porter.

Sosial trygghet og mobbing:

Nordpolen skole er helt ny, både elever og ansatte var helt nyankomne da skolen åpnet høsten 2012. Rektor Eyvind Dahl sier at dette er en utfordring for skolen og at de aktivt jobber med å skape Nordpolen skoles identitet. Siden skolen er ny finnes det ingen statistikk fra osloskolen eller Utdanningdirektoriatet på trivsel og mobbing blant elevene. På dette tidspunktet informerer skolen om at de for tiden ikke har noen mobbesaker. Rektor kommenterer følgende på spørsmål om konfliktnivået i skolegården; "Vi har ingen registrerte mobbetilfeller, som har krevd spesifikke tiltak. Men

Figur 57: Trafikksituasjonen rundt skolen.

vi har noe konflikter i friminuttene har det nødvendigvis vært. Vi har enkelte barn som trenger en tettere oppfølging enn andre barn for å redusere konfliktnivået. Å vi har ganske god bemanning av voksne ute i friminuttene." Nordpolen skole ble som sagt åpnet høsten 2012 og det skolen er derfor ikke enda med i statistikken fra hverken Osloskolen eller Utdanningdirektoriatet.

TILGJENGELIGHET OG TILPASNING

Universell utforming.

I forhold til universell utforming av skolegården er det gjort en rekke grep for å legge tilrette for brukerne. Dette sees i forhold til bruk av dekker, gangveien uten trappetrinn og ledelinjer i form av belysning. Retningsgivende lys er innfelt i sittekantene langs gangveien fra gymsalen til hovedinngangen. Anlegget er også anrettet slik at barn med funksjonsnedsettinger skal kunne nå og delta i lek med de ulike lekeapparatene som for eksempel sandkassene og hengekøya. I trappene av betong er det lagt hvit termoplast langs trappekantene for å skape kontraster mellom trinnene. Aase Skaug fra Asplan viak kunne informere om at terrenget i skolegården førte til utfordringer

spesielt i forhold til å oppnå en helningsgrad på 1:20 for rullestolbrukere. Terrengeforskjellene i skolegården, spesielt i sonen for 1.-7. Klasse er store. Gjennom utformingen var Asplan viak i kontakt med Norges handikap-forbund angående blant annet helninger ved gangveier.

Spesialklassen, har sin egen avdeling i skolebygningen, men også sitt eget avgrensede uterom nord for bygg 2A. Rektor Eyvind Dahl belyser at disse barn er svært forskjellige og har forskjellige behov i forhold til å kunne være i selve skolegården eller kun i uterommet tilknyttet klassen.

Bilde 83: skolegården sett mot hovedinngangen. Kilde: A. Skaug, Asplan Viak

Tilpasning til de ulike aldersgruppene

Skolegården virker i dag som den kan appellere til alle alderstrinnene på barneskoletrinnet på grunn av flere funksjonsåpne løsninger og på bakgrunn av den romlige oppdelingen. Med en skolegård som fordeler seg over flere nivåer skapes flere rom og flere muligheter for å være både flere, bare to eller alene. I mange av de undersøkte skolegårdene har ballbingen vært nærmest hjerte og det mest sentrale, mens i anlegget ved Nordpolen skole har man klart å holde en slags balanse mellom muligheter for ballspill og muligheter for andre typer for lek.

Bilde 84: Skatepark i 8-10 sonen. Kilde: A. Skaug.

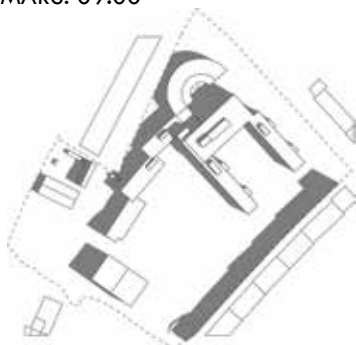
Tilbud for gutter og jenter

Skolegården har flere elementer som tiltrekker seg både gutter og jenter, som lekeapparatene og bakken som blir brukt mye til aking på vinteren. I skolegården er det blitt prioritert andre funksjoner enn først og fremst tilrettelegging for ballspill. God størrelse gir rom for mange parallelle aktiviteter både for gutter og jenter

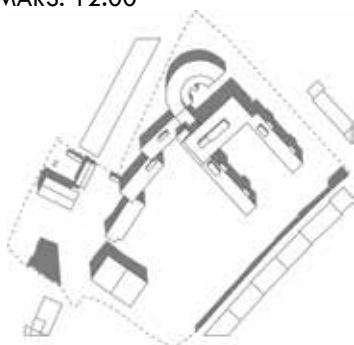
SOLFORHOLD

Skolens område grenser til en del høyere nabobygg, noe som fører til skyggelegging av store deler av skolegården, spesielt på morgenen. Selve skolebygget gir også en del skygge, som for eksempel i gårdsrommet for 8. 10 klasse.

MARS: 09.00

MARS: 12.00

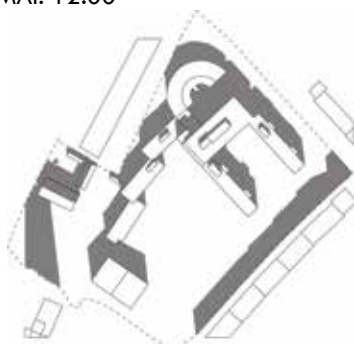
MARS: 15.00

MAI: 09.00

MAI: 12.00

MAI: 15.00

Figur 58: Solskygge- beskrivelse: Kilde: Asplan Viak.

SAMTALER MED INFORMANTER

Samtale med rektor ved Nordpolen skole

Rektor sier at skolen er svært fornøyd med den nye skolegården, særlig på grunn av størrelsen og variasjonen av tilbud som finnes. Han sier samtidig at foreldre er fornøyd og har mange forventninger til hvordan skoleanlegget tas i bruk av skolen.

På spørsmål angående hva som har vært positivt med anlegget svarer rektor at arealene har vært godt utnyttet med tanke på terrenget, tilgjengelige lekeapparater, ballbanen og annet lekeutstyr. Å leke med lekeapparatene har vært svært populært og at hele anlegget tas i bruk av elevene i friminuttene. På vinterstid benyttes bakkene i stor grad til aking, noe som er en svært populær aktivitet, belyser rektor. Eller fremmes fotball som populært hos noen, særlig guttene. Utenom nevnes lekeapparatene som attraktive for de fleste, balanseringen nevnes som det apparatet med høyest popularitet blant elevene.

På spørsmål om hvorvidt noe i det nye anlegget har vist seg å ikke fungere svarer skolens rektor at det er spesielt to nevneverdige ting. Det som trekkes frem er at betongtrappene fungerer dårlig på vinterstid, når det er vanskelig å få disse isfrie. Skateanlegget trekkes også fram, på grunn av feil i slukene som fører til at vannet ikke tas unna. Til sist nevnes det at steinene plassert for dekor langs gangstien mot gymsalen har vært en særlig bekymrings sak for de ansatte. Rektor sier at disse representerer en sikkerhetsfare, og at steinkasting har forekommet.

Rektor kommenterer i tillegg at skolen har allerede fått et godt rykte i nabolaget og at anlegget har et svært populært tilholdssted blant andre beboere i nærmiljøet, i helger og etter skoletid. Rektor belyser at sagene er en sammensatt bydel, med størst andel kommunale boliger. Og at mange familier bor trangt og lever under fattigdomsgrensen i dag. Dette gjelder også for noen av elevene ved Nordpolen skole, som betyr at behovet for store og attraktive uteområder er store.

Nordpolen skole skal ta inn mange nye elever i løpet av de neste årene og på spørsmål angående utfordringer knyttet til kommende elevtall og skolegården sier rektor at slitasje av anlegget kan bli stor.

Samtale med landskapsarkitekt Aase Skaug, prosjektansvaring i Asplan Viak:

Landskapsarkitekt Aase Skaug har sittet som oppdragsleder for planleggingen av hele skolegården i Nordpolen skole. Hun sier at Asplan Viak ble pålagt få krav fra undervisningsbygg i forhold til budsjett. Skaug sier i tillegg at de som landskapsarkitekter fikk realisert alle sine ideer og det ble lagt på hindringer i den kreative utformingen foruten vanlige kravspesifikasjoner fra lovverk og undervisningsbygg. Det overordnede konseptet var mosaikk og terrassering,

forklarer Skaug. Dette var ideer som kom tidlig sier prosjektansvarlig og det var viktig å ta i bruk terrenget som den ressursen det er i et slikt anlegg. Fargeskalaen for de ulike gummibelegningene spiller på denne tanken om mosaikk og ble hentet fra flisedetaljer i bygget. Landskapsarkitekten har på samme tid vært opptatt av at anlegget skulle være lesbart og lett orienterbart.

I planen er det brukt en del standardisert lekeutstyr fra ulike produsenter, blant annet Kompan, som Utdanningsetaten allerede har rammeavtale med. Skaug sier at deres fokus som landskapsarkitekter har vært på å forme landskapet og terrenget, ta hånd om vegetasjon og skape gode uterom for bevegelse og opphold.

I det nordvestlige hjørnet av Skolegården ligger et mindre og tydelig avgrenset uterom i tilknytning i bygning 2A, for spesialundervisningen. Dette uterommet danner hovedutearealet for denne avdelingen ble utformet med tanke på rolighet, trygghet og å kunne være i fred, men med muligheter til å se alle som ser deg. Disse elevene vil også kunne benytte seg av de andre uterommene.

I forhold til prosjekteringen av skolegården sier Skaug at det å bruke kreative og stedstilpassete løsninger på noen området har vært en utfordring. Dette gjelder spesielt i forhold til prosjekterte områder som kan betraktes som lekeutstyr siden dette favner andre krav og regler. Her møtte landskapsarkitekten

problemer etter ferdigstillelse av Landsbyen i pileskogen. Dette ble fra Skaugs side prosjektert som et møtested og dermed ikke ment som en lekeplass og hadde en opprinnelig fallhøyde på maks 0,5 m. Dette var akseptabelt i forhold til den funksjonen konstruksjonen var tiltenkt. Under tredje parts kontroll av skolegården fra lekeplassinspektøren ble denne satt spørsmålsteget ved og det ble problematisert at barna kunne falle denne halve meteren ned i buskaset, men så videre ned på gangstien som går under. På bakgrunn av dette er i dag konstruksjonen gjerdet inn og kan ikke tas i bruk av elevene. Basert på dette sier Skaug at fallhøyden er høyere for prosjekter som tar i bruk nye og kreative ideer i skolegården. Det er vanskelig å prøve å lage morsomme og utfordrende steder i skolegården på grunn av slike restriksjoner svarer Skaug.

Ved spørsmål om hva landskapsarkitekten så som det beste med planen svarer Skaug at innholdet har vært det viktigste og at skolegården tas i bruk. Skaug mener de har truffet med prosjektet og at utformingen kler skolebygningene godt.

"DET HELE BARNET"	FUNKSJON I SKOLEGÅRDEN	TILTAK I NORDPOLEN SKOLE
<p>"Det fysisk aktive barnet"</p> <ul style="list-style-type: none"> • fysisk og motorisk utvikling. • Utholdenhet • Beherskelse over egen kropp 	<ul style="list-style-type: none"> • Rom for allsidig fysisk aktivitet • Rom for spenning, uforutsigbarhet. 	<ul style="list-style-type: none"> • Skolegård 1-7: Kunstig terreng, flerbruksflate, ballbane, femkanthuske, opptegnede leker (paradis osv) i dekket, hengekøyehuske, balansering, balansetau, klatreelementer i terrenget, • Skolegård 8-10: Basketballbane, klatrevegg, skateboardanlegg, bortennisbord • Mangler: skolegården er svært effektiv utnyttet med tanke på mange og varierte bevegelse og fysisk aktivitet.
<p>"Det sosiale barnet"</p> <ul style="list-style-type: none"> • utvikling av sosiale ferdigheter 	<ul style="list-style-type: none"> • Sosial interaksjon • Være alene eller sammen med andre. 	<ul style="list-style-type: none"> • Generelt: Område under tak ved to av skolens innganger. Passasje gjennom bygg 2 D mellom barneskolesonen og ungdomsskolesonen. • Skolegård 1-7: større sittekasser, benker, sittekant langs gangvei, sittekant på sandkasse, møtestedet "Landsbyen i pileskogen" (Avstengt av sikkerhetsmessige grunner), amfi/trappesystem, • Skolegård 8-10: bord og benker, benker langs fasade, større sittearrangement sentrert i rommet. • Mangler: Stenging av "Landsbyen i pileskogen" vitner om voksnes frykt for at barn skal skade seg, dette var et svært kreativt og pent element i skolegården.
<p>"Det trygge barnet"</p> <ul style="list-style-type: none"> • Trygge rammer til å prøve og feile 	<ul style="list-style-type: none"> • Gi trygghet • Være trivselskapende • Integrerende 	<ul style="list-style-type: none"> • Generelt: universell utforming (tilgjengelighet til utstyr og helningsgrad tilpasset i den grad det er mulig), • Skolegård 1-7: Fallunderlag, gjerder mot vegetasjon og skrånende terreng. Gjerder med port mot tilgrensende vei, dekor, edderkoppene som større kunstelement i skolegården, variert og omfattende bruk av farger i dekke, variasjon i materialer og vegetasjon. • Skolegård 8-10: Mange sitteplasser, ly for vind, vegetasjon, mur som skjermer mot støy, belysning, kunst og dekor.
<p>"Det skapende barnet"</p> <ul style="list-style-type: none"> • Utvikling av kreativitet 	<ul style="list-style-type: none"> • Muligheter for endring av eget fysisk miljø • Skapende aktivitet 	<ul style="list-style-type: none"> • Generelt: Snøforming, Snøhauger • Skolegård 1-7: Vannsamler, vegetasjon, sandkasse, område tilrettelagt for konstruksjonsplass.
<p>"Det kunnskapssøkende barnet"</p> <ul style="list-style-type: none"> • Utvikling av intelligens • Utvikling av sanseapparatet 	<ul style="list-style-type: none"> • Tilegnelse av ny kunnskap • Utøve virkelighetsnær læring 	<ul style="list-style-type: none"> • Kommende vegetasjon, boder,

Figur 59: Tabell hentet fra det teoretiske rammeverket med tiltak fra Nordpolen skole

SWOT - ANALYSE

S - STYRKER

Variasjon i tilbud: Høy variasjon i aktivitetstilbud, sittemuligheter, lek med vann og opparbeidelse av terrenget. Åpen plass mot skolens gymsal gir muligheter for plasskrevende leker.

Variasjon i materialer: Det er ved Nordpolen skole blitt benyttet høy variasjon av materialer og en sterk fargebruk som referer til skolens fasader.

Vegetasjon: Høy bruk av vegetasjon i anlegget i forhold til mange andre skoleanlegg

Romlighet: Aktiv bruk av terrenget som romskapende element med flere ulike nivåer i skolegården.

Støyskjerming: Bebyggelse mellom skolen og Sandakerveien skjermer for støy.

Estetisk utforming: Bruk av kunstelementer og dekor i dekker gir estetiske kvaliteter til skoleanlegget.

O - MULIGHETER

Økonomisk vilje: Nordpolen skole har fått en totalt renoveret skolegård. Dersom dette fungerer bra (slik det virker å gjøre) kan det føre til økt velvilje for å gi økt økonomisk støtte til flere slike prosjekter i Osloskolen.

Bruk av nærmiljøanlegg: Når skolen får økt elevtall kan ytterligere bruk av tilgrensende grøntareal mot sør være et mulig kompensere tiltak.

Soneinndeling: I dag er det kun 1-3 klasse ved skolen, men i fremtiden er det planlagt en soneinndeling av skolegården. Dette vil kunne minske konfliktnivået i skolegården.

W - SVAKHETER

Vedlikehold: På bakgrunn av tekniske feil ble skateanlegget midlertidig avstengt.

Trygghet/sikkerhet: Steiner anlagt i felt mellom beplantning og dekket har skapt uheldige situasjoner. Disse er blitt brukt i konflikter mellom elevene og ført til betenkeligheter hos skolens ledelse.

Areal: Parkeringsareal i sammenheng med skolen er plassert utenfor skolegården. Dette området burde vært benyttet som del av skolegårdens arealer, spesielt siden det ikke foreligger krav parkeringsareal i tilknytning skoler.

T -TRUSLER

Vedlikehold: Slitasje på skolens anlegg begynner allerede å vise seg på plastdekoren og ved gjerder. Vedlikehold vil derfor være viktig for at ikke skoleanlegg skal begynne et for tidlig forfall.

Skolebehovsplanen: Skolen er forventet et høyt oppfyllingstall på 840 om noen år, dette betyr at arealknappheten øker.

OPPSUMMERING OG HOVEDUTFORDRING

Skolegårder er under stor slitasje på bakgrunn av brukere både i løpet av skoletiden og etter. Ved Nordpolen er skolens uterom under ett år gammelt, men allerede kommer tegn på slitasje til synet når snøen forsvant etter vinteren. Dette sees på avbrekte planker i tregjerder rundt vegetasjon og på gummibelegningen på asfaltflaten. Allerede har den dekorerte gummibelegningen begynt å forsvinne. Dette er tegn på mangelfull gjennomføring fra entreprenorens side eller feil i prosjekteringen.

Skolegården preges i dag av spreke farger og et stort antall tilbud for både ulike aldre, kjønn og erfaringsgrunnlag. Universell utforming har vært i fokus og i den grad det var mulig ble anlegget tilrettelagt for tilgang til lekeutstyr og alle deler av skolegården.

Terrenget ble sett på som en utfordring i sammenheng med fornyelsen av skolens uterom, men landskapsarkitekt Aase Skaug kommenterer at dette nærmere var som en gavepakke å regne. Etter de strukturelle forutsetningene på stedet har landskapsarkitekten klart å skape flere rom, delt området inn i soner og tilrettelegge for steder hvor ulike aktiviteter kan foregå parallelt. Gjennom observasjoner ved skolen virker rektors kommentar om at elevene tar i bruk hele skolegården å stemme godt. De gangene undertegnede tittet innom skole i vinterhalvåret var leken mye sentrert rundt bakken og terrenget til for eksempel aking og klatring. Når våren kommer stadig tettere på kan man se at så godt som hele skolegården er i bruk, elevene sprer seg i stor grad rundt på de ulike aktivitetene.

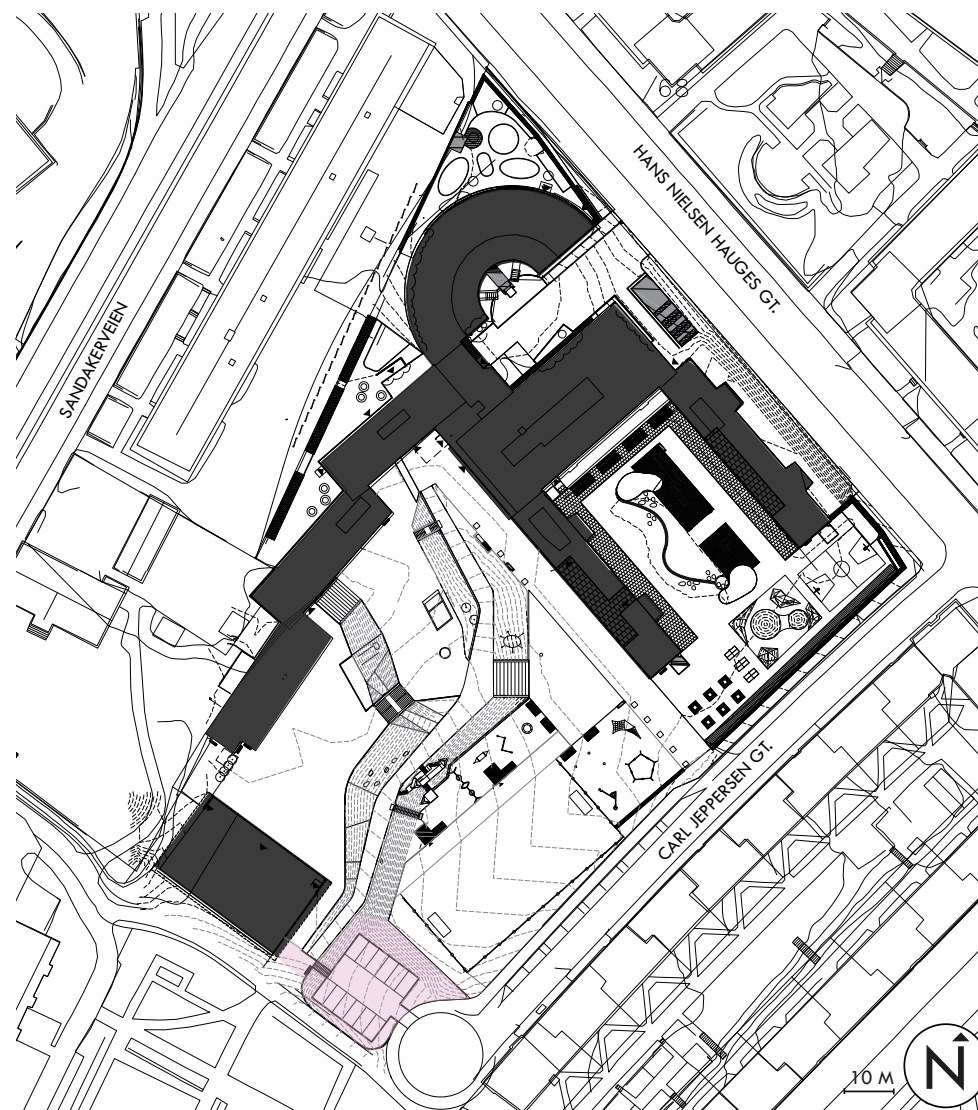
SKOLEGÅRDENS FORBEDRINGSPOTENSIAL

AREAL - Mulig utvidelse av skolegården:

Skolegården oppleves i dag som stor nok i forhold til dagens elevtall, med et netto areal per elev på 43,1 m². Dette tallet ligger høy over tall fra UDE og PBE, men er knyttet til at skolen i dag kun har 1-3 trinn. Situasjonen vil forandres for hvert år når skolen tar inn flere elever. I 2016 vil skolen ha et elevtall på omkring 840, noe som betyr et tall på 9,2 m² nettoareal per elev i skolegården. Dette ligger under anbefalinger fra PBE og nærmer seg grensen for hva UDE anbefaler. Når skolen om noen år blir fulltallig bør vurderinger gjøres på om skolens uteareal er tilstrekkelig med tanke på areal. Skolegården har i dag en god utforming, med tiltak rettet mot "det hele barnet" med høy fargebruk, rominndelinger, bruk av terreng, vegetasjon og vann, variasjon i tilbud og materialer og gode sitteplasser. Prosjektet har i stor grad lyktes med å skape et brukerorientert og spennende uterom for elevene. Høy kvalitet er særlig viktig når skolegården vil få mange elever.

Når arealpresset i fremtiden blir høyt har skolen får utvidelsesmuligheter, men grenser til et større grøntareal i tilknytning til boligbebyggelse i sør. Skolen har bilfri vei til dette området og dette grøntareal kan fungere som kompensere arealer i fremtiden. Dette betyr at skolen kan ta i bruk dette området mer aktivt når elevtallet stiger.

I det nye anlegget er det prosjektert en mindre parkeringsplass for skolen, med 12 parkeringsplasser. Parkeringsplassen var planlagt allerede fra forprosjektet og arealet ble sett på som mindre viktig i forhold til å innlemme dette i skolegården. Det er likevel betenkelig å anlegge et parkeringsareal på denne tomten når dette ikke er noe krav fra loven. Alt ledig areal innenfor skolens uteareal burde utnyttes med tanke på kommende antall elever. Dette kunne vært utnyttet til for eksempel en sone for konstruksjonlek eller byggeområde hvor elevene kunne bruke kreativiteten til å bygge egne konstruksjoner. Dette kunne da blitt et mer "rotete" og "uryddig" hjørnet av skolegården.

Figur 60: Parkeringsplass ved Carl Jeppensens Gate.

5.8 Oppsummering og delkonklusjon av eksempelstudien

Gjennom denne eksempelstudien har intensjonen vært å formidler dagens situasjon ved de ulike skoleanleggene. Med fire skoler er det vanskelig å dekke alle aspekter ved de ulike, noe som heller ikke har vært hensikten. Bakgrunnen har vært å se på det fysiske miljøet, hvordan det er tilrettelagt for ulike aktiviteter og hvilke forbedringspotensialer det har vært mulig å finne. Det har i tillegg vært interessant å forsøke å finne noen fellesnevner for samtlige av skolene. Noen generelle konklusjoner som kan gi en pekepinn på hvilke mangler man også kan forvente å finne i andre skolegårder i Oslo indre by.

Areal

Den reelle plassen hver elev hadde til rådighet i selve skolegården i skolene strakk seg fra 7,6 m² ved Grünerløkka skole til 43,1 m² på Nordpolen. Dersom man beregner arealene ut i fra de kommende elevtallene vil arealet hver elev har til rådighet strekke seg fra 5,1 m² til 9,2 m² for de samme skolene. Dette er da sett ut i fra selve skolegården og inkluderer ikke nærmiljøanleggene. Sammenlignet med veiledende arealtall fra både UDE og PBE er mange av skolene allerede i dag i grensesonen

INDRE BY		Vilkår for avvik Kompenserende tiltak	Egne vurderinger
Sosial og Helse- direktoriatets anbefalinger	Skoler over 300 elever (fra min. 50 m² stigende med 25 m² per elev utover dette).		Kommentar: Veiledende tall fra Hdir vil være urealistiske å gjennomføre i Oslo sentrum.
Utdanningsetaten (UDE)	Spenn: 8 -18 m²	Maks. 100 m. avstand til park og trafikktrygg adkomst. Høy kvalitet på utforming og materialbruk. Areal for ulike former lek opparbeides.	Kommentar: Veiledende tall UDE er de laveste, noe som kan føre til at man tillatt prosjekter der arealknappheten er svært stor.
Plan - og bygningsetaten (PBE)	Spenn: 12- 18 m²	Maks 50 m avstand til park og trafikktrygg atkomst. Høy kvalitet på utforming og materialbruk. Areal for ulike former lek opparbeides.	Kommentar: Veiledende tall fra PBE er noe strengere enn UDE og setter strengere krav til avstand til kompenserende tiltak.
SKOLENE:			
Uranienborg skole:	- I dag: 8,7 m² - Etter utvidelse: 6,2 m²	Nordahl Rolfsens plass (5223,8 m ²): Tilgrensende tomt med trafikktrygg adkomst. Tilbud som ballspill, lek med terreng og vegetasjon.	Kommentar: Vil etter utvidelsen ikke møte veiledende tall fra hverken UDE, PBE eller Hdir.
Møllergata skole:	- I dag: 10,5 m² - Etter utvidelse: 5,8 m²	Kristparken (7150,8 m ²) : Ikke trafikkfri adkomst, avstand ca. 60 m. Grønt areal med tilbud for ballaktiviteter; fotball, basket, bordtennis.	Kommentar: Vil etter utvidelsen ikke møte veiledende tall fra hverken UDE, PBE eller Hdir.
Grünerløkka skole:	- I dag: 7,6 m² - Etter utvidelse: 5,1 m²	Dælenga (6949 m ²): Tilgrensende tomt, med trafikktrygg adkomst. Fotballbane: tilbyr stort flerbruksarealet, med hovedsakelig tilrettelagt for fotball.	Kommentar: Ligger idag under veiledende tall til UDE, PBE og Hdir. Etter utvidelse av elevtallet vil arealknappheten øke betraktelig.
Nordpolen skole:	- I dag: 43,1 m² - Etter utvidelse: 9,2 m²	Har i dag tilstrekkelige utearealer og bruker blant annet Akerselva og tilgrensende grøntarealer som nærmiljøanlegg.	Kommentar: Ligger idag langt over veiledende tall fra UDE og PBE, men dette vil bli drastisk endret når skolen blir fulltallig.

Figur 61: Oversikt over etatenes og Hdirs interne tall opp mot skolenes arealtall i dag og etter utvidelse iht. Skolebehovsplanen. Tabellen bygger videre på figur 4, side 23.

for hva som bør tolereres. For å kompensere for knappe utearealer er de fleste av eksempelskolene avhengig av de nærmiljøene de har tilknytning til. Dersom dette ikke hadde vært mulig ga informanter ved skolene inntrykk av at situasjonen hadde vært uheldig i forhold til plass. Skolene er presset i forhold til fortetting og trafikk og det er lite rom for utvidelser. Størrelse, form og innhold i de fire skolegårdene er forskjellig, men likheten er at alle vil få knappe uterom i forhold til fremtidig elevtall iht. Skolebehovsplanen 2012-2022 og den elevkapasiteten det legges opp til ved de ulike skolene.

Karakteristikk og innhold

Det som karakterisert mange av skolenes utforming var bruken av ferdigfabrikkerte lekeutstyr, samt store asfaltflater og harde materialer. Skolegården ved Nordpolen stod i kontrast til de andre skolene, med langt flere og varierte aktivitetstilbud. Her er alt nytt og planlagt gjennom en helhetlig plan fra Asplan Viak as. Lignende prosjekter som vektlegger utformingen av hele skolegården bør prioriteres videre, også i tilfeller der kun kapasiteten økes.

De andre skolene i eksempelsstudien preges av et mer tradisjonelt uttrykk med store asfaltflater, husker, sklier, klatrestativer og lekeutstyr som balansebom osv. Samtlige av de ulike anleggene hadde også leskur, der noen hadde lagt til rette for bruk som klatrevegg, mens i Uranienborg skole for eksempel stor leskuret uten noe funksjon. Slitasje synes også på de undersøkte skolene, både

når det kommer til dekker, uskjøttet vegetasjon eller slitt møblement. Kvaliteten og vedlikeholdet av de ulike skolegårdene varierer, og tegn på slitasje begynner å synes også på den nyanlagte Nordpolen skole.

Ballspill som fotball og basket er godt representert i de ulike anleggene, på lik linje med klatrevegger eller klatrestativ. Gode steder for mer rolige og tilbaketrukkne aktiviteter var dårligere representert. Det samme gjelder for muligheter til for eksempel konstruksjonsleker. Tilstedeværelse av natur og vegetasjon var også begrenset i mange av skolene. Nyplantning av trær og bruk av klatreplanter kunne gjort skolene grønnere.

Under vurderingen av de ulike eksempelskolene er det vurdert muligheter for utvidelser og endringer. Endringer foreslått i denne sammenheng har vært fra mindre til større tiltak. Det er likevel viktig å poengtere at både Uranienborg, Møllergata og Grünerløkka skole har behov for store endringer i sitt uterom for å kunne møte denne kapasitetsøkningen på en god måte.

Oppsummering og delkonklusjon

5. Hvilke forbedringspotensialer har skolegårder i Oslo indre by?

Basert på eksempelstudien, observasjoner ved andre skoleanlegg i byen og med bakgrunn i andre studier (Thóren, 2003, Schmidt, 2004) hevder jeg at

Oslo grunnskoler har forbedringspotensialer både i forhold til effektiv utnyttelse av areal og til variasjon i aktivitetstilbud. Mange av skolene har større, åpne asfaltflater som kan fungere bra med tanke på ulike ballspill, regelleker eller som samlingspunkt ved ulike anledninger. Disse kan være viktige funksjonsåpne rom. Likevel dekker slike områder i flere tilfeller alt for stor plass og egne områder for lekeutstyr blir sentrert på et området eller hjørne. Dette ble gjort både ved Møllergata skole og Uranienborg skole, om en på litt ulike måter. I tillegg virker løsningen på problemet ofte å være oppkjøp av et nytt lekeapparat eller en ny ballbinge, når skolen heller trenger en bedre planløsning, terrengutforming og flere romskapende elementer.

Det er i stor grad forbedringspotensialer i mange sentrumsskoler. Dette er særlig i forhold til å dekke behov for mer natur, sosiale møteplasser og muligheter for å forme egne omgivelser. I tillegg er mange av skolene utearealer allerede små i forhold til elevtallet. Med få muligheter til utvidelse utgjør dette en stor utfordring. Lene Schmidt (2004) har skrevet en rapport angående skolegården og dens nærmiljøanlegg der hun bruker betegnelsene "jungel" eller "luftegård" på dagens skoleanlegg. Hun betegner "jungel" som variert terreng, natur og funksjonsåpne i den forstand at den engasjerer mange uavhengig av kjønn, alder eller ferdighetsnivå. I flere av skolene er det et behov for mer "jungel", der det fysiske miljøet gir muligheter for det uforutsette, spenning og litt rufsete.

DEL 4

[
// REFLEKSJON
// KONKLUSJON
// KILDER
]

5. REFLEKSJON

Barns behov og utvikling i tilknytning til skolegårdens utforming er et komplisert tema. I tillegg har denne oppgaven forsøkt å belyse dette med tanke på den omfattende skoleutbyggingen som foregår i Oslo by i dag. Det er sett på hvilke mulige konsekvenser dette kan ha for barns trivsel og utfoldelse i skolens uterom. Jeg har gjennom oppgaven forsøkt å belyse denne tematikken fra en landskapsarkitekts synspunkt.

Jeg vil her forsøke å oppsummere de viktigste poengene som har kommet fram gjennom arbeidet med denne tematikken før problemstillingen vil bli besvart i konklusjonen.

UTFORDRINGER

Med et høyt fokus på anskaffelse av et tilstrekkelig antall skoleplasser stiller skolens uterom i bakerste rekke. Likevel er det et økt fokus på barn og unge plass i planleggingen, samt større bevissthet omkring skolegården som viktig arena for lek, utfoldelse, utvikling og læring.

Et viktig poeng som er forsøkt å belyse i denne oppgaven er kommende innskrenkelser på areal per elev som følge av ombygginger og utvidelse av skolens bygningsmasse, samt økt antall elever i skolegården. Dette fører til arealknapphet og større fare for slitasje på eksisterende anlegg med tanke på økt andel brukere. Arealknapphet i skoleanlegg i indre by er en stor utfordring, særlig med tanke på få muligheter for utvidelser av skolens tomteareal.

I tillegg viser eksempelstudien at skolene undersøkt allerede har begrensede utearealer og flere av skolene får en nettoareal per elev etter planlagt utvidelse som går langt under utdanningsetatens og Plan og bygningsetatens egne veiledende tall. Mange av skolene i indre by har i tillegg store forbedringspotensialer og mangler en helhetlig utforming. I tillegg er slitasje noe som synes på mange av anleggene, også ved det nyetablerte utearealet på Nordpolen skole. Mangel på variasjon i aktivitetstilbud, lite vegetasjon, store harde flater og få tilrettelagt sitteplasser kommer frem ved flere av skolene. Dette vil kun forsterket ved en økning av elevmassen. Her ligger det utfordringer både med

tanke på tilrettelegging av eksisterende anlegg og behov for kompensierende arealer.

I tillegg virker finansiering eller mangel på det å være en stor utfordring ved mange av skolene. Noen skoler får totalt renoverte skoleanlegg, mens andre ikke får bevilget noen midler for tiltak i skolegården. Dette bidrar til en større differensiering av sentrumsskolene. Dette skaper ulike forutsetninger for at elevene skal få tilfredstilt sine behov for lek og utvikling i skolens utearealer. Oppgaven har i midlertidig ikke gått grundig inn på den økonomiske siden av skoleutbyggingen, men det kommer fram av samtale med utdanningsetaten at midler bevilget av bystyret til skoleutbyggingen ikke setter noen krav til at deler av disse pengene skal gå til utearealene. Det er altså ingen øremerkede midler satt av til utforming av skolegårder i denne sammenheng.

Som kompensasjon for få midler til skolens uterom, blir det i mange sammenhenger søkt om tippemidler. Dette betyr en økning i penger til rådighet for skolene, men på samme tid legger disse midlene visse betingelser for bruken. Tippemidler kan kun brukes til vedlikehold, restaurering eller bygging

av idrettsanlegg som ballbinger, fotballbaner, idrettshaller osv. Dette betyr at med slike midler vil kun en del av elevenes behov bli tilfredsstilt.

KOMMUNENS ANSVAR:

Kommunen står ansvarlig gjennom Utdanningsetaten og Undervisningsbygg Oslo KF for Oslos skoleanlegg. Det har tidligere blitt forsøkt å sette samme en veiledende norm for kommunens skolegårder. I en periode der behovet er stort for en slik veiledende norm er det beklagelig at denne ikke enda foreligger. Et slikt veiledende dokument vil kunne skapt økt fokus rundt temaet, samt lagt større krav til politikernes vedtak når det kommer til skolens kapasitetsutvikling. Behovet for en arealnorm i skoleanlegg belyses blant annet av Kine Halvorsen Thóren(2003) i rapporten "Skolens utearealer – om behovet for arealnormer og virkemidler" som et viktig virkemiddel for å sikre en minimums nettoareal per elev i skolegården. I denne rapporten foreslås 50 m² nettoareal per elev, noe som ikke vil være realistisk i Oslo indre by. Likevel kan strengere krav enn kommunens veiledende tallene presentert gi økt

forpliktelse fra myndighetenes side.

I tillegg bør sikring av nye tomtearealer prioriteres i Oslos arealplanlegging, både med tanke på dagens situasjon og den kommende. Dette bør gis økt fokus og investeringer fra kommunens side, særlig med tanke på at kommunen ønsker å tilrettelegge for flere barnefamilier i sentrumsbydelene. Gode skoleanlegg er viktig for å sikre en mer barnevennlig by, og skolegården burde inkluderes i samme grad.

FAKTORER FOR UTFORMINGEN AV SKOLEGÅRDENE

Gjennom faglitteratur, statlige og kommune dokumenter samt inntrykk gjort basert på eksempelstudien vil jeg her trekke frem noen hovedpunkter som kan være særlig viktige med tanke på utforming av skolegårder i indre by. Disse er:

Effektiv arealutnyttelse

Effektiv arealutnyttelse vil i mindre skolegårder være svært viktig. I eksempelstudien ble det oppdaget at flere av skolene hadde mindre restarealer som ikke

ble benyttet som uteareal i friminuttene, på tross av små skolegårder. Å tilgjengeliggjøre de arealene som finnes innenfor tomten vil da være viktig. Ved økende press på tomten og få muligheter for utvidelse, kan effektiv bruk av eksisterende arealer være avgjørende for de tiltak man kan tilby elevene. Å benytte takarealer, gatetun eller bakgårder er noen av mulighetene for tilleggsareal.

Helhetlig planlegging

Ved et lavt nettoareal per elev er det enda viktigere med høy kvalitet på de utearealene skolen disponerer. Skolens utemiljø bør derfor planlegges med tanke på at skolegården som en helhetlig. Gjennom en helhetlig plan for hele skolegården, vil man kunne programmere hvilke funksjoner de ulike områdene skal tjene og sikre en god flyt og sammenheng mellom ulike rom.

Mer natur takk!

Mer natur, rot og muligheter for "jungel" etterlyses av flere fagfolk (Schmidt, 2004). Vegetasjon nevnes i kapittel 3 som en av fellesnevnerne i ulike studier av hva som har positive innvirkninger på barns

lek. Natur eller innslag av natur er altså viktig i barns utemiljø. Etablering av ny vegetasjon i skolegårder er krevende på grunn av høy slitasje og store asfaltflater. Likevel bør dette prioriteres og nyplantning sikres spesielt når eksisterende vegetasjon må fjernes.

Man bør bruke planter som tåler slike anlegg og som på samme tid tar liten plass på bakkenivå, som trær og klatreplanter. Disse tilbyr i tillegg mye grøntareal til skolegården.

Variasjon og mangfold

For at et utemiljø skal kunne være aktivitetsskapende for skoleelever, må også utformingen kunne tiltale ulike elever, både når det kommer til alder, kjønn og ferdighetsnivå. Variasjon i mulige aktiviteter er viktig for å trigge flest mulig av elevene til bevegelse og lek. På samme tid er det viktig å ikke legge til rette for funksjonsåpne løsninger som tillater tolkninger fra barnet selv. Å åpne opp for uforutsigbare hendelser er et viktig spenningsmoment. Humper og skråninger er slike åpne løsninger som alltid virker å være attraktive fordi de tiltrekker barn til

bevegelse og til å skape egne leker. Vippedyr er her motsetningen som gir mindre rom for barnets egne fortolkninger omkring hva den kan brukes til. Åpne flater gir på denne måten mange muligheter for bevegelse og ulike aktiviteter som ballspill, regelleker osv. Likevel må skolegården også inneholde områder som oppmuntrer til andre typer aktiviteter, som rollespill, konstruksjonslek osv.

En variasjon i materialbruk og sosiale møteplasser kan utnyttes i høyere grad enn hva som er blitt gjort ved flere av skolene i eksempelstudien. Ved flere av skolene var det få gode sitteplasser.

Kreativ utnyttelse og lokal forankring.

Det er det viktig å utnytte de kvalitetene skolen allerede har, som for eksempel tilgang på vegger til dekorering. Der skolen har terrengforskjeller kan dette utnyttes i utformingen, slik det ble brukt som en kvalitet for etablering ulike platåer og bakker for klatring, bevegelse og aking ved Nordpolen skole.

Det kan tilrettelegges for mobile elementer i

skolegården. På denne måten kan elevene selv bidra til å skape sin egen utforming, noe som fremmer barnets egen kreativitet og skaper eierfølelse til anlegget. Dette kan være kasser eller muligheter for å bygge egne konstruksjoner eller flyttbare sitteplasser.

Vedlikehold og opparbeidelse av tilgrensende offentlige friarealer

Mange skoler tar i bruk nærmiljøanlegg som kompensere tiltak for begrensede arealer i egen skolegård. Ved flere av skolene fra eksempelstudiet ble dette sett på som en nødvendighet. Dersom omregulering av tilgrensende friarealer til skoleformål ikke er mulig bør disse arealene tilføres ytterligere opparbeidelse i form av flere funksjoner, sitteplasser, belysning og vegetasjon. Dette vil i tillegg komme lokalbefolkningen generelt til gode.

Avlutningsvis vil jeg i konklusjonen diskutere min problemstilling.

6. KONKLUSJON

Vil skolegårder i Oslo indre by møte barns behov etter gjennomføring av vedtatte skoleutvidelsestiltak foreslått gjennom skolebehovsplanen 2012-2022?

Hensikten bak fokuset på skoleutbyggingen har vært å skildre en planleggings situasjon som byr på mange utfordringer.

Skolegården er en viktig arena for barns læring, utvikling og utfoldelse og bør derfor sikres gjennom både kommunens byutvikling og skoleutbyggingen. På bakgrunn av befolkningsvekst og økt press på byens arealer, er opprettholdelse av godt utformede læringsinstitusjoner viktig for fremtidens beboere, særlig med tanke på barnefamilier. Oslo kommune har ytret et ønske om å gjøre Oslo indre by mer attraktivt for denne målgruppen. Dette er ofte satt i sammenheng med boligutbygging og krav til større leiligheter. Gode skoleanlegg er et viktig bidrag til i å nå denne målgruppen.

Skolegården som viktig uteareal trenger økt fokus og anerkjennelse på lik linje med grønne friarealer i byen. I tillegg bør man stille spørsmålstegn rundt denne skoleutviklingen og om det er riktig å fortette eksisterende skoler slik det planlegges i dag? Eller om kommunen burde prioritere etablering av nye skoler i større grad? Og hvor mye kan man tillate å fortette ved disse eksisterende skolene?

Utviklingsstrategier som fortetting og transformasjon dominerer og setter stort press på eksisterende tomtearealer i indre by. Oppkjøp av nye tomter til skoleformål i sentrum bør derfor sikres, for å unngå ytterligere kapasitetsproblemer i fremtiden.

Tiltak iht. skolebehovsplanen vil få innvirkninger på situasjonen i skolegården, med flere barn, økt slitasje, høyere støynivå og økt press på arealer, utstyr og tilbud i skolen uterom. Det foreligger heller ikke noen veiledende arealnorm i dag som vil kunne forhindre at skoler som vil få svært små arealer godkjennes. Arealnappheten vil derfor øke ved gjennomføring av mange av dagens skoleprosjektet.

Dersom skolegårder i indre by skal møte barns behov etter gjennomførte utvidelsestiltak må disse forbedres med særlig tanke på uterommens innhold og utforming. Av eksempelstudien ble det belyst av skolene har allerede i dag store forbedringspotensialer når det kommer til innhold og utforming. Et begrenset aktivitetstilbud vil kun bli forsterket ved utvidelse av skolens elevtall. Dersom skolegårdene skal kunne møte elevenes behov for lek, fysisk aktivitet, utfoldelse, samvær og læring må både skolegårdens størrelse og innhold prioriteres i fremtiden.

Ved Nordpolen skole kan man se at helhetlig planlegging og investeringer i skolegården fungerer bra og øker skolegårdens popularitet også blant

lokalbefolkningen. Oslo indre by trenger flere slike prosjekter der kommunen investerer i en helhetlig plan for hele skolegården.

I en periode som dette, med høy utbygging- og omorganiseringsintensitet ville en slik norm vært særlig nyttig. Å sette en slik veiledende norm sender også signaler om at dette er viktig og vil kunne sikre barns behov i skolegården i større grad i den kommunale planleggingen. I tillegg gir arbeidsdokumentene inntrykk av gode intensjoner og høye mål for skolens uterom. Noe som bare forsterker behovet for å få på plass et slikt veiledende dokument.

Slik situasjonen er i dag er det usikkerhet knyttet til hvordan situasjonen faktisk vil komme til å bli etter gjennomføring av en rekke utbyggingsprosjekter. Kartlegging av utvidelsen følger på aktivitet i uterommet ville vært interessant forskning. Det vil uansett være viktig å sikre at tiltak og investeringer økes i takt med det voksende elevtall.

7. KILDEHENVISNING

7.1 KILDEHENVISNING

- Alver, B., Sikre, I. B., 2013, Lek - aktivitet for moro skyld, Det store norske leksikon, Tilgjengelig; < http://snl.no/lek/aktivitet_for_moro_skyld http://snl.no/lek/aktivitet_for_moro_skyld>, Dato: 20.03.12.**
- Armitage, M., 2011, Risky play is not a category – it's what children DO, Tilgjengelig: <http://marc-armitage.eu/upload/documents/Papers/Armitage,%20Marc/Risky-play-is-not-a-category-its-what-children-do-2011.pdf>**
- Benjaminsen, G., 2011, Uranienborg-elevene går til streik, Ditt Oslo, Tilgjengelig: <<http://dittoslo.no/indre-by/uranienborg-elevengar-til-streik-1.6596329>>, Dato: 12.02.13.**
- Byggindustrien, 2013, Bjerk-Lind utvider Møllergata skole, Tilgjengelig: <<http://www.bygg.no/id/100443.0>>, Dato: 13.02.13.**
- Byggindustrien, 2012, Nordpolen tiårig skole, URL: <http://www.bygg.no/prosjekter/nordpolen-tiaarige-skole>, Dato: 13.02.13.**
- Bymiljøetaten, 2011, Forprosjekt, som grunnlag for valg av prinsippløsning utarbeidelse av byggeplan, URL: [http://www.bymiljoetaten.oslo.kommune.no/getfile.php/Bymiljoetaten%20\(BYM\)/Internett%20\(BYM\)/Dokumenter/2012.%20](http://www.bymiljoetaten.oslo.kommune.no/getfile.php/Bymiljoetaten%20(BYM)/Internett%20(BYM)/Dokumenter/2012.%20)**
- Forprosjekt%20Markveien.pdf>, Dato: 24.01.13.**
- Byrådet for finans og næring (FIN), 2011, Oslostrender 2011, Vedlegg til høringsutkast til planstrategi og planprogram for kommuneplan 2013, Oslo kommune.**
- Direktoratet for naturforvaltning, 1998, Barnerepresentantenes faktaperm. Trondheim.**
- Eik, L. T., 2000, Lekende læring og lærende lek på småskoletrinnet, PEDLEX Norsk skoleinformasjon.**
- Fangen, K., 2009, Kvalitativ metode, Forskningsetiske komiteer, Tilgjengelig: <<http://www.etikkom.no/FBIB/Introduksjon/Metoder-og-tilnarminger/Kvalitativ-metode/>>, Dato: 05.01.13.**
- Fjørtoft, 2004, Landscape as Playscape: The Effects of Natural Environments on Children's Play and Motor development. Children, Youth and Environments 14(2).**
- Forskrift om miljørettet helsevern, 1995, Forskrift om miljørettet helsevern i barnehager og skoler, Fastsatt ved kgl. res. 1. Des. 1995 nr. 928 med hjemmel i lov 24.juni, 2011 nr.29 folkehelseloven og lov 9 mars nr. 14 om vern mot tobakksskader, [online]. Lovdata. URL: <http://www.lovdata.no/for/sf/ho/xo-19951201-0928.html>**
- Freeman, C., Tranter, P., 2011, Children & Their urban environment, changing worlds, earthscan, London, Washington DC.**
- Gehl, J., 2010, Cities for people, Island Press.**
- Gullestad, M., 2001, Barndom og nasjonale grenser?, i Jahr, E. (red), 2001, Barn drikker ikke caffè latte - om barn i byen, Norsk Form, Akribe Forlag.**
- Hammerqvist, K., Stensbråten, I., 2009, Bybarna i forskning og planlegging – En kunnskapsoversikt fra 1970- og 1980-tallet, Norsk Form.**
- Hansen, B., Nagbøl, S., 2008, Det nye skoleliv, om krop, rum, bevegelse og pædagogik, Forlag Krim**
- Helgesen, M., 2003, Barns behov eller foreldres særinteresser, Foreldres motiver for å velge private skole for sine barn, NIBR, NR. 8 (2003).**
- Helsedirektoratet (Hdir), 2012, Fysisk aktivitet blant 6-, 9- og 15-åringer i Norge. Resultater fra en kartlegging i 2011. URL: <http://helsedirektoratet.no/publikasjoner/fysisk-aktivitet-blant-6-9-og-15-aringer-i-norge/Sider/default.aspx>**
- Hendricks, B. E. 2011, Designing for Play, Ashgate Publishing Limited.**
- Isdahl, B., 2007, Bybarna fortjener en strategi, artikkel Plan nr.5**
- Kunnskapsdepartementet (KD), 2006, Læreplan for kunnskapsløftet [LK06], Oslo.**
- Kusnitzoff, U., 2011, Møllergata skole - der asfalten blomstrer 1861-2011, Oslo.**
- Lidén, H., 1994, Barns perspektiv - de voksnes utfordring? i Lidén, H., Øie, A. og Haug, P.: Mellom skole og fritid. Oslo. Universitetsforlaget**
- Limstrand, T., 2001, Uteaktivitet i grunnskolen - realiteter og utfordringer, Hovedfagsoppgave, Norges Idrettshøgskole.**
- Lindheim, T., Maardalen, G., 1999, Forbedring av skolegårder i Oslo, En idé og erfaringsrapport, Oslo kommune, Skoleetaten.**
- Lindholm, G., 1995, Skolegården - vuxnas bilder, barnets miljö. Alnarp. Movium.**
- McLeod, S. A., 2009, Jean Piaget | Cognitive Theory., URL: <http://www.simplypsychology.org/piaget.html>**
- Midjo T., Wigen, K., 1997, Barn, fysisk aktivitet og fysiske omgivelser, Norsk senter for barneforskning, Tilgjengelig: <http://nb.no/nbsoknb/10d7e3384aldc412951d0eddf4f07c#3>, Dato: 20.03.13**
- Nilsen, A. B., Vestre, Ø., Askim, T. J., 1996, Barns uterom lek og samvær, Universitetsforlaget**
- NOU, 2010, Mangfold og mestring, 8.3.4 skolen**
- Obos; 2012, Leilighetsnormen i Oslo må endres, URL: <https://www.obos.no/fakta>**
- Olofsson, B. K., 1993, Lek for livet, Forsythia.**
- Olsson, T., 1995, Skolegården – det gränslösa uterummet, Liber Utbildning.**
- Opplæringslova, 1998, Lov om grunnskolen og den vidaregåande opplæringa, Lovdata. URL: <http://www.lovdata.no>**

- no/all/hl-19980717-061.html
- Oslo kommune (2)**, 2012, Kommuneplan 2013, Planstrategi og planprogram, vedtatt i Oslo bystyre 26.0912. Sak 267.
- Osloskolen**, 2011, Resultater fra brukerundersøkelsen – foresatte, URL: <http://www.ude.oslo.no/mmi/Produksjon/Skole//6541.pdf>, Dato: 20.03.13.
- Plan- og bygningsetaten (PBE)**, 2012, Forslag til veiledende utearealnorm for skoler, Oslo Kommune. (upublisert).
- Plan- og bygningsloven**, 2008, Lov om planlegging og byggesaksbehandling, Lovdata. URL: <http://www.lovdata.no/all/nl-20080627-071.html>
- PML Arkitektur as**, 2009, Møllergata bymiljøskole – idéprosjekt, Utarbeidet for Møllergata skole.
- Quaye**, A. M. H., 2012, Skolebyråd: -Jeg må prioritere de minste «Urra» - barna, Ditt Oslo. Tilgjengelig: <<http://dittoslo.no/indre-by/nyheter-indre-by/skolebyrad-jeg-ma-prioritere-de-minste-urra-barna-1.7581665>>, Dato: 12.02.13.
- Quaye(2)**, A. M. H., 2012, Gir aldri opp kampen for «Urra», Ditt Oslo, Tilgjengelig: <<http://dittoslo.no/indre-by/nyheter-indre-by/gir-aldri-opp-kampen-for-urra-1.7578729>>, Dato: 12.02.13.
- Rådgivningstjenesten for barnehage- og skoleanlegg (RBS)**, 2004, *Vann i skolens uterom*, Tilgjengelig: <http://www.skoleanlegg.utdanningsdirektoratet.no/id/1593.0>, Dato: 20.03.13.
- Schmidt**, L., 2004, Skolegården, jungel eller lufttegård? En studie av nærmiljøanlegg, barn og fysisk aktivitet i skolegården, NIBR – rapport 2004:1
- Sosial- og Helsedirektoratet**, 2003, Fysisk aktivitet i skolehverdagen, Rapport Forebyggingsdivisjonene, Avdeling for fysisk aktivitet.
- SSB**, 2012, Befolkningsframskrivninger, 2012 -2100, Tilgjengelig: <<http://www.ssb.no/folkfram/>>, Dato: 22.03.13.
- Statens vegvesen**, 2000, Trafikkkløsnings i skolens nærområde, eksempler og aktuelle tiltak, Tilgjengelig: <http://www.vegvesen.no/_attachment/62569/binary/16726>, Dato: 24.01.13.
- Stine**, S., 1997, Landscapes for learning, creating Outdoor Environments for Children and Youth, California State Polytechnic University, Pomona, California. John Wiley & sons, inc.
- Sweco**, 2012, Rignes park felt 1 -Trafikkanalyse, Tilgjengelighet: <[http://www.plan-og-bygningsetaten.oslo.kommune.no/getfile.php/plan-%20og%20bygningsetaten%20\(PBE\)/Internett%20\(PBE\)/Dokumenter/Filer%20utlagte%20saker/2012/ThMeyer_trafikkanalyse.pdf](http://www.plan-og-bygningsetaten.oslo.kommune.no/getfile.php/plan-%20og%20bygningsetaten%20(PBE)/Internett%20(PBE)/Dokumenter/Filer%20utlagte%20saker/2012/ThMeyer_trafikkanalyse.pdf)>. Dato:24.01.13.
- Thóren**, A. K. H., 2003, Skolens Utearealer – Om behovet for arealnormer og virkemidler, Tilgjengelig:http://www.skoleanlegg.utdanningsdirektoratet.no/asset/1026/1/1026_1.pdf, Dato: 02.01.13.
- Thóren**, K.H., 2002, *Barn, unge og livskvalitet, betydningen av skolens utearealer*, Barn nr. 3, Norsk senter for barneforskning.
- Thóren**, K. H., 2001, *Er landskapsarkitekten til hinder for barns utfoldelse?*, i Jahr, E. (red), 2001 *Barn drikker ikke caffè latte - om barn i byen*, Norsk Form, Akribe Forlag.
- Thorstensen**, H., 2011, *Uranienborg skole - Forbedringer av skolens uterom i den tette byen*. Mastroppgave ved ILP ved UMB.
- Ulleberg**, H. P., 2006, *Et vidløftig sted, En analyse og diskusjon av skolegården som et sted for pedagogisk aktivitet*, Doktoravhandling, NTNU, fakultetet for samfunnsvitenskap og teknologiledelse, Pedagogisk Institutt.
- Undervisningsbygg**, 2009, *Kravspesifikasjon 2009, Idretts- og svømmehaller*, Tilgjengelig: <<http://www.undervisningsbygg.oslo.kommune.no/getfile.php/undervisningsbygg%20oslo%20kf%20%28UBF%29/Internett%20%28UBF%29/Dokumenter/Svømmehaller2009%2020081211%20Digital%20v01%20MTlzNjg2NTQ2NjkzNjg0NDgwNg.pdf>>, Dato: 29.01.13.
- Utdanningsdirektoratet (Udir)**, 2012, *Læremiljø - elevundersøkelse, Skoleporten*, URL: <http://skoleporten.udir.no/rapportvisning.aspx?enhetsid=3&vurderingsorade=6&sktype=0>, Dato: 20.03.13.
- Utdanningsdirektoratet (2) (Udir)**, Motorisk utvikling, URL: <http://www.udir.no/Lareplaner/Veiledninger-til-LK06/Kroppsoving/Kroppsoving/Eksempler-fra-hovedomradene/container-artikler-hoyremeny/Motorisk-utvikling/>
- Utdanningsetaten (UDE)**, 2013, *Skolebehovsplanen 2014-2024, Tid for gjennomføring*, Oslo kommune.
- Utdanningsetaten (2) (UDE)**, 2013, *Høringsinnspill til skolebehovsplanen 2014-2024*, Oslo Kommune, URL: http://www.utdanningsetaten.oslo.kommune.no/getfile.php/utdanningsetaten%20%28UDE%29/Intranett%20%28UDE%29/Bilder/_Høringsuttalelser_skolebehovsplan_2014-2024_OFF.pdf
- Utdanningsetaten (3) (UDE)**, 2013, *Uranienborg skole*, URL: <http://www.uraniensborg.gs.oslo.no>
- Utdanningsetaten (4) (UDE)**, 2013, *Møllergata skole*, URL: <http://www.mollergata.gs.oslo.no>
- Utdanningsetaten (5) (UDE)**, 2013, *Grünerløkka skole*, URL: <http://www.grunerlokka.gs.oslo.no>
- Utdanningsetaten (6) (UDE)**, 2013, *Nordpolen skole*, URL: <http://www.nordpolen.gs.oslo.no>
- Utdanningsetaten (UDE), Plan- og bygningsetaten (PBE), Undervisningsbygg KF**, 2012, *Utearealer i Osloskolen, Forslag til veiledende norm utarbeidet 1.3.2012*. Upublisert, Oslo kommune.
- Utdanningsetaten (UDE) (2)**, 2012, *Forslag til veiledende utearealnorm for skoler*. Upublisert. Oslo kommune.
- Utdanningsetaten (UDE)**, 2011, *Skolebehovsplanen 2012-2022*,

Oslo kommune, URL: [http://www.budsjett.oslo.kommune.no/getfile.php/byrådsavdeling%20for%20finans%20\(FIN\)/Internett%20\(FIN\)/Dokumenter/Skolebehovsplan_nettersjon.pdf](http://www.budsjett.oslo.kommune.no/getfile.php/byrådsavdeling%20for%20finans%20(FIN)/Internett%20(FIN)/Dokumenter/Skolebehovsplan_nettersjon.pdf)

Utdanningsetaten (UDE), 2010, Krav og forventninger til skoleanlegg i Oslo Kommune, URL: [http://www.utdanningsetaten.oslo.kommune.no/getfile.php/utdanningsetaten%20\(UDE\)/Internett%20\(UDE\)/ASA/Dokumenter/Krav_og_forventninger_2010-hoveddokument.pdf](http://www.utdanningsetaten.oslo.kommune.no/getfile.php/utdanningsetaten%20(UDE)/Internett%20(UDE)/ASA/Dokumenter/Krav_og_forventninger_2010-hoveddokument.pdf)

Utdanningsetaten (2) (UDE) 2010, Standardsprogram for nye grunnskoler – bygg for læring, Oslo kommune. URL: http://www.utdanningsetaten.oslo.kommune.no/getfile.php/utdanningsetaten%20%28UDE%29/Internett%20%28UDE%29/ASA/Dokumenter/Bygg_for_læringstandardprogram_for_nye_grunnskoler-%20hoveddokument.pdf, Dato: 22.01.13.

Utdanning- og forskningsdepartementet, 2004, Kultur for læring St.meld. nr. 30 (2003-2004), [online], URL: <http://www.regjeringen.no/nb/dep/kd/dok/regpubl/stmeld/20032004/stmeld-nr-030-2003-2004-.html?id=404433>

Vestereng, T. H., 2012, Bygger Oslo-skoler for 25 milliarder, Tilgjengelig: <http://www.dagsavisen.no/samfunn/bygger-oslo-skoler-for-25-milliarder/>, dato 24.01.13.

Værvågen, T. B., 2012, Oslo som Metropolis, Tilgjengelig; http://www.osloby.no/article679829_2.ece, dato: 24.01.13

Wilhelm, H., 2002, Barn og omgivelser - virkelighet med flere fortolkninger. Oslo, Doktorgradsavhandling. AHO.

Wilsgaard, S. V., 2012, Uranienborg skole får plass til flere 1. klassinger, Høyre, Tilgjengelig: http://www.hoyre.no/www/hoyre_der_du_bor/oslo/flere_nyheter Uranienborg+skole+får+plass+til+flere+1.klassinger.d25-TMRDK0w.ips>, Dato: 12.02.13.

Ytre, Å, Mars 2012, Osloskolen møter befolkningsvekst med rekordutbygging, Utdanningsetaten, Oslo speilet, Tilgjengelig: http://www.utdanningsetaten.oslo.kommune.no/getfile.php/utdanningsetaten%20%28UDE%29/Internett%20%28UDE%29/ASA/Dokumenter/OsloSpeilet_1_12_art1.pdf, Dato: 02.01.13

7.2 Bildehenvisning

Alle bilder som ikke er gjengitt med kildehenvisning er tatt av undertegnede selv.

Bilde 4: Kilde: http://www.undervisningsbygg.oslo.kommune.no/skoler_under_bygging/article150644-25138.html

Bilde 5: Kilde: <http://www.dagbladet.no/2009/10/26/nyheter/helse/svineinfluensa/folkeshelseinstituttet/874400/>

Bilde 6: Kilde: http://www.undervisningsbygg.oslo.kommune.no/skoler_under_bygging/article185230-25138.html

Bilde 7: Kilde: http://www.undervisningsbygg.oslo.kommune.no/skoler_under_bygging/article95849-25138.html

Bilde 8: Kilde: <http://www.thecoolhunter.net/kids>

Bilde 9: Kilde: <http://www.namdalsavisa.no/Meninger/article6343911.ece>

Bilde 10: Kilde: <http://www.sla.dk/byrum/trekroner.htm>

Bilde 11: Kilde: <http://www.dn.no/dnaktiv/article2379788.ece>

Bilde 12: Kilde: <http://www.dn.no/d2/article1725262.ece>

Bilde 13: Kilde: <http://whichwayaustin.blogspot.no/2012/10/child-friendly-public-art-iii.html>

Bilde 14: Kilde: <http://leikforum.net>

Bilde 15: Kilde: <http://www.kompan.no/kompan-play-institute/lek-for-alle-aldre/barn-i-skolealder/>

Bilde 16: Kilder: <http://www.adressa.no/sport/sprek/article6569147.ece>,

Bilde 17: Kilde: <http://www.rb.no/bilde/article2316702.ece>

Bilde 18: Kilde: <http://www.rb.no/bilde/article2316702.ece>

Bilde 19: Kilde: <http://www.dn.no/d2/article1725262.ece>

Bilde 20: Kilde: <http://www.landskapsentreprenorene.no/index.php?id=3>

Bilde 21: Kilde: <http://www.lekogpark.no/produkter/lekesentralen-jan/>

Bilde 22: Kilde: <http://grassstainguru.com/2012/04/30/nature-play-in-the-schoolyard/>

Bilde 23: Kilde: <http://www.dn.no/d2/article1725262.ece>

Bilde 24: Kilde: <http://www.norskform.no/Temaer/Byutvikling/Bylab/Sekkekontainer/Bakgrunnstoff/Skolen-har-et-liv-etter-skoletid/>

Bilde 25: Kilde: <http://www.norskform.no/Temaer/Byutvikling/Bylab/Medvirkning-og-barn1/Artikler/Medvirkning-og-barn/>

Bilde 26: Kilde: Bjørbekk & Lindheim AS.

Bilde 27 : Harelabb sett ovenfra, Kilde: http://www.uranienborg.gs.oslo.no/askolen3/Praktisk_informasjon.html

Bilde 39: Kilde: <http://www.utdanningsetaten.oslo.kommune.no/article.php?articleID=174441&categoryID=64044>

Bilde 56-59: Kilde: Bjørbekk & Lindheim AS.

Bilde 60 : Kilde: Bjørbekk & Lindheim AS.

Bilde 61: Kilde: Bjørbekk & Lindheim AS.

Bilde 62: Kilde: Bjørbekk & Lindheim as.

Bilde 75: Kilde Asplan Viak as.

Bilde 82: Kilde: <http://www.bygg.no/prosjekter/nordpolen-tiaarige-skole?showImage=0>

Bilde 83: skolegården sett mot hovedinngangen. Kilde Aase Skaug, Asplan Viak

Bilde 84: Bilde 84: Skatepark i 8-10 sonen. Kilde: A. Skaug.

Bilde 85: Kilde: Asplan Viak as.

Bilde 86: Forsidebilde: Del 4, s.116: Kilde:

<http://p3.no/musikk/videopremiere-eva-the-heartmaker/>

7.3 Figurliste

- Figur 1:** Frihåndstegning av lekende barn.
Figur 2: Innvirkninger på skoleutbyggingen.
Figur 3: Oversikt over veiledende arealkrav fra Sosial- og helsedirektoriatets, Utdanningsetaten og Plan- og bygningsetaten (PBE (2012), UDE (2) (2012), UDE (2012), Thóren (2003)).
Figur 4: Barn behov i forhold til alder.
Figur 5: Ulike områder av barnets utvikling (Kilde: Utdanningsdirektoratet).
Figur 6: Forutsetninger for leken, tegnet på bakgrunn av figur fra Hendricks (2011).
Figur 7: Fra barns behov, skolegårdens funksjoner til faktiske tiltak som i møtekommer dette.
Figur 8: Oversikt hentet fra Thóren (2003) og Limstrand (2001)
Figur 9: Oversikt over eksempelstudiene, Kilde: Ortofoto fra Google Maps.
Figur 10: De ulike skolen, Kilder: Uranienborg (<http://www.nettavisen.no/nyheter/article3164106.ece>), Møllergata skole (<http://www.mollergata.gs.oslo.no>), Grünerløkka skole (undertegnede) og Nordpolen skole (<http://dittoslo.no/indre-by/nyheter-indre-by/eyvind-er-forstemann-pa-nordpolen-1.6650000>).
Figur 11: SWOT-metoden. Tegnet på bakgrunn av kilde: <http://www.regjeringen.no/upload/KRD/Kampanjer/ry/SWOT-analyse.pdf>
Figur 13: Uranienborg skole, Kilde: Ortofoto

- fra Google maps.
Figur 14: Skolens nærmiljø med parker, byrom og gater.
Figur 15: Uranienborg skole – dagens situasjon.
Figur 16: Bygningenes organisering og romlige forhold.
Figur 17: Soneinndelingen av skolegården.
Figur 18: Oversikt parkeringsareal og inngangsområder.
Figur 19: Sol/skyggeanalyse gjort ved hjelp av SketchUp.
Figur 20: Tabell hentet fra det teoretiske rammeverket med tiltak fra Uranienborg skole.
Figur 21: Kartet markerer mulig areal for utvidelse av skolegården, Nordahl Rolfsens plass og øvre del av Holtegata
Figur 22: Illustrasjon over omkrets uteareal og størrelse i dag og ved mulig utvidelse.
Figur 23: Viser områder som bør bevares og opparbeides med tanke på ulike hensyn.
Figur 24: Elevenes bruksareal ute i friminuttet: Kristparken (4-7.trinn) og Skolegården (1-7 trinn).
Figur 25: Nærmiljøet rundt skolen med parker, byrom og gater.
Figur 26: Kartet viser området rundt bygning B som i begynnelsen av april be avstengt for bruk.
Figur 27: Møllergata skole – dagens situasjon.
Figur 28: Møllergata skole, Rosa stiplede linje markerer i grove trekk de rom som skapt av bygningsmassen.
Figur 29: Soneinndeling i friminuttet, skolegården og Kristparken.
Figur 30: Trafikksituasjonen rundt Møllergata

- skole.
Figur 31: Sol/skyggeanalyse gjort ved hjelp av SketchUp
Figur 32: Planforslag hentet fra idéprosjektet for Møllergata bymiljøskole. Tegnet av PML Arkitekter.
Figur 33: Tabell hentet fra det teoretiske rammeverket med tiltak fra Møllergata skole
Figur 34: Kartet markerer mulig areal til utvidelse av skolegården. Henholdsvis bruk av gatene Wilses gate og Deichmans gate.
Figur 35: Illustrasjon over omkrets uteareal og størrelse i dag og ved mulig utvidelse.
Figur 36: Kartet viser områder som bør bevares og opparbeides med tanke på ulike hensyn.
Figur 37: Uteareal som brukes primært i friminuttene: Birkelunden (7.trinn), Skolegården (1-3 trinn), og Dælenenga (4-7. trinn).
Figur 38: Nærmiljøet med nærliggende parker, byrom og gater.
Figur 39: Grünerløkka skole – dagens situasjon.
Figur 40: Grünerløkka skole, Rosa stiplede linje markerer i grove trekk de rom som skapt av bygningsmassen.
Figur 41: Soneinndeling: Grønn markerer Økonomisone (lagring av materialer), lys rosa markerer skolegården for 1-3. trinn og rød markerer Dælenenga som brukes av 4-7 klasse.
Figur 42: Trafikksituasjonen rundt Grünerløkka skole.
Figur 43: Gjerdet er markert med tykk sort linje og røde piler viser innganger.
Figur 44: Sol/skyggeanalyse gjort ved hjelp

- av SketchUp
Figur 45: Tabell hentet fra det teoretiske rammeverket med tiltak fra Uranienborg skole
Figur 46: Mulig utvidelse av skolegårdens areal, Park foran Dælenenga bryteklubb og tilgrensende parkeringsareal i Fredrik Haslunds vei.
Figur 47: Illustrasjon over omkrets uteareal og størrelse i dag og ved mulig utvidelse.
Figur 48: Kartet viser områder som bør bevares og opparbeides med tanke på ulike hensyn.
Figur 49: Nordpolen skole, før utbyggingen. Kilde: Ortofoto fra Google Maps.
Figur 50: Konteksten rundt skolen, med nærliggende parker, byrom og gater.
Figur 51: Bildet tatt av digital 3d-modell laget av skolegården. Kilde: Asplan Viak as.
Figur 52: Nordpolen skole – dagens situasjon.
Figur 53: Nordpolen skole, Rosa stiplede linje markerer i grove trekk de rom som skapt av bygningsmassen.
Figur 54: Soneinndeling etter alderstrinn.
Figur 55: Vegetasjonskart. Kilde: Asplan Viak AS
Figur 56: Trafikksituasjonen rundt skolen.
Figur 57: Trafikksituasjonen rundt skolen.
Figur 58: Sol/skygge- beskrivelse: Bildene er tegnet på bakgrunn av solanalyse fortatt av Asplan Viak AS.
Figur 59: Tabell hentet fra det teoretiske rammeverket med tiltak fra Nordpolen skole
Figur 60: Parkeringsplass ved Carl Jeppesens Gate.

Figur 61: Oversikt over etatenes og Hdirs interne tall opp mot skolenes arealtall i dag og etter utvidelse iht. Skolebehovsplanen. Tabellen bygger videre på figur 4, side 23.

7.4 Samtaleliste

Ved samtaler med informanter ved de ulike skolene var en samtaleguide gjort klar som bakgrunn for samtaleemner (vedlegg 1). Ved samtale med andre be denne metoden ikke benyttet.

- Informanter ved Grünerløkka skole (rektor, ansatt og elever): 19.02.13
- Informanter ved Møllergata skole (rektor, ansatt og elever): 28.02.13
- Informant ved Nordpolen skole (rektor): 05.03.13.
- Prosjektansvarlig, Asplan Viak (Aase Skaug): 11.02.13
- Arkitekt, PML Arkitektur AS (Per M. Landfald): 14.04.13
- Samtaler med kontakt ved UDE: 04.02.13, 22.03.13 og over telefon.
- PBE har vært kontaktet over telefon for bekreftelse at arealtallene fra PBE er riktig.

ETTERORD

Arbeidet med denne oppgaven har vært en læreprosess. Tanker og kunnskap rundt temaet er annerledes ved oppgavens slutt enn hva den var i begynnelsen. Oppgaven har i stor grad blitt formet underveis i prosessen. Og man oppdager stadig nye ting underveis som man gjerne skulle utdypet mer og grundigere.

Målet for valg av tema var å tilegne meg mer kunnskap om et tema og en målgruppe som jeg visste lite om. Arbeidet med denne oppgaven har gjort meg bedre rustet til å kunne diskutere og planlegge for barn i byen i et fremtidig arbeidsliv. På samme tid som denne perioden har vært lærerik har det vært utfordringer med i oppgaven. I sammenheng med eksempelstudiet har det vært tidskrevende og til tider vanskelig å komme i kontakt med skolene. Disse får i tillegg mange lignende forespørsler fra mange masterstudenter, på samme tid som noen av skolene er midt inn i en utviklingsprosess. Dette var grunnen til at lla skole, som opprinnelig var til tenkt som den femte skolen i eksempelstudiet ble fjernet fra oppgaven.

I ettertid ville også de spørsmål satt opp i samtaleguiden vært noe annerledes, med flere spørsmål som går på den fysiske utformingen

av skolegården. Det viste seg særlig nyttig å snakke med rektorene ved skolen. Dette på bakgrunn av at de hadde innsikt å både barnas bruk av skolegården og skolens utvikling, økning i elevtallene og refleksjoner omkring forandringer skolen hadde, var i eller skulle under.

Videre arbeid med skolegårdens som viktig utareal:

Underveis i dette arbeidet savnet jeg nyere norsk faglitteratur på området barn og skolegården. En god del forskning er blitt gjort på barn i forhold til boliger i byen, og i sammenheng med barnehager. Det trengs mer forskning og litteratur på skolegården, særlig fra landskapsarkitekter og designeres synspunkt.

En større kartlegging av hva barna selv ønsker seg i skolegården hadde vært interessant. Dette er med andre ord tidskrevende dersom en slik studie skulle vært representativ, men kunne gitt verdifull informasjon om barnas egne ønsker.

Spørsmålsguide i sammenheng med samtaler ved skolene: Møllergata skole, Grünerløkka skole og Nordpolen skole.

Samtaleguide for rektorene:

Skolemiljøet:

1. Hva vil du si karakteriserer skolemiljøet på x skole?
2. Hvordan opplever du at elever og personalet trives på skolen? I skolegården?
3. Opplever du at elever og lærere er stolte av skolen/ skolegården sin?

Skolegårdens bruk:

4. Er skolegården delt inn i soner etter klassetrinn?
5. Bruker aktivitetsskolen deler av skolegården eller hele?
6. Hva observerer dere av mobbing i skolegården?
7. Konflikter mellom de ulike klassene?
8. Har skolen fått noen tilbakemeldinger fra foreldre eller elever når det gjelder ønske om forandringer i skolegården? Hvis ja, noen eksempler på dette?
9. I hvilken grad vil du si at skolegården er stor nok i forhold til elevtallet?
10. Hva i skolegården er det elever og lærere er fornøyde med? Hvilke forbedringer hadde gagnet elevene i skolegården?

Utvidelse og forbedringer:

11. Hva synes du om at skolens elevtall utvides? Hvilke utfordringer og muligheter generer dette?
12. I forhold til framtidig elevøkning, vil det bli gitt noen midler til oppgradering av uterom eller lekestativ og i hvilken grad er disse øremerkede?

Samtaleguide for ansatte:

Skolemiljøet:

1. Hva vil du si karakteriserer skolemiljøet på Nordpolen skole?
2. Trives du på X skolen?
3. Er du stolt av X skole? Hva med skolegården?

Skolegårdens bruk:

4. Har det blitt observert mobbing eller konflikter mellom elevene/klassene?
5. I hvilken grad vil du si at skolegården er stor nok i forhold til det kommende elevtallet?
6. Hvilke deler av skolegården blir mest brukt av elevene?
7. Hvilke aktiviteter er de mest populære i skolegården?
8. Benytter gutter og jenter de samme aktivitetene?
9. Opplevs skolegården som trygg i forhold til trafikk og andre mennesker? Er det mye støy fra veiene?
10. Hvilke nærmiljøtilbud utenfor skolen tas i bruk i skolehverdagen?

Utvidelse og forbedringer:

11. Har du fått noen tilbakemeldinger fra foreldre eller elever når det gjelder den nye skolegården?
12. Hva mener du er elevenes viktigste behov i forhold til skolens uterom?
13. Dekkes disse behovene i Nordpolen skoles uteareal? Er du fornøyd med den nye skolegården?
14. Hva tenker du om det fremtidige elevtallet? Hvilke utfordringer og muligheter ser du ved at skolen får så mange elever?

Samtaleguide for elever:

Skolemiljøet:

1. Trives du på x skole?
2. Er det konflikter mellom elevene i skolegården? Eller mellom de ulike klassene i skolegården?
3. Legger du merke til støy fra bilveien/bilveiene?
4. Er det mye støy i skolegården fra andre elever?

Skolegårdens bruk:

5. Hva liker du å gjøre i friminuttene?
6. Hvilke andre aktiviteter foregår i skolegården?
7. Gjør guttene og jentene det samme?
8. Hvor liker du best å være i skolegården?
9. Finnes det noen gode gjemmesteder i skolegården?

Utvidelse og forbedringer:

10. Synes du skolegården er stor nok?
11. Liker du skolegården? (hva er bra/ hva er dårlig?)
12. Hva ville gjort skolegården bedre? Hva skulle vært annerledes?

Universitet for Miljø- og
Biovitenskap
Institutt for landskapsplanlegging
Ida T. Grande
2013